

Csak olvasótermi használatra!

C

3191

Waldbauer-Sárossy:

It
Messzelovaglás.

Hátánk és barátságunk jeléül!

Pécs, 1909. június hó 22-én

Mari

Csak helyben
használatra

3 007980 942518

A
MESSZELOVAGLÁS
és
a budapest-bécsi distáncverseny

Irták :

Waldbauer Henrik és Sárossy László

honvédhuszárkapitányok

94251

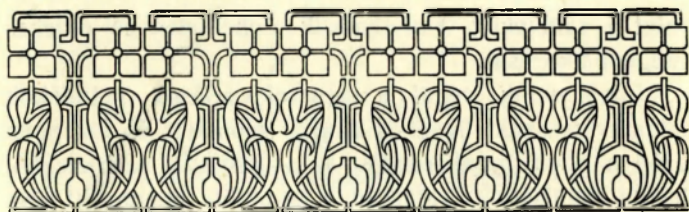
PÉCS

BLANCZ JÓZSEF KÖNYVKERESKEDŐ BIZOMÁNYA

1909

ELŐSZÓ.

A *messzelovaglásról* szól ez a munka, az *első magyar* könyv, melyet e tárgyról irtak. Benne megvan mindaz, mi erre a hasznos és szép lovasfoglalkozásra vonatkozik és úgy a lovaskatonát, mint a sportembert és a laikust érdekli. Tervszerűen és rendszeresen feldolgoztuk az ez idő szerint összehordható anyag- és adathalmazt és tőlünk telhető alapossággal odaigyekeztünk, hogy a messzelovaglást a katonai szolgálatteljesítéssel és hazai lótenyésztéssel főnálló összes vonatkozásaiban megvilágítsuk. Lényegét, elveit és törvényeit, továbbá az idevágó tréning fogásait, a lovaglás módját és a ló kezelését illető eljárást a bel- és külföldi leghiresebb lovasok tapasztalatai alapján megállapítani és ismertetni törekedtünk.

Munkánk — természetesen — a nemrég lezajlott budapest—bécsi messzelovaglás történetét is a maga teljességében tárgyalja, annak összes tanulságaival és eredményeivel együtt. Ez alkalomból közrebocsátjuk az egyes versenyzők útleírását és személyes nézeteit is,

mint a szubjektív benyomások önkéntelen és érdekes megnyilatkozását.

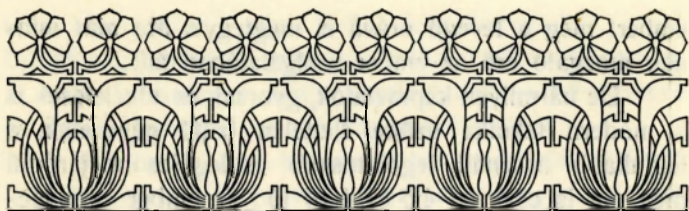
Könyvünk végül a messzelovaglások szándékolt állandósításának ügyét is akarja szolgálni és főképpen ezért a jövő munkarendjét is a külföldi kísérletekből levont tanulságok, valamint a legutóbb megtartott versenyünkben résztvettek nézeteiből és javaslataiból leszűrt elvek alapján általánosságban és röviden megtervezni próbáltuk, felhíván minden lovasembert, hogy kiáltó szózatunkat megszívlelje és lelkes igyekezetünkben minket az érdemes ügghöz méltóan támogatson.

Ha könyvünket e tekintetben csak némileg is valamely siker koronázza : célunkat elértük.

Pécs, 1909. január havában.

A szerzők.

BEVEZETÉS.

A távolságok legyőzése az ember régi keletű törekvése ; egyik helyről (vidékről, országból, földrésről) a másikba való járás-kelés, biztos és gyors odajutás nemcsak elsörendű létfenntartó érdekét, hanem közvetetlen életcélját képezte. Ebbeli ösztönszerű igyekezetében semmi akadályt nem ismert, birtokába vette a szárazföldet, leküzdötte a vizet, sőt a levegő meghódítását is örök időktől fogva következetesen megkísérelte. Célja elérésére minden meglevő természeti erőt felhasznált : az embert, az állatot, a szelet, a gőzt, a delejességet, a villámosságot, a robbanó gázokat stb., szóval mindent, mi a térben és időben való mozgást és haladást gyorsította és lehetővé tette. Leleményes elméje a közlekedő eszközök feltalálásában kifogyhatatlan energiát és zseniálitást fejtett ki, melynek a kezdetlegestől a legtokéletesebb szárazföldi és vízi járóművek nagyszerű sorozata köszönhetette létesülését. Az egyszerű talyigát és kivájt fatörzset az automobil- és gőzhajótól évezredek választották el, de a technika mesés haladása ezt a végtelennek látszó időt is megrövidítette és már csak néhány év kérdése, hogy az

embert még a levegő urává is megtegye. Ma már minden mozgató erő az ember szolgálatában áll.

De bármilyen kápráztatók, gyorsak és tökéletesek is a modern technika szülte élettelen hajtó gépezetek, a leginkább használt, legbiztosabb és legolcsóbb járómű még ma is csak az élő és érző ló : az ember ezen leg-hűségesebb munkatársa és legkedvesebb ősi közlekedő eszköze. Lehet, hogy messze jövőben ez a nemes, szelény és kitartó állat a közforgalom lebonyolításában és a messzeségek leküzdésében gyengévé, lassuvá és fölöslegessé válik, annyi bizonyos, hogy **ma** még ő a helyzet ura, nélkülözni nem tudjuk, még tőle függünk és megvívhatatlan pozícióját számos erősségénél és még több erényénél fogva a hatalmasan előre törtető technika hiába ostromolja.

Főlényes tulajdonságai, nevezetesen olcsósága, egyszerű kezelhetősége, mindenhol és mindenkor való használhatósága, a tereptől és talajtól való függetlensége, sokféle célra alkalmas volta, kitartása és az, hogy mindenütt előtalálható s így könnyen pótolható és hogy a legnehezebb viszonyokba is hamar beletörődik: előkelő és döntő szerepet biztosítottak számára az emberiiség fejlődése történetében. Igaz, nem oly örületes gyors, mint a száguldó automobil és nem bír el annyi terhet, mint a vasut, de szerkezete, mechanizmusa sem oly kényes és bonyolódott, mint akárminelyik újabbkori gépes járóműé és az uthoz, illetve pályatesthez sincsen úgy odakötte, mint a világforgalom vasparipája, a gőzmozdony. Szabad és független, ügyes, fürge és biztos, ha kell, még nyilsebesen repülni is tud, él és együttérez parancsoló urával, munkára mindig kész és ha némelykor hiba is esik benne, tehetetlenségében nem oly kép-

telen teher, mint a gép. Ereje, fegyelmezettsége, megbízhatósága, hűsége, értelme, ösztöne és tanulékonytsága az ember messzejáró utjain fáradhatatlan szövetségésévé és jóban-rosszban osztozó bajtársává avatták.

Nem csoda, ha a hadviselés hamar felismerte döntő jelentőséggel bíró erényeit és azokat a maga hasznára fordítani igyekezett. Jelességei közül különösen az emberhez való ragaszkodását, kevéssel való beérését, alkalmazkodó képességét, értelmét és finom ösztönét, de legfőképpen óriás lököerejét, acélos szívósságát, tereptől és időjárástól való függetlenségét és kiváló gyorsaságát foglalta le háborús céljaira és a lovat, mely a mindennapi életküzdelemben is nélkülözhetetlen fegyvertársnak bizonyult, elsőrendű katonai közlekedő és harcoló eszközé emelte.

A lónak mint harceszköznek nagy jelentősége főleg a hírszerző- és jelentőszolgálatban tűnik ki. Ezen szolgálatra nemes származása, kemény szervezete, minden külső befolyástól és ellenséges behatástól való függetlensége és nagy gyorsasága, ugyyszólván, önként predestinálják.

*

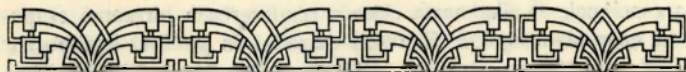
Minden hadi vállalatot (harcot) a hírszerzés előzi meg; az ellenség viszonyainak (szándékának) körülményes kipuhatólása a parancsnok elhatározására döntő súllyal bírván, a felderítésnek kellő időben, azaz mentől hamarább kell megtörténnie és a vállalat tervezőjének (végrehajtójának, parancsnokának) tudomására jutnia. A *kellő időt* térben, tehát a távolság gyors legyőzésében (gyorsaság által való megrövidítésében) kell kinyerni. De a hírszerzés sikeres keresztülvitelére a gyorsaság

egymagában nem elég, mert végrehajtás közben az ellenség ellenhatása is érezhetővé válhatik, tehát ezt ellensúlyozni, továbbá a szerzett híreket (a felderítés eredményét) a parancsnokkal mielőbb és feltétlen bizonyossággal közölni (jelenteni) is kell. Az időbeli nyereség, más szóval a *gyorsaság*, mint a hírszerző szolgálat első feltétele mellé tehát a *támadás képessége*: a *lökő erő* mint második és az ép állapotban való megmaradás (kitartás) által elérhető *végrehajtásbeli teljes bizonyosság* mint harmadik elengedhetetlen feltétel sorakozik. A lökőerő és a kitartás egymásból következik és természet-szerűleg együtt jár.

Az összes harceszközök között a régi időkben és ma is csak a *ló bir azzal a fizikummal, mely a gyorsaságot a támadó képességgel és a kitartással egyesíti magában*. Ezen kiváló testi sajátossága és főleg a hírszerző és jelentő-szolgálatban, tehát hadászati és harcászati tekintetben döntő jelentősége a messzelovaglásban jut szemléltető módon kifejezésre és annak gyakorlásánál nyer legfényesebb beigazolást.

I. FEJEZET.

A messzelovaglásról általában.

A messzelovaglás lényege tehát nagy távolságoknak megtevéséből áll s mint olyan tisztán katonai foglalkozást (sportot) képez, amennyiben a lovas sportcélon kívül kizárólag a fentemlitett hadicélokat, u. m. a hírszerzést és jelentésvivést szolgálja. Katonai fontossága tehát nyilvánvaló és a hadimesterséggel való szoros összefüggése nem szorul külön magyarázatra.

A messzeföldre való lovagolgatást régesrégii idők-től fogva szorgalmasan űzték, részint öntudatosan és tervszerűen, részint eltökélt szándék és előre megállapított terv nélkül (szükségből és kedvtelésből). A lovas népek mindenha nagy előszeretettel, legtöbbször pusztá kalandvágyból rendszeresen művelték és minden fogását és technikája legapróbb részletét jól ismerték.

A *magyarok* bevándorlásuk után sokszor még Franciaországba is elkalandoztak és Európa majdnem minden országát lóháton barangolták be. Hírszerzésük tudvalevőleg mesterien be-rendezett volt.

A lovas teljesítések uttörő és a modern hadiviszonyokat leginkább megközelítő korszakát *I. Napoleon hadjáratai* nyitották meg. A nagy császár és lángeszű hadvezér vitéz lovasgenerálisa *Murat*, a leplezés és üldözés nagymestere, lovas tömegjeinek gyors és meglepő megjelenésével mindig döntő fordulatot adott

a csatáknak. Ő alkalmazta először rendszeresen hirszerző csapatait nagy távolságokra Előretolt századai és járőerei legtöbbször 3—4 napi járásra cirkáltak előtte, az ellenséggel állandó érintkezésben voltak, arról mindig pontos értesítéseket küldtek. Naponta átlag 80—100 km. utat tettek meg és sokszor végkimerülésig lovagoltak érdemleges hírek szerzése végett.

De bámulatra méltók Murat hadtestbe egyesített lovas hadosztályainak teljesítései is, melyeket legfőképpen üldözéseknel hajtottak végre. Az 1805-iki hadjáratban, midőn Ferdinánd főherceg az ulmi körülrítés szorításából az egész lovassággal és könnyű gyalogsággal Csehország felé akart kitörni, Murat az ő 8000 lovasával négy napon át kegyetlenül üldözve az osztrákokat, ezen üldözés alatt nagy lovascsapatával naponta pihenés nélkül 60—70 kilométert tett meg, mi akkoron (de ma is) kemény csaták és rohamok után páratlan nagy sikert jelentett. Murat hadvezéri működését mindvégig a fáradhatatlanság, a meglepő gyorsaság és az óriás menetteljesítések jellemezték és különösen utóbb említett tekintetben számos tanulságos példával dicsekedik.

Az 1870/71-iki német-francia háborúban a német lovasság működése elismerésre és tiszteltetre méltó, de a ló munkaerejének teljes kihasználása szempontjából korántsem közelítette meg az elérhető legnagyobb eredményt. Egyes elszánt tiszteknek és vállalkozó járőröknek azonban sikerült néhány merész és nagy teljesítésű lovaglást véghez vinniök. A hiresebb rédek közül, melyek hadtörténelmi nevezetességre tettek szert, álljanak itt a következők:

Hagenow 12. huszárezredbeli hadnagyot Wittich tábornok november 9-én Chartres-ből Péravy-ba küldte, hogy Von der Tann tábornokkal az összeköttetést helyreállítsa. A hadnagy a feladatot — bár egész éjszaka ellenséges területen kellett lovagolnia — fényesen oldotta meg. Eközben egy és ugyanazon lovon 25 óra alatt 157½ kilométert tett meg.

Arnim gróf Zieten-huszárezredbeli tartalékos hadnagy, a 2. hadsereg főparancsnoksági parancsörtsíztje, midőn a 6. lovas-hadosztály a Sologne-on átvonult, egy parancssal Orleáns-ból Vierzonba és vissza — 160 kilométer — 18 óra alatt fordult meg. Ugyanezt az utat

König báró braunsveigi huszárezredbeli hadnagy főparancs-

noksági parancsőrtiszt 18 $\frac{1}{2}$ óra alatt járta meg. Megjegyzendő, hogy az utak a nagy hidegtől sikossá fagytak és a Sologne lakossága ellenséges indulattal viselkedett.

Kemény lovastelfjesítés azon három tiszt járőr rédje, melyet a 13. dzsidas ezred rendelt el azon célból, állapítsák meg, hogy Chartres és Le Mans között valóban van-e még erősebb ellenség. Elindultak:

1. **Weltheim** hadnagy La Loupe—Regmalard és Bellême-n át Mamersig;

2. **Lumley** hadnagy Champrond—Nogent le Rotrou és La Ferté Bernard-on át Conneré-re;

3. **Wedell** II. hadnagy St. Cyre—Thiron Gardais—Authon és Montmirail-on át St. Calais-ra.

Mindegyik járőr 5—6 lovasból állott, a lovak málha nélkül, csak zabos tarisznyával voltak felszerelve.

Weltheim a 140 kilométert abrakolás nélkül 15, Lumley a 160 kilométert 25, Wedell II. a 150 kilométert 21 óra alatt tette meg. Utóbb említett két hadnagyot utjukban sok érdekes viszonyosság érte, mely lélekjelenlétüket és leleményességüket erős próbára tette; az ellenség puskatüze miatt nem egyszer kellett nagy kerülőt csinálniok. Mind a három járőr kimerítő pontos jelentést hozott.

A keletázsiai hadjáratban az orosz lovasság nem felelt meg azon várakozásoknak, melyeket hozzáfűztek. Működését általában a passzivitás jellemezte; az agilitás, a lovasság ezen nélkülözhetetlen alapkelléke, teljesen hiányzott belőle. A felderítő szolgálatban szerepelt lovascsapatai lassuk és minden vállalkozó kedv híján voltak. *Mistsenko* tábornok hatalmas különítménye teljes kudarcot vallott és semmi pozitív eredménnyel nem járt. Menettelfjesítése a napi 29 kilométeres átlagot alig tudta meghaladni. Egyedül *Rennenkampf* tábornok különítménye ér el lovas sikert; kozák századai mindenütt élénk tevékenységet fejtenek ki, gyorsan mozognak és bátran közelítik meg az ellenséget. A yentaisahói csatában a hegyszorosokon át végrehajtott merész rédje, mely a Tai-tse-ho folyó mentén fentartott japán összeköttetések megszakítását célozta, ragyogó fénypont abban a sötétségben, mely ezen háborúban a rettegett kozák lovasság évszázados hírnevét jóidőre elhomályosította.

A *japán lovasság* annak ellenére, hogy rosszul volt lovasítva (egyébb lóanyag hiányában ausztráliai ponikkal), óriás tevékenységet fejtett ki, de nagyobb lovas teljesítésekre mégsem volt képes, mert ilyenekhez nem volt meg a kellő iskolázottsága, sem a szükséges lovagló rutinja, mely nélkül pedig messzejáró vállalatok elképzelhetetlenek.

Különös jelenségnek tűnik fel, hogy a japánok, kik tudvalevőleg a haditudomány és hadművészet összes ágai és általában az egész európai civilizáció iránt oly bámulatos fogékonyságot tanusítottak és minden kulturális intézményünkben a legjavát kihámozva, tudásunkat és műveltségünket tőlünk nem csak eltanulták, de a gyakorlatban is kitűnően alkalmazták: épp a lovas hadmesterségben nem tudtak minket utánozni és velünk haladni, holott szervező képességük, testi ügyességük, tanulékonyáguk, haláltnegvető elszántságuk és fanatizmusuk világszerte ismeretesek.

Lovasságuk szervezetének ezen hátramaradottsága és a lovas kiképzés említett elhanyagolása azonban csak látszólagos.

A japán hadvezetőség teljes tudatában volt mindig a lovasfegyvernem nagy hadi jelentőségének, de a fejlődés természetes folyamatát ő sem tudta meggyorsítani, hanem várnia kellett, míg szervező intézkedései idők múltán lovasságát is az európai testvér-fegyvernem nivójára emelik. A japán lovasság számbavehető, jelentékenyebb sikereihez különösen két faktor hiányzik: a *lovasságmúlt és a lótenyésztés* (tenyésztő anyag és legelők). Ezt jól tudja a japán hadügyi kormány, épp azért a lovasság érdekében a leggyökeresebb szervező munkálkodást fejt ki és e célra hihetetlen összegeket áldoz. Versenytereket alapít, lóversenyeket, distánclovaglásokat rendez (lásd a II. fejezetet), lovakat importál, tenyészt, tanul és tanít stb., csakhogy a lovasság fejlődését előbbre vigye. Hogy még nem a mi mértékünkkel mért eredménnyel és sikerrel, az természetes, hisz a japán lovasság még gyermekkorát éli és nincs meg benne ennek a nemes fegyvernemnek az éltető ereje, *a múltban gyökeredző lovas szellem, melyet csak évszázados tradíciók szülnek és érlelnek meg.*

Érthető már most az a negatív eredmény, melyet a japán lovasság az oroszokkal dicsőn megvívott háborúban a nagyobb távolságra tervezett vállalatok tekintetében felmutatott, noha fűrgesége, ambíciója és főleg kezdeményező munkakedve hirneve-

sebb teljesítésekre jelölte ki. Egy érdekes rédje, azonban mégis megemlítésre méltó, mert harcászati következményeiben mesés hatással végződött. A mukdeni csata előtt ugyanis két japán lovasszáhad az oroszok hátába került és a guntsulingi vasuti hidat a megszálló őrseg szemeláttára légbe röpítette. Ez az aránylag gyöngye portyázó különítmény nappal pihenve, éjjel villámgyorsan előnyomulva, néhány elszánt emberével a zajló jégen át a középső hidoszlophoz férközött és azt felrobbantotta. Amint a hid összeroppan, a két század az éj sötétjében nyomtalanul eltűnt és a leghevesebb üldözés ellenére szerencsésen visszajutott saját csapatjához. Ez a sikerült merénylet az orosz főhadiszálláson pánikserű izgalmat keltett és Kuropatkint arra kényszerítette, hogy visszavonulásának biztosítása végett két gyalogdandárt és az egész doni kozákosztályt a vasut védelmére kirendelje. A két japán lovasszáhad elszántsága tehát 8000 embert a döntő ütközet előtt lekötött. A különítmény kb. 600 kilométert hét, mások szerint nyolc nap alatt tett meg.

Egy-egy háború megvívása a nagy távolságokra való lovaglásnak hírszerző különítmények és járőrök kiküldése által mindenkor újabb lendületet adott, de csak oly mértékben, mint azt az akkora kitűzött hadászati és harcászati cél megkívánta. A haladás tehát bármilyen szembetűnő volt, az igazi tervszerűséget és öntudatos lovas szándékot, főleg pedig a ló legnagyobb teljesítő képességének kipróbálását és kikényszerítését az ép erőbeli állapot feltétlen megtartása mellett soha meg sem kísérelte.

Az újabbkori háborúk tanulságai mindazonáltal a messzelovaglás tapasztalatait folyton gyarapították és mind több bizonyítékot szolgáltatott arra nézve, hogy ezt a kellően nem méltányolt, speciális katonai lovasfoglalkozást sportszerűen művelni és a legnagyobb tökéletességre emelni kell. Ezen nagyérdékű szándék megvalósításánál különösen két szempont lépett fel határozott követeléssel:

1. *Legrövidebb idő alatt legkisebb fáradtsággal a legnagyobb útteljesítés elérése : rekord teremtése.*

2. *A ló erőbeli állapotának (harcképességének) feltétlen megóvása : a kondíció teljes érvényre emelése.*

Ezen két követelmény összesítésében, hogy úgy mondjuk, szerves és elválaszthatatlan egybefoglalásában kulminált minden törekvés, mely a messzelovaglásokat meghonosítani és mint különös katonai sportágat mindenkorra állandósítani célozta.

1. A messzelovaglás katonai jelentősége.

A legújabb kor technikájának zseniális alkotásai: a kerékpár, a vasut, az elektromotor, az automobil, a léghajó és repülőgép, a legkülönbözőbb táviró és optikai jelző készülékek stb., a ló gyorsaságát és a hírek közvetítésére való alkalmasságát kisebb értékre leszállítani és hirszerzői kiváltsága ősi jogaitól sikeresen megfosztani látszanak. Említett találmányok és közlekedő eszközök valóban szédületes gyorsaságot és a képzeletet felülmuló hatalmas munkaerőt produkálnak; a közművelődésre és a jövő világforgalomra való hatásuk egyelőre kiszámíthatatlan, de korszakalkotó katonai fontosságuk már most is félreismerhetetlen. De vajjon minden nagyszabású előnyeik mellett képesek-e *már ma* a lovat mint jelentésközvetítő erőtenyezőt és harceszközt teljesen pótolni és fölöslegessé tenni?

Minden lovasember, ki a fogalmakkal és a kérdés lényegével tisztában van, határozott „nem”-mel válaszol.

Az *élő* ló a *holt* géppel fényesen kiállja a versenyt;

ha egynémely követelmény és munkateljesítés tekintetében relative kisebb is a tehetsége, a lényeges és legfőbb szolgáltatások szempontjából határozottan nagyobb a hasznavehetősége és képessége minden mechanikus járóműnél.

Megbecsülhetetlen sajátos különlegessége, hogy nem függ a tereptől. A gép az utról letérve, tehetetlen és per absolute hasznavehetetlen a kívánt célra és inkább kényelmetlen teher, mint alkalmas harceszköz valamely harcászati siker biztosítására. A ló szabad és független, szárnyai a nyílt terepen megkötve nincsenek, sőt éppen ott fejt ki leghasznosabb működését. Akadályt nem ismerve, feltarthatatlanul mozog a szántáson, vetésen és süppedős réten, éppen úgy mint a homokbuckás területen, erdőben és sziklás hegyhátan. Árok, kerítés, földtöltés útjában meg nem állítják, csatornákon, vizeken és hegyszakadékokon mindig talál helyekre, hol átsurranhat. Melyik motoros kerékpár képes őt ide követni? És amint rá a talaj akadályozó befolyással nincsen, épp oly kevésbé hat rá az időjárás, melynek viszontagságai (eső, vihar, hófúvás stb.) útjában késleltethetik ugyan, de meg nem akaszthatják.

További értékes sajátossága, hogy minden percben képes magát az ellenséges behatás alól kivonni, azt kijátszani, vagy ha kell, annak ellentállni. Az automobilnak untig elég, ha egy jókora kavics gördül az útjába, vagy egy eltévedt golyó, egy ügyes szuronydöfés furódik felpuffasztott kerékborítójába. A legparányibb rendellenesség: akár a szerkezetben, akár kívülről jövet, a gép megcsuklik és mint lomha tömeg az uton ott reked, vagy az árok ölében elpihen.

A ló közreműködése mellőzhetetlen még az oly

tökéletes híradó őrség felállításánál és működésénél is, mint a tábori táviró- és telefonállomás. A táviró járóőr lóháton rakja le rendeltetéséhez illő sietséggel a dróthuzalos vonalat és rendezi be a szolgálatot; lovas járóőrök, jelentő lovasok hozzák neki az előretolt lovas hírszerző különítmények szerzette híreket, melyek nélkül legföljebb kevésbé fontos helyi közlések és üzenetváltások közvetítésével kellene foglalatoskodnia. A gyorsaságot és lényegyet tehát itt is a ló szolgáltatja és döntő sikerrel egészíti ki a hírtovábbítás ezen legfontosabb szolgálati ágát.

Még számos gyakorlati példával tudnók a lónak a mechanikus jároművekkel való versenyző képességét illusztrálni, de ez nem egyeznék meg ezen munka kitűzött céljával. Felemlített példaesetek eléggé bizonyítanak állításunk igaza mellett. Annyi bizonyos, hogy a ló katonaszolgálati tevékenységét, munkabírását és hírszerzői alkalmasságát a folyton tökéletesbedő technika szellemes találmányai erős próbára teszik és őt az évszázadok óta magának lefoglalt — úgyszólván — **monopolizált** működése teréről leszorítani igyekeznek. *A budapest—bécsi messzelovaglás megmutatta, hogy a ló tulajdonképpen való teljesítő képességét csak megközelítőleg ismerjük és azt éppenséggel sem a valódi értéke szerint becsültük meg; hogy még mindig állnak eszközök és módok rendelkezésre, melyekkel azt a kiváló fizikai erőkincset, mely a lóban felhalmozva van, gyarapítani, értékében emelni és mindenki tulajdonává tenni lehet. Ez a nevezetes verseny még arra is intett, hogy egyrészt csak rajtunk mulik, hogy mindazon tanulságok, észleletek és tapasztalatok, melyek a ló testi erejének és életteni megnyilvánulásainak, vagyis fizikájának és fiziológiájának megismeréséhez, megítéléséhez és kihasz-*

nálásához szükségesek, a lovasvilágban általános közkinccsé váljanak, másrészt hogy csak tőlünk függ, hogy a megfigyelésből leszűrt elveket szigorúan szem előtt tartva, a legbehatóbb korrektív eljárást foganatosítsuk és ezzel a lovat mint elsőrendű közlekedő és harcoló eszközt a testi fejlődés legtokéletesebb fokára emeljük.

Az első ideális lovascélt a messzelovaglások rendszeres művelése és tervszerű állandósítása, a második, kizárólag lovas hadszervezeti célt, a ló minőségének emelését, a magas klaszisu ló: a telivér és különösen a félvér, az *igazi katonaló* tenyésztésének fellendítése és helyes irányban való keresztülvitele fogja megvalósítani. *Mindkét törekvés valóra váltása tehát fontos állami érdeket képvisel: a tökéletes lovas kiképzés hadi érdekét a teljes harcképesség, valamint a magán és állami félvérlótenyésztés közgazdasági érdekét, a hadsereg lóanyagának megjavítása és kiegészítése szempontjából.*

Úgy a messzelovagló sport meghonosításának módzatairól és irányelveiről, mint ezen létesítendő katonai sportágnak a lótenyésztéssel való szerves összefüggéséről e könyvben még bőven lesz szó.

2. A messzelovaglás szellemi és erkölcsi jelentősége.

Minden testedző foglalkozás jótékony visszahatást szül a lélekben. Már magában véve az a tudat, hogy saját erőnkéből és elhatározásunkból rendkívüli fizikai teljesítésre vagyunk képesek, önbizalmat és önérzetet kelt a saját testi és lelki én iránt. Minden nagybbszerű munka egészséges testet és erős akaratot feltételez, me-

lyet céltudatosságnak és következetességnek kell kiegészítenie. *Mens sana in corpore sano!* A sport, mint fokozott fizikai és rendszeres szellemi tevékenység, mindkét rendbeli erőtenyezőt, tehát a testit és az észbelit, a legnagyobb mértékben megköveteli, azokat folyton gyarapítja, fejleszti és tökéletesbíti s így közvetve az értelmesen gondolkodó, helyesen cselekvő és gyöngéden érző lélek neveléséhez és nemesítéséhez jelentékenyen hozzájárul.

A lovaskatona csak felerészben harcos és katona, javarészben telivér sportember. (Vannak, kik állítják és úgy is érzik, hogy egészen az.) Őt nem csak a hadi mesterség és katonabecsület erényei: a harcvágy és a hősiesség lelkesítik, hanem a lovaglásban való remekelés művészete, elméletének és gyakorlatának virtuóz elsajátítása és a lónak, ennek az érdekes változatokban gazdag és érdemes problémának elemző megismerése, lebilincselő tanulmányozása, testi szerkezete és életműködése titkainak megfejtése is izgatják és folyton serkentik lan-kadatlan munkálkodásra, boncolgató összehasonlításra és örökös önművelésre. A munkaösztön, tanulásvágy, kitartás, belső hév és rajongó lelkesedés ezen mélyen erkölcsi összességének kimeríthetetlen kútforrása a *lovas szellem*, mely csak egész férfinak, igazi lovasembernek ékessége, kinek ép teste, gondolkodó elméje, bátor szive és tüzes lelke van.

A messzelovaglás mint pozitív céllal bíró lovas sportgyakorlat az összes testi és erkölcsi kellékeket összesíti magában, melyek a nemes és előkelő lovas szellem megteremtésére és ébrentartására, valamint egy kiváló lovas nemzedék felnevelésére és magasabb kiképzésére alkalmasak.

A maga erkölcsnevelő hatásában és szellemképző

befolyásában a messzelovaglás az összes lovas sport-nemeken fölül áll, mert alapvető tanulmányai, testi és szellemi előkészületei, ismeretbővítő tanulságai, a lovagló kedvet serkentő eredményei, az összes lovaserényeket nemesítő hatásnyilvánulásai és a legfontosabb hadi célokat szolgáló sajátságai minden lovas sportgyakorlatnál előbbrevaló helyet fognak biztosítani számára.

Az egész lovasság tulajdonképpen való belső élete csak egyes alkotó részein: az *ezredeken* belül nyilvánul meg munkás szervei teremő képességében. Az ezredek képezik a lovasság egyszármazásu és egynevelésű családjait, melyek produktivitása ad jelleget az illető tisztikar lovagias gondolkodásának, lovagló tudásának, lovas hajlamainak, sportkedvének, lószertetének, harcképességének stb. Lényeges, sőt döntő követelmény tehát, hogy az ezred minden tagját a legideálisabb lovas-szellem hassa át és ez minden tevékenységében és vállalkozásában jellemzőn és pregnánsan jusson kifejezésre. Csak buzdító példák és magasztos tradíciók képesek a lovas tisztikart lovas szellemmel szaturálni. A példa vonz, a tradíció lelkesít! Ily vonzó példákat állít fel és ily fenkölt tradíciókat szül a messzelovaglás, mely mindenik esetben, még akkor is, ha balsikerrel jár, pozitív célt képvisel, határozott eredményt létesít és a sporttörténet lapjain illő méltatásban részesül.

A messzelovaglás azonban a tradíciók öregbítése és továbbültetése által csak *közvetve* gyakorol befolyást valamely testület lovas erkölcsére és köztevékenységére. *Közvetetlen* hatása már sokkal intenzívebb és jelentősebb, mert a gyakorlati élet munkaeszközeit és erőte-nyezőit ruházza fel óriás anyagi és szellemi termőképességgel. A lovas, ki a messzelovaglásokat nemcsak hiva-

tásánál fogva, hanem passzióból és versenyzőkedvből értelemszerűen űzi, a legkülönbözőbb lovas ismeretágakban és legváltozatosabb lovagló praktikákban gyarapítja tapasztalatait és fejleszti tehetségeit.

Elsőben is megtanulja ismerni a lovat. Ez alatt nem a külső hippologiai megismerést értjük, melyet minden distánclovasról feltételezünk, hanem azon empirikus és tudományos alapismereteket, melyek a ló anatómiájára, szervezeti alkatára, izomrendszerének és inazatának gép-szerű munkájára (mekanikájára) és idegrendszerének élettani működésére vonatkoznak. Ide tartoznak még azon tudnivalók, melyek a ló teljesítőképességének és erőbeli állapotának mibenlétét és fentartása főbb elveit állapítják meg. *Ezeknek az ismereteknek összegezése adja a ló fizikáját, fiziológiáját és matematikáját, mely három, a ló lényegét tartalmazó hitegzatba foglalvák azon lovas alaptörvények, melyek a messzelovaglások legértékesebb és legjelesebb tanulságait képezik.* Az azokban letett és a gyakorlat által szentesített lovagló elvek és eljárás szerint kell a hirszerző- és jelentőszolgálatot berendezni és végrehajtani, mi egymagában véve is ékesszólón hirdeti annak szükségét, hogy a messzelovaglásokat állandósítani és rendszeresen művelni kell.

A második haszna a distánclovaglásoknak, hogy nép-, hely- és földrajzi, valamint ország-, terep- és út-leirő, tehát szorosan vett katonai ismeretek szerzésére különösen alkalmas s így a tiszt tudományos kiképzése és szellemi működése érdekeit lényegesen előmozdítja. A messzelovaglások tréningmunkája és keresztülvitele alatt a lovas gyakran ezernél több kilométer úthossz-ságot jár be. A dolog természetéből folyik, hogy mindig más-más útvonalat és vidéket választ, hogy egyrészt

lova a különböző minőségű utakat, talajváltozatokat és a forgalom zavaró kellemetlenségeit (szembejövő kocsikat, állatokat stb.) megszokja, másrészt hogy ő is több érdekel lovagoljon és ezalatt lovát jobban megismerni, a terep alakulását és befolyását helyesebben megítélni, az útrészeket és járó módokat éjjel és nappal megfelelően beosztani, a tájékozást kellően elsajátítani és magát mentől több eshetőséggel és balesettel szemben megvédeni megtanulja. Ily változatosan rendezett kirándulásokon a distánclovas természetszerűleg sokat lát, hall és tapasztal s ha csak szemernyi megfigyelő képessége és kis kombináló tehetsége van, temérdek sokat tanul. Megismer különféle embereket és életszokásokat, bepillantást nyer a népelet és néplélek érdekességeibe, utakat és országrészeket tanulmányozhat, a terepet a térképpel összehasonlítva, lovas szempontból elemző megbírálás tárgyává teheti. Mindez emberismeretét, lovas tudását, szellemi képzettségét gazdag tapasztalatokkal gyarapítja, akarátát, lelkét pedig minden káros véletlen csüggesztő hatása ellen megkeményíti. A mértföldekre elbarangoló distánclovas bizonyos önérzetet és önállóságot, mondhatni jellemuszilárdságot nevel önönmagába, rendkívül ügyes, élelmes, fortélyos és szemes lesz és mindenekelőtt lovában rendületlenül bizni megtanul, mert a hosszú nappalok és éjjelek alatt bőséges alkalma nyilik azt minden porcikájában tanulmányozni, megismerni, megbecsülni és mint jó barátját megszeretni, akár az arabs, ki tudva-levőleg imádásig rajong hű és ragaszkodó lováért.

Ezen, a látókört szélesbítő értelmi ismeretekre, pedagógiai és pszichológiai tanulságokra, lovagló rutinra és lelki edzettségre a jó járóörparancsnoknak feltétlen szüksége van, éppen úgy, mint az *állandó* testi tréningre,

melyet csak a messzelovaglás folytonos gyakorlása ad meg a fiatal tisztnek. *Csak az egészséges test, a gazdag tudás és az erős lélek teremti meg a mindenre kész rettenthetetlen vállalkozó szellemet: a lovastiszt ezen mellőzhetetlen erkölcsi jellemvonását, mely nélkül békében nagy lovasteljesítések, háborúban önfeláldozó lovashőstettek nem születnek.*

Ennek a vállalkozó szellemnek minden lovas tisztikar belső érzésvilágában és gondolkozásmódjában éppen úgy, mint külső megjelenésében és munkálkodásában mindig a legélénkebben meg kell nyilatkoznia. Az ezred az a családi tűzhely, hol a lelkesedés lángjánál a lovaglókédv, a sportszeretet és lovashajlam kezdő és haladó törekvéseit melegítik. Aköré kell tehát gyűjteni mindazokat, kik a családhhoz tartoznak, hogy a tűzhely éltető melege: a lovas szellem, mindenkit jóltevőn hevítsen és tettekre serkentsen. De nemcsak a tisztet, hanem mindenkit, kinek lova van és lovagolni akar, tehát az egyszerű közembert is oda kell vonzani, hogy őt is magával ragadja a hév, a munkaösztön, a tudnivágyás.

A tiszt szellemi vezetője és nevelője az altisztnek és a legénységnek, az ő példáját figyelni, követni minden ember és legalább részben elsajátítani igyekszik azokat az ügyességeket, apróbb fogásokat és könnyebb szellemi tudnivalókat, melyekkel oktatója és mestere nap-nap mellett, szemeláttára foglalatoskodik, nagy tökéletességgel munkálkodik, versenyre kél és dicsőséget arat. Habár a rangkülönbség, mint valami nagy űr, a tisztet szolgálatban és azon kívül teljesen elválasztja a legénységtől, a ló, ez az erős és örök kapocs, a lovasegyüttérzésben ismét egyesíti a két távolálló lovas fegyvertársat. Ez a lovasegyüttérzés neveli az altisztikarba és legénységbe

az érdeklődést, az utánzó- és vetélkedőkedvet, a próbálgatást, a lóismeretet, a versenyérzéklet, a sportszeretetet stb. és tanítja a legkülönbözőbb mesterkedésekre, lovaszokásokra, gyakorlati fortélyokra és a ló gondozását illető technikai fogásokra, melyek nemcsak a lovaspasszió kielégítésénél, *hanem a közönséges katonai lovasszolgalatban is hasznosan értékesíthetők.* A distánclovaglás hatalmas eszköz az ilyen példaadásra és a legintenzívebb lovasérzék fölébresztésére. Az előkészületek, a tréning érdekességei és tanulságai, a felszerelés összeállítása, a lovaglás mikéntje, a ló gondozása, kezelése és ellátása körül követett rendes és különös eljárás, némely tudományos ujtás kísérlete és alkalmazása, — mind általános megfigyelés, érdeklődés, sőt bírálkozó és kutató megbeszélés tárgyát képezik és feszült várakozással töltik el a különben is minden lovassport iránt rendkívül fogékony legénységet, különösen ott, ahol a tisztek a hosszsjáratu lovaglásokat tömegesen és állandóan üzik. Az ezt illető tevékenység, lelkes munkakedv és támogató veleérzés formálisan átragad a legénységre, bizonyos „distánc-sportszellem“-et teremt közöttük, mely mindennapi szolgálatteljesítésében, tudásában, beszédében és lovas-magatartásában külsőleg is határozott kifejezésre jut. Az altisztet hivatása felfogásában és kötelességei teljesítésében az előkelőbb lovasszemponok és nehezebb feladatok megértésére vezeti s így közelebb hozza a tiszthez és mindazon fontos kötelmekhez, melyek a hírszerző- és jelentőszolgalat keresztülvitelénél nagyobb értelmet, gazdagabb tapasztalatot, önzetlenebb áldozatkészséget és főképpen a parancsnok magasabb intencióinak teljes átérzését követelik. Egyáltalán bármilyen sportfoglalkozást: galoppversenyt, díjlovaglást, díjugratást,

vadászlovaglást és egyéb sportot műveljenek állandóan és rendszeresen valamely ezredben, ez a racionális és éveken át csaknem szokásszerűen kultivált lovastevékenység a maga pedagógiai és etikai hatásában bizonyos határozott élű karaktert ad az illető ezrednek, mely a tiszteken, azok fellépésén, jellemvonásán és sportpasszióin szinte tűntető tipikussággal jelentkezik. Ennek a jellemző megkülönböztetésnek árnyalata még a legénységen is meglátszik, le az utolsó emberig! Innen van, hogy némely ezred speciális tehetsége, sportiránya és munkássága révén versenyezred, díjlovagló-, díjugrató-ezred, parforszvadász-ezred stb. hírében áll.

Nem kevésbé jellemzőbb és katonalovas szempontból talán értékesebb elnevezés diszitené azt az ezredet, mely a distánclovaglást tűzte munkás-zászlajára, mint olyan sportfoglalkozást, mely végső hadicéljában mégis csak az igazi mestersége a lovaskatonának, hisz ez tanítja tulajdonképpen a háború legszükségesebb harctevékenységére: a hírszerző és jelentőszolgálatra. Már ez okból is legyen tehát mentől több — *distánc-ezredünk!*

A messzelovaglások felsorolt anyagi, erkölcsi és szellemi hatásnyilvánulásai a tisztikar testi, lelki és értelmi jólétére terjednek ki, röviden meg kell tehát említenünk azon kedvező morális befolyásukat is, melyeket a tiszt társadalmi magatartására, nevezetesen bajtársias érzületére és magánéletére gyakorolnak. Csaknem fölösleges ezen jótékony befolyásokról szólnunk, hisz mindenki tudja, hogy a distánclovaglás mint a legnagyobb pozitív hasznót nyújtó és mindig határozott eredménnyel járó katonai lovasfoglalkozás (sport), igen nagy fáradtságba, még több időbe és tetemes anyagi áldozatba

kerül, sok ezer gondja pedig lehetetlenné tesz minden olyan szórakozást, mely késő este vagy éjjel divatos, költséges, erkölcsrontó és egészségtelen. Az a felemelő morális érzés és tiszta ambíciótól duzzadó erős vágy, hogy lovunkkal nagyot, hihetlent és még nem létezett sikert akarunk elérni, egészen lefoglalja az embert: testét, gondolatát, szívét és lelkét és vasbilincsnél erősebb kötélekkel láncolja a kedves munkatárshoz — a lóhoz. A lélek acélosságának és erkölcsösségének megóvásán kívül tehát a testi egészség és anyagi jólét fentartása is rejtett velejárója a messzelovaglásnak, nem említve azt a megbecsülhetetlen erkölcsi reakciót, melyet ezen hasznos, kellemes és mindig eredményes időtöltés a bajtársi úrias érintkezés és kölcsönös megbecsülés előmozdításában, a nemes vetélkedés önzetlen gavallériájában és a tudományos eszmecsere és rendes társalgás előkelő hangjában juttat kifejezésre.

A messzelovaglás a lovastisztnek az a bőségsszarúja, melyből a legdrágább kincsek: a mindennapi kenyér, a lovas erények, a testi és lelki egészség, a ló szeretete, a dicsőség és a lovas hírnév hullanak ölébe.

II. FEJEZET.

A messzelovaglás története.

A messzelovaglás nem dicsekedhetik nagy multtal, — főleg nálunk nem. Az összes lovasfoglalkozások közt egészen okadatolatlanul a legelhanyagoltabb sportág és csak a kilencvenes években fordult a figyelem egyáltalán feléje, mikor is a bécs—berlini úgynevezett „nagy messzelovaglás“ eredménye bámulatba ejtette az egész világot. Bármennyire kicsinylőleg bírálták is meg egyesek, még pedig maga az azon kor leghíresebb lovastekintélye Edelsheim-Gyulay lovassági tábornok is, ezen verseny eredményének katonai értékét: elvitázhatatlan tény, hogy egyfelől az egész lovasvilágot, mely a várható eredmények felől tökéletes tájékoztatlanságban leledzett, nagyszerű kimenetelével teljesen meglepte, másfelől hogy megbecsülhetetlen útmutatásokat és adatokat teremtett az ember és a ló teljesítő képességével szemben támasztható igények megbírálása tekintetében, amely támpontok sok, később megejtett ilyenemű kísérletnek és mérkőzésnek képezték alapkövét.

A *németek* pl. az akkoron megvívott lovas-mérkőzésben szenvedett vereségüket azonnal intő példának vették arra nézve, hogy lóanyaguknak a nagy teljesítményeknek megfelelő fejlesztésére gondoljanak.

Egész kis irodalom támadt náluk, mely a „nagy messzelovaglás” történetét, adatait, tanulságait s főleg hátramaradásuk okait tárgyalta és minthogy — amint lovasirodalmuk néhány kitünő munkásának idevágó újmutatásából kitűnik — a balsikert nem annyira lovaik képességihiányának, mint főleg tisztjeik ilyenmő vállalatokban tapasztalt járatlanságának rótták föl: mindent elkövettek, hogy lovasgárdájuknak a distánclovagláshoz minél több alkalmat nyujtsanak.

A következő években magánvállalkozások- és fogadásokból, de főképpen magasabb parancsnokságok rendeleteiből kifolyólag egymást érik náluk a messzelovaglások vállalatai és már 1894-ben, tehát két évvel a bécs—berlini verseny után, uralkodójuk megalapította a „császár díj”-ért való versenyeket a következő formában:

Minden hadtestben *évente*, a nyár folyamán, rendezni kell a tisztikar számára egy messzelovagló versenyt, melyhez a császár egy-egy tiszteletdíjat, mint vándordíjat adományoz azon föltétel mellett, hogy a díj csak kétszeres megnyerés után válik az illető győztes tulajdonává! Ezen díjakért csak lovasezredbeliek versenyezhetnek.

1895-ben Németország már nemzetközi versenyt rendez Drezda és Lipcse között, melyen azonban csak egyetlen idegen állam hadserege, még pedig a magyarosztrák volt képviselve *Streeruvitz* 7. dragonyos ezredbeli kapitány személyében, ki a nyertesek közt mint 8-dik végezte a lovaglást. A verseny propozícióiba a kondíció megtartásának követelményét is belefoglalták ugyan, de az alább közölt adatok szerint végződött sajnálatos kimenetel miatt a bíráló bizottságnak ezt a feltételt végleg el kellett ejtenie.

Egy évvel később, 1896-ban, az uralkodó ugyan-
csak messzelovaglás rendezése céljából a hannoveri
magasabb lovaglóliskolába vezényeltek számára külön
„császárdíjat“ alapít, a melyért való küzdelemben már
a tűzértisztek is résztvesznek.

Ennek a hatalmas buzdításnak meg is lett a foga-
natja, mert innentől kezdve 10 éven belül a császár-
díjakért évente rendezett huszonkét versenyen kívül is
több mint husz, részint magánvállalkozásból, részint fel-
sőbb parancsnokságok kísérletező szándékából eredt
nagyobb szabásu messzelovaglásról olvashatunk értesítést
különféle német művekben.

*1894-től 1902-ig bezárólag csak a hadtestbeli csá-
szárdíjakért lefolyt messzelovaglásokon 5512 tiszt lovagolt
és az ezen mérkőzésekben résztvevők száma most is évről-
évre növekedést mutat!*

Olaszország, a legkevésbé lovasnép hazája, szin-
tén okul a bécs—berlini verseny tanulságaiból. Az orszá-
got a tiszti lóversenyek szempontjából négy kerületre
osztották be. A király elrendeli, hogy minden évben egy
galopp- és egy messzelovaglóversenyt tartsanak meg.
Már 1898-ban ismerjük egy olyan versenyük adatait, a
melyen a kondíció kérdése előtérbe lépett, 1904-ben
pedig a turin—milanói nemzetközi messzelovaglás ver-
senyével vonták magukra az általános közérdeklődést.

A többi országok hadseregében, így a miénkben
is, évekig érezhető volt a „nagy messzelovaglás“ hatása a
lovas sport divatjában. Ekvitációink szintén végeztek ilyen
kisebb-nagyobb tanulmányutakat (lovaglásokat). Sajnos
azonban, hogy nyilvános versenyek nem voltak.

Az 1902-ben tartott *brüsszel—osztendei* nemzetközi
verseny eredményei ismét fölrázták a lovasvilágot érdek-

telen közönyéből és legelsőnek a franciák honosítják meg hadseregükben az azóta is évenként megtartatni szokott „*Raid nationale-militaire*“ nevű lovaglásokat, melyeknek nemcsak eredményei, hanem főleg tanulságai az újabb kor messzelovag'ó elveinek és tudományának gerincét képezik.

Ezekhez fűződik a modern tréning és a cukoretetés szisztémája, onnan ered a *Lavaivre* 28. dragonyosezredbeli ezredes adta impulzus következtében a ló testi hőmérsékének — mint óvatossági szabálynak — megfigyelése és ami a fő, a járó módok közül a vágatás túlnyomó használata előnyének beigazolása.

A következő években a *svédek, oroszok, olaszok, románok* adnak hírt magukról, még pedig vagy ilyenmű versenyek rendezése, vagy a messzelovaglás rendszeres gyakorlására vonatkozó intézkedéseik által.

1906-ban, az orosz-japán háború lezajlása után, a *japán* hadvezetőség fölismervén azon kölcsönhatást, mely a lovassport gyakorlatai és a lovasság hadi tevékenysége közt fönáll, lótenyésztésének intenzív fejlesztésére vonatkozó intézkedései mellett még versenytereket alapít és nyit meg és többek közt a bécs—berlini verseny példájára — hasonló distánciával — egy messzelovagló versenyt is rendez.

Romániában a lovastisztek részére újabban kötelezővé tették a messzelovaglás gyakorlását. Minden tiszt-helyettesnek, hadnagy- és főhadnagynak legalább minden két évben részt kell vennie egy, a hadtestparancsnokság által tervezett, legalább is 200 klm. hosszú és egy harcászati feladat megoldásával egybekötött, 2—3 napra terjedő messzelovagláson. Azon századosok pedig, kik őrnagyi rangra törekszenek, kötelesek ezen rendfokozá-

tukban legalább is 500 kilométernyi útat messzelovaglások alakjában belovagolni.

Mindezen lovaglásokra a hadügyminiszterium buzditásul tiszteletdíjakat tűz ki, melyeknek odaitélése a lovaglásra való előkészület és keresztülvitel módjának helyességétől, a ló állapotától s a harcászati feladat miként való megoldásától függ. Az ilyen messzelovaglásokhoz a hadügyminiszter a tűzértiszteket is kirendeli.

Végre 1908-ban a *magyar-osztrák* hadseregben is újból fölszínre kerül a messzelovaglások kultiválásának eszméje.

A soproni „Tiszti lovas-egylet“ február 4-én tartott ülésén elhatározza, hogy a distánclovaglás iránt való kedv fokozására sportgyakorlat jellegű kirándulásokra buzditja a lovasság tisztikarát. E célból kiírja azon eddig teljesen ismeretlen formájú versenyzését, mely szerint a június havában teljesített és az egylet szabályai szerint végrehajtott messzelovaglásokat díjazni fogja.

Ugyanezen év február havában pedig *Ő császári és apostoli királyi Felsége I. Ferenc József* uralkodásának jubileuma alkalmából napvilágot lát a hadsereg rendeleti közlönyében az 1908. évi október 7-én megtartott budapest—bécsi messzelovaglás terve.

*

Az alább következőkben kronologikus sorrendben röviden ismertetjük azon jelentékenyebb messzelovaglásokat és azok érdekesebb adatait, melyeket különféle írók följegyzései alapján összegyűjthettünk.

A legrégibb messzelovaglások egyike **Mohammed** futása Mekkából Medinába **662-ben**, melyet a mohamedánok Hedsrának neveznek és a világtörténet is mint korszakalkotó eseményt jegyzett fel. Az arab mondakör

regélése szerint a próféta által ezen alkalommal használt kancától nyerte volna eredetét a gyorsasága és szívóssága által később oly híressé vált arab telivértörzs.

*

A középkor vasba öltözött nehéz lovagjainak gyors és nagy lovasteljesítményeiről semmi hiteles feljegyzést sem tartalmaz a történelem.

*

Az újabb kor első messzelovagló bravurjáról Fuhrmann páter pálos szerzetes krónikájában találunk feljegyzést. E szerint ugyanis **1678-ban Styrum Hermann Ottó** a bayruthi nagyhercegről elnevezett lovasezred alezredese 1000 aranyban fogadott egy tisztjával, hogy Bécsújhelyből Bécsbe két óra alatt ellovagol. Február 13-án reggel erősen szemközt fújó északi szélben indult el Styrum gróf Bécsújhelyből az úgynevezett „bécsi kapu”-tól Traiskirchen—Guntramsdorf—Vienerbergen át Bécsbe, melynek karintiai kapujánál volt a cél. Úgy az indulást, mint az érkezést bizottság ellenőrizte. Az útvonal kemény műút és utolsó harmadában jelentékeny emelkedésekkel is bír.

Távolság: 50 klm.

Idő: 1 óra 45 perc.

Átlagos sebesség óránként 28 klm.,

vagyis 1 klm. 2 p. 6 mp. alatt.

A lovasbravur olyan nagy föltűnést keltett, hogy a bécsi udvar is érdeklődött iránta és az akkor élt alkalmi költők megénekelték Styrum dicsőségét.

*

1714-ben XII. Károly, a nyughatatlan vérű svéd király hajtott végre egy hatalmas messzelovaglást. 1711-ben ugyanis rábirta a török portát, hogy az oroszok ellen

hadjáratot indítson. A Pruth folyónál sikerül is Nagy Pétert körülzárni, de ez megvesztegeti a törököket és tőlük előnyös békét vásárol, mely XII. Károlynak szabad visszatérést biztosít Svédhonba. A király a sérelmes békekötésen felháborodva, vonakodik Törökországot elhagyni, ellentáll, de hősieles küzdelem után benderi táborában elfogják és Demotikában internálják. Azon hírre, hogy hosszú elmaradása miatt svédországi alattvalói lázongani kezdenek, elhatározza, hogy gyorsan otthon terem. Minekutána két hónapi ágybanfekvéssel betegséget színelve, magát Drinápolyba szállíttatta, 1714. október 1-én éjjel, álruhába öltözve, a várost lóháton elhagynia sikerült és Dűring ezredessel Stralsundba lovagolt.

A történelem ugyan nem ismeri az óriás út pontos vonalát, annyit mégis tudunk róla, hogy a svéd király Zilahon, Nagyváradon, Pesten, Bécsen át Bajorországba, onnan pedig a Pfalcon, Vesztfálián és Meklenburgon át érkezett Stralsundba. Habár azt sem tudjuk, váltott-e a király útközben és hányszor lovat, mégis a történelem a följegyzések szerint pihenő nap nélkül végrehajtott lovaglást egyik legszebb lovasteljesítménynek tekinti.

Távolság: legalább 2400 klm.

Idő: 16 nap.

Napi teljesítmény: 150 klm.

*

A **19. század** első felében nem igen esett meg semmilyen nevezetesebb messzelovaglás, legalább sehol sem történik ilyenről említés a sportkrónikákban, de már **1862-ben** nagy hírességre tett szert egy tisztán sport-szerű distánclovaglás, mely magyar ember nevéhez fűződik és amelyről a sporttörténet is dicsőítőn megemlékszik. Ugyanis az akkor Bécsben állomásozó gróf **Szirmay**

főhadnagy fogadott, hogy a bécsi práter-versenypályán 40 mértföldet 40 óra alatt végiglovagol; — a fogadást meg is nyerte. A szép teljesítésű lovaglás:

Távolsága: 300 kilométer.

Idő: 40 óra.

Átlagos napi teljesítmény: 180 klm.

Átlagos sebesség: 7·5 klm. óránként.

*

1875-ben ismét magyar ember: **Zubovich Fedor**, a híres utazó és volt honvéd huszár kapitány, vállalata ejti bámulatba a világot, aki *Bécsből Párisba* az 1250 klm. utat ugyanegy lovon 14 nap és 5 óra (341 óra) alatt tette meg. Lova magyarországi nevelésű félvér volt.

Érdekesség szempontjából megemlíjtjük, hogy Zubovich kapitányt a budapest—bécsi verseny startjánál is ott láttuk az érdeklődők csoportjában.

*

A leghosszabb lovaglások egyikét **1881-ben Roeder** felső-elszászi 15. tábori tüzérezredbeli hadnagy hajtotta végre, aki tiszti szolgájával *Strassburgból Granadába* lovagolt. A használt két ló Poroszországban nevelt 9, illetve 6 éves félvér volt. Érdemes a fölemlítésre az azon kor felfogását jellemzőn megvilágító tény, hogy Roeder hadnagy az egész úton tanügetést lovagolt, vagyis az ügetést végig „kiülte“. Midőn utazása 22-ik napján lovának két hátsó csüdje megdagadt, ezt annak tulajdonította, hogy saját fáradtságát tekintve egy darabon „könnyü ügetést“ lovagolt, amihez az ő kocogó üteménél gyorsabb tempóra volt szüksége.

Távolság: 2100 klm.

Ideje: 53 nap; ebben 8 nap pihenő.

Napi átlag: 47 klm.

*

1892-ig, tehát 11 évig semmi említésre méltó lovaglásról nem tudunk. Ekkorra esik a korszakalkotó *bécs—berlini, berlin—bécsi* messzelovaglás, mely politikai okoknak köszönthe létrejöttét és hivatva volt arra, hogy a német és magyar-osztrák lovastisztek megismerkedésére és bajtársias érintkezésére egy nagyobb szabásu lovasmérkőzés alakjában alkalmat adjon.

Ez az első rendszeres és versenyjellegű messzelovaglás, melyről a sporttörténelem tud.

A start, illetve a cél Bécsben a floridsdorfi, Berlinben a tempelhofi vámház volt. Indultak Bécsből október 1. és 2-án, Berlinből 1. 2. és 3-án.

A verseny a magyar-osztrák hadsereg fölényes győzelmével végződött.

Nyertese: **Starhemberg Vilmos gróf**, 7. huszárezredbeli főhadnagy. Lova: „Athos” 9 éves, sötétpej, angol félvér. Nevelték Forgách gróf mándoki ménésében Magyarországon „Mars” után, egy „Vampir”-tól származó kancából.

Távolság: 580 klm.

Idő: 71 óra 26 p. 59 mp.

Átlagos sebesség óránként: 8·1 klm.

A 11 órányi pihenő leszámításával tehát marad az átlagos abszolút sebesség: 9·6 klm.

Bécsből indult: 97 lovas.

Célhoz ért: 69 lovas, kb. 71·1 %.

A 42 helyezett közé bejutott: 35.

Az első 25 közé: 19.

Az első 10 közé: 8.

Elhullott útközben 3, a célnál 6 ló, ezek közt a győztesé is.

Német részről első lett a versenyben a 2-ik helyre jutó **Reitzenstein báró** vesztfáli 4. vértesezredbeli főhad-

nagy. Lova: „Lippspringe“ 11 éves, Angliában nevelt telivér kanca (Siderolite-Gyration), győztes volt valamikor a Gent-Paris közt végbement kocsizőversenyben és mielőtt Reitzensteinhoz került volna, évekig járt Brüsszelben egy póstakocsival.

Rekordja: 73 óra 6 p.

Pihent: 8 órát.

Berlinből indult: 120 lovas.

Célhoz ért: 76 lovas, azaz kb. 63·3 %.

A 42 helyezett közé jutott: 17.

Az első 25 közé: 6.

Az első 10 hely közül kettő a 2. és a 9. helyre.

Elhullott: 16 ló.

A kondíció díjazására külön díj volt kitűzve, melyet *magyar-osztrák* részről: **Haller** 1. vonatezredbeli főhadnagy, magyar származásu „Fathma“-ja 82 óra 43 perces rekorddal, *német* részről pedig: **Kronfeld** 10. tüzérezredbeli hadnagy porosz nevelésű félvér „Fritz“-je, 79 óra 5 p. 55 mperces és **Johansen** 16. huszárezredbeli hadnagy magyar származásu „General“-ja 80 óra 45 perces rekorddal megosztva nyertek meg.

*

Az **1893-ik** év három említésre méltó messzelovaglást jegyez föl. Ezek közt a legjelentékenyebb a bihač—szerajevói messzelovaglás, melyet Bosznia-Hercegovina kormányzósága főleg az általa fölállított tenyészmenek által képviselt tenyésztő irány kipróbálása céljából rendezett.

A verseny csak az annektált tartományok tájfajtájú kancáinak és állami méneknek keresztezéséből származó lovak számára volt nyitva.

Nyertese: **Ademovic Sabitaga** földbirtokos.

Távolság: 288 klm.

Idő: 30 óra 30 p.

Átlagos sebesség óránként: 11·8 klm.

Indult: 44 lovas.

Célhoz ért: 17.

Útközben elhullott: 6; a célnál: 1 ló.

Ugyanezen évben Németországban egy kisebbszerű és bajtársak fogadásán alapuló verseny folyt le, mely azért méltó a főlemlítésre, mert azt volt hivatott igazolni, hogy egy jó klasszisu és kellő tréningben levő ló még egy hosszabb menet után is képes a teljesen friss, de sokkal kisebb minőségű ló üldözése elől elmenekülni.

A lovaglást *Rathenowtől Brandenburgig* és vissza **Weltheim** 3. Zieten-huszárezredbeli főhadnagy hajtotta végre. A 64 klm. távolságot 4 óra alatt kellett megtenni. Ezután 200 lépés térelőny mellett 30 percig tartó üldözés következett egy válogatott lovakkal lovasított 4 főnyi legénységi járőr által. A fogadást Weltheim főhadnagy megnyerte. Lova: „Moral-Fatzke“ idős angol telivér, herélt.

Ugyancsak a német sportkrónika említi meg **Sand-rart Károly** rajnai 8. tábori tüzérezredbeli főhadnagynak ezen év május havában megtartott lovaglását *Saarlouisból Trakehnenbe*. A lovaglás gondolatára azon körülmény adott alkalmat, hogy a főhadnagynak pótlovak átvétele végett Trakehnenbe kellett mennie. Ezen vezénylest egy, a messzelovaglásra vonatkozó tanulmányúttal akarta egybe kötni.

Távolság: 1630 klm.

Belovagolta 16 nap alatt; ebben egy pihenő nap.

Átlagos napi teljesítmény tehát: 116 klm.

Legnagyobb napi menet 155 klm. 22 $\frac{1}{2}$ óra alatt.

Legkisebb: 90 klm.

Átlagos sebesség óránként: 5·2 klm.

A használt ló „Ihna“ 8 éves pejkanca, hannoveri nevelésű félvér, minden előzetes tréning nélkül (tulajdonosa 8 nappal az indulás előtt vette meg) végezte a szép teljesítményű utat.

*

Az **1894-ik** év krónikájában ismét a németeknél találunk hat jelentékenyebb lovaglást. Még pedig:

a) 1894. április 30-án indult el lóháton **Brosig** vesztfáli 17. gyalogezredbeli hadnagy állomáshelyéről, a lotharingiai *Forbachból* szülőföldjére, a sziléziai *Glatzba*. Ugyanis még a bécs—berlini lovaglás hatása alatt elhatározta, hogy Glatzban élő szülei meglátogatását alkalomilag egy messzelovaglással fogja egybekötni. A gyalogsági tiszt sportszeretét és akaraterejét dicsérő szép vállalat főleg azért érdemel elismerést, mert lovát az egész úton maga etette és ápolta; lóápolót ugyanis nem küldött előre, sem kísért nem vitt magával. Az útvonal kemény műuton vezetett végig és hét nagy hegyláncon vitt keresztül, melyek között olyik 2688 méter magasságot is ért el a tenger színe fölött.

Távolság: 1116 klm.

Idő: 16 nap, 19 óra 30 perc. Ebben 2 pihenő nap.

Napi átlag: 74 klm. (2 pihenő nap nélkül).

Lova „Fleurette“ 9 éves, francia származású, sárga félvér kanca.

b) 1894. május 9-én indult el **Müller** pommerni 9. dzsidásezredbeli főhadnagy *Hagenauból Rómába*. Útiránya a Grimsel átjárón és a Simplonon vezetett keresztül; az előbb említett hágón addig még senki sem kísérelte meg lóval az átjutást, mivel csak keskeny gya-

logjáró visz át rajta. Az érdekes vállalkozásnak csakugyan ez képezte a legnehezebb részét, mert május hó második felében az átkelés a Grimselen a puha, olvadó hó miatt a legveszedelmesebb.

24 ember segítsége mellett indult neki Handeckből a Grimsel szorosnak; a segítő emberek egy része a keskeny átjáróról a havat lapátolta el, másik része pedig kötelek közt a lovat terelte a helyes biztos nyomra. Ennek ellenére egy helyen a ló hátuljával lecsúszott a mély hóba s e fölött való ijedtében olyat ugrott földre, hogy lába alól teljesen elvesztette a szilárd gyalogutat és a mélységbe zuhant. Innen kötelekkel kellett felhuzni. Végre is megkötözve, szánon cipelték át a lovat a hegycsúcson. Ily módon az átkelés teljes 30 órát vett igénybe. A kötelek a ló lábán jelentékeny sérüléseket okoztak, melyek később nagyon megnehezítették a továbblovaglást. A vállalat mindennek ellenére szerencsésen sikerült.

Május 21-én d. e. 11 órakor érkezett meg Müller Rómába.

Az utolsó 50 kilométert 6 óra alatt tette meg. A megérkezéskor a ló hátuljára erősen sántított, sebei pedig gennyesek voltak; lovasa gyalog vezette a célíg.

Távolság: 1500 klm.

Idő: 18 nap.

Átlagos napi teljesítés: 83·3 klm.

Ez a teljesítmény, tekintve hogy kétszer a magas Alpokon, egyszer a Jurán és kétszer az Appenineken kellett átkelni és hogy a Grimselen való átkelés óriás nehézségeket és nagy idővesztést okozott, végül hogy az egész lovaglást loápoló nélkül hajtották végre: kiválónak minősíthető.

A ló, egy 12 éves kiszolgált sarzsi, poroszországi

nevelésü félvér, vonaton szállítva teljesen egészségesen került vissza hazájába.

c) *Október 5—12-ig* **Schöppenthan** rajnai 7-ik dzsidásezredbeli hadnagy *Saarburgból Senftenbergen át Lemnitzbe* lovagolt.

Távolság: 729 klm.

Idő: 8 nap.

Napi átlag: 91 klm.

Legnagyobb napi teljesítmény: 113 klm. 13 óra alatt.

Lova: 11 éves, beberbeck-i (állami tenyésztőintézetbeli) kanca, kiszolgált tiszti szolgálati ló! Vonaton szállították Saarburgba, hol 8 nappal ezután egy kisebb szabásu versenyben harmadik lett.

d) A drezdai **szász királyi lovaglóintézet** felsőbb parancsra ez évi *január 18-án* rendezett egy messze-lovagló gyakorlatot *Drezda—Chemnitz—Lipcse—Drezda* útiránnyal.

Résztvett: 42 tiszt, 2 altiszt.

Távolság: 278 klm.

Idő: 37 óra 23 perc.

Pihenés: 6 óra 45 p.

Átlagos sebesség óránként: 7·4 klm.

Lovak: belföldi tenyésztésü félvérek.

e) **Killisch-Horn** és **Eltz** pommerni 11. dragonyos-ezredbeli hadnagyok *Stallupönen—Berlin* közt hajtottak végre egy messzelovaglást. Indulás *március 15-én* reggel 3 órakor.

Távolság: 748 klm.

Idő: 7 nap 8 óra 30 p.

Napi átlag: 100 klm.

Legnagyobb napi teljesítmény: 140 klm.

Lovak: az egyik belföldi nevelésü, az „Eltzé“ pedig

magyar félvér volt, mely Chernel magyar-osztrák huszár hadnagy alatt a bécs—berlini versenyben is részt vett.

f) **Spielberg** vesztfáli 7. dragonyosezredbeli főhadnagy május 5-én indulva, Metzről Saarburg—Svarcvaldon át és vissza Metzre csinált egy lovaglást. Előkészülete: 14 napi tréning jobbára sebesügetésben (1 klm. 2¹/₂ p.), 50 klmteres napi munkával.

Távolság: 410 klm.

Idő: 71 óra.

Legnagyobb napi teljesítmény: 190 klm. 17 óra alatt.

Átlagos sebesség óránként: 5·2 klm.

*

1895-ben a *németek* kik úgy látszik már is ki akarták köszörülni a berlin—bécsi mérkőzésben szenvedett csorbát, május 24-ére nemzetközi distáncversenyt irtak ki *Drezda* és *Lipcse* közt.

A mérkőzés ugyan nem vált nemzetközivé, mert csak egyetlen idegen hadseregbeli lovas Streeruvitz 7. dragonyosezredbeli kapitány a magyar-osztrák hadseregből vett benne részt, de sebességével nemcsak a német félvértenyésztés magas színvonalát igazolta, hanem az egész lovasvilág bámulatát vívta ki.

A proposíciók szerint a díj odaitélése a verseny után való napon eszközrendő kondíció-vizsgálatról függött. A startolás csoportokban félóránként történt.

Nyertese lett: **Zürn** szász királyi 18. huszárezredbeli főhadnagy 6 éves pejkancaján, „Theklá“-n, mely belföldi beberbecki tenyésztésű félvér volt.

Távolság: 135 klm.

Idő: 5 óra 57 p.

Átlagos sebesség óránként: 22·5 klm.,
azaz 1 klm.: 2 p. 36 mp. alatt.

Indult: 22 lovas.

A célhoz érkezett: 16 lovas.

Elhullott útközben és a célhoz érés után: 7 ló.

Ezen utóbb említett körülményt tekintve, a zsüri elejtette a kondíció megvizsgálására vonatkozó követelményt. A nagyszámu elhullás részben annak tulajdonítható, hogy a verseny napján abnormális meleg volt, úgy hogy a hőmérsék már d. e. 10 órakor 25° R.-ra emelkedett, az utolsó csoport pedig déli $1\frac{1}{2}$ órakor, a legnagyobb hőségben startolt.

A nyertes Züri hadnagy lovát 2 hónapig készítette a versenyre. A lónak természetől fogva hatalmas, tértnyerő ügetése volt; lovása fokozatosan gyakorolta a vágtatásban 10 perces, utóbb félórás tartamu futamokkal. Önmagát gyalog futással edzette.

A versenyben az út első, nagyobbik részét Oschatzig 3 óra alatt vágatva tette meg. Röviddel ezután itatott. Luppá községben lovát vízzel leöntette s azután tovább haladt. Egy hosszabb galopp után ismét itatott és futó lépésben szaladt tovább paripájával; végül lovát még egyszer — utoljára — bővebben megitta és ügetésben haladt a célig.

*

1895. év őszén Magyarországon is történt egy számottevő messzelovaglás.

Vay Gábor gróf, 13. tüzérezredbeli főhadnagy fogadott, hogy *Budapestről Balassa-Gyarmat—Rimaszombat* át *Kassára* 24 óra alatt ellovagol.

Még aznap d. u. 4 órakor elindult és másnap 4 óra 15 perckor érkezett Kassára.

Távolság: 250 klm.

Idő: 24 óra 15 p.

Átlagos sebesség óránként: 10 klm.

Lova magyar nevelésű félvér, résztvett a bécs—berlini messzelovaglason is; másnap teljesen frissen vitte lovasát egy közelbe rendezett kirándulásra.

*

1896-ban az *olaszok Treviso* mellett rendezik első ilyen nyilvános mérkőzésüket, melyről csak igen keveset tudott meg az érdeklődő sportvilág. A távolság, melyet kevésbé gondozott utakon és igen nehezen járható hegyvidéken át kellett megtenni, 156 kilométer volt. Az elért legjobb rekord: 12 óra 13 p. 13 mp.

*

1898-ban második ilyen mérkőzésük folyt le: *Turinból* indulva *Turinba* vissza. Szolgálatban is lovagolt saját lovakon mérköztek a hat díjért. A harcképes állapot igazolásául kötelesek voltak a versenyzők 12 órával az utolsó beérkezése után még 30 klm. távolságot és a 6000 m. hosszú nagy akadálypályát 4 órán belül végiglovagolni.

Távolság: 354 klm.

Idő: 41 óra 49 $\frac{1}{2}$ p.

Sebesség óránként: 8·4 klm.

Első lett **Aloisi 2.** Piemont-Reale ezredbeli hadnagy. Lova „Feal“, egy idős angol telivérkanca. Az első és hatodik helyezett közt csak 15 perc időkülönbség volt !

Szeptember 28-án reggel 6 órakor kezdődött meg a kondíció igazolására szolgáló utolsó 30 klm. és az akadály versenypálya belovaglása, mit a győztes 3 óra 23 p. alatt hajtott végre.

*

1899-ben Charlie Cottu lovaglása okoz szenzációt; *Párisból Bécsbe* lovagolt, „Irisch-Lass“ nevű félvérjén.

Az 1250 klmnyi utat 12 nap 13 óra és 43 p. (301 óra 43 p.) alatt tette meg.

*

1900. június 3-án d. u. 5 ó. 30 p. indul el **Spielberg** veszfáli 7. dragonyosezredbeli kapitány *Saarbrückenből Rómába*. Útja a hóval fedett Szt. Gotthardon át vezetett, hol a ló csak hópapucsban volt képes haladni.

Távolság: 1360 klm.

Idő: 12 nap 30 p. (288 óra 30 p.).

Átlagos napi teljesítmény: 113·3 klm.

Átlagos sebesség óránként: 5·9 klm.

99 kilóval a nyeregben, lóápoló elvitele, illetve előreküldése és pihenő nap nélkül tette meg ezen kíváloán szép teljesítményü lovaglását.

Lova: „Cherry“ 16 éves, Magyarországon nevelt telivér.

Ugyancsak 1900. júniusában **Bolongaro Crevenna** veszfáli 7. dragonyos ezredbeli hadnagy *Saarbrückenből Velencébe* hajtott végre egy jelentékeny magánvállalkozást.

Távolság: 1100 klm.

Idő: 11 nap 5 óra (pihenő nap nélkül).

Átlagos napi teljesítmény: 100 klm.

Legnagyobb napi teljesítmény utolsó napon: 134 klm.

Átlagos sebesség óránként: 4 klm.

Lova: „Irvaddi“ 11 éves, graditzi félvér.

*

1901. január 17-én **Wolf** szász királyi 12. tábori tüzérezredbeli főhadnagy felsőbb parancsra *Königsbrückből Stauchitzba* és vissza *Königsbrückbe* csinált egy számottevő distánclovaglást.

Indulás: 6 órakor reggel, 16° C. hidegben.

Távolság: 128 klm.

Idő: 7 óra 45 p.

Átlagos sebesség: 16 klm. óránként.

Azaz 1 klm. 3 p. 42 mp. alatt.

Lova „Hunne“ 7 éves hannoveri félvér „Hortari“ után nevelve. Tréningje: 14 napig tartó, napi 30 kilométeres ügetés-munka. Az egész lovaglás alatt folytonosan ügetett, mert a ló lovas alatt nem akart lépésben járni. Odamenet 20 p.-ig, visszajövet 30 p.-ig pihent. Menet egyszer, jövet kétszer itatott „gruelt“ és egyszer abrakolt.

*

Ugyanezen év április 4-én déli 12 órakor indult el **Harlan** rajnai dzsidás ezredbeli hadnagy *St. Johann-Saarbrückenből*, hogy a Görlitz mellett fekvő *Uhmsdorf*ig tervezett messzelovaglását végrehajtsa.

Távolság: 901 klm.

Idő: 8 nap 22 óra.

Napi átlag: 100 klm.

Útja a Vogeseken, a Hardt- és Érchegységen vezetett keresztül; tekintélyes meredekségek megmászásában nem volt hiány. Volt olyan nap, melyen 35 klmétert kellett gyalogolni.

Lova: „Aida“ 7 éves telivér (Stronzian-Micaela) báró Appenheim nevelése. Tréningjét, mely fokozatosan előhaladó dús táplálás mellett csak ügetésben keresztül-vitt edzésre szorítkozott, már január elején megkezdte.

*

1901-ben **Heyl Kurt** hannoveri 9. dragonyosezredbeli főhadnagy csinált egy számottevő lovaglást *Metzből Bukarestbe*. Annak idején részt vett a berlin—bécsi mérkőzésben s annak befolyása alatt határozta el magát egy még sokkal hosszabb lovaglásra, melynek céljául ezredtulajdonosának, a román királynak, székvárosát tűzte ki.

Október hó 3-án indulva, a 2160 klm. utat Magyarország át: 24 nap 21 óra 50 perc (597 óra 50 p.) alatt tette meg; 3 pihenő napot tartott.

Napi átlaga a pihenő nap nélkül: 95·8 klm.

Átlagos sebessége óránként: 6·2 klm.

Lovát, egy 9 éves importált heréltet, mely kellő tréning híján ugyan kimerülten, de különben teljesen egészségesen érkezett a célhoz, Bukarestben eladta.

*

1901-ben találunk a sporttörténelemben legelsőben följegyzést a svéd tisztek messzelovagló versenyéről.

A mérkőzés *február 11-én Euköping és Stokholm* közt fekvő vonalon folyt le, melyből kb. 30 klm. a Mälartó jegén vezetett keresztül.

Győztese: **Goldkuhl Edmond** 2. tüzérezredbeli főhadnagy.

Távolság: 69 klm.

Rekordja: 2 óra 48 p.

Átlagos sebesség óránként: 25 klm.,

vagyis 1 klm. 2 p. 24 mp. alatt.

A győztes lovas 75 kgr. testsúllyal bírt. Lova: „Mauritz“, egy svédországi „Indécis“ után nevelt angol félvér, csak 4 heti tréninget kapott.

*

Az **1902-ik év** a messzelovaglás történetében kiemagasló időpont; eseményei minden sportember figyelmét fölhívták.

Március 2-án a svédek második nevezetesebb messzelovagló versenye *Umeo és Stokholm* közt nyitja meg az év sporteseményeit. A verseny pompás téli időben, 24° Celsiusig terjedő hidegben folyt le.

Távolság: 76 klm.

Idő: 2 óra 42 p.

Átlagos sebesség óránként: 27·5 klm.,
azaz 1 klm. 2 p. 8 mp. alatt.

Nyertese: **Goldkuhl Edmond** 2. tüzérezredbeli hadnagy, ugyanazon „Mauritz“ nevű, svédországi nevelésű félvér lován, melyen egy évvel azelőtt az euköpingi versenyt nyerte meg. Tréningje: 6 heti galoppmunka. Az első 70 klmert folytonos, csak itt-ott 2—3 percre megszakított vágóban lovagolta végig. Ez a lovat csaknem kidülésig elfárasztotta. Ezért az utolsó 6 kilométeren többnyire futva vezette lovát. A ló a célhoz erősen megviselve érkezett, de már másnap elég jó állapotban volt.

*

1902-ik év tavaszán Heyl főhadnagynak az előzőekben ismertetett bukaresti látogatását **Costin Miron** román vezérkari százados vizonozta olyformán, hogy *Bukarestből Metzbe* lovagolt.

A lovaglás keresztúlviteléről csak annyit tudunk, hogy naponta átlagosan 80—100 kilométert lovagolt, míg legnagyobb napi teljesítménye 125 klm.-t haladt meg.

A használt ló angol félvér kanca volt.

*

És végül ez év *augusztus 21-én* zajlott le a híressé vált *brüsszel—osztendei* nemzetközi messzelovagló verseny. A sajnálatosan végződött mérkőzés startjához a német, olasz és magyar-osztrák tisztek politikai okok miatt nem mehettek el, ellenben lovagoltak: belga, francia, holland, svéd, norvég, svájci, orosz és angol tisztek.

Az egyes hadseregek részvételét és annak sikereit az alább következő táblázat tünteti föl:

S t a r t o l t	Beérkezett	Helyezve az	
		első 15	első 5
		között	
Belga 31	12	6	0
Francia 17	10	5	4
Holland 6	4	2	0
Svéd 2	1	1	0
Svájci 1	1	0	0
Norvég 1	1	1	1
Orosz 1	0	0	0
Angol 1	0	0	0
Összesen: 60	29 (50%)	—	—

A dicsőség tehát a franciáké volt, mert nemcsak a győztes, hanem mind a négy első az ő soraikból került ki. Ezután következett az 5-ik helyen egy norvég, a 6-ik és 10-ik helyen hollandusok, míg a 7., 12., 13., 14. és 15-ik helyet a belgák foglalták le.

Az első két lovas rekordja közt feltűnően nagy a különbség: 27 perc.

Nyertes: *Madamet* francia 13. dragonyosezredbeli hadnagy.

Távolság: 134 klm.

Idő: 6 óra 55 p.

Átlagos sebesség óránként: 19 klm.,
azaz 1 klm. 3 p. 9 mp. alatt.

Legrosszabb idő: 10 óra 49 p.

Elhullott: 16 ló.

A verseny kedvező időjárás mellett folyt le, a mennyiben augusztus 22-ike az évszakhoz képest igen hűvös nap volt. Koronkint esett. Hogy mindennek elle-

nére részben a verseny alatt, részben közvetlenül utána 16 ló hullott el, annak oka azon tapasztalatlanságban keresendő, amellyel a lovasok a kivitelben eljárak. A messzelovaglásnak külső képe olyan volt, mint egy sikkversenynek. Voltak lovasok, kik óránként 20—23, sőt 28 kilométeres sebességgel futottak. Ilyeténképpen természetesen elég sűrűn lehetett az út mentén árokba dülő, roskadozó, vagy óránként csak 5—6 kilométeres sebességgel vánszorgó lovakat látni. Minthogy feltűnő sok ló ment tönkre, ez a szomorú körülmény arra az elhatározásra bírta a zsűrit, hogy a propozíciókban említett kondíció-bírálatot mellőzze.

A győztes: Madamet hadnagy, egy 12 éves telivér „Courageux” nevű heréltet (Bordel Mystrell-Hypothese) lovagolt. A ló 1½ évig volt állandó tréningben, amely főleg vágta munkából állott. Lovát verseny előtt egy 120 klm.-es lovagláson próbálta ki. A versenyben, hogy mielőbb szabaduljon a lovát izgató környezettől, indulás után 1½ óráig galoppozott, azután lassabban lovagolt míg az út vége felé 2—3 klméteres reprisekben ismét hosszu vágatában haladt.

Azt a díjat, melyet Franciaország külön a legjobb rekordot elért *belga* lovas számára adományozott, a 7-ik helyre került **Joostens Henrik** 1. tüzérezredbeli hadnagy nyerte el 3 éves telivér „Omnipotence” nevű félvér kancáján. Rekordja 8 óra 14 perc.

*

1902-ben a keletázsiai tábori tüzérosztaghoz Kínába vezényelt **Salzmann** neumärki 54. tábori tüzérezredbeli hadnagy kelt feltűnést messzelovagló vállalatai által.

December 2-án csinálta első ilyen lovaglását Pekingből Tientsinbe.

Távolság: 130 klm.

Idő: 8 óra 45 p.

Átlagos sebesség óránként: 14·4 klm.,

azaz 1 klm. 4 p. alatt.

A használt ló egy 8 éves mongol poni volt, mellyel többnyire ügetésben lovagolt, de néha vágatott is.

Ezen lovaglást *ugyanazon hó 14-én visszafelé* egy másik ponin 7 perccel jobb idő alatt hajtotta végre.

*

1903-ban ugyanezen **Salzmann** hadnagy Kinából való hazatérését egy messzelovaglás tanulmányútjával kötötte egybe. Terve volt, hogy *Tientsinből Andisanba*, az orosz vasutak végső állomására lovagol. *Január 4-én* indult el Tientsinből 16° C. hidegben egy kísérő lovas társaságában. A szükséges podgyászt egy vezetéklóra málházták. A lovak mind mongol ponik voltak.

Útközben számtalan viszontagság érte a lovasokat. Metsző hideg, farkasok támadása, zimankós szélvihar, majd később a nappalok és éjszakák hőmérséklete közt hirtelen beállott óriás különbség, valamint moszkítók csipése nehezítette meg helyzetüket. Így például április 8-án éjszaka a hőmérő fagypont alatt állott s a rá következő délből +42° Celsiust mutatott! Juniusban 55° C.-ra is emelkedett a hőség.

A derék lovas junius 28-án ért célhoz.

Távolság: 5730 klm.

Idő: 176 nap.

Átlagos napi teljesítés (a sok pihenőt beleértve) 32 klm.

Legnagyobb napi teljesítés: 135 klm.

*

1903-ban Svédországban *Krisztániában* az évente szokásos „Északi játék“ nemzeti ünnepélye alkalmából szintén rendeztek egy messzelovagló versenyt, amelyről csak annyit sikerült megtudnunk, hogy a

távolság: 80 klm.,

a nyertes rekordja: 4 óra volt.

*

1903. február 20-án *Tientsin—Peking* közt folyt le egy messzelovagló verseny, melyben a német hadsereg Keletázsiaiában állomásozó ezredei mérkőztek egymással.

A használt lovak kínai ponik voltak.

Távolság: 126 klm.

Idő: 7 óra 23 perc.

Átlagos sebesség óránként: 17·8 klm.,

azaz 1 klm. 3 perc 18 mp. alatt.

Startolt: 38 lovas.

Célhoz ért: 32.

Elhullott: 4 ló.

*

Ugyanezen év augusztus 12-ike és 14-ike közt folyt le a világhírűvé vált francia *páris—rouen—deauville-i* verseny, az első „Raid nationale militaire“, melynek eszméje Lusciez Armandtól, az „Armée et Marine“ és az „Armes et Sports“ című sportlapok volt szerkesztőjétől eredt.

A verseny az előző évben lefolyt osztendei lovaglás tanulságain épülvén föl, nagyszerű eredményeivel és megbecsülhetetlen tapasztalataival, valamint főképpen a nyomán támadt irodalom elvi ismereteivel és tanulságaival alapját képezi azon új korszaknak, melynek jellegéje e két szóban foglalható össze: cukoretetés és vágatás!

A verseny két részből állott; első fele: a *Páris—*

Rouen vonalát képezte 130 klméter hosszáságban. Ezt, *augusztus 12-én* este 7 órakor startolva, éjjeli menetben 13 óra minimális és 15 óra maximális idő alatt kellett megtenni.

Második fele: a 85 klm. hosszú *rouen—deauville-i* útirány, a gyorsaság próbája volt. Az utóbb említett útvonal több jelentékeny emelkedésen és néhány rövidebb, de nagyon meredek lejtőn vezetett át. Indulás: *14-én* reggel 5 órakor.

A nyertes **Bausil Pál** 28. dragonyosezredbeli hadnagy ezt az utat megtette „Midas“ nevű importált 8 éves írlandi herélt lován:

4 óra 13 perc alatt.

A győztesen kívül még 16 lovas tette meg 5 órán belül ezt az útszakaszt..

Első napi átlagos sebesség óránként: 8·6 klm.

Másodnapi átlagos sebesség óránként: 20·1 klm.,

azaz 1 klm. 2 p. 54 mp. alatt.

Az egész 215 kilométeres távolságon kifejtett átlagos sebesség: 11·3 klm. óránként.

Startolt: 21 lovas, kik valamennyien célhoz értek.

Elhullott később: 2 ló.

*

1904-ben az olaszok *Turin—Milánó* közt tartják meg nemzetközi messzelovagló versenyüket. A kondíció fönttartásának vizsgáját a verseny propozíciói olyformán szabták meg, hogy a versenyzőknek a messzelovaglás kezdete után 24 órával egy 4000 méteres akadálypályán kellett végiglovagolniuk, vagyis inkább — az együttes start következtében -- egy versenyt lovagolniuk, melynek kimenetele döntötte el a messzelovaglás eredményében való helyezést is.

Távolság : 150 klm.

Rekord : 18 óra.

Átlagos sebesség óránként : 8·3 klm.

Startolt : 25 lovas.

Célhoz ért : 24 lovas.

A kondíció-próbán résztvett : 19 lovas.

A lovak közül egy sem hullott el.

*

Ugyanezen évben Franciaország lovassága az immár állandósított „Raid nationale militaire“ dicsőségeért másodizben mérkőzik.

A verseny július hó 2—4-ike közt Lyon—Vichy útvonalán folyt le.

A tervezés és rendezés — melynek lelke : D' Ideville gróf kapitány, a franciák egyik legbuzgóbb lovasembere volt, kinek nevét a „Raid“-ekről írott művei nálunk is ismertté tették — mindinkább kidomborítani igyekszik azt az elvet, hogy a messzelovagló verseny a nagy teljesítmény mellett a második hadicélt : a ló erőbeli állapotának épségben tartását ne hagyja figyelmen kívül.

Ennek megfelelően a versenyszabályok értelmében a résztvevőket a három napos mérkőzés minden napi teljesítménye után bizottsági ellenőrzés alá vonták és minden indulás előtt lovaik állapotának megfigyelése céljából a zsüri előtt felvonultatták, mely alkalmából a zsürinek joga volt egyik vagy másik lovast a továbbversenyzésből kizárni. Mindennemű injekció — vagy doping* — eleve ki volt zárva, éppen úgy, mint a versenyzők bármiképpen való kísérése vagy útközben történő segítése.

---

* Izgatószer befecskendezése.

A célhoz érkezést követő napon a lovakat bizottsági megvizsgálásnak vetették alá, amely után egy, a katonaló képességeihez mért, könnyű akadályokkal bíró pálya végiglovaglásával kellett igazolni a harcképes állapotot.

A versenyzőknek július 1-én, tehát a kezdet előtt való napon, lovaikat Lyonban a bíráló bizottságnak be kellett mutatniok.

Minthogy a verseny kiírása és végrehajtása közt mindössze csak három heti időköz volt, igen sokan nem készülhettek el lovaikkal és így annak ellenére, hogy a mérkőzés 6 hadtest tisztikarának állott nyitva, a jelzett napon a bizottság elé csak 25 ló állott. Ezek között is csak kevés volt olyan, melynek versenykészültségét elsőrangúnak lehetett volna mondani. A használt lovak szolgálati lovak (*chevaux d'armes*) voltak.

A versenyzőket ötös csoportokba osztották be, melyeket 5 perces időközökben indítottak útnak.

A 198 klm. hosszú verseny 4 szakaszra oszlott; még pedig:

1. *Július 2-án: Lyon—Saint Etienne* = 58·5 klm.

A legnagyobb gyorsaság: 13 klm., a kötelező legkisebb gyorsaság: 11 klm. óránként. Az út ezen részének nehézsége a haladást gátló körülmények külső befolyásában rejlett. Ilyenek voltak a rosszul kövezett külvárosok, a nagy forgalmu utcák, a közuti kocsik közlekedő hálózata, keresztezések, az igen kemény és padka nélkül való utak stb. A napi hőmérsék 21—25° R. között ingadozott. Ezt a részletet a versenyzők a st. etienne-i iparkiallítás területén végezték be és az ott megejtett bizottsági ellenőrzés szerint oda igen jó állapotban érkeztek meg.

II. *Július 3-án reggel Saint Etienneből Montbrisonig* = 33 klm.

A tekintetbe veendő legnagyobb gyorsaság 13 klm. óránként, azaz összesen 2 óra 32 perc 18 mp.; a kötelező legkisebb gyorsaság 11 klm. óránként, azaz 3 óra. Indulás reggel 5 órakor.

Az indulás előtt a zsüri konstatálja, hogy egy ló enyhébb kólika következtében kevésbé megviselt, két ló pedig kissé húzza a lábát.

Ezen versenyszakasz terepe kitűnő; sík terep igen jó úttal. Hőmérsék kedvező: 15—21° R. között.

III. *Július 3-án délután: Montbrisonból Noirétable-ig* = 44 klm.

A tekintetbe veendő legnagyobb gyorsaság: 13 klm. óránként, azaz 3 óra 23 p. 4 mp.; a kötelező legkisebb gyorsaság: 11 klm. óránként, azaz 4 óra. Indulás délután 4 órakor.

A startnál a zsüri sántaság miatt 2 lovat kizárt a továbbversenyzésből.

Ez az útrészlet igen fárasztó volt és már a hőmérsék maga is 24—25° lévén, láthatóan megviselte a lovakat. Az emelkedés, mely az első 10 klméterig meredek volt, azután szelidebben lejtősödött ugyan, de az egész utat végigkísérte. A Cevenneken át vezető lejtős rész 30 klm.-t tett ki. Néhány ló a lovaglás alatt bágyadtságot mutatott, amit részben a hőségnek, részben a szokatlan hegymászásnak, de főképpen azon fiziológiai körülménynek tulajdonítottak, hogy a délelőtti végrehajtott lovaglás után kapott abrakot a lovak még nem emésztették meg.

A lovaglás azonban minden fönnakadás nélkül folyt le; az érkezés után megejtett ellenőrzés is csak

egy lónál állapított meg kólikát, még pedig a lónak hideg vízzel történt megítatása miatt.

IV. Július 4-én: *Noirétableból Vichy-ig* = 62·5 klm. Cél a „lovasszövetség“ telepén levő pálya, melyet körül kell lovagolni.

Gyorsaság: tetszés szerint. Indulás: az első csoport reggel 7 órakor.

Az út, kivéve egy kis részletét, mely igen hepehupás volt, sík terepen vezetett át és jó oldalsávkával bírt. Hőmérsék: 20—28° között.

Az első napon elindult 25 lovasból ezen a napon starthoz állott: 23 lovas.

A versenyben maradt 23 ló közül célhozéréskor egy volt kimerülve, úgy hogy lovasa kénytelen volt azt gyalog végigvezetni a pályán. Ez okból tulajdonosát a versenyből kizárták.

Július 5-én reggel a lovakat bizottságilag megvizsgálták. A vizsgán csak az említett egy ló, mely néhány óra múlva merevgörcsben elhullott, nem tudott megjelenni. A zsüri 3 lovat sántának ítelt, ezek közt volt azon ló is, mely az utolsó menetet a leggyorsabban végezte, tehát a legtöbb nyerő sansszal bírt, de amelyet lovasa a beérkezéskor egy vele együtt érkezővel szemben folytatott céltalan finis-ben megerőltetett.

Összesen 19 lovast bocsátottak az akadályokon való átlovaglás próbájához. Ezek közül:

kitűnő erőben volt:	6,
igen jó	8,
jó	4 és
kielégítő állapotban:	1.

Az utolsó próbán, az akadályok áthatolásánál, egy ló, mellyel lovasa nem tudott a pályán végiglovagolni, elvesztette eddig végzett igen jó teljesítményei gyümölcsét.

Győztes: **Allut** 28. dragonyosezredbeli hadnagy.

Idő: 2 óra 39 p. $2\frac{1}{5}$ mp.

Legrosszabb idő: 4 óra, 50 p. 59 mp.

Átlagos sebesség óránként: 23 klm. 76 m.

A versenyben minden követelménynek megfelelt 18 lovas. Valamennyi tiszteletdíjat és a 13 első pénzdíjat is kapott. Ezenfelül a hadügyminiszter külön díjat adott azon lovasnak, ki lovát mint szolgálati lovat a legrégibb idő, azaz 8 év óta lovagolta.

Külön díjat — arany érmet — nyert a győztes lova, mint első a félvér lovak között.

*

1905. február 6-án Upsala—Stokholm közt a svéd és dán hadsereg tisztjei mérkőznek. A versenyhez a strömsholms-i lovagló iskolában előkészített szolgálati lovakat használták, melyeket a francia messzelovaglás tanulságai alapján megállapított „cukoretetés és galopp-tréning” szisztémája szerint készítettek elő.

A kondíció megítélése céljából 48 órával a verseny után egy 2000 m. hosszú pályát kellett vadászvágóban bejárni.

Nyertese: **Wiedesheim** svéd hadnagy.

Távolság: 70 klm.

Idő: 2 óra 43 p. 30 mp.

Átlagos sebesség óránként: 25·5 klm.,

azaz 1 klm. 2 p. 18 mp. alatt.

Startolt: 21, beérkezett 20 lovas.

A győztes lova „Jemte”, egy Svédhonban, „Sans-Peur” után nevelt félvér, több tiszti verseny győztese.

Elhullott útközben: 1 ló, melynek lovasa 1 óra 4 perc alatt 35 klmét tett meg.

*

Az 1905. év július 26-án Lyon—Aix les Baines közt megtartott „Raid national militaire“ ismét ujitással lép a világ elé.

A verseny rendezősége — melynek élén a hadügy- és a földmívelésügyi miniszterek állottak és melynek tulajdonképpen való szervezője D' Ideville gróf kapitány volt — fölvetette azon eszmét, hogy a mennyiben az eddig végrehajtott messzelovaglások a ló teljesítőképességének kipróbálása szempontjából voltaképen csak a mű- és országutakhoz kötött jelentő (futár) szolgálat jellegével bírtak, mely rendezésformában a terepviszonyok befolyása és az ellenség ellenhatása éppenséggel nem, vagy csak igen csekély mértékben jutott érvényre: a most tervezendő versenyben azon igények, melyeket a harctéri szolgálat egyes fázisai a kiváló lovastiszt iránt támasztanak, jellegzetesebben domboríttassanak ki. Ennek megfelelően a mérkőzés alapjául következő eszmemenetet vették:

A versenyzők hirszerző járőrparancsnokok, kik feladatuk megoldása céljából egy bizonyos távolságot ellenséges behatáson kívül, tehát relativ biztonságban és különösebb nehézség nélkül, az utakon tehetnek meg.

Az ellenség megközelítése, illetve a vele való érintkezés fölvétele után azonban a járőrök kénytelenek többnyire a terepen mozogni, sokszor elbujni, sőt néha még üldözések elől is kitérni.

A hirszerző szolgálatnak legnehezebb része azonban csak azután következik, amidőn az ellenség csapatai között, illetve háta mögül kell a szerzett híreket jelentés alakjában visszavinni. Ilyenkor a jelentésvivő lovas sokszor erdők és hegyek közé kénytelen menekülni; megkísérli egy optikai állomás fölkeresését, hol egyuttal

pihennie is, de ellenséges járóőrök üldözőbe veszik s ekkor sorsa a már jelentékeny napi teljesítményt végzett lovának utolsó erőfeszítésétől, illetve a lóban levő erőnek értelmes és okszerű kihasználásától függ.

Ezen gondolatmenet a versenyzésben természetesen csak a megválasztandó útvonal, annak beosztása, a terepnehezségek, akadályok stb. által volt kifejezésre juttatható.

Ennek megfelelően a *Lyon—Aix* közt levő 171 kilométer távolságot a következő három szakaszra osztották be:

I. *Július hó 26-án Lyonból Laguienig* = 55 klm., többnyire országúton; óránként legföljebb 13 kilométeres sebességgel.

II. *Július 27-én: Laguientől La Tour de Pin-ig* = 6·5 klm., a terepen át. A használandó vonal zászlókkal és színes jelzőtáblákkal van kitűzve. Ezen terepszakaszban sok árok, sövény, sorompó, gázló, szakadék fordul elő. A sebesség tetszés szerint.

III. *Július 28-án: Tour de Pin-től Aix les Baines-ig* = 51 klm. Cél: az aix-i versenypálya. Az útvonal első felét Tour de Pin-től La Villette-ig — kb. 37 klm. — óránként 15 kilométeres átlagos sebességgel kellett megtenni. Ezen útrészletbe azonban bele esett az Aignebelette hegy nyergén való átkelés, melyre csak igen rossz öszvérút vezetett föl.

A hegytetőn egy optikai állomás volt fölállítva, hol minden lovas egy igazolványt kapott arról, hogy hány órákor érkezett oda meg. Ezen igazolványt a hegyről való, kb. 6 klm. hosszú, lekúszás után a la Villette-ben felállított ellenőrző bizottságnál kellett leadni, a honnan a versenyzőt mindaddig nem engedték tovább, míg a lejövetel és ellenőrző állomáson töltött idő összesen 1½ órát nem tett ki.

Ezután 14 klm. hosszaságban sík, terepen és jó talajon vezető útrészlet következett, egészen a célig; ezt a részt tetszés szerint való gyorsasággal lehetett végiglovagolni.

Július 29-én folyt le a verseny utolsó mozzanata. Reggel a zsüri a lovakat a kondíció megbirálhatása végett magának lovas nélkül elővezettette. Ezután pedig a lovak erőállapotának igazolásául minden lovasnak az aix-i pályán 8 akadállyal 1600 m. távolságot kellett egyenként végiglovagolni. Kötelező sebesség: 440 m. (590 lépés) percenként, azaz összesen: 3 p. 35 mp.

Használandó lovak: szolgálati lovak (chevaux d'armes).

Egész távolság: 171 klm.

A győztes a II. szakaszt: 2 óra 39 perc 9 mperc alatt tette meg,

azaz átlagos sebessége óránként: 24·4 klm.

A III. szakaszt: 31 p. 8 mp. alatt lovagolta be.

Indult: 47 lovas.

A II. szakaszban kidült: 10 ló.

A III. szakaszban kidült: 14 ló.

Elhullott: 4 ló.

A célt elérte: 24 ló.

A győztes **Champsavaine** 28. dragonyosezredbeli kapitány lett 11 éves „Jobourg“ nevű telivér (Austral-Miss Jenny) hátán. Ezzel a győzelemmel a 28-ik dragonyos ezred immár három egymás után következő évben szerezte meg a „Raid national militaire“ babérját. Az I. versenyszakaszt tizennyolcan lovagolták nála gyorsabban végig. A különben „râleur“ lovát Bausil hadnagy már 1902-ben az osztendei messzelovaglásra készítette elő, e versenyben azonban, minthogy ő a másik lovát tartotta

jobbnak, nem lovagolta. Ellenben ezen előkészület alatt 1902. augusztus havában 100 kilométerre felállította vele a 4 óra 15 perces rekordot; később pedig a lovat több distánclovagló gyakorlatra vitte, pl. az aix-i verseny előtt egyszer Sedanból Brüsszelbe és vissza 48 óra alatt lovagolt.

A versenyben résztvett az előző évbeli „raid“ nyertese Allut hadnagy is, még pedig ugyanazon a lován, mellyel már egyszer győzött. De egy akadály ugratásánál szomszédos bajtársa lovát megsebesítette, miért a versenyt föladni kényszerült.

*

1905. szeptember 27-én a portsmouth-i békekötés után indult útnak **Bassow**, a nyugatszibériai 1. tüzérandár hadnagya egy tüzéraltiszt kíséretében a világ leghosszabb messzelovaglására: *Mukdenből Szent-Pétervárra.*

Távolság: 9282 klm.

Idő: 244 nap.

Ebben pihenő: 63 nap.

Napi teljesítmény: 50 klm. (pihenőnap nélkül).

Az ősszel megkezdett lovaglás később a zord szibériai télbe ment át. Néha 43° C. hideget is kellett kiállniok; később a tavaszi olvadás és esőzés, majd a hirtelen beállott hőség nehezítette meg a két útitárs lovaglását. A hadnagy térképet nem használt, hanem az út első részében a vasutvonal mentén, később a szibériai postaúton lovagolt, melynek irányát sokszor csak néhány alig látszó keréknyom jelezte.

Útközben a Baikál és Ural hegységeket is meg kellett mászni, még pedig nagy hóban.

A hadnagy lova, egy 5 éves telivér mén, az Orlov-féle oroszországi ménesből való.

Kísérője egy 12 éves legénységi szolgálati lovat lovagolt.

Mindkét ló csikózáblával kantározva, szolgálati nyereggel felszerelve, 102 kgr. súlyt vitt (a lovassal együtt).

A lovak Szt. Pétervárra *kitűnő* állapotban érkeztek meg!

A hadnagyé 7600 kor. áron az állami méneskezelőség tulajdonába ment át, az altiszté pedig szolgálati beosztást nyert.

*

1906. június 30-án és július 1-én folyt le Németországban *Königsbergnél* a „Lóverseny és lókiállítás rendező szövetkezet“ által kiírt messzelovagló mérkőzés.

A versenyzés, mely a francia deauville-i réd mintájára volt tervezve, csak Poroszországban nevelt lovak számára volt nyitva.

A lovaglás két szakaszból állott.

Az *I-ső szakasz június 30-án Königsbergből* indulva *Kunehnen* (25 klm., első ellenőrző állomás) és *Kranzon* át (54 klm., második ellenőrző állomás) vissza *Königsbergbe*. Indulás: d. u. 4 óra 45 perctől kezdődőleg 5 percenként négyes csoportokban.

Távolság: 85 klm.

Megteendő 6 óra alatt.

Átlagos sebesség óránként: 14·1 klm.

Az indult 17 versenyző mindenike friss lovon érkezett a kiszabott időn belül a célhoz.

A *II. szakasz: július 1-én Königsbergből* indulva *Nanzken-en* át (28 klm., első ellenőrző állomás *Thiemsdorfba* (54 klm., második ellenőrző állomás) és onnan *Königsbergbe*. Indulás reggel 7 óra 45 p.-tól kezdődőleg ugyanolyan csoportokban, mint előző az napon.

Távolság: 60 klm.

Elindult: 17 lovas.

Legjobb rekord: 4 óra 30 p.

Legrosszabb rekord: 5 óra 52 p.

Sebesség óránként: 13·3 klm.

Az utolsó lovas beérkezése után 40 perccel, azaz d. u. 2 óra 30 p.-kor a tizenhét lovas egy 2000 méteres döntő akadályversenyre indult.

Nyertese: **Plamböck** keletporosz 52. tüzérezredbeli hadnagy. Lova: „Moser“ idős telivér herélt.

Tréningje: két havi versenyszerű galoppmunka, egy hónapon át pedig distáncmunka. Az út nagyobb részét vágatásban tette meg és a ló pihentetéseül néhol mellette gyalogolt.

A versenyzők közül többen, ezek közt a győztes is, alkalmazták a cukoretetést és a cukrosvízzel való itatást. A ló hőmérsékét azonban csak egy lovas mérte.

A nyertes lova és még két ló a versenyt követő nyári meeting alatt két-két versenyben futottak és mind a kétszer helyezve is voltak.

A lovasok súlya 59—81 kgr. közt váltakozott, legtöbbje 70 kgr.-on felül volt.

*

1906-ban a franciák *Vittel* környékén tartják meg a „raid national militaire“-t.

Hogy a verseny mentől jobban hasonlítson a tisztí hirszerző járóőrnek háborúban való tevékenységéhez, a propozíció a verseny útvonalát az indítás és érkezés pontjain kívül csak néhány helynek megjelölése és némely akadály áthatolásának kötelezővé tétele által kötötte meg, egyébként pedig az útirány megválasztását a versenyzők tetszésére bízta.

A 150 klméter távolság 3 napra volt beosztva. A

naponta megteendő útrészlet két-két szakaszból állott. Az első szakasz bejárásának ideje meg volt határozva, míg a második szakaszt tetszés szerint megszabott gyorsasággal lehetett végiglovagolni. A lovak kimélése végett a két szakasz közt mindenkinek az ott felállított ellenőrző állomásnál 10 perc pihenőt kellett tartania. Minden lovat, amely legkisebb jelét is adta a fáradtságnak, a továbbversenyzésből kizárták.

Használandó lovak: a tisztek szolgálati lovai (chevaux d'armes).

Indulás mind a háromszor napkeltekor.

A verseny *augusztus 2. és 5-ike* közt folyt le a következő programmal:

Augusztus 1-én az induló lovak bizottsági megvizsgálása, melyen egy lovat izületi fáradtság miatt a versenyre alkalmatlannak osztályoztak.

I. szakasz: *augusztus 2-án: Vittelből — Bains les Bains-ig.*

Az 55 lovast három csoportban negyedórás időközben bocsátották útnak. Az út ezen szakaszában egy lovas feladta a versenyt, egy ló pedig a sima földön megcsuszván, nyakát szegte. Beérkezett: 53 lovas.

II. szakasz: *augusztus 3-án: Bains les Bainsból — Bourbonne-ig.*

Indulás előtt a zsüri 5 lovat kizárt a továbbversenyzésből. Útközben egy ló kiállt és csak lépésben birt a végállomásra bemenni. Célhoz ért: 46 lovas.

III. szakasz: *augusztus 4-én: Bourbonne-tól Vittelig.*

Cél az ottan levő versenypálya. Útközben 3 lovas föladta a versenyt, 2 ló pedig ugratás közben megsérült. Ezek egyike a mellette haladó lovas sarkantyujától kapott hasított seb miatt elvesztette összes jó kilátásait a győzelemre. Megérkezett: 41 lovas.

Augusztus 5-én a zsűri előbb nyereg nélkül szemlélte meg a lovakat és 6 lovat kizárt a mérkőzés utolsó mozzanatából: a kondícióvizsgából.

Mindössze tehát 35 ló vett részt az erőállapot igazolására szolgáló próbán, amely a vitteli versenypálya körülvágtatásából és néhány akadály ugratásából állott.

A verseny egész távolsága: 150 klm.

Idő: 9 óra 3 p. 35 mp.

Legrosszabb idő: 11 óra 10 p. 20 mp.

A győztes: **Beauregard**, 5. sasszőrezredbeli hadnagy, „Carollé“ nevű anglo-arabs telivérjét lovagolta.

*

Az 1906. év igazolja, hogy a japán hadvezetőség az orosz-japán háború tanulságaiból fölismerte azon jelentékeny befolyást, melyet a messzelovaglás sportja a modern háború szempontjából a lovasság hadi tevékenységére gyakorol.

November 5 és 10-ike közt *Tokióból* vissza *Tokióba* egy messzelovaglást rendeztek, melynek terve teljesen a hirszerző szolgálat követelményeinek megfelelően épült fel. Résztvettek benne tisztek és legénység belföldi nevelésű szolgálati lovakon *teljes felszereléssel*.

A proposíciók szerint a követelmények ezek voltak:

1. a terep földterítése;
2. a lovak lehető kimélése;
3. a gyorsaság.

Ennek megfelelően minden 24 órában 6 órát aludni és 2 órát pihenni kellett, még pedig e célra külön kijelölt helységekben, ahol az ellenőrző bizottság egyuttal a lovas és a ló állapotát is megvizsgálta.

A belovagolandó útvonal *Tokióból* *Mito—Shirakawa—Utsonomiya* és *Takasaki*-n át egy nagy tojás alakban vezetett vissza *Tokióba*.

Összesen 6 járóőrt küldtek ki, még pedig egy-egy tiszttal vezetése alatt 9—9 lovast.

Ezek közül három járóőrt a tojásalaku pálya keleti, a másik hármát a nyugati oldalán, tehát egymásnak szemközt indítottak útnak. A startolás 6—6 órai időközben történt.

Győztes **Hasegawa** hadnagy járóőre lett az 1. lovasosztálytól.

Távolság: 160 ri = 588 klm.

Idő: 104 óra 6 p.; ebben pihenő 32 óra.

Tehát a lovaglás ideje: 72 óra.

Átlagos sebesség óránként: 8 klm.

Útközben kiállott: 14 ló.

Beérkezett tehát: 46 lovas, azaz 77 %.

A győztes járóőréből csak egy ló dült ki.

Szembeötlő, hogy a japánok ugyanazt a távolságot választották, mint a milyen a bécs—berlini versenyé volt.

Gyarló lóanyagukhoz képest igazán fényes eredményű messzelovaglásukról azt tartják és büszkén hirdetik is, hogy vele minden eddig elért rekordot fölülmutattak.

*

Az **1907-ik év** francia „raid“-je június 5—9-ig játszódnak le; színhelye: *Fontainebleau*.

Résztvettek a 2., 3. és 5. hadtest, valamint a 28. dragonyos és 5. sászörezred tisztjei.

A leleményes rendezőbizottság ismét gondoskodott arról, hogy változatosság által érdekessé tegye a mérkőzést.

A versenyszabályok legszembeötlőbb ujitása az, hogy az előző évek rédjeiben győztes lovakat kizárja és hogy a lovasok súlyát 75 kgr. minimumban állapítja meg.

A verseny alap gondolatát ezuttal is egy messze-
menő tiszti hirszerző járőrnek tevékenysége képezte
és főleg azt igyekeztek kidomborítani, hogy az ellen-
séggel való érintkezés ideje alatt milyen nagy követel-
mények támaszthatók a ló teljesítő képességével és a lovas-
nak a tereplóvágásban elért gyakorlottságával szemben.

A réd három szakaszból állott. Az 1. és 3. szakasz
országutakból kombinált vonal volt, körülbelül 50—55
kilométer távolságban, mely a járőr célhozérkezésének,
illetve visszatérésének útját jelképezte és tekervényes
voltával, valamint az út első felének éjjel történő meg-
haladásával lehetőleg hű képét nyújtotta a hadjárat harc-
viszonyainak. Ezen két útrészlet között egy kb. 35 kilo-
méteres vonalat a terepen kellett meghaladni, ami az
ellenséggel való érintkezés idejét jelezte. Mindegyik ver-
senyszakasz 2—2 ellenőrző állomás által, ahol 10—20
percet kellett pihenni, három részre volt osztva.

Minden tisztnek szolgálati lovával kellett résztvennie
a versenyben.

Az indulás előtt való napon a zsüri a lovakat egyen-
ként megsejmelte. A mérkőzés részleteiben a következő-
képpen folyt le:

I. nap: junius 6-án. Távolság: 58 klm. Indulás este
6 órakor *Fontenaibleauból* a meghatározott országutakon
vissza *Fontainebleauig*. Legnagyobb sebesség óránként:
13 kilométer.

II. nap: junius 7-én. Távolság: 35 klm. a terepen.
Indulás *Fontainebleauból* délután 4 órakor. A lovasok vál-
tozatos terepen és egy erdőn át a *de la solle*-i 2000
méteres akadály-versenypályára jutottak, amelyet körül
kellett lovagolni és aztán a Beauge folyó mocsarait
megkerülve, az első ellenőrző állomásra érkeztek.

Kötelező sebesség: az akadálypályán 400 m. per-
cenként, egyébként óránként 13 klm.

Ezután 10·5 klm. hosszaságban erdős, átszegdelt
és igen nehéz akadályokkal bíró terepen tetszés szerint
megszabott sebességgel a *Franchardnál* levő ellenőrző
állomásra, innét pedig ismét 13 kilométeres kötelező
sebességgel továbbhaladva, vissza a *fontainebleau*i ver-
senyterre kellett lovagolni.

III. nap: junius 8-án. Távolság: 58 klméter erdős
utakon. Indulás d. u. 3 órakor. Ebből a szakaszból az
első részt *Franchardig*, az első ellenőrző állomásig és az
utolsó részt *Montigny*től a *fontainebleau*i versenypályaig,
óránként 13 kilométeres sebességgel kellett megtenni,
míg a két ellenőrző állomás közt fekvő szakaszon, azaz
kb. 16 kilométeren át, tetszés szerint megszabott sebes-
séggel lehetett lovagolni.

IV. nap: junius 9-én. A lovakat kondíció-vizsgálat-
nak vetették alá, ami a fontainebleau-i versenypálya körül-
vágatásából és néhány akadály ugratásából állott; a
körüllovaglás gyorsasága nem volt mértékadó, csak az
áthatolás módja képezte bírálat tárgyát arra nézve, val-
jon a ló harcképes állapotban van-e.

A zsüri a lovasok osztályozására első sorban azon
időt vette tekintetbe, mely alatt az egyes lovasok a ver-
seny tetszés szerint megszabott sebességgel bejárandó
részeit végiglovagolták. Ezenkívül számításba vette a
kötelező időn felül való késéseket, még pedig az aka-
dályokkal átszegdelt terep legyőzése alatt történeteket két-
szeresen számította.

Az egész távolság kb.: 143 klm.

Idő: { 1-ső napon: 3 óra 47 p.,
2-ik napon: 2 óra 18 p. 43 mp.,
3-ik napon: 2 óra 50 p. 50 mp.

Indult : 30 lovas.

Az utolsó próbát megállotta : 21 lovas.

A versenyből kivált 6 ló közül egy sem hullott el.

A győztes **Courtois** 7. dragonyosezredbeli hadnagy, „Ratz-Fana“ nevű félvért lovagolt. Az 1-ső és 2-ik győztes közt csak 1 p. 59 mp. időkülönbség volt. A 21 helyezett lovas sebessége feltűnően egyforma. Ugyanis a 2-ik napon csak 14 perc, a 3-ik napon mindössze 19 p. 8 mp. választotta el az utolsót az elsőtől. Egy lovas a 3-ik nap középső 16 kilométeres szakaszát percenként 666 méter sebességű ütemben lovagolta be.

*

1907. június 9. és 10-én a „Poroszországi lóverseny és lókiállítás rendező egyesület“ ismét tartott *Königsbergnél* egy messzelovaglást, melyen azonban, minthogy a Poroszország északi részén állomásozó ezredek összpontosításon voltak, csak igen kevesen vettek részt.

A proposíciók ezuttal ujitásként kötelezővé tették, hogy minden versenyző az ellenőrző állomásokon a ló hőmérsékének, szív- és érverésének megállapítása céljából legalább 5 percig pihenjen. Azt a lovat, melynek hőmérséke 40° C. felül volt, a továbbversenyzésből kizárták.

Az ezúttal is két szakaszból álló lovaglás végeredményét egy 2500 méteres akadályversenytől tették függővé.

Indulás 5 percenként négyes, illetve hármas csoportokban.

Első szakasz : Königsbergből Compehnen (30 klm., első ellenőrző állomás) és Laptoun (40 klm., második ellenőrző állomás) át vissza Königsbergbe.

Az idő esős, a talaj erősen felázott. A lovaglás útvonala részben műúton, részben mezei úton vezetett végig.

Távolság: 90 klm.

Kötelező idő: 6 óra 30 p.

Átlagos sebesség óránként: 13·8 klm.

Indult: 7 lovas.

Két lovast, kik az utat eltévesztvén, nem tudtak a kötelező idő alatt bejönni, a továbbversenyzésből kizárták.

Második szakasz: Königsbergből Waldaun át (15 klm., első ellenőrző állomás) Powarben-re (20 klm., második ellenőrző állomás) és onnan vissza Königsbergbe.

Távolság: 55 klm.

Kötelező idő: 4 óra 30 p.

Átlagos sebesség óránként: 12·2 klm.

Az ezután végigküzdött 2500 méteres akadályverseny nyertese: **Egan-Kriger** 1. testőr lovasezredbeli hadnagy. Lova: „Reginald“ idős félvér.

Tréningje: főleg galoppmunka. Lovaglás előtt és alatt sok cukrot etetett. Első napon túlnyomóan vágatva, a második napon, tekintve a döntő akadályversenyt, csak ügetésben lovagolt.

A lovas súlya 67 kgr., az akadályversenyben 81 kilogram.

*

1908-ban Krausz nyugatporosz 35. tábori tüzérezredbeli hadnagy, ki a bukaresti német követséghez volt beosztva, nyitja meg lovaglásával az ilyenfajta sportesemények sorát. Ez év május 8-án ugyanis *Bukarestből Rómába* indult egymagában, minthogy társa, a bukarest —metzi szép lovaglásáról ismert Costin Miron román őrnagy, kivel eredetileg a vállalatot tervezte, a részvételtől lemondani kényszerült.

Három hónapi tréning után, mely alatt naponta 20—70 kilométert óránként 8—10 kilométeres sebesség-

gel lovagolt, *május 8-án* reggel 4 órakor neki indult a nagy útnak. Lóápolója vonaton előtte járt.

A lovas súlya: 64 kgr.

Távolság: 2185 klm.

Belovagolta: 22 nap 8 óra alatt.

Pihenőnapot nem tartott.

Naponta 13—15 órát lovagolt.

Legnagyobb teljesítmény: 136 klm. 13 $\frac{1}{2}$ óra alatt.

Átlagos napi teljesítmény: 95 klm.

Átlagos sebesség óránként: 4 klm.

Lova „Triumph“ 7 éves herélt, Magyarországon nevelt angol félvér.

*

A legújabb messzelovaglások közt a svájci hadsereg egy tagjának **Walter Luginbühl**-nek (12. Guiden század) vállalata is említésre méltó.

1908. *május 24-én* reggel 1 órakor indult el *Kulmból*, hogy *Zürich—Kreuzlingen—Münch—Basel—Biel—Langenthalon* át vissza *Kulm-ra* jusson.

Az utvonal mindenütt kemény műúton, óriás hegyeken vezetett keresztül. A délelőtt és éjjel tartott pihenők állomásain az ellenőrzést az erre fölkért tisztek végezték.

Távolság: 615 klm.

Végiglovagolta: 4 nap 21 óra alatt.

Napi átlag: 120 klm.

Átlagos sebesség óránként: 5 klm.

Legnagyobb teljesítmény: 143 klm. 20 óra 45 p. alatt.

Lova „Kubus“ egy 16 éves németországi félvér herélt, közönséges csapatló, mely a 93 kilóval a hátán, minden tréning nélkül teljesen egészségesen és könnyen járta meg az utat.

*

Ugyancsak 1908-ban az oroszok négy messzelovaglászáról is kapunk hírt.

Május hó 8-án az első kozákhadosztály Janow-ban egy distáncversenyt rendezett kozákok részére. A verseny megnyerése nem csak a távolság meghaladásának idejétől függött, hanem az utolsó versten (1 verst = 1067 m.) kifejtendő sebesség fokától is.

Távolság: 50 verst = 53 klm. 350 m.

Résztvett: 22 kozák.

Legjobb rekord: 2 óra 40 perc.

Átlagos sebesség óránként: 21 klm.

Leggyöngébb rekord: 3 óra 40 perc.

Legjobb idő az utolsó versten: 1 perc 32 mp.

A verseny nyertese, egy az asztrakáni kerületben nevelt 8 éves félvér herélt, 95 kgr. súly alatt végezte a főntemlitett szép teljesítményt.

A verseny után kondíciópróbaképpen a kozákoknak gyakorlatokat és egy rövid versenyfutást kellett bemutatniok.

*

Ugyanezen év június hó 2-án az 1. kozákhadosztály 1. dandárának tisztikara Janow-ban egy hasonló messzelovaglást rendezett.

Távolság: 50 verst = 53 klm. 350 m.

Kötelező idő: 3 óra.

Az utolsó verstre: 1 p. 40 mp.

Legjobb rekord: 2 óra 3 perc.

Utolsó versten: 1 perc 20 mp.

A verseny nyertese egy Samoisky gróf méneséből származó 8 éves félvér heréltet lovagolt, mely ugy az egész távolságon, mint az utolsó versten is, a leggyorsabban haladt át.

A résztvevők számát nem tudjuk; idevonatkozólag csak annyi ismeretes, hogy mindössze 7 tiszt tudta csak a távolságot a kötelező idő alatt végiglovagolni.

*

Augusztus 9. és 10-én Moszkvában az 1-ső lovas-hadosztály rendezett egy distáncversenyt, mely az ottan levő versenypályán és az azt környező kitűnő talaju terepen folyt le.

A verseny alatt három versenybírától, kik jelentékeny akadályoknál voltak felállítva, ellenőrző jegyet kellett átvenni.

Távolság: 20 verst = 21 klm. 340 m.

Legjobb idő: 39 perc.

A nyertes 5 éves félvért lovagolt. A négy legjobb ló közül kettő magán-, kettő pedig állami ménesből származott.

*

1908. szeptember első napjaiban *Szent-Pétervárott* az ottan fenálló versenyegylet egy igen érdekes messze-lovagló versenyt tartott meg, melyen először fordul elő az ilyenmü versenyzésben nem szokásos propozíció, a lovasok közt való súlykiegyenlítés. A lovaglás végén egy 3000 méteres akadályversenyt kellett döntő küzdelem-képpen végiglovagolni.

Indulás: reggel 9 órától kezdve 3 perces időközben.

Távolság: 100 verst = 106 klm. 700 m.

Súly: 79·8 kgr., kancák 77·8 kgr.

Kötelező idő: 7 óra.

Indult: 16 lovas.

A legjobb idő: 6 óra 30 p.

A legjobb rekordot a Samoiszky gróf méneséből származó 6 éves félvér herélt teremtetten. Ezenfelül

tizenhárom versenyző érkezett be a megszabott 7 órán belül. Csak két versenyzőnek volt több időre szüksége; ezek nem vehettek részt a döntő küzdelemben. A 3000 méteres döntő versenyben 4 p. 24 mp. alatt egy olyan ló lett a győztes, mely csak pár pillanattal a kötelező lovaglásidő lejárta előtt érkezett be. A messzelovaglásban legjobb rekordot elért ló csak 6-ik lett.

*

1908. május 27-én Szegeden a m. kir. 3. honvéd huszárezred azon behatás alatt, melyet a „Tiszti lovas egyesület”-nek a distánclovaglás fölkarolását célzó és alább ismertetett törekvése országszerte keltett, egy 3 napos lovasünnepély keretében messzelovaglást is rendezett, mely a legénység számára a járőrőrszolgálat igényeinek megfelelően a harcászati feladatok megoldásával kapcsolatosan, a tisztek részére pedig versenyszerűen volt tervezve. A lovak harcképes állapotban való megtartását a versenyföltételek megkövetelték.

Minthogy az ezred két állomáson, Szegeden és Aradon van elhelyezve, az indulás ezen két helyről történt. Az *aradiaknak Szegedre*, a *szegedieknek Sárfalun* át vissza *Szegedre* kellett lovagolniuk.

Nyertese lett: **Tombác Károly** főhadnagy.

Távolság: 120 klm.

Idő: 7 óra 15 p.

Átlagos sebesség óránként: 15·5 klm.,

azaz 1 klm. 3 perc 37 mp. alatt.

A győztes Samarjay kapitány „Herold” nevű 9 éves sötétpej félvér heréltjét lovagolta, mely később a budapest—bécsi versenyben a 3-ik helyre futott be.

*

Az 1908. évben a magyar-osztrák hadsereg tisztikara által eddig kevés figyelemben részesített messzelovagló sport hatalmas föllendülésnek örvendett. Az első impulzust ehhez a soproni „tisztli lovas egyesület”-nek az ilyenmő lovaglások művelését célzó kezdeményezése adta.

Nevezett egyesület 1908. március havában tette közzé egy egészen új formájú versenyzésnek, az u. n. *juniusi messzelovaglások*-nak propozícióit, melyek a következőképpen szóltak:

Az egyesület 1908. évi junius havában az alább közölt feltételek mellett messzelovaglásokat rendez, melyek azonban nem a ló legnagyobb teljesítő képességének kipróbálását célozzák, hanem csupán a lovassport gyakorlatának jellegével bírnak. Ezen lovaglások díjazására az egyesület 20.000 koronát szán.

Használandólovak: mindenféle saját ló.

Az indulás helyét és idejét, a távolságot, a célt mindenki saját tetszése szerint választja meg és az indulásnál és a célpontnál működő ellenőrző bizottságról is maga gondoskodik. Utóbb említett bizottság lehetőleg két tényleges állományú tisztből álljon. Az indulás idejét és az ellenőrző bizottság tagjainak nevét az egyesületnek 8 nappal az indulás előtt be kell jelenteni. A lovaglás újabb bejelentés mellett elhalasztható, módosítható stb. Legkisebb teljesítések:

1	nap	alatt	150	kilométer,
2	„	„	250	„
3	„	„	330	„
4	„	„	380	„
5	„	„	420	„

Öt napnál tovább tartó lovaglásnál 75 klméter az átlagos napi teljesítmény.

Ezen buzdításnak meg is lett az eredménye. Az 1908. év június havában ugyanis 83 tiszt 90 ilyen lovaglást vitt véghez. Az egyesület mind a 83 lovasnak díjazásképpen egy tiszteletdíjat: *Ő Felsége* ezüstbe öntött lovaszobrát adta.

A megtett utak, melyek közt nem egy szép teljesítmény akad, a következők:

Baumann József 48. gyal. e.-beli százados : Sopron—Sopron, 155 klm. 20 ó. 15 p.,

Benigni Zsigmond lovag tábornok, a 2. hegyi ddr. parancsnoka : Trebinje—Mostar, 169 klm. 22 óra 32 p.,

Ugyanaz : Trebinje—Stolac, 152·1 klm. 24 ó 35 p.,

Bérczy Oszkár 8. husz. e.-beli hadnagy : Cegléd—Cegléd, 153 klm. 20 ó.,

Brendl Károly 63. gyal. e.-beli főhadnagy : Laibach—Laibach, 150·5 klm. 14 óra 32 p.,

Clam-Martinicz Gottfried gróf 1. dzsidásezredbeli százados : Krakkó—Zsolca, 150·8 klm. 18 ó. 15 p.,

Csalányi Géza 8. husz. ezredbeli hadnagy : Cegléd—Cegléd, 152 klm. 15 ó. 49 p.,

Dietl Walter 7. dzsid. e.-beli hadnagy : Stockerau—Stockerau, 153·5 klm 13 ó. 1 p.,

Duka Mladár báró 12. husz. e.-beli százados : Arad—Nagy-Szeben—Brassó, 422·9 klm. 2 nap 20 ó. 25 p.,

Duval Quirin br. 8. drag. e.-beli százados : Jaroslau—Jaroslau, 157·5 klm. 16 ó. 47 p.,

Éder Károly 1. von. e.-beli ezredes : Királyhida—Királyhida, 152·6 klm. 16 ó. 45 p.,

Egri Zoltán 15. husz. e.-beli főhadnagy : Miskolc—Gödöllő—Bécs, 429·1 klm. 2 nap 17 ó.,

Eimannsberger Lajos lovag 11. tábori tüz. e.-beli főhadnagy : Bielitz—Tarnov—Jaroslau, 386·6 klm. 3 nap 16 ó. 30 p.,

Érdy Kálmán 2. huszár e.-beli főhadnagy : Nagy-Szeben—Botfalú, 164 klm. 12 ó. 50 p.,

Exinger Farkas 2. dzsid. e.-beli főhadnagy : Bahnia—Bahnia, 166 klm. 17 ó. 25 p.,

Fáy Elemér 2. husz. e.-beli hadnagy: Brassó—Brassó, 152 klm. 17 ó. 30 p.,

Fiala János 6. honvéd husz. ezredbeli százados: Érsekújvár—Alberti-Irsa—Szabadka—Pécs—Nagy-Atád—Keszthely—Pándorf—Bécs, 974 klm. 11 nap, 9 ó. 40 p.,

Filótás Ferenc 9. honvéd husz. ezredbeli százados: Marosvásárhely—Marosvásárhely, 272 klm. 32 ó. 20 p.,

Fleck Rikárd vez. test.-beli őrnagy: Trebinje—Mostar, 169·5 klm. 22 óra 30 p.,

Folis Jenő 10. husz. e.-beli főhadnagy: Budapest—Debrecen, 232 klm. 22 ó. 20 p.,

Ugyanaz: Budapest—Szombathely, 288 klm., 22 ó. 35 p.,

Forster Frigyes 8. husz. e.-beli főhadnagy: Kecskemét—Kecskemét, 180 klm. 17 ó. 25 p.,

Fuchs János br. 6. drag. e.-beli hadnagy: Göding—Göding, 150 klm. 17 ó. 20 p.,

Gregurich Ámon 2. husz. e.-beli százados: Vidombák—Nagy-Szeben, 162 klm. 23 ó. 50 p.,

Haller Szaniszló vez. test.-beli százados: Lemberg—Lemberg, 152 klm. 12 óra 50 p.,

Hartmann Bruno 8. husz. e.-beli hadnagy: Cegléd—Cegléd, 153 klm. 22 ó.,

Hausch Erwin 1. von. e.-beli hadnagy: Budapest—Bécs, 261 klm. 1 nap 14 ó. 30 p.,

Reinz Ferenc 15. husz. e.-beli százados: Miskolc—Miskolc, 174 klm. 17 ó. 5 p.,

Kempel János lovag 7. dzsíd. e.-beli főhadnagy: Bécs—Bécs, 150 klm. 13 ó. 30 p.,

Kertelendy Andor 9. honv. husz. e.-beli hadnagy: Marosvásárhely—Marosvásárhely, 253 klm. 28 ó. 25 p.,

Kéts Győző 9. honv. husz. e.-beli főhadnagy: Szamosújvár—Csucsá—Berettyó-Ujfalu—Szolnok—Budapest, 462 klm. 3 nap 15 ó. 45 p.,

Kirsch Rudolf 12. drag. e.-beli főhadnagy: Budveisz—Bécs, 335 klm. 2 nap 12 ó. 50 p.,

Kummel Árpád 2. honv. husz. e.-beli százados: Debrecen—Debrecen, 164 klm. 13 ó. 50 p.,

Jankovich László 4. honv. husz. e.-beli százados: Szabadka—Budapest, 190·3 klm. 17 ó. 20 p.,

Karg Artur br. 6. drag. e.-beli főhadnagy : Göding—Göding, 283 klm. 1 nap 17 ó.,

Ő Fensége Károly Ferenc József főherceg, 7. drag. e.-beli főhadnagy : Budweis—Bécs, 335 klm. 2 nap 12 ó. 50 p.,

Kempner Pál 3. husz. e.-beli hadnagy : Krakoviec—Krakoviec, 165 klm. 17 ó. 50 p.,

Késmárky Béla 7. honv. husz. e.-beli főhadnagy : Pápa—Pápa, 405 klm. 21 ó. 11 p.,

Kiss Aladár 8. honv. husz. e.-beli őrnagy : Pécs—Pécs, 174 klm. 21 ó. 11 p.,

Kiwisch Ferenc 14. drag. e.-beli főhadnagy : Staniszlau—Staniszlau, 153·7 klm. 11 ó. 8 p.,

Komáromy László 2. honv. husz. e.-beli hadnagy : Nagyvárad—Nagyvárad, 240 klm. 24 ó.,

Kovács Jenő 3. honv. husz. e.-beli hadnagy : Szeged—Szeged, 152 klm. 18 ó. 30 p.,

Korff-Schenising-Kerssenbrock Relemen 13. drag. e.-beli hadnagy : Klattau—Klattau, 158·2 klm. 19 óra,

Körner Códor vez. test. e.-beli százados : Bielitz—Bécs, 357 klm. 2 nap 16 ó. 5 p.,

Kreisler Frigyes 4. lov. tüz. o.-beli százados : Budapest—Bécs, 242·3 klm. 30 ó. 45 p.,

Kremser Fridolin 15. husz. e.-beli hadnagy : Miskolc—Miskolc, 174 klm. 17 ó. 5 p.,

Ledermayer Hugó 6. landv. dzsíd. e.-beli főhadnagy : Wels—Wels, 151·6 klm. 21 ó. 35.,

Lehrer József 2. husz. e.-beli főhadnagy : Vidombák—Nagy-Szeben, 162 klm. 23 ó. 50 p.,

Lemprich Rudolf br. 1. drag. e.-beli százados : Lissa—Lissa, 163 klm. 18 ó. 24 p.,

Lenk Dezső 8. husz. e.-beli hadnagy : Cegléd—Cegléd, 152 klm. 15 ó. 49 p.,

Lenz Albin 3. honv. husz. e.-beli főhadnagy : Szeged—Szeged, 154 klm. 21 ó. 15 p.,

Ugyanaz : Szeged—Kecskemét—Győr—Bécs, 423 klm. 3 nap 12 ó. 30 p.,

Leubuscher Alfréd 6. husz. e.-beli hadnagy : Seebach—Seebach, 160 klm. 19 ó. 17 p.,

Lichtenstein Henrik herceg 13. dragonyos e.-beli főhadnagy : Klattau—Klattau, 158·2 klm. 19 ó.,

Lichtenstein Pál 7. husz. e.-beli főhadnagy : Szeged—Szeged, 154 klm. 21 ó. 15 p.,

Mader Rikárd 1. utász zlj.-beli főhadnagy : Krakkó—Krakkó, 152·3 klm. 17 ó. 55 p.,

Mirbach Lódor br. 9. husz. e.-beli főhadnagy : Pápa—Komárom—Győr—Szabadhegy, 153 klm. 14 ó. 20 p.,

Debesky Károly 3. von. e.-beli főhadnagy : Prága—Prága, 220 klm. 23 ó. 48 p.,

Ördögy Ernő 6. honv. husz. e.-beli hadnagy : Érsekújvár—Bécs, 193·7 klm. 19 ó. 2 p.,

Pallavicini Antal örgróf 8 husz. e.-beli hadnagy : Kecskemét—Kecskemét, 153 klm. 18 ó. 3 p.,

Podhajsky Ottokár 59. gyalog e.-beli főhadnagy : Krakkó—Krakkó, 152 klm. 17 ó. 55 p.,

Pokorny Ágost 16. husz. e.-beli főhadnagy : Bécs—Budapest, 253 klm. 1 nap 12 ó. 25 p.,

Puszt Jenő 10. husz. e.-beli százados : Budapest—Debrecen, 236 klm. 23 ó.,

Reimer Albert 9. husz. e.-beli hadnagy : Krakkó—Krakkó, 152·3 klm. 17 ó. 55 p.,

Reimer Vilmos 9. husz. e.-beli főhadnagy : Krakkó—Krakkó, 151·6 klm. 19 ó. 44 p.,

Ugyanaz : Krakkó—Krakkó, 152 klm. 17 ó. 55 p.,

Ugyanaz : Krakkó—Zsolca, 150·8 klm. 18 ó. 15 p.,

Remiz Alfréd 10. vadász zlj.-beli főhadnagy : Sopron—Sopron, 155 klm. 20 ó. 15 p.,

Sághy Ferenc 8. husz. e.-beli főhadnagy : Királyhida—Királyhida, 152·5 klm. 16 ó. 45 p.,

Sárkány Miklós 8. husz. e.-beli hadnagy : Kecskemét—Kecskemét, 153 klm. 18 ó. 3 p.,

Scheibler Henrik 7. dzsidás e.-beli főhadnagy : Brzezany—Brzezany, 155 klm. 24 ó. 15 p.,

Scheuer Ervin 6. husz. e.-beli hadnagy : Seebach—Seebach, 160 klm. 19 ó. 17 p.,

Schneller Károly vez. test.-beli százados : Prága—Josefstadt, 152 klm. 22 ó. 30 p.,

Schwarzer Jenő 10. honv. husz. e.-beli főhadnagy: Verőce—Verőce, 155·4 klm. 18 ó. 35 p.,

Steininger Ferenc 8. husz. e.-beli hadnagy: Cegléd—Cegléd, 153 klm. 16 ó.,

Steyrer Ernő 13. dzsid. e.-beli főhadnagy: Bécs—Bécs, 150 klm. 18 ó. 15 p.,

Szabó Béla 12. husz. e.-beli főhadnagy: Arad—Szentese—Esztergom—Nagyszombat—Brünn, 577·5 klm. 6 nap 30 ó. 30 p.,

Szakonyi Miklós 8. husz. e.-beli főhadnagy: Kecskemét—Kecskemét, 154 klm. 14 ó. 15 p.,

Szeparovicz Miklós 2. dragonyos e.-beli őrnagy: Czorthow—Jaroslau—Przemysł, 432·9 klm. 4 nap 12 ó. 8 p.,

Szvetenay György br. 8. husz. e.-beli hadnagy: Kecskemét—Kecskemét, 153 klm. 18 ó. 3 p.,

Thun-Hohenstein József gróf 4. drag. e.-beli hadnagy: Wels—Rosenberg a M. m. 155 klm. 17 ó. 10 p.,

Cyszkiewicz Wladimir gróf 11. dzsidásezredbeli főhadnagy: Krakkó—Krakkó, 152·3 klm. 17 ó. 55 p.,

Ugjanaz: Prerau—Krakkó, 245·4 klm. 1 nap 17 ó. 59 p.,

Véver Rikárd br. 3. landv. dzs. e.-beli százados: Olmütz—Olmütz, 163·1 klm. 19 ó. 50 p.,

Ugjanaz: Olmütz—Olmütz, 157 klm. 13 ó. 40 p.,

Waldbauer Henrik 8. honv. husz. e.-beli százados: Pécs—Pécs, 174 klm. 21 ó. 11 p.,

Wintenstein Pál vez. test.-beli százados: Bielitz—Tarnow—Jaroslau, 386·6 klm. 3 nap 16 ó. 30 p.,

Xanthopoulos Leo 3. drag. e.-beli hadnagy: Krakkó—Krakkó, 151·6 klm. 19 ó. 44 p.,

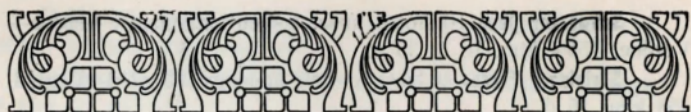
Zenone Károly gróf 5. drag. e.-beli főhadnagy: Görz—Windisch—Feistritz, 218 klm. 30 ó. 45 p. és

Zsivánovits Ernő 15. husz. e.-beli hadnagy: Miskolc—Miskolc, 174 klm. 17 óra 5 perc alatt.

*

És végül 1908. évi október 7-én és 8-án a messze-
lovaglások itt elmondott sorozatát bekoronázza a *buda-
pest—bécsi* versenyünk, melyről a következő fejezetekben
részletesen lesz szó.

III. FEJEZET.

Előkészülés a messzelovaglásra.

1. Az ujabbkor messzelovaglásának alapvető ismeretei.

A messzelovaglásnak az előzőekben ismertetett multja nem maradt érdekes és értékes megfigyelések, valamint tapasztalati tanulságok nélkül. Német- és Franciaországban egész irodalom tárgyalja az ezekből levont és a jövőben értékesíthető ismereteket. Főleg a „nagy messzelovaglás“, valamint az osztende-i verseny után gazdagodott a sportirodalom értékes és jelentékeny számú művekben. Utóbb említett irodalmi termékek nyomán támadt és főleg Bausil francia kapitány megfigyeléseinek és tapasztalatainak épült fel az ujabbkor „messzelovaglásának szisztémája“, melyet a páris—deauville-i, lyon—vichy-i és lyon—aix-i versenyek, tehát három egymásután következő év „raid“-jeinek nyilvánvaló eredményei fényesen igazoltak. A messzelovaglás ezen új rendszerét az alább következőkben részletesen ismertetjük.

Mindenki előtt ismeretes, hogy a messzelovaglás olyan lovasfoglalkozás, mely a ló összes erőit veszi igénybe. Ha ezt a versenyzés formájában, azaz olyan célzattal akarjuk gyakorolni, hogy a lehető legnagyobb

Bausil Pál francia 28. dragonyos-ezredbeli kapitány, az újabbkori messzelovaglás itt ismertetett és helyenkint szószerint idézett elméletének és rendszerének megalapítója, „Midas” hátán.

teljesítményt érjük el, szükséges, hogy a ló szervezetét megfelelő előkészítés által a hatalmas erőpróbára előbb teljesen képessé tegyük.

Az előkészítés célja, hogy a lovat olyan nagy erőállapotba hozzuk, hogy a tőle megkövetelt óriás meg-erőltetés ellenére se düljön ki. Hogy az erre alkalmas eszközöket és módot megállapíthassuk, előbb azon okokat, illetőleg belső fiziológiai folyamatokat kell megismernünk, melyek a túlhajtott ló szervezetének csődjét előidézik. Amennyiben pedig tudjuk, hogy a ló gyors, folytonos és sok ideig tartó menése legfőképpen a tüdőt és az izomzatot veszi igénybe és az alsó test belső szerveit, még pedig első sorban a beleket zavarja meg normális működésében, vizsgálódásainkat ezen szerveknek a munka közben való tevékenységére kell első sorban irányítanunk.

Lássuk tehát előbb a tüdő szerepét!

Mindenki tudja, hogy a testet a vér táplálja. A test különféle szövetekből állván, a vérnek természet-szerűleg tartalmaznia kell mindazon a levegő és a táplálék által szolgáltatott anyagokat, melyek ezen külön-féle szövetek és sejtek élettani szükségének megfelelnek. Ezen anyagoknak egyik része az elhasznált szervi matériák és erők pótlására van hivatva, a másik része ellenben a szervezet tevékenységét mozdítja elő, azaz hasonlaltal élve: a szövetet szolgáltatja a gépnek.

A vér, mely vérsavóból és az abban szabadon uszó (szuszpendált) vörös és fehér vérsejtekből áll, a rája rótt nagy és nehéz feladatokat azáltal teljesíti, hogy folytonos áramlásban van. Ezen áramlás, vagy helyesebben mondva, keringés folyamata alatt, melynek kiinduló pontját a szív képezi, a vér a szervezet minden legpa-

rányibb részecskéjével érintkezésbe jutva, egyfelől a szervezetnek átadja mindazon anyagokat, melyek annak fentartásához és működéséhez szükségesek, másfelől az ezen funkció végbemenése alatt keletkezett és a szervezetre károsan ható anyagokat onnan eltávolítja.

A szív minden összehúzódásakor a bal szívgyomorban levő ütőeres — élénk piros — oxigénben dús vér az ütőerek (artériák) útján a szervezetbe jutva, annak minden atomjával érintkezésbe lép és oxigéntartalmát leadja, ellenben bomlástermékeket, mint szénsavat, huyanyagot és ammoniakot vesz fel. A legfinomabb, ugynevezett hajszáledényekre szétágazott ütőerek ugyanily ürméretű vivőeres (venosus) hálózatba mennek át; azután fokozatosan nagyobbodva, nagy ürméretű vivőerekké (vénákká) válván, oxigénben szegény, de bomlástermékekben dús, sötétszinű vivőeres vért szállítanak a szív jobb pitvarába, innen pedig a jobb szívüregbe. Ezen desoxidált vérnek újabb oxidációja egyike a szervezet legfontosabb működéseinek. A jobb szívgyomorból az oxigénben szegény vér a tüdő hajszáledényeibe jutva és itt a levegővel érintkezve, a vörös vérsejtek oxigént vesznek fel, míg a bomlástermékeket, főképpen a szénsavat leadják.

Ezen vegyi processzus, mely mint láttuk, nemcsak a tüdőben, hanem az egész szervezetben megy végbe, nagy hőtermeléssel jár, melynek egy része a test állati (animális) melegének fentartásához járul hozzá, másik része azonban mint aktuális energia a szervezetnek rendelkezésére áll.

A meleg tehát mint az állati organizmusnak többi erőnyilvánulásai, a saját szerves alkatrészek kötvetar- tott potenciális erélykészletéből származik, mely midőn

ezen alkatrészek az oxigén felvétele alatt szénsavvá és hűganyagá elégnék, aktuális energiává lesz.

Nézzük már most az izomzat működését.

Az állat izomzatát az idegek közvetítésével az agyból irányított akarat indítja tevékenységre. Az idegeknek villamos áramhoz hasonlítható befolyása képesíti az izmokat az összehuzódásra. Ezen működés közben mint az állattest minden részében, úgy az izomzatban is, szakadatlanul folyamatban van az „elégés“ (oxidálás). Az izomtevékenység tehát elégeti azon szerves tápláló anyagokat, melyeket a vérkeringés neki állandóan nyújt. Éppen azért, ha egy izmot megfeszítenek, ez hőt fejleszt, még pedig annál nagyobbat, mentől erősebben és mentől gyorsabb egymásutánban feszül meg az izom. Más szóval minél nehezebb azon testi munka, melynek a lovat alávetjük, annál nagyobb hőt fejleszt az izomzat tevékenysége. Minthogy pedig az izomfeszültség ideje alatt a karbonium fogyasztása erősebb, éppen azért az oxidálás maradványaként előálló szénsav képződése is nagyobb. Ezen vegyi folyamat maradványai még a hűganyagok, továbbá a savanyu foszforsavas kálium (a legnagyobb izomméreg) és a tejsav, melyeket mint szerfőltt mérgező matériákat a vese és a bőr pórusain keresztül végbemenő kiizzadás távolít el a testből. Ha az erősen fokozott izomtevékenység által rohamosan termelt ilyen anyagok eltávolítására nem adunk elegendő időt a szervezetnek: okvetetlenül beáll a vérmérgezés. Ha azonban még idejében beszüntetjük a munkát, azaz időt adunk a szervezetnek ezen mérges anyagok kiküszöbölésére, akkor az állatot megmentjük.

Vegyük már most számba a testi megerőltetésnek az emésztő szervekre való hatását.

A messzelovaglás két évtizedes tapasztalata és a különböző alkalmakkor gyűjtött adatok statisztikája azt mutatja, hogy az ilyen vállalatok alatt előforduló megbetegedések 30—40%-át az emésztő szervekben beálló bajok és rendellenességek idézik elő. Igaz, hogy ezek a betegségek nem annyira veszedelmesek, mint az előbb említett vérmérgező tünetek, mert az egyszerű kólikától és vizelés nehézségétől a súlyos bél- vagy gyomorfalgulladásig még számtalan változata és fokozata lehet a megbetegedéseknek, mégis kiváló figyelmünkben kell őket részesítenünk, mert a legkifogástalanabb tüdő- és izomműködés ellenére is előfordulnak, sőt néha kizárólag a lovas tapasztalatlansága lévén okozójuk, elég sok esetben még elhullással is végződhetnek.

Az állatorvosi tudomány eddig még nem volt képes tökéletesen megállapítani azon indító okokat, melyek a megerőltetett lovaknál az emésztő szervek megbetegedését előidézik.

A tudomány kétféle elmélet alapján igyekszik megfejtetni a jelenséget. Az első, mely a legtöbb valószínűséggel bír, a következő:

Az erős testi megerőltetés ideje alatt az élettan törvényei szerint a vérnyomás lényegesen fokozódik; a szív a vért nagyobb erővel löki a véredényekbe, minek következménye lehet, hogy a gyenge ellentállású hajszáledények (kapillárisok) egyikében vagy másikában, főleg a bélfal izmaiban levő legvékonyabb hajszáledényekben repedés áll elő. A megrepedt falu edényből kiömlő vér gyorsan megalvadva, esetleg ott helyben elzárja az edény ürterét (lumenét) és vérrögöt (értömődést) — thrombust — képez, avagy ha ez kisebb, ugynevezett érdugot — embolust — alkot, mely a vérkeringés

más pontján megállapodva, nagy és veszedelmes bántalom okozója lehet. Ugyanis akár thrombus, akár embolus zár el egy véredényt, az ezen edény területébe eső bélrészletet mindaddig nem látják el vérrel, míg a szomszédos véredények útján úgynevezett oldalági (kollaterális) vérkeringés ki nem fejlődik. Ez a vérhiány a rosszul táplált bélrészlet üszkös elhalását, kevésbé súlyos esetben annak bénulását idézheti elő. A bénult bélrészletben megszűnván a perisztaltikus mozgás, mozdulatlanul megmarad a bélsár, mely ismét nyomást gyakorolván az idegekben dús bélfalakra, heves kólikát eredményezhet.

A másik elmélet baktériumokban keresi a baj eredő okát.

A bakterológia tanai szerint a természet gondoskodott arról, hogy minden állati szervezetben a baktériumok ártalmassága ellen nagy mennyiségű védekező anyag legyen felhalmozva.

Az állati szervezetnek a baktériumok elhatalmasodása ellen felállított őrségeit a fehér véresejtek: a leucocyták és phagocyták képezik, melyek a szervezetbe jutó baktériumokat fölfalják és egy úgynevezett antitoxint termelnek, mely a baktériumok által előidézett toxint paralizálni képes. Hogy még ezen természeti berendezés mellett is gyakoriak azon esetek, amidőn a szervezet ezen baktériumok termelte toxinok áldozatává lesz, megbetegszik, ennek oka külső körülményekben, nevezetesen vagy a baktériumok túlságos tömegű betörésében (intenzív fertőzésben), vagy a szervezet ellentálló képességének csökkenésében keresendő. A szervezet ellentálló képességét nagyon csökkentheti a túlságba vitt erős munka, a meghűlés.

Elfogadhatónak látszik tehát az az okoskodás, hogy a túlságos megerőltetés következtében az állati szervezetben meglevő ilyen védőanyagok egy része megsemmisülvén, a megmaradt mennyiség nem képes a harcot a gyomorban éppenséggel nagy számban tenyésző mérges mikrobákkal eredményesen megvívni.

A tudomány jövődő feladatát képezi, hogy vizsgálódásai alapján állapítsa meg, vajjon a két elmélet közül tulajdonképpen melyik áll meg; nem lehet-e mindkettő egymással való kapcsolatában magyarázatát találni annak a különös ténynek, hogy a *kólika a distáncoló tipikus betegsége!*

Amint az eddig elmondottakból kitűnik, a túlságig meghajtott ló elhullása főleg három ok miatt történhetik; még pedig:

1. vagy azon szénsavmennyiség felhalmozódása miatt, melyet az állat nem tud kilégzés útján a testből eltávolítani, mert az erőltetett munka alatt végbemenő vérmegújítás közben nincsen erre elég ideje;

2. a bomlás azon mérgező maradványainak ki nem küszöbölhetése miatt, melyeket a szervezetben végbemenő oxidálás hoz létre; végül

3. az emésztő szervek működésében beálló zavar: kólika miatt.

Kérdés már most, hogy ezen három irányu veszedelemtől hogyan óvjuk meg lovunkat?

Az első eszköz, mely rendelkezésünkre áll, a tréning, azaz a tudónek és izomzatnak munka által való edzése. Azonban már első pillantásra tisztán áll előttünk, hogy ez legfőljebb csak az első veszélytől óv meg bennünket, amennyiben a jó légző erőben levő lónál az elfulladás csak igen későn áll be, míg a második veszedelem ellen

csak annyiban biztosít minket, hogy a jól alkalmazott edzés következtében hatalmas izomzattal rendelkező ló a tovamoszgasához szükséges erőkifejtést egy kevésbbé kidolgozott izomzatu állat hasonló munkájával szemben sokkal kisebb megeröltetéssel végzi, amely erömunka épen könnyedségénél fogva kevesebb hőfejesztést idéz elő.

A második veszedelem, vagyis a szervezetnek mérgező anyagokkal való megtelése ellen való védekezésünk céljából tehát egyéb segítő eljárásra is kell gondolnunk. Ez a következő :

a) A lovaglás alatt gondoskodnunk kell arról, hogy a ló a szerves táplálóanyagok feldolgozása után visszamaradó termékeket ganajozással és vizeléssel eltávolit-hassa a testből. E végből különösen az olyan lovat, mely csak almozott helyen hajlandó üríteni, megfelelő időközökben — ha csak rövid időre is — istállóba kell állitanunk.

b) A pihenők, ütem és járó módok változtatása útján módot kell adnunk a szervezetnek, hogy a vérben felhalmozódott mérgező anyagokat kiküszöbölhesse.

c) Módot kell találnunk arra, hogy a mérgező anyagokat termelő izomfeszültség lehetőleg kicsiny és főleg ne legyen állandó, hogy így mentül kevesebb ilyen káros anyag teremjen.

d) Igyekeznünk kell a vérbe olyan tápláló anyagokat juttatni, melyek elégsének folyamata a mellett, hogy a táplálásra vonatkozó céljainkat elősegíti, lehetőleg kevés mérgező maradványt állít elő.

e) Végül szükséges, hogy versenylovaglásunk alatt olyan elővigyázó rendszabályokról gondoskodjunk, melyek egyfelől a ló kólikás megbetegedésének meggát-lására minden lehető óvószert magukba foglalnak, más-

felől pedig még idejekorán figyelmeztetnek arra, hogy elérkeztünk a ló tönkremenése kezdetének határához.

Mielőtt tehát a tréning fejtegetésére áttérnénk, melyet mint a ló előkészítésének legfontosabb részét tüzetesebben kívánunk tárgyalni, foglalkozunk előbb az avval karöltve járó, imént említett segítő eljárás egyes tényezőivel.

A b) alatt említett eljárás, valamint a c) alatt érintett és az izomfeszültség korlátozására vonatkozó törekvésünk a járómódok és az ütem helyes alkalmazásának megfontolására vezet.

A *lépés* a messzelovaglás alatt alig számbajövő járómód. Mindazonáltal erre nézve is levonható az előbb mondottakból azon tanulság, hogy ne siettessük azt! A hosszú, sebeslépés nem természetes, mert az izomzatot erőlteti. Igen alkalmas a tréning közben az izomzat fejlesztésére, de semmiképpen sem arra, hogy a messzelovaglás alatt a lovat vele kiméljük. Ha már lépést lovalogolunk, hagyjuk a lovat tetszése szerint lassan ballagni, másképp a lépés se nem pihenő neki, sem pedig nem szolgálja kellően azon célunkat, hogy az előző sebesebb járómód alatt a szervezetben keletkezett mérgező anyagok kiküszöbölése éppen a lépés közben való izomfeszítelenség következtében fokozott mértékben menjen végre.

Az *ügetés* csak mérsékelt ütemben természetes járómódja a lónak. Soha se lát az ember szabadon járó lovat — ha siet — ügetni, hanem vágatni. A sebes, nagy akciós (magasan járó) ügetést, mely rendkívüli izomfeszültséget követel, soha sem használja az állat, hacsak akkor nem, midőn az istállóból kiszabadulván, széles jó kedvében, izomereje fitogtatásául, fölemelt fejével és kinyújtott farokkal elparádézik előttünk.

A teljes erővel folytatott sebesügetés alatt a ló megmereviti nyakizmait, kénytelen testsúlyát a hátuljára adni, hogy eleje szabadon léphessen, minek következtében az így túlterhelt hátulja roppant fárasztó izommunkát végez. Nem is megy így sokáig szívesen: felvág. Ezért olyan nehéz a hajlékony csuklókkal és rugalmasan feszült izmokkal előlovagolt folyékony sebesügetés, mely egyik feltűnőbb bizonyítéka a helyes és kitűnő idomításnak. Ez okból ez az ütem nagy távolságra hosszú ideig alkalmazva, biztos megölője a lónak, mert a nagyfoku és állandó izomfeszültség következtében az előzőekben ismertetett élettani funkciók közben termelt mérgező anyagok rohamosan szaporodnak és halált okoznak.

A *vágtatás* a természetes, gyors járó mód. A nyugodt és a ló teste arányainak megfelelően nyújtott vágtaugrások közben a szemlélőnek az a benyomása van, hogy ez nem esik terhére a lónak. Ezt azért látja így, mert az izmok minden elugrás után azonnal fesztelenülnek. És minthogy bizonyos távolság befutásához vágtatásban egyharmaddal kevesebb mozdulat kell, mint ügetésben: az izmok is egyharmaddal kevesebbszer feszülnek meg, mint az ügetésnél. Az izomtevékenységhez szükséges erő tehát kevesebbszer és nem állandóan működik.

Mindebből a tanulságokat következőkben összegezhethetjük :

Aki siet, vágtaasson, ügetésben azonban mérsékelt ütemet lovagoljon.

Vágtareprizek, vagy meredekek megmászása után 5—10 perces megállással adjunk módot arra, hogy a tüdő teljesen, az izomzat legalább megközelítőleg a normális állapotba visszakerüljön, a szervezet pedig a mérgező anyagokat fokozottabban kiküszöbölhesse.

Végül, bizonyos távolság lehető gyors végiglovaglása céljából sokkal kevesebb kockázattal jár, ha a sebesebb járó-módban : a vágatásban való haladás idejét meghosszabbítjuk (tűdő igénybevétele), mint ha a ló alkatának megfelelően legtermészetesebbnek megállapított és a tréning alatt megszokott ütemet gyorsítjuk (izomfeszültség túlhajtása).

Ami a d) alatt említett táplálkozást illeti, hogy a ló megfelelő, illetőleg megfeszített munka alkalmával okszerű táplálkozásáról helyes fogalmakat szerezhessünk, röviden meg kell ismernünk a ló szervezetének idevágó tevékenységét és az ezt befolyásoló tényezőket.

Kémiai összetételükre nézve az összes táplálóanyagok három osztályba sorolhatók, még pedig :

1. fehérnye (légeny = nitrogén) tartalmuak ;
2. zsiranyagok ;
3. szénhidrátok (cukor, keményítő).

Mindaz, amit állati szervezetek elfogyasztanak, ezen háromféle táplálóanyagból, illetve ezek összetételéből áll.

Tapasztalat szerint a két utóbb említett bizonyos fokig helyettesítheti egymást, sőt a szénhidrátoknak nagyobb mértékű szolgáltatását a test szívesen fogadja. Ellenben a fehérnye-anyagok nélkülözhetetlenek.

Az izomfeszültséghez, azaz a munkához erő szükséges. Ezen erő az előzményekben már ismertetett elégs folyamatából keletkezik, mert a testben végbemenő minden elégs erőt és hőt fejleszt. Kérdés tehát, hogy a háromféle táplálóanyag közül az erőt fejlesztő elégs processzusa melyiket veszi első sorban igénybe ?

A fehérnye-anyagokat, mint az izomszövet és sejtek alkotó részeit, az izmok tevékenysége — rendes körülmények között — nem használja fel.

A zsiranyagokat ellenben az izomfeszültség — apránként ugyan — de elégeti.

A szénhidrátok a gyomoremésztés folyamata alatt szőlőcukorrá, dextrinre és tejsavra bomlanak. A nádcukor dextrinné és szőlőcukorrá lesz, a szőlőcukor tejsavvá változik át s így jutnak a véráramba, míg a végső elégés folyamata alatt azután vízzé és szénsavvá lesznek. Tehát a működésben levő izom első sorban a vérnek és a szöveteknek szénhidrát (cukor) tartalmu táplálóanyagait égeti el. Éppen azért *ezeket kell az elégés folyamata főtényezőjének: az izomgépezet szénének tekintenünk.*

A szénhidrátokból ezen folyamat alatt fölszabaduló erő eredményezi a mozgást. Ha a testben elegendő cukoranyag van felhalmozva, akkor az izomtevékenység által elhasznált erő pótlására ezen cukormennyiség egy-
magában is elegendő lesz és csak teljes elfogyása után kerül a sor a zsir és legvégül a fehérnyanyagok, azaz a szervezet alapelemeinek elhasználására.

Mindezekből az következik, hogy az erőltetett munkára használandó állat legtökéletesebb eledele olyan táplálószer volna, mely az izomzat ellátása — a gép fűtése — céljából az egész szervezetet cukorral telítvén, egyidejűleg az izomszövet pótlására szükséges fehérnyanyagokat is szolgáltatná.

Ilyen univerzális táplálóanyagunk nincsen. A zab, mint alább ki fog tűnni, csak megközelítőleg ilyen. Innen a magyar ember közmondása: „kanca elli a csikót, de zab az anyja.“

A lónak azonban szüksége van a szálas takarmányra is, mert a meglehetősen tág gyomornak a jó emésztéshez nélkülözhetetlen összehúzódó és azeledelt forgató, morzsoló izomműködése csak akkor elég erős,

ha a gyomrot a szálas takarmány mennyisége kellőképpen kifeszítette.

A testnek a fehérnyanyagot legfőképpen a szemes takarmányok (zab) sikértartalma szolgáltatja, míg a cukorszükségletet a szervezet úgy a vérben, mint a májban és az izomzatban szakadatlanul végbemenő cukorkiválasztás útján kapja meg, még pedig csaknem minden szerves táplálóanyagból, pl. a lisztműekből már a megrágás után a nyállal való összekeveredéskor.

Az így előállított cukoranyag rendes körülmények közt elegendő is a szervezetnek, de a teljesítőképesség szélső határáig fölszigázott izomtevékenység oxidáló szükségletét természetesen nem fődözheti. Az ennek megfelelő nagyobb mennyiségű szénhidrát pótlására és annak könnyebb feldolgozhatására való törekvés vezette Bausilt azon feltevésre, hogyha ezen szükséges cukor-mennyiséget már készen juttatjuk a testbe, az csak hasznos lehet.

A könnyen oldható cukor igen gyorsan fölszívódik a vérbe, mert a gyomorsav csaknem azonnal dextrinné és szőlőcukorra változtatja át. Ha a ló a cukor felvétele után nemsokára dolgozik, akkor képes az izommunkát a keményítő elégetése alapján végezni. Amit ebből el nem fogyasztanak, az a testben tartalékul halmozódik fel. Éppen ilyen tartalék marad a táplálékok zsiranyag-mennyisége is, melyhez a szervezet csak akkor nyul, ha a cukoranyagokat már fölemésztette. Tehát *a cukorral való táplálkozás anyagfelhalmozásra képesíti a vért, ami a munkabírás fokozásával egyértelmű.*

Emellett — minthogy az elégs mindaddig, míg kellő mennyiségű cukor és zsiranyag van a vérben, a fehérnyanyagokat nem emészti föl — kell, hogy az

izmok gyarapodjanak, annál is inkább, mivel a munkához szükséges erő előállítására a fehérnye anyagokból semmi sem használódik fel, hanem minden keményítőanyag csak az izomképződésre, illetve regenerálására fordíttatik. De sőt a ló külseje is javul, azaz még erős munkában sem soványodik le tulságosan, mert a sok cukor miatt a szervezet a zsiranyagokat se mind használja el.

Amennyiben pedig a cukor karboniumból, oxigén- és hidrogénből áll, tehát az oxidálás alatt teljesen elég és nem hagy maga után sem a gyomorban, sem a vizeletben emésztetlen anyagokat, mert továbbá az oxidáció két maradványa, a szénsav és a vízgőz a kilégzés és a kiizadás, illetve a bőrön való kipárolgás útján a testből eltávolíthatók: *a cukorral való etetés után nem marad káros mérgező anyag a testben.*

Sokan azzal argumentálnak a cukoretetés ellen, hogy a ló sok vizet iszik utána. Dehogy. Az állat akkor kíván sok vizet, ha teste sok nedvet veszít, azaz izzad. Minthogy azonban a cukorral táplált ló igen kevésbé izzad, megelégszik kevés vízzel is.

A nyers cukor etetése különben egyes vidékeken régesrég ismert dolog. Azon időben, midőn a gyér vasuti hálózat miatt a fuvarozásnak a közforgalomban nagy szerepe volt, különösen hegyvidékeken, ahol a lovaknak megerőltető izommunkát kellett végezniök, szokásszerűen alkalmazták a cukoretetést. Hazánkban, valószínűleg a cukorgyáraknak azon időben való ritkasága miatt, nem alkalmazták ugyan, de pl. Belgiumban, Csehországban, Alsó-Ausztriában az egyes főforgalmi vonalakon rendes cukoretető állomások voltak. Ilyen helyeken a fuvaroslovak 450—500 gr. kenyérrel, vagy anélkül is, körülbelül

150—200 gr. cukrot fogyasztottak. Ugy tartották, hogy ez az izomzatot erősíti és amellet lehűtő hatása is van. Éppen azért meleg időjáráskor többet etettek, mint hidegben.

A lovat a cukor fogyasztására könnyű rászoktatni. A legolcsóbb fajta cukorral meghintjük a zabot, sőt darabonként is etethetjük naponta 1—3 kgr.-ig. Célszerű, sőt igen szükséges, hogy a lovat cukrosvíz ivására is szoktassuk. Legalkalmasabb oldat: 1 literre 100 gramm cukor.

A cukrosvízzel való itatásnak kétféle haszna van:

1. az oldott cukor könnyebben szívódik fel a vérbe és már $\frac{1}{4}$ óra múlva fel van dolgozva;

2. azt a nedvességet, mely a cukor megemésztésére, illetve feloldására szükséges, nem kell a testtől elvonni.

A zabtáplálék mellé pótlékul alkalmazhatjuk a melaszt is, mely összeállítása szerint 30—40% cukrot tartalmaz. Ha tehát ebből naponta 1—1 $\frac{1}{2}$ kgr.-ot kap a ló, akkor körülbelül 500 gramm cukrot fogyasztott; 1—1 $\frac{1}{2}$ kgr.-nál többet adni naponta, a benne levő ásványtartalmu anyagok (kálisók) miatt nem célszerű. A nagyobb mennyiség hasmenést is okoz és a kálisók által izgatott vese húgyelválasztása is túlságosan erőltetett lesz.

A bécs—berlini lovaglás alatt többen izgató szereket is adtak lovaiknak. Leginkább szeszes italokhoz szoktatták a lovat. Ezenfelül adtak be koffeinpirulákat is.

Az előbb levezetett élettani folyamatok ismerete mellett lehetetlen ezen eljárást okszerűnek minősítenünk. Mig a fehérnye-, zsir- és szénhidrátanyagoknak a vérkeringésbe való mentől bőségesebb bevitele erőnyereséget

jelent, az izgatószer, mely mérgező anyagokat visz be, éppen azt szaporítja, aminek keletkezését és a testben való megmaradását mindenáron csökkenteni, illetve elkerülni kell.

Ezenfelül az izgatószer hatása csak abban nyilvánul, hogy elnyomja a fáradság érzését. Tehát magunkat ámtítjuk a ló erőállapotát illetőleg s amint a szernek az idegzetre való hatása megszűnik, annál erősebben jelentkezik a káros visszahatás.

De meg ezen izgató anyagok az amúgy is már erős vérnyomást még jobban növelve, szív- avagy tüdőhűdést okozhatnak. A vérnyomás fokozódásának káros hatásáról egyébként már az emésztés tárgyalásánál szóltunk.

*

A lónak az e) pont alatt említett kólikás megbetegedése ellen való óvóintézkedések legelsője a ló etetésének és itatásának szabályozása. A distánclovások nézete ez irányban is, mint ezen sport minden ágában, sokáig a lehető legeltérőbb volt.

A II. fejezetünkben ismertetett messzelovaglások adatai szerint az egyes lovasok a legkülönbélebb etető és itató módszereket javasolják.

Vannak, akik bőséges etetést és itatást ajánlanak; mások ismét óvnak a ló túlságos etetésétől és teli megitatásától.

Igy pl. Pirquet br. könyvében olvashatjuk, hogy Heyden-Linden kapitány lova (ma ezredes és az urlovások széniora, ki még mint ezredes is nem egyszer száll steeper nyergébe) a berlin—bécsi lovaglás alatt az utolsó 36 órában egy szem zabot sem evett.

Ugyancsak ilyen értelmű hiradást ad Unterrichter

br. kapitány, ki Bécsből Berlinbe lovagolt. Ellenben Höfer főhadnagy, ki tudvalevőleg 4-ik lett a versenyben, pontosan minden 4 órában bőségesen zabolt. Éppen így dúsan abrakolt Kimmerle kapitány is, ki a tréning alatt erre szoktatott lovainak 12, sőt 20 nyers tojást is kevert a zab közé.

Sandrart lova a 15 napos messzelovaglás alatt 16—26 font napi zabadagot fogyasztott.

A japánok a tokiói lovaglás tanulságaként a kisebb adagokban, de gyakrabban való etetést ajánlják.

Bausil azon meggyőződésének ad kifejezést, hogy distáncversenyben etetni nem szabad, mert a lónak nincs ideje a táplálékot megemészteni. Éppen azért csak cukros viz itatásával pótolja az elfogyasztott szénhidrátot.

Az etetés elvéhez hasonlóan szétágazók a nézetek az itatásra nézve is. A legtöbben azt ajánlják, hogy minél többet itassunk; Bausil ellenben óva int a bőséges itatástól.

A ló emésztésének időtartama az egyéniség szerint nagyon különböző; átlag négy órát vesz igénybe, azaz ezen idő után a gyomor többé-kevésbé kiürül, a tápláló anyagok részint a gyomorban, részint és főleg a belekben felszívódnak, a megmaradó hulladékokat pedig a szervezet bélsár alakjában a testből apránként kivezeti (kiüríti), mely pillanattól kezdve fokozatosan jelentkezik az éhség ingere. A gyomor mind jobban és jobban összehúzódik, működése stagnál és nem látván el tovább a testet tápláló anyagokkal, a szervezetnek ezután csak a benne fölhalmozott anyagtartalékból kell a működéshez szükséges erőt meríteni.

Az éhség később bekövekező, még nagyobb fokozódása az idegek útján éppen úgy, mint az embernél fej-

fájást, a lónál is az agyra ható nyomást — fájdalmat — okoz. Az üres gyomor tehát nem jó utitárs!

Viszont ha a lónak módot nyújtunk arra, hogy gyomrát túlságosan megtöltse: ez meg éppen veszedelmes lehet!

A meghajtott állat gyomrához az előzőekben kifejtett trombotikus dugulások miatt nem tódulhat a nagy munka teljesítésével együttjáró szükséges vérmennyiség. Ennélfogva a gyomornak a takarmányt forgató ereje, zuzó mozgása gyöngébb lesz, nem képes azt kellően feldolgozni és a szükséges mennyiségű gyomorsav hiánya miatt nem tudja jól megemésztetni.

Ehhez még az is hozzájárul, hogy a nagy munka által fokozott mértékben igénybe vett szervezet a kiizzadás (elpárolgás) által, de az erőltetett izom, tüdő, szív, stb. működése következtében is, a testben levő víztartalmat rohamosan fölhasználja. Úgyde a testbe jutó táplálóanyag felszívódásához bizonyos nedvesség szükséges, hogy a szilárd táplálóanyag feloldódhasson. Mentül több és mentül keményebb a táplálék, annál több víz is kell hozzá, aminek hiányában az oldatlan, föl nem szívható, aránylag kemény állapotban megmaradó eledel erős nyomás érzésében jelentkező fájdalmat okoz a gyomorban.

Éppen azért mindig nagy kockázattal jár a jóllakott lóval megerőltető, sebes menetet végeztetni.

Mindezekből a következő tanulságok szűrődnek le:

Több napos messzelovaglás alatt elkerülhetetlen szükség a bőséges abrakolás, mert különben a szervezetben végbemenő és az erős munka által fokozott elégés folyamata az állat erőit gyorsan fölhasználván, a test fehérnye-anyagait, vagyis az izomszövet alkotó részeit

is abszorbeálná, minek természetes és látható következménye, hogy a ló leromlik, elgyöngül.

Az ilyen hosszasjáratu lovaglás természete is magával hozza, hogy nagyobb, két-három órai, avagy éppen éjjelező pihenőket tartsunk, melyek a legintenzívebb emésztés idejét képezik, illetve megfelelő alkalmat adnak arra, hogy az a maga teljességében eredményesen lefolyhasson.

Rövidebb és éppen azért gyorsabb versenyzéseknél, minthogy lehetetlen lovunknak emésztésre való időt és alkalmat adnunk, bár nem tanácsos a gyomrot üresen hagyni, lehetőleg minimális mértékre szorítsuk az etetést, ami a cukrosvíz itatása mellett és föltéve, hogy a ló észszerűen és hosszú időn át alapossággal végrehajtott tréning eredményeként nagy megerőltetésre is elegendő erőtartálékot hozott magával, 24—30 óráig is egészen jól lehetséges.

Végül pedig kiviláglott az is, hogy a szilárd abrakkal való etetés a distáncverseny alatt főképpen azért nem előnyös, mert a kemény étel feldolgozásához sokkal több vízre, megemésztéséhez pedig jóval több gyomorsavra van szükség, mint a puha abrakhoz, nem tekintve azon hátrányát, hogy egyfelől már maga a zab megrágása is idővesztést jelent, másfelől a némely lónak sajátos szokását képező mohó falásvágy az étel megőrlését kizárja, ami nyomást okoz a gyomornak.

Megállapíthatjuk tehát, hogy a distáncverseny alatt a kis adagra szorítózkodó etetés legelőnyösebb anyaga a *puha — zúzott vagy őrlött — sok cukrot tartalmazó és lehetőleg nedves abrak.*

Az ilyen táplálóanyag legtökéletesebb formája a „mash“.

A legizletesebb mash következőképpen készül: egy vödörben két kilogramm zabdarát és két kiló buza-korpát 1—1½ liter forró vízzel leöntünk. Ehhez még egy liter vízben forralt egy marék lenmagot, valamint fél marék só t öntvén, az anyagot egy fadarabbal (nem piszkos kézzel) összekeverjük. Azután tetejére egy réteg árpalisztet hintvén, a keveréket letakarjuk, hogy a fejlődő gőzök könnyen el ne illanjanak. Kihűlés után a kész mash-t ismét összekevergetjük s úgy adjuk a lónak. Önként értetődik, hogy amennyiben lovunk a cukoretetéshez hozzászokott, a masht azzal dúsan meghinthetjük.

Az itatásra vonatkozó — elütő — vélemények főokát abban látjuk, hogy egyes lovasok kánikulában végrehajtott, mások csikorgó hidegben végzett lovaglásuk tanulságairól számolnak be.

Ann yi bizonyos, hogy az itatásra a test nedveinek, valamint v iztartalmának szapora felhasználása miatt, u gy a szervezet, mint az emésztés akadálytalan működése végett elkerülhetetlen szükség van. Hogy ezen szükséglet az évszak, időjárás, illetve hőmérsék fok a szerint, valamint a lovaglás folytonossága és sebessége arányához képest növekszik, önként értetődik.

De a milyen szükséges és felfrissítő hatásu az itatás, épp oly káros következményekkel is járhat.

Legveszedelmesebb a hideg vízzel való itatás. Ezt jóformán mindenki tudja s mégis elég gyakran megesik, hogy distánclovasok is vétenek ellene. Ennek okát abban látjuk, hogy a néha csak pár percre szorítókozó itatás rövid pihenője alatt nem lehet mindig könnyen állott v izet keríteni. Meleg v iz hozzátöltése nem célszerű, mert az ilyen v iz rendesen nem valami tiszta.

A hideg víz az állat fölhevült belsejébe jutva, hirtelen lehűlést okoz. A vér az illető edényekből elszorul, hogy aztán reakció gyanánt annál rohamosabban tóduljon vissza és vértolulást okozzon.

Ha sok vizet iszik a ló, nehezebbre esik a továbbmenés. A víz erősen fölfujja a gyomrot, mely előre felé, azaz a gyomorüreget a mellkastól elválasztó rekeszizom felé terjeszkedik. A rekeszizom ennek következtében ki-düleszkedik és megfekszik a közvetlenül előtte fekvő tüdőt. Hogy ez milyen hátrányos a gyorsan haladó dis-tánclóra, nem szorul bővebb magyarázatra.

Bausil, ki úgy a hideg, mint a sok víz itatásától óva int, a cukros vízzel való itatást már azért is ajánlja, mert előállítására már magábanvéve involválja a túlságos hidegség ellen az óvórendszabályt.

Olyan lovaknál, melyek nem isszák szívesen a cukrosvizet, igen ajánlatos a „gruel“ itatása. Az angol a falkavadászatról hazatért lovainak mindig ezt adja.

A gruel készítmódja a következő: két marék zabdarát kevés hideg vízben feloldunk és jól elkeverünk. Erre 6—8 liter jócskán meleg, de nem forró vizet öntünk és ha langyosra kihül, a lovat vele megitatjuk. Forró vizet használni nem szabad, mert akkor a lisztből keményítő tartalom válik ki, amit a ló nem szeret.

A gruel itatása azonkívül, hogy elkészítése kizárja a túlságos hidegség veszedelmét, még azon nem megvetendő haszonnal is jár, hogy általa bizonyos foku, apránként adogatott és igen nedves tápláló anyag is jut a gyomorba.

Meg kell jegyeznünk azonban, hogy úgy a mashoz, mint a gruel-hez a lovat hozzá kell szoktatni, mert némely ló eleinte nem igen akarja enni, illetve inni,

tehát ha már csak a verseny alatt próbálnók alkalmazni, nem érnék vele célt.

Mint az előzőkből láttuk, a ló kidülése szoros összefüggésben van a szervezetében végbemenő vegyi folyamatokkal, melyek hőt és erőt fejlesztenek, valamint mérgező bomlásanyagokat termelnek és hagynak hátra.

A lovaglás alatt nincs módunkban a vérben végbemenő folyamatokat megfigyelni. Érezzük ugyan, hogy az erő, mely az alattunk levő gépet mozgatja, megcsappan, de a *fáradt* és a *kimerült* ló közt az érzésben nyilvánuló különbség nem olyan jellemző, hogy még idejében figyelmeztetőnk lehetne. Ellenben ellenőrizhetjük a ló állapotát hőmérséklete útján.

A ló rendes hőfoka körülbelül olyan mint az emberé: 37° C. Érverése 36—40, lélegzése 10—14 percenkint. Telivéreknak rendszeren lassabb a pulzusa és légzése.

A ló testhőmérséklete, mely általában csak igen csekély — 0.5° -nál ritkán nagyobb — ingadozásnak van alávetve, a munka vagyis az izommegfeszítés arányában növekedik. A sebesen vagy sokat vágatott ló bőre csak úgy sugározza a meleget: kézzel is érezhetjük. Ez a belső melegnek a jele, de mindaddig, míg a mérgező anyagok kiküszöbölése megtörténhet, a test hőmérséklete is alacsony határok között mozog. Ha azonban a vérmérgezés megkezdődik, a hőmérséklet rohamosan felszökken. 42° C.-nál magasabb hőmérsékletet a ló nem bír el, ha tehát a messzelovaglás alatt a ló temperaturáját itt-ott megmérjük, a 40° C.-nál már óvatosság leszünk s még idejekorán beszüntetjük a lovaglást, mielőtt az lovunk életébe kerülne.

Lavaivre francia dragonyosezredes terelte rá a

figyelmet a hőmérséklet megfigyelésére, melyet Bausilnak a deauville-i messzelovagló versenyről írt tanulmányában okadatolt sürgetésére már a következő évben a Lyon—Vichy közt lefutott réd alkalmával gyakorlatilag kipróbáltak. Az ilyen célból fölállított ellenőrző állomásokon végzett mérések alapján két lovas még idejében lemondott a továbblovaglásról és így a célhoz ért lovak közt csak kettőnek volt 40°-on felül a hőmérséklete és ezek közül is csak egyik hullott el.

De szerfölött ajánlatos a hőmérséklet megfigyelése már a tréning alatt is, mert tapasztalatokat nyújt lovunk szervezetének e tekintetben mutatkozó individuális hajlandóságára nézve. Az az idő, mely alatt a ló rendes hőmérsékletét visszacapja, tájékozást nyújt a szervezet működése alatt keletkező bomlás-anyagok erejéről és arról, hogy körülbelül mennyi kilométer sebes lovaglás után van okvetetlenül szükség alkalmas lassu lovaglásra, illetve megállásra, hogy a ló a benne felhalmozódott mérgező anyagokat magából kiküszöbölje.

Bausil sok, igen érdekes, különféle időben és alkalmából, többféle lovakon végzett mérés eredményeként következőket közli: 3 órai természetes lépésben való lovaglás 0·5°, ugyanaz lovas nélkül pedig csak 0·15° hőemelkedést okoz. Lassu ügetésben a hőemelkedés alig nagyobb, mint lépésben, de amint az ütem sebesedik, a hőemelkedés rohamosan nő.

Jól tréningezett lónál 10 percnyi 500 lépéses vágatás csak 0·5°-kal, míg 10 perces ugrató gyakorlat lovas nélkül 1·2°-kal emeli a hőmérsékletet. Tehát a lónak a lassu és sebes vágatás között levő legkényelmesebb üteme aránylag igen kis hőemelkedést okoz. Például a jól edzett lónál, mely lovas alatt körülbelül 450 lépéses

ütemben egy teljes óráig galoppozott, mindössze 1·5⁰ hőemelkedés szokott mutatkozni. Ellenben ugyanennyit mutat az olyan ló temperaturája, mely a lovardában futószáron, lovas nélkül alig 1/4 óráig végzett ugró gyakorlatokat. Tehát a fordulatokban bővelkedő, egyenlőtlen ütemben folytatott járó mód és az ugrások okozta izomerőltetés még lovas nélkül is, sokkal jobban megviseli a lovat, mint az egyenes vonalon a lovas súlya alatt lovagolt nyugodt, tértnyerő hosszú vágtatás.

Az 1200 méteres élénk vágtatás kézen lovas nélkül: 0·9⁰, 100 kgr. lovassúllyal pedig 1·7⁰ hőemelkedést idéz elő.

A hőemelkedés méregetését lekicsinyelni szeretők azt hozzák fel, hogy a jó lovas ember a ló horpaszait figyeli meg: azok az ő termométere! És ebben van is némi igazság. Ámde éppen a kitűnően edzett tüdejű lónál nagyon megcsalatozhatik az, aki a ló erőállapotát csak a horpaszok után itéli meg.

A lovastudomány előkelősége legelső szabályként azt szabja meg nekünk, hogy a lótól, mint a versenyben hűséges, nemes küzdőtársunktól ne követeljünk többet, mint amennyit teljesíteni képes. Az erre való tájékozásunkra szolgáló minden — még oly jelentéktelennek látszó — mód és eszköz is komoly figyelembevételt érdemel.

2. A tréning.

a) A ló tréningje.

Semmi sem igazolja jobban a messzelovagló gyakorlatokból leszűrt tapasztalatok értékét, mint az előkészítő munkára vonatkozó felfogásban beállott általános nézetváltozás.

A „nagy messzelovaglás“ előtt e szempontból is, mint ezen sportág minden egyéb sajátossága tekintetében, a lehető legkülönbözőbb vélemények uralkodtak. He-lyesebben mondva, senkinek sem volt fogalma a dolgok lényegéről. Legfőljebb az általános szakismerettel párosult józan ész kombinációi jöhettek volna szóba, anélkül, hogy azokat a tapasztalatok támogatták és igazolták volna.

A följegyzett adatok szerint — igen kevés kivétellel — sem a mieink, sem a németek nem alkalmaztak előre megállapított szisztematikus tréninget.

Az általában legfőljebb 6 hétig tartó munka alatt többnyire lépés- és ügetésgyakorlatot végeztek. Némelyek hetenként egy nagyobb — 160 klméterig is terjedő — lovaglást csináltak, sőt voltak olyanok is, akik tréninget egyáltalában nem adtak a lónak, hanem csak hadgyakorlatokon lovagolták azt. Ugy a nálunk Schafgotsch gróf által hivatalosan összeállított statisztikában, mint egyes német versenyzők leírásában sűrűn olvashatjuk azon megjegyzést: „semmi tréning, csak manőver“!

A lezajlott bécs—berlini verseny után Németországban egyre-másra jelentek meg jónevű katonai írók tanulmányai (Funcke báró, Heydebreck, Kimmerle, Märken, Pirquet báró, Reitzenstein báró stb.), kik valamenynyien a tréning hiányának és a messzelovaglás általában való nem gyakorlásának és az abból származó azon készültségüknek tulajdonították vereségüket, mely szerint náluk senki nem is képzelte a bekövetkező kedvezőtlen eredmény lehetőségét. Ezek az írók ezen vélekedésükhöz még azt a gondolatot is fűzik hozzá, hogy ha nem lett volna véletlenül azon előnyük, hogy lovasaikat (szemben a mi két napos startunkkal) három

napon át indítják, aminek következtében a 3-ik napon indultak nemsokára megtudhatták az első magyar-osztrák beérkezők teljesítményét: úgy a mérkőzés rájuk nézve még gyöngébb eredménnyel végződött volna.

Legtöbben az őket túlszárnyaló eredményeinket a mi lovasezredeink szétszórt elhelyezéséből következő „faluzó lovaglásaink”-nak tulajdonítják és fölényes győzelmünket az ezekből származó tapasztalatoknak vérünkkel vált gyakorlatunk jelentőségének és alaposabb előkészültségünknek tudják be. Végző következtetésül pedig ezen figyelmeztetést kötik lovas tisztjeik szívére: *„tréning nélkül nincs diadal!”*

A lónak kondícióba való hozása főleg két főcél tüzén maga elé, u. m. a tüdő zsírtalanná tételét és az izomzat fejlesztését.

Mindez hosszas, tervszerű, értelmes és lassan fokozódó munkát kíván.

A tervszerűséghez mindenekelőtt az szükséges, vessünk számot azzal, hogy milyen a lovaglás jellege és célja, melyre lovunkat készíteni akarjuk?

Nagy távolságra tervezett verseny más előkészítő munkát igényel, mint az aránylag rövidebb és gyorsabb versenyzés. Tehát ezen megfontolásunkhoz kell szabnunk a ló két sebes járó módjának tréninggel való kidolgozását.

E tekintetben még mai napig is a legkülönbözőbb nézetek uralkodnak.

A külföld rég tisztában van azzal, amit éppen az onnét való forrásokból merítve, az előző pontban a járó módok alkalmazásáról előadtunk, t. i. hogy: „aki siet, vágta”! A németek egyik legkiválóbb lovastekintélyétől, Rosenberg tábornoktól ered azon közmondás:

„ha sok az időm, lépésben lovagolok, de ha sietek: vág-
tatok!” Ugyancsak ő fűzi tovább ezen gondolatot eképpen:
„Még máig is sokan vannak, akik a vágatást úgy tekin-
tik, mint valami extravaganciát! Pedig a katonaságnál is
jobban kimélnők meg a lovakat, ha a sebes ütemű ügetés
helyett — még nagy távolságra is — a nyugodt, lassu
vágatást alkalmazzák. Ma még az ügetés szokásszerűleg
a legnélkülözhetetlenebb járó mód, de mihelyest a lovas
és a ló hozzászoknak ahhoz, hogy a vágatást tekintsék
a mindennapi élet legcélszerűbb gyors járó módjának,
akkor a nagy távolságot vágatásban éppen olyan kény-
elmesen, ha nem kényelmesebben fogják végighaladni,
mint ügetésben“.

Az ujabbkor messzelovagló versenyei beigazolták,
hogy a jól edzett ló a vágatásnak állandó alkalmazá-
sát ezelőtt még csak nem is sejtett nagy távolságra is
kibirja.

A porosz Züri már 1895-ben vágatással nyerte
meg a drezda—lipcse-i 135 kilométeres messzelovagló
versenyt. Madamet 1902-ben ugyanigy lovagol Osz-
tendébe.

Wiedesheim Upsalától Stokholmig 70 kilométeren
át csaknem mindig galoppozott.

Természetes azonban, hogy a vágatásban való
lovaglásnak is megvan a maga határa és hogy éppen
úgy az út árkában végzi versenyét az, aki túlsokat vág-
tat, mint az a lovas, ki erőltetett sebességű ügetéssel
hajtja agyon lovát. Az utolsó két évtized alatt lefolyt
versenyzésekből leszűrt tapasztalat azt mutatja, hogy
körülbelül 150 kilométerig terjedő távolság meghaladá-
sánál a vágatás a túlnyomóan alkalmazható járó mód.
(Osztende, Lipcse). Az ügetés és vágatás nagyjában egy-

formán váltakozó alkalmazása kiterjeszthető körülbelül 300 kilométeres versenyre is (Bihač—Szerajevó, Budapest—Bécs), de ezen felül a haladás már túlnyomóan az ügetésre fog szorítkozni, míg a vágatásnak csak a fölfrissítés szerepe jut.

Ezekre az immár kétségbevonhatatlan tapasztalati tényekre kell tehát a tréning munkarendjét felépítenünk.

Bármennyire természetes is, hogy a napi munkát mindig a ló állapota, amelyet a külső jó szín, az evés-vágy, a menőkedv jellemez és árul el, szabályozza, mégis szerfölött ajánlatos, bárminő versenyre készülünk is, hogy *írásba foglalt tréningtervet* készítsünk. Ez eleve biztosítja a munka tervszerűségét és csak így kaphatunk erről és az eredmény előhaladásáról általános és tiszta képet. Így látjuk meg leghamarább hiányait, vesszük észre túlságait s tudjuk ellenőrizni kivitelét. Az ekként megtervezett programtól csak azon esetben térjünk el, ha ezt a ló állapota, evés-vágya, kinézése megkívánja, de soha saját kényelmünk szempontjából ne változtassunk rajta. Ugyis elég sokszor fog az megtörténni s majd gondot ad az előfordult módosulás vagy mulasztás helyreigazítása.

A lassu, hosszú munka az izomzatot fejleszti, az idegzetet megnyugtatja; mellette nő az evés-vágy. A sebes munka a légzőszerveket, a tüdőt gyakorolja és zsirtalanítja, a hátizmot és ágyéktáját erősíti, de az idegzetet izgatja. Előbb említett lassu, nyugodt munka képezi tehát az alapot, melyre a tréning tervét felépítjük.

A távolságnak fokozatos megnagyobbításával a lónak 6—8 órát kell lassu, azaz lépésben és természetesen, valamint tartásának és egyensúlyának megfelelő nyugodt 2—15 kilométerig terjedő ügetés-reprizekben mozognia.

A tüdő gyakorlására hetenként két vágatómunka elegendő, még pedig felváltva vagy 1—2 kilométeres *sebes*, vagy 4—10 kilométeres *lassu* futamokban.

Bausil szerfölött ajánlja a kézen való vágatást és az ugrató gyakorlatokat. Ekként a ló lábának kimélése mellett erősen fokozható munkával a tüdő és vesetájék meglepő erősödését lehet elérni. Ha ehhez elegendő vezető ló nem áll rendelkezésre, akkor igen hosszú futószáron és gyakran váltott kézen is lehet vágató és ugrató gyakorlatokat végeztetni.

A ló kondíciójának fokozatos javulása mellett egy-egy hosszabb lassu, sőt egy-egy erőltetettebb, azaz gyors, gyakorlatszerű próbaloaglást is kell tartani. Sohasem szabad azonban azon határig elmenni, amely azt a legnagyobb teljesítményt közelíti meg, melyet a lótól a versenyben akarunk megkivánni.

A tréning legyen változatos. Csak így lehet a lónak munkakedvét és evésvágyát fentartani és fokozni. A szorosan vett tréningnapok alatt is lovagoljunk ki rajta a szabadba, lehetőleg gyakorlatokra, sőt lovagoljuk a lovardában is a lovat és javítsuk tartását, egyensúlyát, hogy magát a lovas befolyásának könnyen alávetvén, a neki természetszerűleg megfelelő, de a lovasnak is kellemes ütemben és tartásban járjon.

Newcastle hercege, a leghiresebb lovasnagyságok egyike, írja: „annyi azonban bizonyos, hogy az egyensúlyban járó ló sokkal többet bír el, mint egy másik; és az idomitatlan ló, bármily jó képességű legyen is, nem tud olyan jó szolgálatokat tenni, mint az, melyet egy jó lovas iskolázott.”

A legjelesebb német íróknál pedig sűrűn olvashatjuk, hogy magukévá teszik *Heydebreck* kapitány azon

szállóigéjét, mely szerint: „a jó distánclovasokat és jó distáncllovakat a lovagló iskolában nevelik.“

Vannak, akik úgy vélik, hogy a messzelovaglásra készített ló kondíciója, tehát előkészítő munkája is, azonos a versenylóéval, mely — előzetes jól táplált és egészséges állapotot feltételezve — körülbelül 6—8 heti munkával a tetőpontra emelhető.

Ez téves felfogás. A distánclónak nemcsak „fit“-nek kell lennie, hanem izmainak és ízületeinek a hosszas megerőltetéshez mérten acélosaknak és kitartóknak, az egész szervezetnek pedig hosszú és fokozatos rászoktatás által edzve kell lennie, hogy az előzőekben ismertett fiziológiai funkciók szülte kártékony produktumokkal megküzdhessen.

Bausil szerint a lóban benne kell lenni egy csomó kilométernek, hogy ne tapasztaljunk nála már az első pihenőnél erős izommerevséget. A régebben rendezett messzelovaglások alkalmával a tréningre rendelkezésre álló idő: a 6—8 hét a propozíciók kihirdetésétől, illetve a ló beszerezhetésétől az indulás napjáig, rövidnek bizonyult. A „nagy messzelovaglás“ berlini startjánál megjelent lovak, úgy Heyl, mint Spielberg följegyzései szerint, általánosságban túltrénirozottaknak látszottak. Ami nem úgy értendő, hogy a végrehajtandó erőpróbához mérten dolgoztak volna felette sokat, hanem akként, hogy a rövid idő miatt siettetett előkészítő munkának összetömrődése következtében nem látszottak meg rajtuk a teljesített megerőltető gyakorlatok után szükséges átmeneti idő nyújtotta erőfölhalmozás külső jelei: az izmosság frissesége és az erővel teljes munkabírási jellemző élénksége.

Gyakran hallja az ember, hogy a lovat, illetve izü-

leteit és patáit a kemény országuton kell edzeni. Éppen-séggel nem osztjuk ezt a nézetet. Sehogy sem tudjuk ugyanis elképzelni, hogy a patát vagy az izületeket hogyan lehetne ily módon edzeni?

Az egészséges ló minden talajon jól megy. Ha fáj valamije, ezt a kemény földön hamarább mutatja. A puha talajhoz szokott ló a keményre jutva, az első percben *szokatlanságot* árul el ugyan, de nem *képességhidnyt*. A kemény talajon éppen olyan jól megy, mint a mindig azon járó ló. Éppen azért, bár megokolt a lónak az országúthoz való szoktatása, megvagyunk győződve arról, hogy az izületeiben és inaiban a mérsékelt keménységű talajon való előkészítéssel megkimélt ló, mikor az erőpróbára kerül a sor, többet bír el, mint a kemény műutaktól megviselt állat.

Általában véve a kemény talajtól nem kell olyan nagyon félni, mint ahogy az nálunk a lovasságnál túlzásba menő szokás.

Az ügetésben, vagy mérsékelt sebesvágatásbar egyensúlyosan és rugékonyan mozgó lónak csak éppen annyi talajpuhaságra van szüksége, hogy a lovas súlyával összesített testsúlya a földre való rálépéskor a láb-izületekben erős visszalökést ne idézzon elő. Ha a patkó csak kissé bemélyed, már elég.

A mély talaj hosszabb lovaglásnál sokkal fárasztóbb, mint a kemény talaj. *Az izomtevékenység t. i. sokkal fokozottabb, pedig éppen ez az, amivel takarékoskodni kell.* Legjobban mutatja ezt különben maga a ló, mely — kivált ha hozzá van szokva — sokkal szívesebben és könnyebben jár még a nagyon kemény uton is, mint a mély talajban. A mély talaj különösen az egyenlítő szalagokat erőlteti meg, ami sokkal veszedelmesebb,

mint a keményebb talajon való rázkódtatás okozta izületi fáradtság.

A napi munkát egyfolytában — lehetőleg reggel — végezzük, ami főleg a nem hosszú és lassu munka napjain könnyen lehetséges. Ennek az a haszna, hogy az utána következő szükségszerű ápolást (csutakolást, lábak bedörzsölését ecetes vízzel, masszást fluidummal, kámforos olajjal vagy szappanos vízzel, priznic-borogatást ólomvízzel, korpaborogatást vagy agyagbecsapást a patákra stb.) csak egyszer kell végezni.

Tanácsos azonban a lovat néha éjjel is lovagolni, hogy a ló a sötétben (homályosságban) való járást megszokja, megtanulja és a lovas is gyakorlatot szerezzen ebben, az egyéniségéhez mért tudnivalók felől pedig magát tájékozthassa.

A tulajdonképpen való tréninget 8—10 nappal a verseny előtt be kell fejezni, hogy a ló teljesen frissen álljon az indulóhelyre. Az utolsó napokban tehát csak lassu ügetés-reprizekkel váltakozó lépésmunkát és itt-ott egy-egy rövid 6—800 méteres kentert (a ló egyéni képességéhez mért legtermészetesebb ütemű vágtatás) adjunk neki.

Amennyiben pedig a modern háború szükségleteihez és hadi eszközeihez képest a békében rendezett ilyenmű sportgyakorlatok céljával az aránylag rövidebb távolságok gyors meghaladását fogják kitűzni, a megszovelovagló tréning főmomentumát is a vágtató képesség magas fokra emelése képezze.

Kiváló például álljon itt Bausil kapitánynak a deauville-i győztes tréning-programmjának alapeszméje. Az osztendei versenynek reá nézve is sajnos tapasztalatain okulva, a kiváló lovas a következőleg kombinált.

Tekintve azt, hogy a verseny első, viszonylag lassan lovagolandó fele (Páris—Rouen) 130 kilométert tesz ki, mely után a második fele, mint a gyorsaság próbája következik: szükséges, hogy a ló a tréning alapján ezt a távolságot minden megerőltetés nélkül akként bírja meghaladni, hogy néhány órányi pihenő után tökéletesen friss állapotban és erőinek teljes birtokában állhasson a sebesség erőpróbájának startjához.

És minthogy ez a sebességi próbatávolság 85 klm. hosszú, Bausil a tréning munkarendjének tervezetét a 130 és 85 klm. közt fekvő 100 klm. távolságra alapította és akként építette föl, hogy a ló 100 kilométert részben kézen vezetve ugyan, de igen sebesen, tehát csaknem kizárólag vágtatásban, könnyedén tudja végezni.

Ehhez mérten lovának a verseny előtt való utolsó edzésprogramját, a 100 kilométerre szóló 4 órai sebes munkát, a következő beosztással foganatosította.

Séta a tréningpályáig 10 kilométer, azután az első órában:

10 perc	—	mp.	vágtatás	400	mtres	ütemben	=	4 klm.
4	"	30	"	ügetés	220	"	"	= 1 "
10	"	—	"	vágtatás	.	.	.	= 4 "
4	"	30	"	ügetés	.	.	.	= 1 "
10	"	—	"	vágtatás	.	.	.	= 4 "
4	"	30	"	ügetés	.	.	.	= 1 "
12	"	30	"	vágtatás	.	.	.	= 5 "

Összesen 50 perc munka alatt . . . . . 20 klm.

Erre 4 perc pihenő és cukros vízzel való itatás következett.

A 2., 3. és 4-ik órában hasonló módon és ugyanazokkal a reprizekkel dolgozott, mint az elsőben, csak-hogy a ló nem a lovas alatt, hanem kézen vezetve futott egy másik ló mellett. Minden munkaóra között 4

perc pihenő volt, mely alatt cukros vízzel itattak. A munkát befejezte 10 kilométeres séta lovas alatt az istállóig.

Ezen tréningmunka után lova jóízűen evett és másnap is egészen friss lévén, gazdája jogosan remélhette, hogy az első napi 130 kilométeres, sok gyaloglással könnyített, lassu lovaglás egyáltalán nem fogja elfárasztani és hogy másnap a 85 kilométeres szakaszon a ló lovas alatt is végig kiállja az óránként 20 kilométeres sebességet.

A lónak a tréning által való edzésével párhuzamosan kell haladnia a ló fokozott etetésének és óvatosan ellenőrzött itatásának.

Az izomzat gyarapítására, erősödésére és a szervezet ellentálló képességének fokozására nemcsak — mint az előzőkben kimutattuk — megfelelő összetételű, hanem lehetőleg nagy mennyiségű táplálék feldolgozása is szükséges.

Általános elv, hogy a ló a munka arányához képest egyék és igyék és *hogy abrakját mindig jól megeméssze*. A distánclóra nézve még az a különös követelés is áll fenn, hogy izomzatában és egész szervezete belső anyagi és vegyi alkatrészeiben bizonyos erőfölösleg legyen összegyűjtve és fölraktározva. Ez a ló úgynevezett erőtartalékát képezi, *melyet önmagában mint valami hadikészletet folytonosan megcserél, de csak a küzdelem porondján fogyaszt el*. Ez a hadikészlet a munka előhaladásával meg-megnövekedve, a tréning befejeztével a maximumot érje el és soha — még a verseny alatt sem — ki ne fogyjon.

A folytonosan fokozott etetés tehát alapfeltétele a sikernek és éppen azért nagy elővigyázatot, még több

megfigyelő gondosságot — úgy szólván — *szigoruan követett rendszert igényel.*

Az ilyen módon előkészített ló, mikor a starthoz áll, nem a sovány, agyonhajszolt, fáradt állat benyomását teszi a szemlélőre, hanem eleven tekintetű szeméből élet és energia sugárzik, minden izma, akárcsak egy atlétáé, csak úgy duzzad az erőtől, mozdulatain pedig a kiállott torna külső kifejezéseként frissesség, öntudatosság és erő ömlik el, ami a munka helyességének legfőbb kritériuma.

A ló evésvágya és megjelenésének külső színe és formája legyen mindig fokmérőnk, mely szerint a napi munka nagyságát és intenzivitását megszabjuk. Valamint nem állhat „kész“ lóval a starthoz az, ki — még ha a képesség teljes megfeszítésével is — nem dolgozott eleget és helyesen, éppen úgy nem lehet reménye a győzelemre annak, ki finom lovas érzékkel nem találta el azt, hogy lova még az erőbeli állapot tetőpontján, tehát a tréning befejezésekor is, az izmok fáradsága és az ízületek lankadtsága nélkül acélos frissességgel induljon neki a versenynek.

Hogy mit és mennyit fogyaszthat el egy jól trenírozott ló, annak illusztrálásául megemlítjük azt az abrak-mennyiséget, melyet Bausil „Midas“ nevű lovával a tréning 8 utolsó napján megetetett, megjegyezvén, hogy ez a legnagyobb élelemadag, melyet a sporttörténelem ismer. Még pedig: 20 liter zab, $\frac{3}{4}$ kgr. korpa, 4—5 kgr. széna, 3 kgr. tiszta cukor, $1\frac{1}{2}$ kgr. melasz. A zab azonban csak az utolsó 14 napon, a cukor pedig az utolsó héten emelkedett ennyire.

A páris—deauville-i verseny alatt a ló a nap folyamán 3 kgr. cukrot evett és a start idejétől: este 7 óra

15 perctől másnap délelőtt 10 óráig, azaz a lovaglás első, lassan végrehajtott felében (130 klm.) 700 gramm oldott cukrot ivott. Még aznap a pihenés alatt 3 kgr. cukrot evett; hajnali 3 órakor pedig, két órával az indulás előtt, 300 gr. oldott cukrot fogyasztott. A rouen—deauville-i szakasz (85 klm.) belovaglása alatt reggel 5 órától d. e. 9 óra 13 p.-ig négy itatással 800 gr. cukrot kapott a ló.

b) A lovas tréningje.

Azon gyakorlati tanulságok, melyek az elmúlt két évtized messzelovaglásainak tapasztalataiból leszűrődtek, kétségtelenné teszik, hogy nagy távolságlövő teljesítményhez nemcsak a lónak, hanem a lovasnak speciális edzésére is van szükség.

A lovaglás alatt bármilyen hatalmas is a szerepe a lovas akaratának, valamint a vetélkedő kedv és az ambíció által serkentett lelkierejének, mely a testi fáradtság érzése fölött sokáig tud uralkodni, mégis a testnek megfelelő előkészítése nélkül a legedzettebb erkölcsi tényezők sem képesek a végtelenségig működni, mert a testi kimerültség még a legkeményebb akaraterőt is megbénítja.

Pedig a lovasnak, minthogy lovát fölötte nagy munkateljesítésnek veti alá, okvetetlenül frissnek kell maradnia, hogy a nyeregben hajlékonyan és „könnyen“ üljön, ne ingadozzon, a ló zavarása és fölösleges megmegterhelése nélkül leugrani és ügyesen felülni tudjon, hogy fáradt lovát a comb (sarkantyú) és a szár segítségével folyton egyensúlyban tartani képes legyen, szóval, hogy lovának ereje főtartásában lehetőleg állandóan segítsen.

Azon körülmény, hogy egyes kiváló szervezett, fiatal és sok lovaglás következtében állandóan bizonyos „formában“ levő lovasok különös előkészület nélkül is kiváló distánclovaglásokot birtak végezni, egyáltalán nem dönti meg azon igazságot, hogy az ilyenmű versenyzéseknél általában mindig előnyben voltak azok, kik magukat különös előkészítő munkának vetvén alá, a lehető legnagyobb készultséggel léptek a küzdelem porondjára! És alig folyt le még olyan verseny, amelyben példa nem lett volna arra, hogy a ló még sokat bír és nagyszerűen célhoz érkezik, ha lovasa testi és szellemi erejének mindvégig korlátlan birtokában maradt volna.

A lovas tréningje megfelelő dietétikus életmód mellett főleg sok mozgásból áll. A lónak munkaközben való lovaglása már magában véve tréning, ha ehhez a mindennapos lóháton való kivonulást és esetleg a lovardai munkát is vesszük: ez a 6—8 órai nyeregbenülés eleinte elegendő tréning arra, hogy a derék-, kereszt- és láb-izmok a huzamosabb ideig tartó könnyű-ügetésben meg ne merevedjenek.

Azon kiváló eredmény, melyet Höfer főhadnagy a bécs—berlini verseny alkalmával úgy lovának kimélése, mint saját testi frissességének megőrzése tekintetében fölmutatott, a distánclovasok figyelmét a gyalogtréningre terelte.

Erre nemcsak azért van szükség, mert vele a lovaglás alatt ugyancsak megerőltetendő tüdőt, lábcuklókat és izmokat aránylag a leggyorsabban lehet edzeni, hanem azért is, mert a ló mozgásában kiváló jelentőséggel bíró és a ló tarkójától a gerincen át a hátulsó combjához terjedő hatalmas izomzatot, melynek rugalmas feszultségü működésétől függ a ló kellemes moz-

gása: csakis a lovas súlyától való megszabadítás révén lehet itt-ott megpihentetni és a már-már fásultságba átmenő zsibbadásából felfrissíteni.

A gyaloglás tréningmunkáját az atlétikában „nagy-távolságra futás” néven ismert versenyzés előkészületei szerint kell tervezni. A gyorsgyaloglás ugyanis erőltetett dolog, mely aránylag jobban fáraszt, mint a futás; a messzelovaglás alatt tehát csak kényszerítő körülmények között alkalmazandó.

A tréning lehetőleg a szívműködés zavarása nélkül az izomzatnak és a tüdőnek gyakorlására és a talp izmainak erősítésére és ruganyossá tételére terjedjen ki. Ehhez képest mindig lábunk ujjá hegyén — hosszú lépésekben — a felső test lehető mozdulatlan tartásával szaladjunk. Így könnyed a mozdulat és aránylag kisebb tüdő- és szívműködés mellett tértnyerőbb a haladás. A csuklók meghajlítva, az izmok lehetőleg fesztelenül dolgozzanak.

Az ütem természetesen mindenki egyéniségéhez, illetve testalkatához és képességéhez alkalmazkodjék, hogy abban állandóan és minél kevesebb erőkifejtéssel lehessen mozogni és megmaradni. Sebességre egyáltalán nem kell dolgoznunk, mert hiszen nem a gyors haladás, hanem a ló kimélése a főcélunk, amihez inkább hosszabb, mint rövidebb reprizekre van szükségünk.

Okvetetlenül szükséges, hogy a végzendő tréningről előre megállapított írásos munkatervet állítsunk össze, még pedig nemcsak azon okokból, melyeket a ló kidolgozására nézve kifejtettünk, hanem azért is, hogy a futógyakorlatok a ló tréningjének személyesen végzendő munkarendjével összeegyeztethetők és a tréningtervezetben előforduló szükségszerű változtatások követelte módosítások mellett is betarthatók és ellenőrizhetők legyenek.

Kezdő munkának elegendő 500 m. távolságnak befutása 3 p. alatt. Később a távolságot fokozatosan nagyobbítván,

1 kilométert	5 $\frac{1}{2}$	perc	alatt,
1 $\frac{1}{2}$	"	8 $\frac{1}{2}$	" "
2	"	12	" "
3	"	17	" "
4	"	26	" "
5	"	34	" "

igyekezzünk meghaladni. Az első gyakorlatok után okvetetlenül jelentkező „izomláz“ elmúlásáig 2—3 napig pihenőt kell tartani s a munkát azután is csak másodnaponként folytatni.

Az 5 kilométeres tréningkészültség könnyű eléréséhez körülbelül 6—8 hét szükséges. Ha azonban az illető fáradtságot érez, nem jól eszik, vagy izgatottságot érez magán, kisebbitenie kell a tervezett napi teljesítményeket.

Hogy mire képes a jól előkészített versenyző, tájékozásul ideiktatjuk a bel- és külföldi versenyek néhány igazolt rekordját:

4800 méter	16 perc	17 mp.	alatt,
5 kilométer	17	"	— " "
10	"	36	" — " "
15	"	57	" — " "
17	"	1 óra	— perc "
42	"	2	" 51 " "

Ezt az utóbb említett rekordot az athéni olimpiai nemzetközi versenyen állították föl.

A legnagyobb ilyenmű teljesítmény, melyet messze-lovaglásra készülők produkáltak és a sporttörténelemben is följegyeztek, az a tréning, melyet Höfer főhadnagy, a bécs—berlini distáncverseny 4-ik győztese hajtott végre. Munkarendje a következő volt:

5	napon	át	naponta	1	órás	futólépés	5—10	perces	reprizekben,
5	"	"	"	2	"	"	15	"	"
5	"	"	"	2	"	"	15—20	"	"
5	"	"	"	2	"	"	20—30	"	"
5	"	"	"	2	"	"	30—40	"	"
5	"	"	"	2	"	"	40—50	"	"
5	"	"	"	2	"	"	50	"	"
5	"	"	"	2	"	"	60	"	"
5	"	"	"	2	"	"	90	"	"

A tréning alatt a tápláló és könnyen emészthető ételek (hús, tojás, sajt, vaj) fogyasztásán kívül igen ajánlatos az izomerő fokozására a cukorevés is; a gyümölcs élvezete pedig kitűnő a jó emésztés biztosítására.

Bausil szerint naponta 10—20 darab cukrot lehet fogyasztani, a verseny előtt való napon akár 2—300 grammot is.

Egy darab cukor körülbelül 8 gramm, tehát kávént, teánt jó erősen meg kell cukroznunk; ha a lovaglás előtt tisztán is meg tudunk enni 100—200 grammot, annál jobb.

Szeszes italt egyáltalán nem, vizet is csak keveset szabad inni.

A tréning alatt lehetőleg sokat kell aludni. Éjjeli szórakozásokra gondolni sem szabad. Hosszabb ideig fürdeni vagy uszóba járni nem tanácsos, mert az gyöngít. Ellenben igen jók és frissítő hatásuk a rövid, hideg lemosások. A napi munka után ajánlatos félórát kényelmesen sétálgatni, hogy az izmok merevsége lassanként elmuljon. Azután még igen jót tesz, ha az egész testet, főleg pedig a lábak szárát — mindig alulról fölfelé — megmasszáljuk.

Hogy milyen nagy jelentőséget tulajdonítanak annak, ha az illető, ki versenyre készül, puritán egyszerűséggel veti magát alá a tréning szabályainak, legjobban

jellemzi az angol sportembereknek az a szokása, hogy különféle versenyekre való előkészülés ideje alatt a pályázók elvonulva a világtól, klubjuk helyiségeiben laknak, a nappalt és éjjelt ott töltik, csakhogy hajszálnyi pontossággal betarthassák a tréning, evésrend, pihenés stb. tervszerű beosztását.

3. A lovas és a ló felszerelése.

Minden messzelovagló arra törekszik, hogy felszerelése könnyű és megfelelő legyen, hogy a ló lehetőleg kevés holt súlyt vigyen és kényelmesen és technikai fonakadás nélkül haladjon.

Az öltözet összeállítása főleg a megszokáson s kinek-kinek egyéni igényein fordul meg; éppen azért idevonatkozólag alig adható részletes utmutatás. Mégis a tapasztalatok alapján fölemlítjük a következőket:

Flanel-, vagy trikó-alsóruha ajánlatos még meleg időben is; különösen dicsérik a selyeminget és a selyem-alsónadrágot.

A csizma többnyire nem válik be, mert a szár és a torok összeérésénél a maron, valamint a sarok felett az inon, különösen megázás után, törést okoz. Különben is annak, ki lova mellett gyorsan gyalogolni akar, éppenséggel nem célszerű. A vastagtalpu, könnyű és fűzős cipő, mely az esetleges rossz, köves uton való baktatás eshetőségeit is kibírja, a legmegfelelőbb. A csizmaszárt a kengyelszíf nyomása miatt alul bőven szabott lábszár-védővel (kamáslival) célszerű helyettesíteni.

Lábunk talpát vazelinnel, faggyúval jól be kell kenni.

A lovagló nadrág kitűnő szabásu, kipróbált és térdben mentől kényelmesebb legyen. Térdgyulladás

teljesen leveszi a lovast a lábáról. A bécs-berlini lovagláson sok versenyző szenvedett ebben.

Köpenyt vinni kényelmetlen. Az említett distánclovagláson a mieink részéről csak egyetlen egy lovas volt azzal ellátva.

Az angol (prics) nyereg föltétlenül a legjobban felel meg a célnek; még pedig pontosan a ló hátához illesztve és főleg a marnál erősen párnázva. Lehetőleg vastag izzasztó, nemez (filc) lap, esetleg puha pokrócz legyen az alja. Nem jó a túlságos könnyű, ugynevezett versenynyereg, mert hamar nyomást (törést) okoz.

Nem a legjobb tapasztalatokat szerezték azok, kik az esetleges törés elkerülése végett a ló hátát valamilyen zsiradékkal bekenték.

Könnyű (verseny) kengyel és hozzávaló puha, könnyű kengyelszij célszerű. Reitzenstein aluminium-kengyelt használt, Bausil nehéz és szélestalpu, gumi-betétes kengyelt ajánl. A vastag filcbetétet mindenki dicséri.

Csaknem minden distánclovas a feszítőzablás kantározást ajánlja. A fáradt ló erősen rátámaszkodik a szárra, enélkül tehát nehezen vezethető és tartható formában, előforduló botlásoknál pedig bajos az elesést nélküle meggátolni. Igen praktikus a kötőfékszerű és a zablák le- és felcsatolását megengedő kapcsokkal (karabélycsatokkal) ellátott kantárfej. Ezt különösen olyan lovaknál, melyek nehezen kantározhatók, ajánljuk. Másfajta kantár mellett okvetetlenül külön kell vinni kötőféket. Igen jó szolgálatokat tehet az olyan kötőfék, melynek alsó tartószíjába a gyalogfutásnál bele lehet kapaszkodni.

Szügyelő nem ajánlatos, hacsak a nyereg nem csuszkál hátra.

Az öltözet és lószerszám minden egyes részének jól a lovasra szabottnak, illetve pontosan a lóra felillesztettnak és azonkívül erősnek és minden eshetőséggel szemben kipróbáltnak kell lenni.

A ló lábára körülkötést, pólyákat (fácslikat) vagy lábszárvédőket alkalmazni célszerűtlen. Az egyszerű bőrfelpállástól az ingyulladásig és lesántulásig, sőt felbukásig — mindenféle balesetnek volt már a fácsli az okozója.

Megázás után a megfeszülő pólya szorít, duzzadást, ingyulladást okozhat; a lábszárvédőnek pedig nagyon tökéletesnek kell lenni, hogy alsó szélével a hosszú uton ki ne dörzsölje a ló lábát.

Alkalmazásukat tehát, hacsak a ló szabálytalan testalkata, hibás lába vagy rendellenes járása miatt okvetetlenül szükségesek nem volnának, legfőljebb éjjelre tanácsolhatjuk, amikor az éles kövek között való botorkálás nagy veszedelmet hozhat a lóra.

Ha mégis kell — bármely okból — ilyen kötések használnunk, akkor az első lábra pólyát, a hátsóra puha pokrócból készült bokavédőt alkalmazzunk. Igen ajánlatos az első lábakat bepólyázás előtt 1—2 cm. vastag vattaréteggel körülgöngyölni és a pólyát erre rácsavargatni. Ezen eljárással — egyéb előnyök biztosításán kívül — azon kellemetlenségeknek is elejét vehetjük, melyeket a rosszul felrakott pólyakötés feloldódása az úton okozhat.

A vasalásnak teljesen a ló patáihoz és a láb állásához szabottnak kell lenni. A patkó formájának a tréning alatt szerzett tapasztalatoknak megfelelően kell alakulnia.

A patkó anyagául az erősen kovácsolt és a fokfalon az acélozott vas eddig a legjobban bevált. Az ilyen patkók

még a bécs-berlini 600 kilométeres utat is csaknem kivétel nélkül teljesen kifogástalanul kiállották. Az acélból készült patkó erősebb ugyan, azaz a kopásnak jobban ellentáll, de az anyag keménysége miatt könnyebben eltörik, mint a kovácsolt vasból készült patkó és a sima kemény úton egy kis kopás után csúszós is.

Gumi vagy másfajta patkóbetéteket nem jó alkalmazni, mert a patát túlságosan felmelegítik és a szögeket megtágítják, miáltal a vas könnyen elvész.

A vasalást legalább egy héttel a startolás napja előtt kell elkészíttetnünk. Az utolsó hét csöndes munkája nem gyengíti azt meg, ellenben a ló megszokja, de meg esetleges hiányossága is kiderül és még idejében helyrehozható.

Éjjeli lovaglásnál úgy a biztonság, mint a gyors haladás tekintetében igen jó szolgálatot tehet valamely világító készülék. A lovast és a lovat egyaránt igen fárasztja az idegeknek az az állandó feszültsége, melyet a sötét éjszakában, főleg egyenetlen talajon vagy hepehupás vidéken az elővigyázatos lovaglás folytonos aggodalma okoz. Ettől szabadulni igen nagy előnyt jelent!

A lámpa legyen könnyű és kezes.

Az acetilén-lámpák, melyek a kicsiny méret és a könnyű súly előnyeit az aránylag igen intenzív fény-
szórás képességével egyesítik magukban, könnyen robbanó voltak miatt nem alkalmazhatók.

A villámos lámpák, ha több órára számított erősebb fényadásra vannak berendezve, 3—5 kilogramm súllyal bírnak és éppen azért olyképpen való szilárd megerősítésük, illetve megfelelő felcsatolásuk, hogy a ló elébe világítsanak, már magában véve nagy nehézséget okoz. Ehhez járul, hogy könnyen elromlanak, nem valami

biztosan funkcionálnak, úgy hogy sokszor előfordult már, hogy a distánclovasok csakhamar eldobták az inkább alkalmatlan, mint hasznos terhet képező villámos világitó berendezésüket. Ilyenkor aztán a világításhoz szokott szemnek jó időre van szüksége, míg a sötétben ismét valamennyire látni és eligazodni képes.

Az eddig szerzett tapasztalatok szerint még leginkább azok a villámos lámpák váltak be, melyeknek telepe a lovas mellére vagy hátára, fényszóró rózsája pedig a lovas sapkájára vagy a ló szügyére volt erősítve. Kengyelen, nyergen vagy a ló fején alkalmazott fényszórók teljesen hasznavehetetlenek és mint olyanok különösen rezgő fényük miatt, mely a lovas szemét bántóan kápráztatja, célszerűtlennek bizonyultak.

A budapest—bécsi messzelovagló verseny

1908 október 7—8

IV. FEJEZET.

A budapest—bécsi messzelovagló verseny.

I. A verseny keletkezése.

A budapest—bécsi messzelovaglás tervezésének híre legelsőbbben 1908. február havában kelt szárnyra. Ekkor terjedt el a lovasezredekben azon általános értesülés, hogy a cs. és kir. hadügyminiszterium Ő Felsége 60 éves császári uralkodásának jubileuma alkalmából a gyalogság részére Bruckban díjlövő versenyt, a lovasság számára pedig Budapest és Bécs között messzelovagló mérkőzést rendez.

Az első pozitív intézkedést a verseny ügyében a cs. és kir. közös hadsereg 1908. évi február hó 27-én kelt 9. számú és a m. kir. honvédség 1908. évi március hó 7-én megjelent 6. számú „Rendeleti közlöny“-e hozta az alább következők szerint:

Föltételek

*és rendelkezések az 1908. évben Budapest—Bécs között
meglartandó messzelovaglás végrehajtására.*

1. A messzelovaglás 1908. évi szeptember hó végén, vagy október hó elején fog lefolyni ; a versenyben résztvehet az összes fegyveres erőhöz tartozó minden tényleges állományu hivatásos tiszt.

2. A messzelovaglás súlykiegyenlítés nélkül, bármely országból származó és bármily koru lovon történhetik, nem tekintve azt, vajjon a ló a versenyző korlátolt, vagy korlátlan tulajdonában van-e.

3. A nevezés a bécsi katonai lovagló tanárképző-intézet parancsnokságához küldendő be ; még pedig :

a) 1908. április hó 1-éig a lovas megnevezésével ;

b) 1908. szeptember hó 1-ig a ló származásának pontos megjelölésével.

4. Az út megválasztása a lovas tetszésére van bízva. A lovasok az utat a nevezett lovon lovagolva, vagy azt vezetve tehetik meg. Vezetéklovak, vagy lovon ülő loápolók elvitele tilos, de meg van engedve a loápolóknak más módon való elvitele.

5. Indulást és célt később hirdetik ki ; az indulás a résztvevők száma szerint egymásután egyenként vagy csoportokban történik ; a lovasok sorrendjét sorshuzás dönti el.

Ha több résztvevő ugyanazon csoportban együtt kíván indulni, akkor ezt a nevek megjelölésével a bécsi lovagló tanárképző-intézetnek a 3. b) pont szerint eszközzendő nevezéssel egyidejűleg kell bejelenteni.

Minden lovasnak (csoportnak) az indulás idejét idejekorán tudtul fogják adni (középeurópai idő).

6. Pénz- és tiszteletdíjak vannak tervezve.

7. A díjak odaitélését a zsüri a testi állapot megvizsgálásától teszi függővé, melynek az igényjogosultak legkorábban 24 és legkésőbbben 36 órával a cél elérése után magukat alávetni tartoznak.

A testi állapot ezen megvizsgálása abban fog állani, hogy az illetők a lovagló tanárképző-intézetnek a Krieauban levő vágató pályáján egyszer ügetésben, egyszer pedig vágatásban körül-

Az 1-ső díj: Ő Felsége által adományozott tiszteletdíj.

lovagolnak, mely alkalommal két akadályt — egy legföljebb 0·80 m. magas deszkafalat és egy legföljebb 1·90 m. széles árkot — kell ugratni. A pálya egy minimális idő alatt lesz körüllovagolandó; ezen idő alapjául percenként ügetésben 300, vágatásban 500 lépés szolgál.

8. A lovak Budapesten 3 nappal az indulás előtt, Bécsben a győztes megérkezésétől számított 5 napig díjtalan elhelyezésben részesülnek.

Lótápcikkeket (zabot, szénát, korpát, szalmát) a bizottság elszámolás ellenében rendelkezésre bocsájt.

*

Az ily módon közzétett versenyzés tervét a lovaszredek tisztikara a legnagyobb érdeklődéssel fogadta.

Híre járt, hogy Budapesten a versenyzők lovainak elhelyezésére Kelenföld táján külön barakkyszerű istállókat fognak építeni. Arról is beszéltek és az általános vélemény szerint mindenki abban a hitben volt, hogy a nagy teljesítménynek és a nevezetes alkalomnak megfelelően magas díjakat fognak kitűzni, szóval, hogy az egész verseny tervezése, rendezése nagy stilű, díjazása pedig gazdag javadalmazásu lesz.

Érthető tehát, hogy a két évtized óta feledésbe ment sportág felkarolása iránt lázas érdeklődés mutatkozott. Legjobban igazolja ezt az a körülmény, hogy az előbb ismertetett versenyföltételek 3. a) pontja értelmében már az 1908. április 1-ére bekövetelt és csak a lovasra vonatkozó jelentkezés a következő nagyszámu nevezéseket eredményezte.

Neveztek :

Ő Fensége Károly Ferenc József cs. és kir.	
főherceg	1
Tábornok	1
Cs. és kir. huszár	tiszt . . . 157
„ „ „ dragonyos	„ . . . 75

Cs. és kir. dzsidás	tiszt . . .	63
„ „ „ tüzér	„ . . .	50
„ „ „ landverdztidás	„ . . .	32
„ „ „ gyalogos	„ . . .	8
M. kir. honvéd huszár	„ . . .	62
„ „ „ gyalogos	„ . . .	1
Vezérkari	„ . . .	26
Méneskari	„ . . .	4
Teréziánumbeli	„ . . .	2
A vivómesteri tanfolyamból	„ . . .	1
A hadiiskolából	„ . . .	5

Összesen 504 tiszt

1908. június hó 21-én kelt 27. sz. közös hadseregbeli és az ugyanazon év augusztus hó 1-én megjelent 20. számú honvédségi rendeleti közlöny útján a résztvevők számának megközelítő megállapítása végett az előzőkben elrendelt jelentkezést augusztus 15-ikére kitűzött határidővel megismételtették, amikor már csak 199 tiszt tartotta fenn nevezését.

Ugyanezen körrendelet a következőkkel egészítette ki a föltételeket :

A föltételek 4. pontja több esetben azon téves felfogásra vezetett, hogy a loápolóknak megvan engedve a lovast — annak közelében — motorkocsin, gépkocsin vagy egyéb járóművön követni, illetőleg közvetlenül kísérni.

A messzelovaglás jellege az ilyen eljárást teljesen kizárja; legfeljebb az van megengedve, hogy a loápolók a szándékolt megállás pontjaira és a pihenő állomásokra — a ló kivételével — valamely más szállító eszközzel előreküldessenek, vagy után-szállíttassanak.

A verseny tulajdonképpen való részleteiről, főleg a start helyéről és a célpont hollétéről, valamint a díjazásról semmi biztosat tudni nem lehetett egész szeptember hó 18-ig, vagyis jóval a szeptember 1-ére kitűzött végleges nevezés zárónapja után eső ideig. Ekkor a hadsereg hivatalos lapjai a következő értesítést hozták :

A 2-ik díj: Ferenc Ferdinánd kir. herceg tiszteletdíja.

Föltételek

*és rendelkezések az 1908. évben Budapest—Bécs között
megtartandó messzelovaglás végrehajtására.*

1. A budapest—bécsi messzelovaglást f. év október hó 7. és 8-án fogják megtartani.

2. A résztvevők Budapestről október hó 7-én délután a Vérmezőről indulnak.

3. Végcél: a fisamend—sveháti és svadorf—sveháti országutak találkozó pontja Svehát keleti bejáratánál.

4. A lovak kondíciójának megvizsgálása október hó 9-én d. u. 2 órakor a „Krieau“-ban veszi kezdetét.

5. Magyarország-Ausztria és a megszállott tartományok valamennyi vasuti társasága hozzájárult ahhoz, hogy a messzelovaglásban résztvevők úgy a saját személyük, mint loápolóik és lovaik részére állomáshelyükről Budapestre és Bécsből állomáshelyükre vissza menetlevelet használhassanak.

6. Angol nyeregszerszám használata, valamint zubbony és kékszürke loaglónadrág viselete meg van engedve; a karddal való lovaglás kötelező.

7. A loápolókat és lovakat Budapesten a „Ferenc József“ lovassági laktanyában, Bécsben pedig a katonai lovagló tanárképző-intézetben lehet elhelyezni.

A lovasok saját személyük elszállásolásáról Budapesten és Bécsben maguk gondoskodnak.

8. Úgy Budapesten, mint Bécsben az előkészített és fölhasznált lőtáp (zab és széna) ára a lovasok által megtérítendő. Alomszalmát elegendő mennyiségben ingyen kapnak a lovak.

9. Az ellovaglás sorrendjének kisorsolása, valamint a részletes határozványok átvétele végett valamennyi lovas október hó 6-án délután 3 órakor a budapesti tisztí kaszinóban kényelmes öltözetben megjelenni köteles. Az, aki meg nem jelenik, a versenyen részt nem vehet. A Bécsbe való beérkezés után a további rendelkezéseket a versenyzők a katonai lovagló tanárképző-intézet lovagtermében találják kifüggesztve.

10. Azok a tisztek, kik a lovaglásra neveztek, azonban bármely okból a szándékolt részvételtől lemondani kénytelenek, fölösleges elhelyező előgondoskodások mellőzése végett azt a katonai

lovagló tanárképző-intézet parancsnokságának közvetlenül jelentse be.

Egyidejűleg tudtulaták a **díjakat**, melyek voltak:

Első díj: Ő császári és apostoli királyi *Felségének* tiszteletdíja, továbbá 3000 korona és egy aranyplakett.

Második díj: *Ferenc Ferdinánd* főherceg úr, lovassági tábornok, Ő cs. és kir. Fenségének tiszteletdíja, továbbá 2000 korona és egy aranyplakett.

Harmadik díj: *Ferenc Salvator* főherceg úr, altábornagy, Ő cs. és kir. Fenségének tiszteletdíja, továbbá 1200 korona és egy ezüstplakett.

Negyedik díj: *Frigyes* főherceg úr, tábornok, Ő cs. és kir. Fenségének tiszteletdíja, továbbá 1000 korona és egy ezüstplakett.

Ötödik díj: *József* főherceg úr, honvéd huszárezredes, Ő cs. és kir. Fenségének tiszteletdíja, továbbá 800 kor. és egy ezüstplakett.

Hatodik díj: Egy, a cs. és kir. hadsereg lovas ezredeinek vagy csikótelepeinek állományából kiválasztandó ló, mint a *hadügyminisztérium* tiszteletdíja, továbbá 600 korona és egy ezüstplakett.

Hetedik díj: A cs. kir. *landver-minisztérium* tiszteletdíja, továbbá 500 korona és egy ezüstplakett.

Nyolcadik díj: A m. kir. *honvédelmi miniszter* tiszteletdíja, továbbá 500 korona és egy ezüstplakett.

Kilencedik díj: A cs. és kir. *vezérkar* tiszteletdíja, továbbá 400 korona és egy ezüstplakett.

Tizedik díj: A cs. és kir. *lovassági főfelügyelő* tiszteletdíja, továbbá 200 korona és egy ezüstplakett.

Tizenegyedik díj: A soproni *tiszti lovasegylet* tiszteletdíja, továbbá 200 korona és egy ezüstplakett.

Tizenkettő—Tizenhetedik díj: Egy ezüstplakett.

Ezenkívül a többi valamennyi nem díjazott lovas egy-egy bronzplakettet kap.

A pénzdíjakat Ő cs. és apostoli királyi *Felsége* és az *ezredtulajdonosok* adományozták.

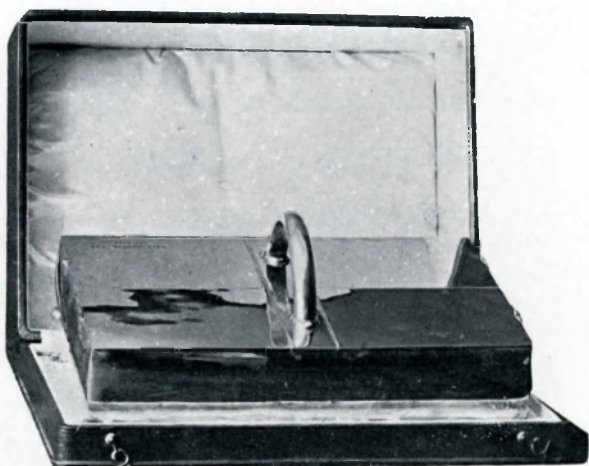
A 3-ik díj: Ferenc Salvator kir. herceg tiszteletdíja.

A 4-ik díj: Frigyes kir. herceg tiszteletdíja.

Az 5-ik díj: József kir. herceg tiszteletdíja.

A 9-ik díj: a cs. és kir. vezérkar tiszteletdíja.

Az Ő Felségének képmásával díszített arany-, ezüst- és bronzplakettek az összes fegyveres erő tiszteletdíjai.

*

Ezen „Körrendelet“ a verseny díjazásához fűzött reményekre több-kevesebb csalódást hozott. Mindenfelé lehetett hallani, hogy a mérkőzés a kockázattal együtt az illető pályázó tisztekre olyan jelentékeny anyagi terhet ró, hogy az ezzel semmiképp arányban nem álló díjazás mellett sokaknak csaknem lehetetlen a részvétel. Részben ezen hangulatot tükrözi vissza azon körülmény, hogy a szeptember 1-re kitűzött és a lóra és lovasra vonatkozó végleges nevezés-zárlatra összesen már csak 125 versenyző 145 lovat jelentett be és mindössze 79 lovas indult.

A verseny zsürije két bizottságból állott és következőleg alakult meg.

Budapesten a startnál:

Elnök: *Rohr* Ferenc altábornagy, m. kir. honvéd lovassági felügyelő.

Tagok: *Lázár* Frigyes tábornok, a m. kir. 2. honvéd lovasdandár parancsnoka.

Hauer Lipót br. tábornok, a cs. és kir. 4. lovasdandár parancsnoka.

Koch Lajos ezredes, a cs. és kir. 10. huszárezred parancsnoka.

Hoberstorfer Alfréd alezredes, a cs. és kir. 4. lovaglő tüzérsztyály parancsnoka.

Bécsben a célnál és a kondició bírdlatnál:

Elnök: *Brudermann* Rezső lovag, lovassági tábornok, cs. és kir. lovassági főfelügyelő.

Tagok: *Rohr* Ferenc altábornagy.

rothenbergi Sachse Frigyes altábornagy, a cs. és kir. lovaglő tanárképző-intézet parancsnoka.

Véber Károly br. tábornok, cs. kir. landver lovassági felügyelő.

Boxberg Frigyes br. ezredes, a cs. és kir. katonai lovaglő és hajtóiskola parancsnoka.

Huller Miksa ezredes, a cs. és kir. 1. vonatezred parancsnoka.

Vas Sándor 9. honvéd huszárezredbeli őrnagy.

Franz Mario 14. dragonyosezredbeli százados.

Fürnián Károly gróf 3. dragonyosezredbeli százados.

Grimm Lajos vezérkari testületbeli százados.

Ezenkívül a kondícióbírálathoz még a következő tagokat hívták meg:

Tengler Tódor altábornagyot, a 2. tüzérdandár parancsnokát.

Huy Károly gróf tábornokot, a 17. lovasdandár parancsnokát.

Unterrichter Lothár br. tábornokot, a 18. lovasdandár parancsnokát.

II. A verseny lefolyása.

1. A sorshuzás.

A nagyjelentőségű verseny első momentuma a sorshuzás volt azon célból, hogy a sorrendet, melyben a résztvevők Budapestről elindulnak, megállapítsák.

Október hó 6-án délután 3 órakor a budapesti tiszti kaszinó nagytermében gyűltek össze a résztvevők és az érdeklődők, hogy a sorshuzás eredményét, valamint a versenyre vonatkozó részletes intézkedéseket megtudják.

A budapesti versenyintézőség elnöke *Rohr* altábornagy üdvözölvén a megjelenteket, megleghangu buzdító szavakban figyelmeztette a versenyzőket arra, hogy „úgy a monarkia, mint a külföld lovas- és sportvilágának érdeklődése feszült várakozással tekint a budapest-bécsi országúton holnap végbemenő nagy lovasmérkőzés felé” és azon reményének adott kifejezést, hogy „lovas tisztjeink ismét — hűen évszázados lovas tradícióinkhoz — fényes tanujelét fogják adni annak az

A 11-ik díj: a soproni tiszti lovaszegylet tiszteletdíja.

előkelő lovasszellemnek, mely a magyar-osztrák tisztet mint lovasembert régi időktől fogva mindenkoron ki-tüntette.“

Ezután a versenyben tényleg résztvevők számát állapították meg; az eredmény azt mutatta, hogy a nevezés lajstromába felvett 125 lovas és 145 ló közül 79 lovas és ugyanannyi ló áll ki a porondra.

Erre az elnök felolvastatta a versenyre vonatkozó és az előzőekben ismertetett feltételeket és a résztvevőket a nyomban megejtett sorshuzás eredményéhez képest 10 nyolcas csoportba osztották be, melyek egymásután 10 perces időközökben indulnak. Az első csoport indulás-idejét 7-én délután 2 órára tűzték ki.

A csoportokat alább közöljük; a lovasokra és lovaikra vonatkozó többi adatokat az ezen fejezet során és végén levő táblázatos kimutatások tüntetik föl.

Az indulás idejének ilyen megfelelő és szerfelett célszerű megválasztására az az intenció birt döntő befolyással, hogy — amennyiben a 230 klm. távolság végiglovaglását körülbelül 18 és ennél több óra alatt remélték — lehetőleg mindenik versenyző egyforma ideig lovagoljon éjjel, másfelől pedig, hogy még a megkésétt lovasok is napvilág mellett érkezhessenek a célhoz.

Ezen intézkedés a nyerés eshetőségeit is meglehetősen kiegyenlítette.

A csoport száma	L o v a s		A l ó			Indult
	neve	ezrede	neve	leírása	száma- zása	
I.	Hets Gy. fhgy. Zecha E. fhgy. Lenz A. fhgy. Dobrzanski R. lovag száz. Lašek J. fhgy. Guzmann M. száz. Baumann I. száz. Reiter J. fhgy.	9. h. h. e. 34. táb. a. e. 3. h. h. e. 2. ldv. dzs. e. 2. " " " 6. táb. tar. e. 48. gy. e. 6. táb. tar. e.	Coquette Müllerin Sólyom Vikta Domäne Danaë Sirius Miguel	10 é. fek. k. 6 é. v. p. k. 8 é. szögs. k. 8 é. g. p. k. 8 é. g. p. k. 8 é. p. k. 9 é. p. k. 7 é. p. h.	félvér " " " " " " félvér	2 órákor
II.	Schüch A. fhgy. Kempner P. hgy. Vlček J. fhgy. Bolváry G. fhgy. Fanta G. fhgy. Baich P. br. hgy. Molnár F. hgy. Dietl W. hgy.	8. dzs. e. 3. husz. e. 7. drag. e. 14. drag. e. 7. husz. e. " " " " " " 7. dzs. e.	Vándor Albin Proféta Kenderes Carmen Szombati Daróc Frici	8 é. s. h. 11 é. s. h. 6 é. p. h. 8 é. szgs. k. 14 é. b. p. k. 7 é. p. k. 5 é. v. p. k. 9 é. ércs. k.	félvér félvér félvér " " " " "	2 óra 10 perckor
III.	Weissbeck R. hgy. Rumerskirch M. gr. száz. Telegdy J. hgy. Pokorny A. fhgy.	2. drag. e. 11. dzs. e. 7. husz. e. 16. husz. e.	Hurricane Milton Pitymalat Liselotte	6 é. p. k. 7 é. g. p. k. 8 é. sz. h. 7 é. fek. k.	félvér irlandi " félvér	20 p.-kor

IV.	Quoika E. száz. Forster F. fhgy. Barabás E. hgy. Clam G. gr. száz.	6. táb. á. e. 8. husz. e. 16. husz. e. 1. dzsid. e.	Antiputzerl Kincses Elza grófné Sophist	7 é. p. h. 7 é. sp. h. 7 é. p. h. idős p. her.	félvér " "	2 óra
V.	Bess-Chrostin J. br. hgy. Reimer V. száz. Kreisler F. száz. Woyer J. hgy. Sardagna G. br. fhgy. Bartha A. száz. Krieghammer K. br. hgy. Steininger F. hgy.	9. husz. e. vezérkari test. 4. lov. tűz. o. 4. n. tarack o. 5. h. h. e. 21. h. gy. e. 5. drag. e. 8. husz. e.	Jutta Vera-Edith Csörgő Plaisirchen Virtus Belle Paris. Trapper Gidran	7. é. sp. k. 16 é. p. k. 11 é. s. h. 12 é. s. k. 12 é. p. h. 9 é. s. k. 13 é. s. k. 13 é. s. k.	félvér félvér félvér félvér félvér " " "	2 óra 30 perckor
VI.	Edenberger R. fhgy. Éder K. száz. Haidekker Gy. hgy. Haller J. fhgy. Haller Sz. száz. Dragoní A. száz. Blaschke F. lovag száz. Xanthopulo L. hgy.	14. drag. e. 1. von. e. 10. husz. e. 11. tűz. e. vezérkari test. 3. táb. á. e. 3. drag. e.	Csalfa Bajadére Folt Gipsy Crossbow Putz Capitano Baronin	6 é. sz. k. 10 é. sz. k. 6 é. p. k. 7 é. s. p. h. 12 é. fek. h. 7 é. v. p. h. 9 é. s. p. h. 6 é. p. k.	félvér " " " " " " "	2 óra 40 perckor
VI.	Nagy L. hgy. Raunihar E. száz. Dittrich R. fhgy. Tyszkiewicz V. gr. száz.	12. dzs. e. 4. dzs. e. 8. dzs. e. 11. dzs. e.	Nothung Cymbrier Manusia Jagel	10 é. p. h. idős s. k. idős p. k. 6 é. p. h.	félvér " " félvér	2 óra 40 perckor

A csoport száma	• L o v a s		A l ó			Indult
	neve	ezrede	neve	leírása	származása	
VII.	Zenone K. hgy. Fischl-Kimla A. hgy. Folis J. flgy. Vargyas A. flgy.	5. drag. e. 8. dzsid. e. 10. husz. e. 3. h. h. e.	Csábitó Mary Kontár Herold	id. sp. h. id. p. k. 7 é. p. h. 9 é. s. p. h.	félvér " " "	3 órákor
	Waldbauer H. száz. Mikes A. hgy. Hummel A. száz. Jankovich M. őrnagy Lichtenstein P. flgy. Kopf F. hgy. Kiwisch F. flgy. Auersperg H. gr. flgy.	8. h. h. e. 8. h. h. e. 2. h. h. e. 4. h. h. e. 7. husz. e. 4. ldv. dzs. e. 14. drag. e. 5. drag. e.	Szegfű Helyes Pepi Hajnal Master Elmira Gunnersbury Media	8 é. s. k. 7 é. szögs. h. 9 é. mp. h. 7 é. szgs. k. 6 é. p. h. 7 é. g. p. h. 9 é. s. h. 7 é. s. p. h.	félvér " " " " " " "	
	Jankovich L. száz. Késmárky B. flgy. Madarász B. flgy. Havassy J. flgy. Ordódy E. hgy. Waldbott K. br. hgy. Blondiau T. száz. Hausch E. hgy.	4. h. h. e. 7. h. h. e. 8. h. h. e. 8. h. h. e. 6. h. h. e. 7. husz. e. 40. táb. á. e. 1. vonat e.	Filou 11. Gredister Ara I. Biztos Keszeg Csehbogár Bruckfeuer Granit	11 é. v. p. h. 11 é. sz. s. m. 8 é. s. k. 6 é. s. p. k. idős p. h. 8 é. s. k. 7 é. s. p. h. 12 é. ércs.	félvér félvér félvér " " " " "	
VIII.						3 óra 10 perckor

IX.	Thun-Hohenstein L. gr. fhgy. Lang R. fhgy. Cichy J. hgy. Véber R. br. száz. Mészáros V. hgy. Normann S. fhgy. Brunhuber L. hgy. Mityska E. fhgy.	test. lov. száz. 3. ldv. dzs. e. 4. " " " 3. " " " 2. husz. e. 8. drag. e. 9. h. h. e. 2. vonat e.	Ariman Djak Cholewa Fanfare Snipp-Snapp Pigulka Ószirózsa Liszka	idős p. h. 7 é. s. p. h. 7 é. g. p. k. 9 é. p. k. 8 é. s. k. 8 é. s. k. 9 é. fek. k. 10 é. g. p. k.	felvívér félvér " " felvívér félvér " "	3 óra 20 perckor
X.	Wodianer B. hgy. Puszt J. száz. Antal M. száz. Keresztes Gy. fhgy. Exinger F. fhgy. Obauer A. alezt. Szeifert S. száz.	12. husz. e. 10. " " 1. h. h. e " " " 2. dzsíd. e. 26. gyalog e. 28. h. gyal. e.	Adamsapfel Postillon Megyer Ritta Mary-Hearth Valeska Bubi	9 é. v. p. k. idős p. k. 5 é. m. p. k. 9 é. p. h. 8 é. p. h. 8 é. ar. s. k. 8 é. sz. h.	felvívér félvér felvívér félvér félvér írlandi félvér "	3 óra 30 perckor

2. A startnál.

Gyönyörű verőfényes őszi idő kedvezett az indulásnak. Már 1 óra után népes volt a start helye: a Vérmező. Kocsik, villámosok, automobilon szállították az érdeklődőket a nagy mérkőzés induláshelyére és a Vérmező körül fekvő utcák istállóiból egyenként vonultak fel a versenyre kizemelt szebbnél-szebb paripák. Lassankint sűrű egymásutánban színes és vegyes csoportok tolongtak a versenyző lovasok és lovak körül és különösen utóbbiakat a lelkes sportbarátok és csodálkozó laikus nézők nagy érdeklődéssel szemlélgették és gyönyörködtek kidolgozott izomzatuk acélosságában.

A lovasok — közülök többen még egészen fiatal katonák — szemlátomást izgatottan teszik meg utolsó intézkedéseiket, vizsgálják lovuk felszerelését, búcsúznak családtagjaik- és hozzátartozóiktól és jóleső örömmel fogadják jóbarátaik és sok ismerős bajtársuk biztató szerencsekívánatait. Az arcokon meglátszik a remény és önbizalom jellemző vonása, mindenki szeme a dicsőség-vágy és lovas ambíció tüzeiben ég!

Szép volt nézni a daliás lovasokat és örömmel teljes büszkeség töltötte el valamennyi ottlevő szívét, midőn a nagy lovasküzdelemre elszánt délceg tisztjeinket nyeregbe ülni látta. Nem egy lovas bajtárs, aki csak mint néző lehetett jelen, bánatosan felsóhajtott és szinte irigykedve sajnálta, hogy e percben nem lehet „ő” is a küzdők sorában.

A versenyre készített lovak, melyek általában a jó félvér klasszisához tartoztak, igen jó benyomást tettek a szemlélőre. A legtöbb ló erőállapotán a helyesen keresztülvitt tréning és az elegendő munka eredménye kifeje-

A startnál.

A startnál: a VII. csoport lóra ült!

zetten meglátszott, anélkül, hogy leheccelt, agyonfárasztott lovak kelletlen látása zavarta volna meg a gyönyörködő szemét. Alig láttunk egy-két lovat, melynek kondícióját joggal kifogásolni lehetett volna.

Meglátszott annak a helyes intézkedésnek kedvező hatása, hogy a verseny idejét kellő időben jelezték: mindenki jól előkészített lóval ment neki a küzdelemnek.

Ugyanez mondható általánosságban a lovasokról is, kik keményen edzvéa magukat, kitűnő testi erőállapotban álltak a starthoz.

A lovasok fölszerelése különböző volt. Legtöbbször zubbonyban és rendes bricseszen, könnyű, puhaszáru csizmában lovagoltak, de igen sok lábszárvédős cipőt is láttunk. Köpenyt senki sem vitt. Csaknem mindenki sarkantyúval és különféle lovagló bottal, vesszővel, ostorral volt fölszerelve. Egyesek a nyeregbe erősítve, mások derekukra csatolva vitték a legszükségesebbekkel megpakolt kis táskákat. Egypár lovas oldalán kisebb tarisznyákat, némelyik hátán zsákot (rukkszakkot) láttunk; sőt egyik-másik itatóvödröt is vitt magával. Csaknem valamennyien a legkülönbözőbb szerkezetű és alaku és a legkülönbözőbb helyekre csatolt villámos lámpákkal látták el magukat. Voltak ilyenek a ló szügyén, nyaka hajlásán, a lovas mellén, a sapka rózsa alá, a lovas karján, a kengyeleken stb.

A karddal való kötelező lovaglást legtöbbször úgy tették kellemesebbé, hogy külön e célra kisebb kardokat csináltattak, melyeket nem melyek szabályosan felkötve, mások a nyeregbe csatolva, majd egyesek a hátukra erősítve viseltek.

A lovak fölszerelése kizárólag angol nyereg volt. Többnyire jól kiült 5—7 kg.-os nyergeket használtak

különböző nemezizzasztóval, itt-ott finom pokrócalátással. Csak egyetlen egy gyalogsági, u. n. bak-pricset és két egészen könnyű versenynyerget láttunk. Igen kevesen bőrizzasztóval, többen pedig minden izzasztó nélkül lovagoltak. A könnyű kengyelek többnyire gumi- vagy filcbetéttel voltak ellátva.

A kantározás különböző volt: legtöbben feszítőzablával, csak igen kevesen egyszerű csikózablával indultak. Sokan könnyű kötőféket vittek magukkal, mások ismét kötőféknek is használható praktikus kantárfejet alkalmaztak.

Sok lovon szügyelő volt; a spárga-, bőr-, szövött- és egyéb hevederek egyformán voltak képviselve. Kevés ló lábán vettünk észre bandázst vagy körülkötést, többen azonban boka- és lábszárvédőt konstatáltunk.

A vasalás túlnyomóan acélozott vertvas-patkókból készült, a ló állásának megfelelően. Akadt néhány tiszta acélból, sőt közönséges vertvasból készült vasalás is. Csak egyetlen egy lovas használt a patkókban gumi- és csupán két ló patkójában láttunk nemezbetétet.

Két óra előtt 10 perccel a versenyzők első csoportja megalakult és a tolongó közönség tömegének lelkes éljenzésétől kísérve, útrakészen az indító bizottság elé állott. Lázas kíváncsisággal tódult mindenki az elsőeknek induló lovasok köré, hogy őket még egyszer megtekintse.

Pár pillanattal 2 óra előtt fölhangzott az elnök figyelmeztetése: „még 10 másodperc, uraim!” és rövid időre rá „start” vezényszava.

Az első csoport elindult. Követte nemsokára a második, a harmadik, a negyedik és így tovább a tizedik. Mindegyik csoportot a jóbarátok, rokonok, ismerősök és ismeretlenek buzditása lelkesítette kitartásra.

A startnál : a IX. csoport indulásra készen áll.
Mészáros hdgy. „Snipp-Snapp“ telivérjén.

A startnál.

A legtöbb lovas üggetésben indult neki a hosszú útnak, csak egyes idegesebb lovaknak engedték meg gazdáik, hogy nyugodt vágtatásban váljanak ki azonnal a csoportból.

A lovasok részint együttmaradva, részint egymástól különválva, már a Vérmezőn mentek szét különböző irányban, aszerint, a mint a két északi, vagy a déli útvonalra határozták el magukat és ehhez képest a városon keresztül lovagolva, hamarosan a pilisvörösvári vagy a budaörsi országotra igyekeztek kijutni.

Már ekkor lehetett látni, hogy a legtöbb lovas a déli útvonalat választotta.

A 3 óra 30 perckor induló utolsó csoporthoz csatlakozott Szeifert Sándor 28. honvéd gyalogezredbeli százados, ki nevezésével megkésvén, mint küzdő a versenyben részt nem vehetett és csak „hors concours“ lovagolt a többi versenyző között.

3. A verseny útvonala.

Azon külső dologi tényezők és egyéb fizikai behatások közül, melyek a lóháton való közlekedést *általában* és a messzelovaglást mint reális célu lovasteljesítést *különösen* a legérezhetőbben befolyásolják, első helyen a terepet, a talajt, a távolságot és az időt kell megemlítenünk. Ez a négy faktor mindenképpen elősegítőn vagy hátráltatón szabályozza a ló és lovas munkarendjét, módosítja munkabírását és határozza meg munkaeredményét.

A terep alakulásától, a talaj minőségétől, az út hosszától és az idő mennyiségétől, ideértve a válságos és végzetes pillanatok sürgető kényszerűségét is, függ a haladás folyékonysága, gyorsasága és biztossága,

a lónak erőben való megmaradása (kitartása), az eshetőségek, kockázatok és balesetek száma és a feltétlen helyreérkezés lehetősége.

Természetes tehát, hogy ezen messzelovaglásnál is óriás jelentőséggel bírt az útvonal helyes megválasztása, annál is inkább, mivel a versenynek rekordteremtő karaktere volt, mely oknál fogva még a legcsekélyebb körülmény is döntő számítás alá esett.

A distánclovaglást éppen az teszi nehezzé, érdekessé és tanulságossá, hogy a két legfőbb erőtenyező: a *lovas* és a *ló* egymagában még nem elegendő a tervezett eredmény létrehozására, hanem az összes másodrendű kellékek, u. m. a testi és szellemi előkészületek mind-megannyi apró fogása, az egyéni és helyi viszonyok helyes megítélése és haszonra fordítása, az út, az év- és napszak, az időjárás előnyeinek és hátrányainak figyelembe vétele, valamint egyéb fontos, esetenként fölmerülő mellékkörülmények latbavetése és a feladattal való összhangzásba hozása is szükségesek, hogy még a legkétségtelenebb lovas szándék is valóra váltsassék.

Közhasználati kifejezéssel élve, a jó distánclovás lovaglógazdasági elve, *hogy célját a legrövidebb úton és időben a legkisebb fáradtsággal érje el*. Ez az elv tartalmazza azt a két abszolút követelményt, melyet minden messzelovaglásnál az úttal szemben elvileg támasztunk: *legyen a legrövidebb és a legjobb*. Ámde az út ezen abszolút minősége a valóságban soha sincsen meg s mindig meg kell elégedni a meglevő relatív értékkel, különösen ott, ahol több út kínálkozik választásra. A szemes lovas ügyessége itt érvényesül legelső sorban a fentemlített mellékpontok gyors felismerésében és saját hasznára fordításában.

Késmárky főhdgy. a 15-ik díj nyertese „Gredister“ telivérjén.
Indulás előtt!

Obauer alezredes „Valeska“ magyar félvérjén.

A budapest—bécsi messzelovaglásnál a versenyzőknek három út állt rendelkezésre:

1. A pilisvörösvár—újszöny—győr—magyaróvár—brucki,

2. a bicske—bánhida—győr—magyaróvár—brucki,

3. a győr—magyaróvár—rajka—prellenkirchen—fisamend-markti útvonal, mint az első kettő folytatása.*

Az első $237\frac{1}{2}$, a második $229\frac{1}{2}$, a harmadik a szerint, a mint valaki Győrbe Bicske—Bánhidán, vagy Pilisvörösvár—Újszönyön át lovagolt, $233\frac{1}{2}$, illetve $241\frac{1}{2}$ kilométer.

Ezen három útvonalból kellett a relatív legjobbat kiválasztani. Ideális megoldás lett volna, ha a pályázók mind a három vonalat előbb bejárják, tüzetesen tanulmányozzák és azután határoznak. Ez azonban nem igen volt lehetséges, mert nem volt meg hozzá a kellő idő és nagyon költséges is lett volna. Legjobb esetben tehát be kellett érni **egy** útvonalnak a belovaglásával, melynek személyes megismerése után lehetett a másik kettőt a térkép szerint tanulmányozni és a bejárt úttal összehasonlítani. Ezen bíráló összehasonlításhoz segítségül szolgáltak azoknak a tapasztalati közlései, kik a másik két utat esetleg már korábban ismerték, vagy szintén bejárták.

Annyi bizonyos, hogy legalább egy útnak előzetes bejárása föltétlenül szükséges volt!

Aki lóháton tette meg ezt, legjobban cselekedett.

A három út közül a bicske—győr—brucki útvonal

---

* A negyedik: a pilisvörösvár—komárom—somorja—pozsony—fisamend-markti, mint nagyon félreeső és 16 kilométerrel abszolút hosszabb útirány, semmiképen sem jöhetett számításba. Nem is vette igénybe csak — egy lovas.

mértanilag a legrövidebb, tehát e szempontból az abszolút követelménynek is teljesen megfelelt. Minőségre nézve azonban az első negyedrésszében már nem versenyezhetett az újszőny—győrrivel. Bánhidáig ugyanis 59 klm. hosszúságban a Vértes hegység északi nyulványain vezet keresztül és bár az út jobbadán a völgyben vonul el, sok kapaszkodóval és számos hosszú lejtvel bir. De az úttest maga mindenütt kifogástalan állapotban van, úgy hogy ezen a részen véges-végig pompásan ügetni és a mellékterepen vagy az út szélén elég jól vágatni is lehet. Talán a nagynémetegyháza—alsógallai útrész (kb. 12 klm.) alkalmatlanabb kissé a lovaglásra (t. i. helyenkint mély homokos és göröngyös, máshelyt kőkemény és mélyen barázdált a közel fekvő bányák szénszállító szekereitől), a nélkül azonban, hogy a folyékony előhaladást észrevehetően hátráltatná. Tekintve, hogy még napvilágos volt, mikor e helyen keresztüllovagoltak, lényeges késedelmet nem okozott, legfeljebb a lovas szemeségét és a ló ügyességét tette próbára.

A teljes nyolc kilométerrel hosszabb pilisvörösvár-győri útirány, mint abszolút hosszabb, csak relativ tekintetben jöhetett számításba. Ez az út is hegyvidéken, a pilisi hegyek között visz keresztül, de a hegyes-völgyes rész mindössze 41 km.-t tesz ki; emelkedésekben és meredekebb lejtőkben azonban épp olyan változatos, mint a bicske-bánhidai útvonal. Előnye tehát csak abban a 18 km.-ben rejlett, mellyel a bicske-bánhidai út lejtős része hosszabb volt.

A Magyaróvárnál Rajka — Fisamendmarkt felé elágazó út, mint esetleges folytatása a győri vonalnak, teljesen elvesztette a jelentőségét, mert a Bruckra vezető út épp olyan jó és még 4 km.-rel rövidebb is volt.

Xanthopulo hdgy. a 13-ik díj nyertese „Baronin”
magyar félvérjén.

Jankovich szdos. a 16-ik díj nyertese „Filou 11” magyar
félvérjén. Indulás előtt!

Választani kellett tehát a pilisvörösvár—újszőny—győri és bicske—bánhida—győri útirányok között.

Csaknem valamennyi versenyző az utóbb megnevezett mellett döntött. Véleményünk szerint helyesen. Ez a vonal ugyanis 8 km.-rel rövidebb volt, mi ügetésben 36, vágásban 20, és ügetés- és vágásban 28 perc időkülönbséget jelentett,* tehát oly nagy előnyt, mit egy rekordra törekvő distánclovás annyiaval kevésbé ejthetett el, mert a hegyes részt a verseny elején, tehát még világos nappal kellett megtenni, amikor a versenyjárat a ló kimélése és erejének takarékos készletbentartása miatt még lassabb volt, a lovas és a ló jól láthatott és így az út minősége és a terep hullámos alakulása különösebb nehézséget, főleg pedig késést nem okozott. Figyelembe kellett venni továbbá azt is, hogy Budaörstől Pusztá-Ó-Barokig csaknem mindig lent a völgyben vezet a legpompásabb országút, amely még lapályos vidéken sem lehetett volna kedvezőbb hosszantartó lovaglásra. Végül még meg kell említenünk azt is, hogy a legtöbb ló oly kitűnő erőbeli állapotban állt a starthoz, hogy az *egyes* paripára nézve egészen mindegy volt, vajjon tíz vagy husz kilométerrel többet fut meg hegyes úton vagy sík pályán.

De ha tényleg kissé nehezebb is volt a választott vonalnak ez az első dombos része, bőven kárpótolta a lovasokat a Bánhidától Győrig elvonuló útrészlet, melyről bátran állíthatjuk, hogy minőség, alak, kényelem, egyenletesség, gondozottság és könnyűség tekintetében minden distánclovásnak ideálját képezi.

---

* Számításunk alapja: 1 kilométer ügetésben $4\frac{1}{2}$ perc.

1   "   vágatásban $2\frac{1}{2}$ "

1   "   ügetés és vágatásban $3\frac{1}{2}$ p.

Győrnél egyesült a két vonal, tehát inntől fogva az út összes előnyeiből és hátrányaiból egyformán jutott ki a lovasoknak.

Győrben magában bántó meglepetés érte a versenyzőket, még pedig mindjárt a város legelején, a vámháznál. Ott ugyanis csöveket raktak le, minek következtében a kövezet fel volt szedve, a föld felásva, a kiásott föld pedig rendetlen rakásokra hánnya. A külsővárosi gyér világítás mellett alig lehetett ezen a nem várt, csaknem életveszedelmes, barrikádszerű akadályon keresztülbukdácsolni.*

Győrtől Parndorfig az út — bár a talaj minősége hellyel-közzel változott — a versenyzőknek mindenben a legjobban kedvezett. Csak Mosony városának másfél klm. hosszú, kövezetes és szerfelett sikos főutcája, melyet elkerülni nem lehetett, volt terhükre az immár 158 klm.-t ment lovaknak. Ezt a kellemetlenséget is paralizálni lehetett azzal, hogy a versenyzők a lóról leszálltak és a magyaróvári fásoros útig gyalog vezették lovaikat.

A zurándefalvai vasúti őrházat Parndorffal (12 klm.) kitűnő mezei út (1 klm.-es rövidítés) és pompás gypes legelő (hol a marhahajcsár-oszlop áll) köti össze, melyen szinte élvezet volt még annyi kilométer után is végigvágatni. De ez is volt aztán az utolsó, kellemes és alkalmas része a vége felé közeledő versenypályának.

Parndorftól Bruckon át Svehátig már kemény, meszes-köves makadamút vezetett. Ezen a sűrű szekérforgalom mély keréknyomot vágott, melyet éppen akkor a legtöbb helyen kavicsoltak és hengereltek. A hullámos

---

* Erről és egyéb hasonló ügyes-bajos zavarokról különben a verseny rendezését tárgyaló fejezetben lesz szó.

terep következtében az út hepehupás alakulásokban bővelkedett, sőt néhány jelentékenyebb emelkedéssel és lejtvel is bírt, mihez hozzájárult, hogy Svadorftól a célíg az országutat ökölnagyságu fekete gránitkövecsekkel kövezték ki, úgy hogy rajta — mert veszedelmesen sikos volt — lovagolni senki sem mert. A kerékpárosok számára föntartott szűk utacska segítette ki a lovasokat.

A stixneusiedli és gallbrunni szőlőpincék mellett harmadrangu mezei út vitt el, melyen itt-ott, ahol a kerék mélyebb barázdát nem szántott, minden kockázat nélkül vágatni is lehetett. Egyébb helyen az útról való letérés nem igen volt lehetséges. A Bécs felé gravitáló nagy kocsi-, kerékpár-, automobil stb. forgalom, melyet Bruck és Svehát között ezen az országuton bonyolítanak le, az utat a lovaglásra nemcsak kényelmetlenné tette, hanem a versenyzőket haladásukban is bántóan zavarta.

Az egész útvonal 25 helységen visz keresztül; ebből, Budapestet beleértve, 5 város volt. A 25 helység úthosszasága $30\frac{1}{2}$ kilométert tett ki.

Az egyes útnemek szerint az útvonalból esett:

műútra	101 kilométer
kövezetes városi útra	9 „
országútra	72 „
karbantartott járóútra	$10\frac{1}{2}$ „
mezei mellékútra	6 „

Összesen $229\frac{1}{2}$ kilométer

A versenypályát minden leírásnál élénkebben és plasztikusabban bemutatja a Budapest—Svehát között futó útirányok vázlata és a bicske—győr—brucki útirány hosszmetsete, melyet könnyebb áttekintés végett könyvünkhöz csatoltunk.

4. A célnál.

Ködös, csípős, hideg őszi reggel volt október 8-án, mikor már 6 óra tájban egymás után robogtak ki a császárvárosból Svehát felé a versenybírákat és érdeklődőket szállító kocsik. Bár nem volt valószínű, hogy reggel 7—8 óra előtt érkezzenek versenyzők, mégis minden eshetőséggel számítva, a bizottság két tagja már éjjel óta a célnál tartózkodott, hogy az esetleg váratlanul érkező lovasokat fogadhassa. Fél hét órakor a zsüri a versenyzők fogadására teljes számban készen állt.

A cél Svehát keleti kijáratánál, közvetlenül a község végén, egy dombtetőn volt. Itt torkollik ugyanis össze az a két országút, melyek közül az egyiket a versenyzőknek a célhoz érkezéskor közvetlenül használniuk kellett. A célt mindkét útvonal fölött egy az Ő Felsége színeiből készült zászló jelezte, mely az országút két oldalán letűzött céloszlopokra kifeszített kötélén lengett.

A célpont előtt, vagyis az érkezés iránya felé az út szeliden lejtősödött, mely okból az érkező lovasokat csak körülbelül 6—700 lépésről lehetett meglátni. Öt-hat lépéssel közvetlenül a cél után az út hirtelen eséssel bevezet Svehátra, ahol az érkező versenyzők kiálló gránitkavicsos kövezetre jutottak, ami a vágatva befutó lovasoknak nagyon kellemetlen meglepetést szerzett.

Az út egyik oldalán levő térségen három hevenyészett barakk állott. Egyik a zsüri irodájának épült, a másik az esetleg kimerült lovasoknak üdülő helyiségül szolgált, a harmadik pedig büfének volt berendezve.

Közvetlen közelben lóápolók és egy állatorvos várakoztak, kik átvették a beérkező lovakat, melyeket — testi meleggük megmérése után — a lovagló tanár-

Seebald C. fényiró intézete Bécsben.

Alfons spanyol király és Frigyes kir. herceg a célnál.

Fanta főhdgy. a célnál köszönti a zsüri elnökét.

képző-intézetbe vezettek, ahol a lehető legjobban berendezett istállóban ugyancsak állatorvos és megfelelő segéd-személyzet vette gondos ápolásba a fáradt paripákat.

A cél közvetlen közelében fekvő vendéglőben egy ablak nélkül való, gyarlóan berendezett, hideg istálló volt biztosítva az esetleg kimerült vagy életveszélyesen megbetegedett lovak számára. Előfordult szükségből kifolyólag csak két ilyen beteg ló került ebbe az istállóba; míg másik kettőt tulajdonosaik külön parancsára vittek oda.

Lovasok érkezésének kellő időben való jelzésére a céltól kifelé, körülbelül 2 kilométerre, tábori táviróállomás volt berendezve, melynek telefonjelentésére a célnál egy trombitás a közeledő lovasok érkezését a megfelelő számu „egyszerű fuvás“-sal hírüladta. Ezenkívül katonai automobiljárat is teljesített hírhozó és jelentésvivő szolgálatot.

A versenyzők felől a legelső híreket reggel 7 óra tájban egy Győrből érkezett bajtárs hozta a célhoz, kinek sikerült a lovasok legnagyobb részéről följegyezni, ki mikor ért Győrbe, illetve ott mikor lovagolt keresztül. Ezen híradás alapján a Győrbe való beérkezés sorrendjéről és a megtett 123 kilométeres lovaglás időbeli eredményéről ott mindjárt a célnál a következő adatokat lehetett összeállítani:

Érkezés sorszám	N é v	Győrbe ért éjjel	Budapestről indult	Lovaglás ideje
1	Wodianer	10 ó. 30 p.	3 ó. 30 p.	7 ó.
2	Folis	11 „ 17 „	2 „ 50 „	8 „ 27 p.
3	Schüch	11 „ 18 „	2 „ 10 „	9 „ 8 „
4	Quoika	11 „ 35 „	2 „ 20 „	9 „ 15 „
5	Baich	12 „ 7 „	2 „ 10 „	9 „ 57 „
6	Fanta	12 „ 7 „	2 „ 10 „	9 „ 57 „
7	Molnár	12 „ 7 „	2 „ 10 „	9 „ 57 „
8	Forster	12 „ 16 „	2 „ 20 „	9 „ 56 „
9	Mészáros	12 „ 52 „	2 „ 20 „	9 „ 32 „
10	Vargyas	12 „ 52 „	2 „ 50 „	10 „ 02 „
11	Kreiszler	12 „ 54 „	2 „ 30 „	10 „ 24 „
12	Sardagna	12 „ 54 „	2 „ 30 „	10 „ 24 „
13	Krieghammer	12 „ 54 „	2 „ 30 „	10 „ 24 „
14	Waldbott	12 „ 57 „	3 „ 10 „	9 „ 47 „
15	Mikes	12 „ 57 „	3 „	9 „ 27 „
16	Dobrzánsky	12 „ 59 „	2 „	10 „ 59 „
17	Lašek	12 „ 59 „	2 „	10 „ 59 „
18	Waldbauer	1 „	3 „	10 „
19	Kopf	1 „	3 „	10 „
20	Dietl	1 „ 10 „	2 „ 10 „	11 „
21	Rumerskirch	1 „ 10 „	2 „ 20 „	10 „ 50 „
22	Xanthopulo	1 „ 15 „	2 „ 40 „	10 „ 35 „
23	Hummel	1 „ 15 „	3 „	10 „ 15 „
24	Bolváry	1 „ 16 „	2 „ 10 „	11 „ 6 „
25	Zecha	1 „ 26 „	2 „	11 „ 26 „
26	Guzmann	1 „ 26 „	2 „	11 „ 26 „
27	Reiter	1 „ 26 „	2 „	11 „ 26 „
28	Steininger	1 „ 26 „	2 „ 40 „	10 „ 46 „
29	Dittrich	1 „ 33 „	2 „ 50 „	10 „ 43 „
30	Zenone	1 „ 33 „	2 „ 50 „	10 „ 43 „
31	Fischl-Kimla	1 „ 33 „	2 „ 50 „	10 „ 43 „
32	Baumann	1 „ 36 „	2 „	11 „ 36 „
33	Bess	1 „ 36 „	2 „ 30 „	11 „ 6 „
34	Reimer	1 „ 36 „	2 „ 30 „	11 „ 6 „
35	Jankovich L.	1 „ 55 „	3 „ 10 „	10 „ 45 „
36	Edenberger	1 „ 58 „	2 „ 40 „	11 „ 18 „
37	Puszt	2 „	3 „ 30 „	10 „ 30 „
38	Auersperg	2 „	3 „	11 „
39	Normann	2 „ 05 „	3 „ 20 „	10 „ 45 „
40	Mityska	2 „ 05 „	3 „ 20 „	10 „ 45 „
41	Cichy	2 „ 05 „	3 „ 20 „	10 „ 45 „
42	Ordody	2 „ 10 „	3 „ 10 „	11 „

Érkezés sorszám	N é v	Györbe ért éjjel	Budapestről indult	Lovaglás ideje
43	Lang	2 ó. 15 p.	3 ó. 20 p.	10 ó. 55 p.
44	Bartha	2 „ 15 „	2 „ 30 „	11 „ 45 „
45	Pokorny	2 „ 15 „	2 „ 20 „	11 „ 55 „
46	Hets	2 „ 31 „	2 „	12 „ 30 „
47	Haidecker	2 „ 37 „	2 „ 40 „	11 „ 57 „
48	Késmárky	2 „ 51 „	3 „ 10 „	11 „ 41 „
49	Madarász	2 „ 51 „	3 „ 10 „	11 „ 41 „
50	Havassy	2 „ 51 „	3 „ 10 „	11 „ 41 „
51	Kiwisch	2 „ 58 „	3 „	10 „ 58 „

7 óra 58 perckor szólalt meg először a figyelmeztető trombitajel és a jelenlevők, kik az étkező-sátorban vitatgatták a verseny eshetőségeit, gyorsan kifelé sietve, éppen hogy kiérték a célponthoz, midőn két száguldó lovas alakja bontakozott ki a reggeli szürkületből, kik „full-pace“-ben vágattak a cél felé, melyet egymással való heves küzdelemben 8 órakor értek el.

Folis Jenő 10. huszárezredbeli és *Vargyas* Andor 3. honvéd huszárezredbeli főhadnagyk voltak ezek, kik ostor és sarkantyú alatt egymás között valóságos finist lovagoltak, melyben előbb nevezett fél-lóhosszal legyőzte versenytársát.

Annyira váratlan és különös volt ez a verseny-jelenet, hogy a jelenlevők csak jóval izgalmas lezajlása után ocsudtak föl meglepetésükből. Csaknem hihetetlen, hogy 230 kilométeres erőltetett lovaglás után ember és ló még ilyen óriás erőmegfeszítésre képes legyen! A jelenlevők bámulva és részben megdöbbenve nézték végig ezt a maga nemében ritka, bár embert és lovat kockáztató, lovaspárviadalt és rögtön kérdezgető érdeklődéssel

vették körül a két vakmerő huszártisztet, kiknek rekordja : 17 óra 10 perc volt.

Néhány pillanatra rá — 8 óra 4 perckor — *Baich* Péter br. 7. huszárezredbeli hadnagy érkezett meg élénk vágtatásban, 17 óra 57 p. alatt tevén meg az utat, míg 8 óra 8 perckor *Wodianer* Béla 12. huszárezredbeli hadnagy 16 óra 38 perces és *Fanta* Géza 7. huszárezredbeli főhadnagy 17 óra 58 perces rekorddal egymásután haladtak át a célon.

Az öt lovas kitűnő erőben volt, vidáman beszélgetve adták elő az őket ezer kérdéssel ostromló bajtársaknak és ismerős nézőknek úti élményeiket, azután a közönség közé elvegyülve, most már ők is érthető kíváncsisággal várták a többi lovas megérkezését.

Már ekkor nyilvánvaló volt, hogy *Wodianer* hadnagy rekordja a legjobb, mert ő Budapestről a legutolsó csoportban indult s a legelsőik között érkezett meg.

Ott a helyszínén elmondott elbeszélésekből kiderült, hogy *Wodianer* és *Folis* a hajnali vaksötétségben világitókészülék hiányában kedvetlenül ballagtak, midőn *Miklósfalva* előtt *Vargyas* utólérte őket.

A kitűnő villámos lámpával felszerelt *Vargyas*, ki maga elé pompásan világitó sugárkévét bocsátott, mindenáron szabadulni igyekezett két legveszedelmesebb ellenfelétől, kik immár mint megmentőjükhöz elválhatatlanul hozzászegődtek. Vágtatva lovagolt el előlük, de ők nem tágitottak oldala mellől, sőt még jobban ragaszkodtak hozzá. Hiába próbálta *Vargyas* az ő lovaikat agyongalopposzni, ők is győzték erővel és kitartással és annál szívesebben maradtak nyomában.

Igy értek *Zurándfalvára*, ahol itatás közben értesültek, hogy előttük még két lovas van. *Parndorf* után

Fólis főhdgy. a 2-ik díj nyertese „Kontár“ magyar félvér lován

Vargyas főhdgy. a 3-ik díj nyertese „Herold“ magyar félvér lován.

Waldbauer százados a 9-ik díj nyertese célhoz érkezik!

Haller százados Svehát előtt!

sikerült ezt a két lovast — kik nem mások, mint Baich és Fanta voltak — utólélniök és most már öten haladtak Bruckon át a cél felé.

Ezenközben megbizonyosodtak a felől, hogy előttük immár nincsen senki. Belátták, hogy az utolsó csoportban startolt Wodianert meg nem verhetik, valamint hogy a 2-ik csoportban indult Baich és Fanta sem juthatnak a 6-ik csoportbeli Vargyas és Folis elé. Tehát csak az lehetett kérdéses, hogy a két utóbbnevezett közül kié legyen a második díj?

Igy haladtak kedélyes beszélgetésben öten együtt Gallbrunnig, hol a községen való áthaladás után — kb. 14 kilométerre a céltól — Vargyas és Folis kiváltak a csoportból, hogy egymással megküzdjenek. A küzdelmet, mint fönt megírtuk, annak rendje és módja szerint meg is vívták.

A beérkezett lovasok híradásához képest egy órai időközben most csakugyan senki sem haladt át a célon.

Nagy várakozás után végre 9 óra 10 p.-kor *Mikes Andor* 8. honvéd huszárezredbeli hadnagy ügetett be kitünő állapotban levő lován; rekordja: 18 óra 8'5 perc.

9 óra 13 p.-kor érkezett *Krieghammer* Jenő báró 5. dragonyosrezredbeli hadnagy. Lova erősen izzadt, meghajtott; ideje 18 óra 43 perc.

9 óra 14 p.-kor *Dobržanszky* Román 2. landver dzsidasrezredbeli százados 19 óra 14 perc és *Lašek* János ugyanazon ezredbeli hadnagy 19 óra 14'1 perc alatt vágattak be. Előbbinek pompás kis lova kiváló jó erőben volt.

9 óra 54 perckor érkezett *Waldbauer* Henrik 8. honvéd-huszárezredbeli százados 18 óra 54 perc alatt friss lóról tanuskodó élénk vágatásban, nyomban utána pedig az erősen kimerültnek látszó *Kopf* Ferenc 4. landver dzsidasrezredbeli hadnagy futott be könnyenjáró lován 18 óra 54'1 perces rekorddal.

9 óra 59 p.-kor haladt át a célon *Xanthopulo* Leó 3. drag. ezredbeli hadnagy; idő: 19 óra 19 perc.

10 óra 1'5 p.-kor érkeztek az oldalterepen vágatva *Sardagna* Géza br. 5. honvéd huszárezredbeli főhadnagy 19 óra 31'6 perc és *Kreiszler* Frigyes 4. lovas tüzérsztyálybeli százados 19 óra 31'5 perc alatt.

10 óra 5 p.-kor lovagolt be *Normann* Sándor 8. dragonyos-ezredbeli főhadnagy; idő: 18 óra 45 perc.

10 óra 14'5 p.-kor *Dielt* Walter 7. dzsidásezredbeli hadnagy érkezett igen jó erőben levő friss lovával; idő: 20 óra 4'5 perc. Továbbá:

10 óra 19'5 p.-kor *Guzmann* Miksa 6. táb. tar. e.-beli száz. 20 óra 19'5 perces és *Reiler* József 6. táb. tar. ezredbeli hadnagy 20 óra 19'6 perces rekorddal.

10 óra 30 p.-kor *Hets* Viktor 9. honvéd huszárezredbeli főhadnagy 20 óra 30 perces és *Zecha* Egon 34. táb. á. ezredbeli főhadnagy 20 óra 30'1 perces rekorddal.

10 óra 30'1 perckor *Madarász* Bódog 8. honvéd huszárezredbeli főhadnagy 19 óra 20'2 perces, *Havassy* Jenő 8. honvéd-huszárezredbeli főhadnagy 19 óra 20'3 perces és *Késmárky* Béla 7. honvéd huszárezredbeli főhadnagy 19 óra 20'5 perces rekorddal.

10 óra 33 p.-kor *Jankovich* László 4. honvéd huszárezredbeli százados 19 óra 23 perces és *Bolváry* Gerhard 15. dragonyos-ezredbeli főhadnagy 20 óra 31 perces rekorddal.

11 óra 23 perckor friss lovakkal eleven vágatásban érkeztek *Haidekker* Győző 10. huszárezredbeli hadnagy 20 óra 43 perces és *Steininger* Ferenc 8. huszárezredbeli hadnagy 20 ó. 53'1 p. rekorddal.

11 óra 31 p.-kor *Dragoni* Alfréd vezérkari test.-beli száz. 20 óra 48'5 perces,

11 óra 40 p.-kor *Blaschke* Fülöp 3. táb. á. ezredbeli fhdgy. 21 óra 2 perces,

12 óra 9 p.-kor *Lang* Rudolf 3. ldv. dzsidásezredbeli fhdgy. 20 óra 49'5 perces rekorddal.

12 óra 35 p.-kor érkezett, lovát gyalog vezetve, *Mészáros* Vilmos 2. huszárezredbeli hadnagy, ki Bruckig igen jó rekorddal lovagolt, innen azonban az erős bokarándulást szenvedett lovát gyalog kellett vezetnie. Rekordja így is 21 óra 15 perc.

12 óra 37 p.-kor *Schüch* Artur 8. dzsidásezredbeli főhdy. 22 óra 27 perces,

12 óra 37'1 p.-kor *Hummel* Árpád 2. honvéd huszárezredbeli százados 21 óra 37'1 perces,

Sardagna br. főhdgy. a cél felé vágat.

Miköz hdgy. lovát érkezés után Bécsbe vezetik.

A győztes Wodianer hdgy. „Adamsapfel“ lovát a céltól Bécsbe vezetik.

12 óra 51 p.-kor lépésben érkezett fáradt irlandiján *Rumerskirch* Mór gr. 11. dzsidásezredbeli százados 22 óra 51 perces,

1 óra 46 p.-kor *Auersperg* Herward gr. 5. dragonyos ezredbeli főhadnagy 22 óra 46 perces, *Pust* Jenő 10. huszárezredbeli százados 22 óra 16 perces és *Cichy* János 4. ldv. dzsidásezredbeli hadnagy 22 óra 26 perces,

2 óra 15 p.-kor *Lenz* Albin 3. honv. huszárezredbeli főhadnagy 24 óra 15·5 perces,

2 óra 20 perckor *Haller* Szaniszló vezérkari test.-beli száz. 23 óra 40 perces,

2 óra 23 p.-kor *Edenberger* Rikárd 14. dragonyosezredbeli főhadnagy 25 óra 8 perces,

2 óra 56 p.-kor *Bess* János br. hadnagy 9. huszárezredbeli hadnagy 24 óra 26 perces,

2 óra 57 p.-kor *Baumann* József 48. gyalogezredbeli száz. 24 óra 56·5 perces,

3 óra 25 p.-kor *Bartha* Albert 21. honvéd-gyalogezredbeli százados 24 óra 55 perces,

3 óra 27 p.-kor *Kempner* Pál 3. huszárezredbeli hadnagy 25 óra 17 perces,

3 óra 48 p.-kor *Haller* József $\frac{1}{11}$ tüzérezredbeli főhadnagy 25 óra 8 perces rekorddal.

Hosszabb szünet után :

5 óra 50 p.-kor *Antal* Miklós 1. honvéd huszár-ezredbeli százados 26 óra 20 p.-es és *Exinger* Farkas 2. dzsidásezredbeli főhadnagy 26 óra 20·1 perces rekorddal.

10 óra 45 p.-kor este lovagolt el a cél mellett Pokorny Ágoston 16. huszárezredbeli főhadnagy, ki Parndorfnál a virradatkor beállott sötétségben fölbukván, agyrázkódást szenvedett. Vele lovagló bajtársa orvosi felügyelet alatt hagyta vissza a faluban, hol 10 óra hosszat eszméletlenül feküdt. Mikor azonban estefelé magához tért, minden orvosi tilalom ellenére lóra ült és belovagolt Bécsbe.

12 óra 30 perckor éjjel megérkezett Obauer Alfréd 26. gy. ezredbeli alezredes 33 órás rekorddal.

A lovaglást részint a ló megsántulása, részint megbetegedése miatt 29 lovasnak kellett föladnia. Az erre vonatkozókat az alább következő táblázatos kimutatásunk tartalmazza.

Kimutatás

a célhoz be nem érkezett lovasok- és lovakról.

Sorszám	A lovas neve	A ló		A lovaglást feladta		Megjegyzés
		neve	származása	hol	mi okból	
1	Thun gr. fhgy.	Manne	telivér	Zurándfalva	A ló 3-szor kólikát kapott	Azóta egészséges
2	Reimer V. fhgy.	Vera-Edith	telivér	Moson	Itatás közben a ló a Dunába fulladt	
3	Tyszkiewicz gr. fhgy.	Jagel	telivér	Győr	A ló lesántult	
4	Weissbeck fhgy.	Hurricane	félvér	Moson	Szögbehágás	
5	Zenone hgy.	Csábitó	félvér	Hegyeshalom	A ló kólikát kapott	Azóta egészséges
6	Vlček hgy.	Proféta	félvér	Pozsony	Csüdrándulás	Útiránya Komárom—Pozsony volt
7	Kiwisch fhgy.	Gunnersbury	félvér	Öttevény	A ló kólikát kapott	Elhullott
8	Lichtenstein fhgy.	Master	félvér	Moson	A ló kólikát kapott	Azóta egészséges
9	Waldbott br. hgy.	Csehbojár	félvér	Stixneusiedl	A ló kólikát és hólyag-görcsöt kapott	Azóta egészséges, befödötték
10	Telegdi hgy.	Telegdi	irlandi	Győr	Inrándulás	Egészséges
11	Molnár hgy.	Daróc	félvér	Moson	A lovas 10 nappal előbb szenvedett agyarázkódás miatt menetképtelenné lett	

12	Forster fhgy.	Kincses	félvér	Parndorf	Csüdrándulás	
13	Barabás fhgy.	Elza grófné	félvér	Győr	Csüdrándulás	
14	Gr. Clam fhgy.	Sophist	félvér		Csüdrándulás	
15	Raunihar fhgy.	Cymbrier	félvér	Kimle	Elkévedt, idővesztesség	
16	Dittrich fhgy.	Maniusia	félvér	Miklósfalu	A ló kimerült	Azóta egészséges
17	Fischl-Kimla hdgy.	Mary	félvér	Miklósfalu	A lovas inrándulással startolt; menet- képtelenné lett	
18	Nagy hdgy.	Nothung	félvér	Győr	Megbicsaklás	
19	Quoika száz.	Antiputzerl	félvér	Moson	Rossz víztől eredő kólika	Elhullott
20	Blondiau száz.	Buckfeuer	félvér	Győr	Csüdrándulás	Bicskén itatás köz- ben a ló megijedt
21	Woyer hgy.	Plaisirchen	telvér	Moson	A ló kimerült	
22	Eder szds.	Bajadère	félvér	Hegyes- halom	A ló kimerült, 39-8" C. láz	Már másnap egészséges volt
23	Hausch hdgy.	Granit	félvér	Moson	A ló hátsó bal lábára megsántult	
24	Mityska fhgy.	Liszka	félvér	Moson	Egyenlítő-szalag rán- dulás	
25	Véver br. szds.	Fanfare	félvér	Stixneusiedl	Vértódulás	Elhullott

Sorszám	A lovas neve	A ló		A lovaglást feladta		Megjegyzés
		neve	származása	hol	mi okból	
26	Keresztes fhdy.	Ritta	ismeretlen	Parndorf	Vértódulás, szédülés	Azóta egészséges
27	Jankovich őrnagy	Hajnal	félvér	Moson	Csüdrándulás	
28	Ordódy hdgy.	Keszeg	félvér	1200 lépésre a céltól	A ló kimerült, 3 óráig feküdt az út ár- kában. 4 nap mulva gyalog ment haza Érsekújvárra (190 klm.)	
29	Brunhuber hdgy.	Őszirózsa	félvér	Győr	Egyenlítő szalag- rándulás	

A lovak hőmérsékét az alább következő táblázat tünteti föl. Amely lovak temperatúrája nincs közölve, azok testi melegének megmérése azon oknál fogva, mert a ló türelmetlensége, vagy a tulajdonos nem engedte meg, lehetetlen volt.

Egy lovas a célhoz érkezik.

Seehald C. fénnyíró intézete Bécsben.

Hőmérséklet táblázat

egy-
lo-
vak-
nak
köz-
vet-
len-
ül
a
cél-
hoz
ér-
ke-
zés
után
meg-
mért
testi
me-
legéről.

A 1 ó		
tulajdonosa	neve	hőmér- séklete
Wodianer hadnagy	Adamsapfel	39°9 ⁰
Folis főhadnagy	Kontár	38°2 ⁰
Vargyas főhadnagy	Herold	38°8 ⁰
Baich br. hadnagy	Szombati	38°4 ⁰
Fanta főhadnagy	Carmen	38°6 ⁰
Mikes hadnagy	Helyes	38°2 ⁰
Krieghammer br. hadnagy	Trapper	38°1 ⁰
Normann főhadnagy	Pigulka	39°2 ⁰
Waldbauer százados	Szegfü	39°0
Kopf hadnagy	Elmira	38°5 ⁰
Dobrzanski százados	Vikta	38°6 ⁰
Lašek hadnagy	Domäne	38°7 ⁰
Xanthopulo hadnagy	Baronin	38°5 ⁰
Havassy főhadnagy	Biztos	38°2 ⁰
Késmárky főhadnagy	Gredister	39°1 ⁰
Jankovich százados	Filou 11	38°6 ⁰
Kreiszler százados	Csörgő	39°3 ⁰
Madarász főhadnagy	Ara I	38°1 ⁰
Sardagna br. főhadnagy	Virtus	39°9 ⁰
Guzmann százados	Danaë	38°6 ⁰
Zecha főhadnagy	Müllerin	39°0
Bolváry főhadnagy	Kenderes	38°5 ⁰
Haidekker hadnagy	Folt	38°4 ⁰
Dragoni százados	Putz	39°1 ⁰
Lang főhadnagy	Djak	38°8 ⁰
Steininger hadnagy	Gidran	38°3 ⁰
Blaschke hadnagy	Capitano	39°1 ⁰
Mészáros hadnagy	Snipp-Snapp	38°2 ⁰
Hummel százados	Pepi	38°9 ⁰

A l ó		
tulajdonosa	neve	hőmér- séklete
Pust százados	Postilion	38°9 ⁰
Cichy hadnagy	Cholewa	38°6 ⁰
Schüch főhadnagy	Vándor	39°1 ⁰
Auersperg gr. főhadnagy	Media	38°8 ⁰
Rumerskirch gr. főhadnagy	Milton	40°1 ⁰
Haller százados	Crossbow	39° ⁰
Edenberger főhadnagy	Csalfa	38°5 ⁰
Bess br. hadnagy	Jutta	38°9 ⁰
Bartha százados	Belle Parisienne	38°8 ⁰
Baumann százados	Sirius	39°5 ⁰
Antal százados	Megyer	38°3 ⁰
Exinger főhadnagy	Mary Hearth	39°4 ⁰

5. A kondíció-vizsga.

Október 9-én délelőtt 11 órakor és nem mint már hetekkel azelőtt az előzetes határozványokban kihirdeték: d. u. 2 órakor, kezdődött meg a Krieauban a kondíció bírálata. Ennek a változásnak természetes következménye volt, hogy mire a sportbarátok és érdeklődők d. u. félkettőkor a pályatéren gyülekezni kezdtek, már javarészen lezajlott a versenynek az egész sportvilágra nézve legjelentősegebb része: az erőbeli állapot döntő megvizsgálása, melytől a díjak végleges odaitélése függött és aminek az egész monarkia lovastisztjei és sportemberei már hónapokkal azelőtt feszült várakozással néztek eléje. Sajnos, hogy éppen ettől a legtanulságosabb versenyaktus látványosságától a leghivatottabb sportközönséget

Wodianer hdy. a verseny győztese „Adamsapfel“ magyar nevelésű telivérjén kondícióvizsga után.

Fanta főhdy. az 5-ik díj nyertese a kondícióvizsgán előlovagolja „Carmen“ magyar félvér lovát.

Baich br. hdgy. a 4-ik díj nyertese „Szombati“
magyar félvér lován.

Mikes hdgy. a 6-ik díj nyertese „Helyes“ magyar félvér lován.

megfosztották és főképpen a verseny győzteseinek kondíciópróbája maradt a hivatalos sportvilág szakértő méltatása és elismerése nélkül.

Mire a nagyszámban odagyülekező lelkes nézőközönség összesereglett, akkorára a díjazottak lovainak megbírálása már véget ért. Az ily módon megcsalatkozott publikum, melynek sorában néhány, távolfekvő állomásokról, még Galiciából is csupán ezért a lovasprodukcióért ideutazott lovastiszt és sportférfiu is volt, hangosan és méltatlankodva elégedetlenkedett.

A versenyzőket célhoz érkezésük idejének sorrendje szerint szólították az 1500 lépés hosszú homokpályára, amelyet kétszer kellett körüllovagolniuk. Még pedig az első fordulót ügetésben legalább 5, a második fordulót vágatásban legalább 3 perc alatt. Ezenközben — tehát nem különfordulóban — kellett a föltételekben megállapított két akadályt is: az árkot és a deszkafalat ugratniuk.

A legnagyobb érdeklődéssel nézte végig valamennyi jelenlevő ezen produkciót, melynek a pályázók általában fényesen feleltek meg. Valamennyi lovas gyorsabban járta be a pályát, mint kellett volna; többnyire 6 perc alatt.

Az első ló — *Wodianer* hadnagyé — kissé mereven indult. Mindazonáltal elég könnyen és főleg vágatásban fürgén járta be a pályát és végezte ugrásait.

Folis főhadnagy lova az elejére bicegett s nehézesen ügetett, vágatásban azonban igen könnyen ment és annak ellenére, hogy az ároknál egyszer kitört, aminek következtében időt veszített, mégis 5½ perc alatt járta meg a megszabott utat.

Vargyas főhadnagy lova hátulját kimélve, ügetett; galoppja a természetből fogva nem lévén szép, nem

produkált e tekintetben különösebb járást. Ellenben a ló külső megjelenése és állóhelyben szemlélt kondíciója általános elismerésben részesült. Ugy tudjuk, evőkedvét mindvégig megtartotta.

Feltűnő jó erőben voltak *Baich* báró hadnagy és *Fanta* főhadnagy, valamint *Mikes* hadnagy és *Dobržansky* százados lovai, melyeken a fáradságnak semmi jele nem látszott meg; teljesen tisztán és szabadon mozogtak s nagy menőkedvet mutattak.

Továbbá igen jó állapotban produkálták magukat és fürgén mozogtak *Waldbauer* százados, *Madarász* és *Havassy* főhadnagyk lovai, úgy hogy ezek kondíciójának a három első ló erőbeli állapotával eszközölt összehasonlítása sok nézőben azt a kérdést ébresztette, vajjon a verseny eredményére nagy súllyal bírónak emlegetett kondícióbírálat nem fogja-e a helyezést, azaz a nyertesek sorrendjének megállapítását, utóbbiak javára megváltoztatni.

Krieghammer hadnagy, *Normann* főhadnagy, *Xanthopulo* hadnagy és *Késmárky* főhadnagy lovai jelentékenyen megcsappanva, de elég könnyen mozogva álltak a bírák elé, míg a *Kopf* és *Lašek* hadnagyk, nemkülönben *Jankovich* százados lovai már kevésbbé megviselteknek és jó menőkedvűeknek látszottak.

A kondíció megállapításában a zsüri szorosan a versenyföltételekhez tartotta magát és ítéletében teljesen annak szószerint való értelméhez ragaszkodva, járt el. A propozíciók idevágó pontja a testi állapot és nem az épség megvizsgálásáról szólt és föltételül csak azt szabta meg, hogy a versenyző a kitűzött pályát a megkövetelt járómódban és meghatározott időben belovagolja.

Ehhez képest a díjak odaitélése az elért legjobb idő-

rekordok sorrendjében történt meg; egyedül *Madarász* főhadnagy, ki lovaglásának ideje szerint a 14-ik helyre jutott volna, maradt ki a helyezettek közül, mert lova vonakodott a deszkafalat ugrani s míg lovása az ugrásra kényszerítéssel vesződött: eltelt a pálya belovaglására kiszabott 8 perc és nevezett főhadnagy elvesztette a díjra való igényét.

Emiatt a sorban következő *Kreiszler* Frigyes száz. került a 17-ik helyre 19 óra 31·5 perces rekordjával.

A díjat nyert lovasok és rekordjuk a következő:

1. <i>Wodianer</i> Béla hadnagy . . .	16 óra 38 perc
2. <i>Folis</i> Jenő főhadnagy . . .	17 „ 10 „
3. <i>Vargyas</i> Andor főhadnagy . . .	17 „ 10·1 „
4. <i>Baich</i> Péter br. hadnagy . . .	17 „ 54 „
5. <i>Fanta</i> Géza főhadnagy . . .	17 „ 58·5 „
6. <i>Mikes</i> Andor hadnagy . . .	18 „ 8·5 „
7. <i>Krieghammer</i> Kurt br. hadnagy .	18 „ 43 „
8. <i>Normann</i> Sándor főhadnagy . .	18 „ 45 „
9. <i>Waldbauer</i> Henrik százados . .	18 „ 54 „
10. <i>Kopf</i> Ferenc hadnagy . . .	18 „ 54·1 „
11. <i>Dobržansky</i> Román lovag százados	19 „ 14 „
12. <i>Lašek</i> János hadnagy . . .	19 „ 14·1 „
13. <i>Xanthopulo</i> Leon hadnagy . . .	19 „ 19 „
<i>Madarász</i> Bódog főhadnagy . . .	19 „ 20·2 „
14. <i>Havassy</i> Jenő főhadnagy . . .	19 „ 20·3 „
15. <i>Késmárky</i> Béla főhadnagy . . .	19 „ 20·5 „
16. <i>Jankovich</i> László százados . . .	19 „ 23 „
17. <i>Kreiszler</i> Frigyes százados . . .	19 „ 31·5 „

A 17 elsőül helyezett lovas előlovaglása után fél-órás szünet következett, melynek elteltével a bírálóbizottság megtekintette azon helyzetlen lovasok lovait, kik lovukat előlovagolni hajlandók voltak.

Ezek között a 20 óra alatt és ezen időn felül be-
érkezett lovak között alig volt egy-két fáradtnak látszó
paripa. A legtöbb kitünő állapotban produkálta magát.

Délután 4 óra felé járt az idő, midőn a zsüri előtt
megjelent a szerencsétlenül fölbukott *Pokorny* Ágost
főhadnagy, kit azon törhetetlen akaraterejeért és lelkes
sportszereteteért, melyet az előzőekben elmondott bal-
esete ellenére is végrehajtott lovaglásával bebizonyított,
bajtársai és a jelenlevő nézőközönség rokonszenves
éljenzéssel fogadtak.

*

A verseny győztesének: *Wodianer* hadnagynak
lovaglása mindenképpen kiváló lovasteljesítés.

A budapest-győri 123 kilométeres útrészletet 7 óra
alatt, tehát óránként átlagosan 17·5 kilométeres, vagyis
kilométerenkint 3·9 perces sebességgel lovagolta be.

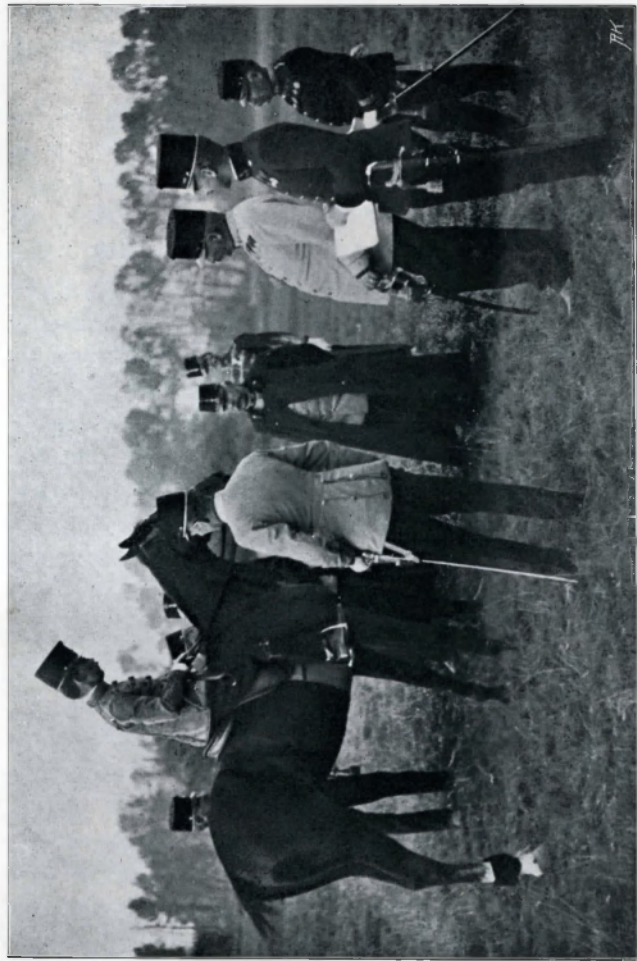
Az útvonal második felét, vagyis a győr—sveháti
107 kilométeres útrészt, óránként átlagosan 13·3 kilo-
méteres, vagyis kilométerenként 4·7 perces sebességgel
tette meg.

A második útszakaszban való lassabb lovaglásának
oka az, hogy már senki sem lévén előtte, akivel szemben
rekordját megvédeni kellett volna, nem erőltette többé
a gyorsaságot és az itatáshoz szükséges megállásokon
kívül Mosonban 20 perces pihenőt is tartott.

Az egész 229·5 klm. hosszú útvonalon kifejtett
átlagos sebessége óránként 13·9 klm., pihenők nélkül
pedig: 15·5 kilométer. Összesen 1 óra 50 percet pihent
s mégis 30 perccel gyorsabban lovagolt, mint az utána
következő második győztes, ki csak kb. 25 perc pihenőt
tartott.

Seebald C. fényiró intézete Bécsben.

Pokorny főhadnagy, ki Parndorf előtt lovával felbukott és agyrázkódást szenvedett, a Krieauba érkezik.

Ez a rekord az összes bel- és külföldi distáncversenyek eredményét messze fölülmulta.

A bécs—berlini 580 kilométeres messzelovaglás átlagos sebessége óránként 8·1, a bihač—szerajevói 288 kilométeres versenyé 11·8 kilométer volt.

A rouen—deauville-i verseny győztese a távolság első — éjjel belovagolandó — 130 kilométeres szakaszát 15 óra alatt, tehát óránként átlag 8·6 kilométeres sebességgel haladta meg, míg a 85 klm. hosszú — a gyorsaság próbájára szolgáló útrészleten — 4 óra 13 perc alatt óránként 21 kilométeres sebességet mutatott föl, vagyis az egész 215 kilométeres távolságot: 11·3 kilométeres átlagos sebességgel járta meg. Ámde a verseny két szakasza között 19 órás pihenő volt.

Wodianer hadnagy mint úrlovas is nagy sikerrel lovagol a monarkia versenypályáin, ahol már számos első és második díjat vitt el. Az 1908. évi *hadserg-akadályversenyt* is ő nyerte meg s így ebben az évben a budapest—bécsi distáncversennyel együtt *két legnagyobb katonai versenynek* volt a győztese.

Wodianer lovát Eszterházy Miklós Móric gróf csákvári ménésében nevelték. Mint kétéves egyszer Tatán 1901-ben egy versenyben futott — helyezetlenül.

Ezután mint hároméves nehányszor a debreceni 2. honvéd huszárezred falkája után vadászott. Később egy szezón alatt Holicson is vadászott, ahol megnyerte a „Gäste steeple chase“-t, az egyetlen versenyét, melyet versenypályán más lovakkal szemben nyert, mert futott még Krakkóban 1907-ban egy 5000 méteres akadályversenyben és ugyanott 1908-ban a 3600 méteres „Corps steeple chase“-ben is, mind a kétszer helyezetlenül.

Pedigréje a következő:

Adamsapfel (1) ellették 1899-ben

anyja : Szépalma (1)		apja : Manfréd (27)	
anyja :	apja :	anyja :	apja :
Themenae (1)	Fehérholló (4)	Ada Byron (27)	Cambuscan (16)

*

A versenyben, amennyire kinyomoznunk sikerült, a következő ménesek által nevelt lovak vettek részt:

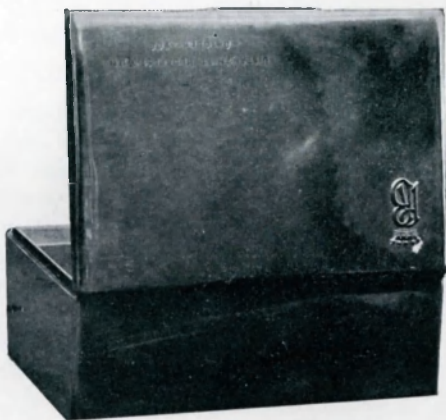
Bárczay Sándor daróci ménese (Guzmann száz.)
Baich Péter br. varadiai ménese (Fanta fhdgy.)
Borbély György tiszaroffi ménese (Hets fhgy.)
Esterházy Miklós Móric gróf csákvári ménese (Wodianer hdgy.)
Oyenes Kálmán pálmamajori ménese (Blondiau száz.)
Geiszt Gyula csáki ménese (Havassy fhgy.)
Horthy Szabolcs kenderesi ménese (Lichtenstein fhgy.)
 " " " " (Bolváry fhgy.)
Károlyi Tibor gróf mácsai ménese (Bartha száz.)
Kisbéri állami ménés (Kiwisch hdgy.)
 " " " (Jankovich száz.)
 " " " (Obauer alezr.)
Gróf Komorovszky chorotowi ménese (Normann fhgy.)
Özv. Döry Vilmosné dombovári ménese (Madarász fhgy.)
Königswarter Hermann br. kisszántói ménese (Jankovich örgy.)
 megyeri *Krausz* Izidor tótmegyeri ménese (Antal száz.)
Lukasiewicz ménese (Véver száz.)
Mikes Ármin gróf zabolai ménese (Bess-Chrostin hgy.)
Neumann Mór csongrádmegyei ménese (Xanthopulo hdgy.)
Orosz Zoltán dombrádi ménese (Hummel száz.)
Radautzi állami ménés (Edenberger hdgy.)
Széchenyi Frigyes gróf s.-tarnócai ménese (Waldbauer száz.)
Szluha István tolnamegyei ménese (Kempner hdgy.)
Solymossy br. apatelki ménese (Lenz fhdgy.)
Szőke Kálmán kengyeli ménese (Ordódy hdgy.)
Viktor Ádám zatúzi ménese (Dobržanszky száz.)
Vojnich Simon zobnaticai ménese (Mikes hdgy.)

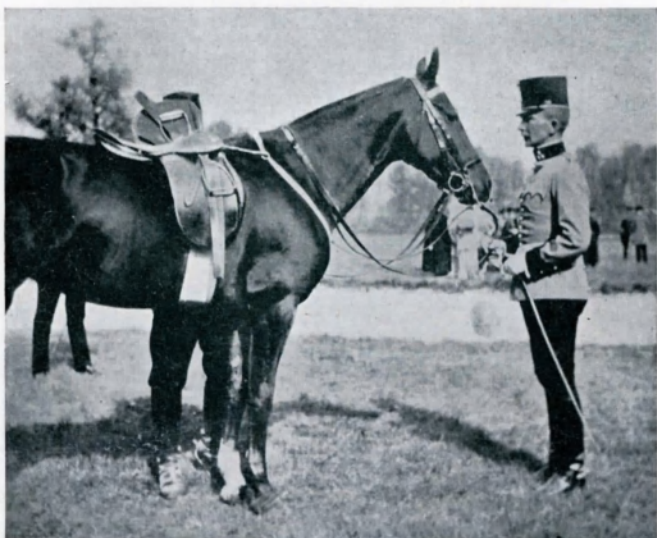

Normann főhdgy. a 8-ik díj nyertese a kondícióvizsgán.

A 10-ik díj: a cs. és kir. lovassági főfelügyelő tiszteletdíja.

Dobržanszky lovag száz. a 11-ik díj nyertese nyergelteti „Vikta“ galíciai félvérjét a kondícióvizsgához.

Krieghammer br. hdgy. a 7-ik díj nyertese „Trapper“ magyar félvérjén.

Lašek hdgy. a 12-ik díj nyertese „Domäne“ galíciai félvér lován a kondícióvizsgáról visszajön.

Zoltán Sándor székelyi ménese (Folis hldgy.)

Zichy Nándor gróf sárszentmiklósi ménese (Baich hdgy.)

A verseny lovasai által elért eredményekről, a rájuk vonatkozó adatokról, valamint a használt lóanyag-ról az alább következő táblázatos kimutatások adnak tájékoztatást.

Kimutatás
a versenyben résztvett lovasokról.

A startolt lovasok közt volt			Beérkezett		A 17 díjból kapott	
			össze- sen	‰-ban ki- fejezve	össze- sen	‰-ban ki- fejezve
Rendfokozat szerint	törzstiszt	2	1	50	—	—
	százados	19	14	73·6	4	23·5
	főhadnagy	31	19	61·3	5	29·5
	hadnagy	27	16	59·2	8	47
Fegyvernem szerint	testőr lovasszázad- beli	1	—	—	—	—
	vezérkari	4	2	50	—	—
	cs. és kir. gyalogsági	2	2	100	—	—
	honvéd gyalogsági	2	2	100	—	—
	huszár	17	11	64·7	4	23·5
	honvédhuszár	16	12	75	6	35·3
	dragonyos	10	7	70	3	17·6
	dzsidas	9	4	44·4	—	—
	tüzér	9	6	66·6	1	6
	landverdzsidás	6	5	83·3	3	17·6
	vonatezredbeli	3	—	—	—	—
Összesen :		79	50	63·2	17	100

Kimutatás

a versenyben résztvevő lovak koráról.

Kor szerint	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	Ismeret- len koru idős	Összesen
	é v e s l ó													
Startolt	2	9	17	15	12	4	4	4	2	1	—	1	8	79
Beérkezett	1	5	11	13	7	1	4	2	2	1	—	—	3	50
Díjat nyert	—	2	4	4	2	—	3	—	1	1	—	—	—	17

Kimutatás

a versenyben használt lovak fajáról.

Származás		Indult	Célhoz ért		Díjat nyert		Elhullott		Nyerte a
			számszerint	u/-ban ki-fejezve	számszerint	u/-ban ki-fejezve	számszerint	u/-ban ki-fejezve	
Telivér		10	4	40	2	20	2	20	1-ső és 15-ik díjat
F é l v é r	Magyarországon nevelt	50	33		10		2		2., 4., 5., 6., 7., 9., 13., 14., 16. és 17-ik díjat
	Galiciában nevelt	9	6		3		1		8., 11. és 12-ik díjat
	Ismeretlen származású, de valószínűleg angol félvér	7	5	66,5 %	2	21,7 %	—	57 %	3. és 10-ik díjat
	Irlandból importált	3	2		—		1		
Összesen :		79	50	63,2	17	21,5	6	7,5	

A 6-ik díj: A cs. és kir. közös hadügyminiszterium tiszteletdíja
Az ó-dalmándi csikótelep állományából választott lovat „Diadal” angol teli-
vér után **Festetich** Taszilo gr. somogy-berzencei ménesében nevelték.

Ezen kimutatás nem egészen egyezik az idevonatkozólag megjelent különböző közlemények adataival, mert azok — sőt a hivatalos kiadás táblázata is — 3 telivérrrel többet tüntetnek föl. Ezek: Kempneré (kiszolg. sarzsi), Kreisler általunk jól ismert félvére és Edenberger radautzija.

A hivatalos közlemény nem számítja továbbá az irlandiak közé Telegdi hdgy. lovát, ellenben beszámítja az elhullott magyarországi félvérek közé, holott a ló tényleg irlandi és még ma is él.

6. Díjkiosztás.

A cs. és kir. katonai lovagló tanárképző-intézet lovagtermében október 9-én délelőtt 10 órakor végbe ment ünnepélyes díjkiosztással a budapest—bécsi meszszelovagló verseny hivatalos befejezést nyert. A hirneves lovasgenerálisok arcképével és emlékezetes lovascsaták diadaljelvényeivel ékesített díszes teremben a verseny lovasain kívül megjelentek: *Brudermann* lovag lovassági tábornok, lovassági főfelügyelő, *Rohr* altábornagy, honvédlovassági felügyelő, *Sachse* altábornagy, a katonai lovagló tanárképző-intézet parancsnoka, *Véver* tábornok landverlovassági felügyelő, *Huyn* gróf és *Unterrichter* tábornokok, brigadérosok, valamint a rendezőbizottság valamennyi tagja. A díjak átadása előtt *Brudermann* lovassági tábornok a következő beszédet mondotta :

„A hadügyminiszter úr Ő nagyméltósága, ki személyesen akart eljönni, hogy a díjkiosztásnál jelen legyen és az urakkal megismerkedjék, nagyon sajnálja, hogy a delegációk ülései miatt a megjelenésben gátolva van. Mindenekelőtt köszönetemet fejezem ki Ő nagyméltóságának, hogy Ő császári és apostoli királyi *Felsége* engedelmével ezt a distáncversenyt rendezte és ezáltal a lovaskatonai sportfoglalkozások iránt való nagy érdeklődésének újabb tanujelét adta. Magát a distánclovaglást kitünő eredménnyel hajtották végre, 50 lovas érte el a célt, az első győztes csaknem hihetetlen rövid idő alatt érkezett be ; ez a siker mindnyájunkat és az

egész haderőt a legnagyobb megelégedéssel tölti el. Különösen megörvendeztető az, hogy nemcsak valamennyi lovascsapat, hanem a vezérkar és a gyalogság tisztjei is oly kiváló lovasteljesítéseket produkáltak. A kiosztásra kerülő pénzdíjak bizony nem oly nagyok, mint ahogy a fáradságos és költséges előkészületek megkivánták volna. A győzteseknek jutalmukat éppen a megelégedésben és a lovaglásuk által keltett büszkeségükben és ama tiszteletdíjakban kell megtalálniuk, melyeket a legfelsőbb hadúr, a császári és királyi ház tagjai és a katonai hatóságok adományoztak. Ezeket örök emlékül meg kell őrizniök.

Mielőtt a díjkiosztáshoz hozzáfognék, felhivom az urakat, hogy gazdag tapasztalataikat, melyekre már az előkészítő tréning és a distánclovaglás alatt szert tettek, az egész hadseregben leendő értékesítés végett rövid vezérszavakban tudomásomra hozzák, amely célból kérdőíveket fogok kiadni.

Mindazoknak, kik a lovagláson résztvettek, köszönetemet fejezem ki kitartásuk-, akaraterejük- és erélyükért, melynek fényes bizonyosságát adták, midőn sokszor, még a legnehezebb viszonyok között is, a cél elérésére törekedtek. Megköszönöm egyuttal áldozatkészségüket is, mellyel a tréning fáradalmaikat és anyagi terheit magukra vállalták.

Végül köszönetet mondok a rendezőbizottságnak, különösen pedig a startbizottság elnökének és a lovagló tanárképző-intézet parancsnokának azért a segédkezésért, mellyel a rendezés foganatosítása körül engem támogattak.

Erre *Brudermann* lovassági tábornok a díjakat kiosztotta:

Díjat nyertek:

Az *első díjat*: Ő Felsége tiszteletdíját, egy ezüst lovasszobrot, mely Ő Felségét ügető lovon ábrázolja és a melynek talapzatára erősített aranytáblácskán a következő ajánló felírás olvasható: „Adományozta Ő császári és királyi Felsége a budapest—bécsi messzelovaglás 1908. győztesének“; továbbá 3000 koronát és egy aranyplakettet, *Wodianer* Béla 12. huszárezredbeli hadnagy.

A *második díjat*: Ő cs. és kir. Fensége *Ferenc Ferdinánd* főherceg úr tiszteletdíját, egy ezüstserleget, továbbá 2000 koronát és egy aranyplakettet, *Folcs Jenő* 10. huszárezredbeli főhadnagy;

A 7-ik díj : A cs. kir. landverminiszterium tiszteletdíja.

A *harmadik díjat*: Ő cs. és kir. Fensége *Ferenc Salvator* főherceg úr tiszteletdíját, egy arany cigarettatárcát, továbbá 1200 koronát és egy ezüstplakettet, *Vargyas Andor* 3. honvédhuszár-ezredbeli főhadnagy.

A *negyedik díjat*: Ő cs. és kir. Fensége *Frigyes* főherceg úr tiszteletdíját, egy ezüst mokkakávés készletet, továbbá 1000 koronát és egy ezüstplakettet, *Baich Péter* br. 7. huszárezredbeli hadnagy.

Az *ötödik díjat*: Ő cs. és kir. Fensége *József* főherceg úr tiszteletdíját, egy ezüstitálcát, továbbá 800 koronát és egy ezüstplakettet, *Fanta Géza* 7. huszárezredbeli főhadnagy.

A *hatodik díjat*: egy lovat mint a cs. és kir. közös *hadügy-miniszterium* tiszteletdíját, továbbá 600 koronát és egy ezüstplakettet, *Mikes Andor* 8. honvédhuszár-ezredbeli hadnagy.

A *hetedik díjat*: a cs. kir. *landverminiszterium* tiszteletdíját, egy ezüst borospohárkészletet, továbbá 500 koronát és egy ezüstplakettet, *Krieghammer Kurt* br. 5. dragonyosezredbeli hadnagy.

A *nyolcadik díjat*: a m. kir. *honvédelmi miniszterium* tiszteletdíját, egy aranyórát, továbbá 500 koronát és egy ezüstplakettet, *Normann Sándor* 8. dragonyosezredbeli főhadnagy.

A *kilencedik díjat*: a cs. és kir. *vezérkar* tiszteletdíját, egy ezüstkaszettát, továbbá 400 koronát és egy ezüstplakettet, *Waldbauer Henrik* 8. honvéd huszárezredbeli százados.

A *tizedik díjat*: a cs. és kir. *lovassági főfelügyelő* tiszteletdíját, egy ezüstkaszettát, továbbá 300 koronát és egy ezüstplakettet, *Kopf Ferenc* 4. landver dzsídásezredbeli hadnagy.

a *tizenegyedik díjat*: a soproni *tisztí lovasegylet* tiszteletdíját, Ő Felsége kis ezüst lovasszobrát, továbbá 200 koronát és egy ezüstplakettet, *Dobržanszky Román* lovag 2. landver dzsídásezredbeli százados.

A *tizenkettő-tizenhetedik díjat*: egy-egy ezüstplakettet, *Lašek János* 2. ldv. dzs. ezredbeli, *Xanthopulo Leo* 3. drag. ezredbeli hadnagyk, *Havassy Jenő* 8. honvéd huszárezredbeli, *Késmárky Béla* 7. honvéd huszárezredbeli főhadnagyk, *Jankovich László* 4. honvéd huszárezredbeli és *Kreisler Frigyes* 4. lov. tűz. o.-beli századosok.

A *distáncverseny* összes többi résztvevői, azok is, kik nem érkeztek célhoz, egy bronzplakettet kaptak. Egy nem hivatalos

tiszteletdíjat, melyet bajtársak ajánlottak fel, kapott még *Pokorny* Ágoston 16. huszár ezredbeli főhadnagy, tanúsított rendkívüli lovasenergiája és akaraterije elismerésül.

Ezzel a nagynevezetességű lovasmérkőzés utolsó hivatalos aktusa befejeződött.

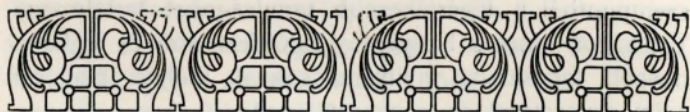
Aznap este 8 órakor a distánclovasok tiszteletére a „Riedhof“-ban bankettet rendeztek, melyen az egész bécsi helyőrség lovastisztjei és a versenyre Bécsbe rándult lovastisztek élükön a lovastábornoki karral teljes számban megjelentek.

A kedélyes lakomán mindvégig derűs hangulat és jókedv uralkodott és számos tószót hangzott el. A felköszöntők sorát *Brudermann* lovag, lovassági tábornok nyitotta meg, ki Ő Felségére emelte poharát és beszédje végén a distánclovasokat éltette.

A fegyveres erő által fiszteletdíjul adományozott plakett első- és hátsólapja.

V. FEJEZET.

A verseny tanulságai.

A törekvő embert tevékenységében az alkotás vágya ösztönzi és tettekre kész akarata a kitűzött cél elérésére serkenti. A siker reménye — akár anyagi, akár erkölcsi vállalatról van szó — az a belső rugó, mely az erőt cselekvésre, az ambíciót kitartásra ösztökéli és az elmét eszmékre ragadja. Ámde a munka eredménye nemcsak ezen erkölcsi befolyásoktól függ, hanem egyébbb reális eszközök és szellemi tényezők is szükségesek, hogy a legegyszerűbb terv is megvalósuljon. Ezek a részben dologi, részben észbeli munkaeszközök azon elemi ismeretekből, tanulságokból és empirikus észleletekből állanak, melyek egyfelől az elméleti iskola és a tudomány, másfelől a gyakorlat és az élettapasztalat kútforrásából erednek. A tanulságok és megfigyelések, mint a prakszishoz leszögezett hasznos tanításai, magukban foglalják a haladás feltételeit, ezek összegyűjtése, oktatása, köztudomásúvá tétele és a gyakorlati életbe való átvitele tehát a fejlődés egyik sarkalatos alapkellékét képezi.

A budapest — bécsi messzelovaglás mint lovastisztjeinknek az újabb korban sikerült legszebb vállalkozása, a maga előkelő és világraszóló eredményében lovas

szempontból a legértékesebb tanulságokat tartalmazza. Valóságos kincses bányája a legérdekesebb és leghasznosabb tapasztalati nyilvánulásoknak, melyek nemcsak azért nevezetesek és megbecsülhetetlenek, mert a messzelovaglás eddig megállapított mellőzhetetlen alaptörvényeit igazolják, hanem mert egészen új és eddig kellően nem méltatott megfigyeléseket és lovasgyakorlati ismereteket hirdetnek.

Ezen tanulságok összegyűjtésére és rendszeres kimerítő előadására tehát nemcsak a nálunk kevésbé üzött messzelovaglás lényegének, elveinek és fogásainak megvilágítása céljából törekedtünk, hanem azért is, hogy a hoszantartó lovaglások tervbe vett állandósításának ügyét és annak szükségét nagy hadi jelentőségénél fogva ismételten hangoztassuk és mielőbb való életbeléptetését sürgezzük s így közvetve a distánclovaglást — mint különös katonai lovasfoglalkozást — impulzive a haladás útjára segítsük és a szabatosság s tökéletesség legnagyobb fokára emeljük.*)

A bravuros versenyzők jóvoltából és személyes észleleteink révén birtokunkba jutott sokoldalú, terjedelmes, gazdag anyagot elrendezve, a tanulságokat lényegükben és főbb vonatkozásaikban három csoportra oszthatjuk :

1. lélektaniakra,
2. szellemiekre és
3. gyakorlatiakra, aszerint, amint a lelki tevékeny-

---

*) Sajnos, hogy csak utólagos és esetenként való adatgyűjtés volt lehetséges, mert a tervszerű és előre megállapított eljárás szerint történő rendszeres megfigyelésről és feljegyzésekről — a beérkezett lovak hőmérsékének megmérése mellett — nem gondoskodtak. Lásd a verseny rendezéséről szóló fejezetet.

séget, a tudományos-elméleti ismereteket és a testi képességet (fizikai munkakészültséget) érintik. Vonatkoznak pedig úgy a lovasra, mint a lóra.

Ez a beosztás korántsem jelenti azt, hogy a tanulságok csoportjait át nem léphető határvonal választja el egymástól. Ellenkezőleg, a legtöbb szorosan összefügg egymással, sőt olyik a másikból természetszerűleg következik, annak ellenére, hogy nem ugyanazon szempont ítélete alá esik.

Éppen azért fejtegetésünkben nem ragaszkodunk teljesen a csoportosítás sorrendjéhez, hanem a tanulságokat szerves együvértartozásukban tárgyalva, elősoroljuk őket úgy, a hogy azt a gondolatmenet logikája és a tárgy érdeme megkívánják.

A tanulságok első sorban igazolják, hogy — mint minden nagyobb szabású lovasvállalatra — erre a versenyre is csak a megfelelő testi és szellemi előkészületek után lehetett biztató reményekkel indulni. A testi előkészületekhez tartozott mindenekelőtt a ló helyes kiidomítása és egyensúlyba hozása, melyet a tervszerű, szakavatott és következetes tréningnek kellett követnie. Előnyben voltak mindazok, kiknek mindjárt a verseny kiírásakor már belovagolt és rendes munkaerőben levő lovaik voltak, melyekkel rögtön hozzáfoghattak a rendszeres edzéshez. Ezeknek a tréningre 5—6 hónap állott rendelkezésre, idevágó munkájukra tehát sok meggondolást, elegendő időt és nagy technikai készültséget számhattak. Lassan, de annál nagyobb nyugalommal és annál több biztossággal dolgozhattak, mi saját személyük és lovuk edzettségének és testi gyarapodásának mérhetetlen előnyöket biztosított.

Idejében neki látni a munkának és kihasználni

minden percet a ló erejének felhalmozására, az első legértékesebb tanítás, mint a verseny lépten-nyomon hirdet. Az idő volt — úgy szólván — minden reel törekvés kiinduló alapja és igen sok esetben a látszólag hiábavaló igyekezettel megkezdett és balsikerrel fenyegetett későbbi győzelem megmentője!

A distáncverseny a galopp jegyében született! Tehát a tréning nem szorítkozhatott kizárólag az ügetésben való előkészítésre, hanem mindenekelőtt a vágtatást kellett fölvennie munkarendjébe, még pedig jelentőséges és döntő célzatossággal. A tüdő edzése — a tréningmunka ezen legfontosabb és legkényesebb része — mellőzhetetlen és mindenképpen határozó volt. Ehhez fokozatos, értelmesen beosztott és főleg a ló alkatához és képességéhez szabott galoppmunka kellett, melyet egyfelől energiának és merészségnek, másfelől mértéktudásnak és önmegtagadásnak kellett szabályoznia. A légzőszervek kondícióba hozatalánál különösen nem volt szabad a ló legnagyobb teljesítő képességének még a határát is megközelíteni, nem hogy azt átlépni. A tréning általában, de különösen a vágtatásé, nem arra való, hogy a lovas rekordot teremtsen a maga mulattatására, hanem hogy a lovat erőben dúsgazdaggá tegye és ezen drága nagy vagyonában őt, mint jogos tulajdonost, megtartsa. A legnagyobb erőpotencia latbavetése csak sikraszálláskor van a helyén! A mértéken és szükségen felül trénirozott ló győzelemre nem számíthat.

Mint a következők mutatta a nyertesek mindannyian az út fele, sőt nagyobbik részét vágtatva tették meg és még az is, ki valami baleset miatt nagy időt vesztett, jó helyre beérkezett, ha olyan edzett lova volt, mellyel vágtatásban a mulasztott időt helyrehozhatta.

Waldbauer százados a 9-ik díj nyertese „Szegefű” magyar félvérjén.

Kopf hadnagy a 10-ik díj nyertese „Elmira” félvérjén.

Kell-e még fényesebb bizonyíték a galoppmunka szükségése és döntő fontossága mellett? Letűnt az az idő, mikor a nagy távolságnak gyors meghaladására csak az ügetést vallották egyedüli boldogító eszköznek. A vágatás a megváltó eleme az igazi lovasnak, ki gyors, kitaró és — győztes akar lenni.

Mennyi érdemleges tanulság a jövő háború hírszerzőjárom- és lovaskülönítmény parancsnokai számára!

De nemcsak a ló kellő tréningje, hanem a lovasé is okvetetlenül szükséges volt. Számosan azok közül, kik hosszú idejű, állandó lovaglással és sok szaladással magukat megfelelően nem készítették elő, az út fele vagy háromnegyed részében kidőltek és csak egy-két órai pihenés után mehettek tovább, vagy esetleg végképpen lemondtak a továbbversenyzésről.

A lovas személyének edzettsége (tüdő- és izomtréningje) különben határozó volt a helyes ülés állandó megtartásában és főleg a lovasenergia megőrzésében is és így közvetve hatalmas befolyást gyakorolt nemcsak a lovas testi és lelki acélosságának megővése, hanem — mint ezt a verseny győztesei szintén igazolják — döntő jelentőséggel bírt a ló erejének fokozása és kondíciója főtartása tekintetében is.

A helyes és fokozott etetés: a zab és más tápláló és az evésvágyat gerjesztő mellékszerek (dara, melasz, mash stb.) által fölhalmozott erőkészletet a *cukorral való etetés és a cukrosvizzel* történt okszerű itatás lényegesen gyarapította. A lóban az izommunka alatt végbe-
menő szénhidrátfogyasztás fiziológiai folyamatát és hatásnyilvánulását a III. fejezet bőven tárgyalja; itt csak azért említjük meg, mert a *cukorral való etetés és itatás nagy jelentőségét a lefolyt verseny is igazolta.*

Ugyanis, mint a résztvevők szíves bemondásaiból általában megállapíthattuk, a versenyzők rendszeres cukoretetéssel kapcsolatosan edzették lovaikat és a verseny alatt is cukrosvíz itatásával gondoskodtak az elhasznált erőmennyiség pótlásáról.

Ha a megfelelő pontos és szigoruan betartott abrakolás- és itatásnak óriás fontossága már a tréning alatt határozott kifejezésre jutott, még inkább bebizonyosodott az a verseny lefutása alatt. A legnagyobb előregondoskodás és a legkörültekintőbb tervszerűség itt nemcsak a ló táplálása, tehát fizikai ellátása, hanem legnemesebb belső szervei zavartalan fiziológiai működése tekintetében is ajánlatos volt. E szempontból a ló szervezeti egészségének, sőt életének megőrzése és föltétlen biztosítása körül nem csekély hibát követtek el tehát azok, kik kellő pihenés nélkül, vagyis mielőtt a ló legnemesebb belső szervei: a tüdő, a szív, a gyomor és a belek a rendes állapotba és hőmérsékletbe visszakerültek volna, *nagy adagban szilárd abrakkal*: zabbal etettek és közönséges hideg vízzel itattak. Ezen szervek, de főleg a gyomor és a belek a III. fejezetünkben tárgyalt életműködését ismerve, nem volt szabad ily etető eljárást megkockáztatni.

A zabot, melynek megőrlése sok időbe kerül, a túlságosan megéhezett és a megfeszített munkateljesítéstől minden testrészében remegésig felizgatott ló meg se kívánja és ha csupa *sóvár evésvágyból vagy természetellenesen felcsigázott éhségíngertől* mohón és minden meg-rágás nélkül befalja, a felhevült üres gyomorra és ki-ürült belekre, melyek perisztaltikus mozgása a nagyfoku vérelvonás következtében teljesen stagnál, olyan nyomást gyakorol, mely óriás visszahatást szül, kolikás görcsöket, hűdések bénulást, sőt rögtönös halált is okozhat.

A közönséges hideg vízzel, vagy ismeretlen — egészségtelen vizü — kútból való itatás még veszedelmesebb volt. Idevonatkozólag a beérkezett adatokból kitűnt, hogy mindegyik esetben káros volt a lóra és helyrehozhatatlan következményekkel járt a verseny sikeres végiglovaglására nézve. A verseny végzetes esetei teljesen megerősítették a III. fejezetben fejtegetett elmélet tanításait.

Hosszasjáratu lovaglás vagy distáncverseny előtt a lovat megfelelő időben jól el kell látni, hogy *az éhség érzete mentől később és mentől kisebb fokban jelentkezék.* Az útra olyan abrakot vigyünk vagy rendeljünk oda előre, mely könnyen és gyorsan megehető és megemészthető és az éhség érzetét rögtön csillapítva, a gyomort nem terheli meg, de mégis elegendően megtölti s az által, hogy már megdarált és puha — lehetőleg nedves — állapotban kerül az emésztőszervekbe, különösebb szervi és fizikai feldolgozást már csak alig szükséges. Ilyen eledel a zabdara, a melasz és főképpen a *mash*. Utóbb említett táplálékot a verseny alatt igen sokan adták lovaiknak és az a versenyzők bemondásai szerint igen jól bevált. A ló nagyon szereti, gyorsan megeszi és könnyen meg is emészti, mert az által, hogy a benne levő zabdara, búzakorpa és lenmag le van forrázva, illetve megfőzve, az erjedés processzusa a gyomorban könnyebben megy végbe, majdnem semmivé lesz és a tápláló erő is hamarább kiválik. A mash másik — szintén nem megvetendő — előnye az, hogy mint kezes és nem nehéz portéka, a zsebben vagy a hátizsákban könnyen elfér.

Ami az itatás módját illeti, legjobbnak bizonyult azok eljárása, kik kb. 30—30 km. távolságra egy-egy

ítató-állomást rendeztek be, ahol előrekészített cukros-vizzel kínálták meg lovaikat. Ezt a példát követendőnek tartjuk. Nem ártott, ha egyik-másik itatóőrségen két-három korty tiszta vizet is kapott a ló, hogy száját kissé kiöblíthesse és felfrissíthesse. Ugyanakkor a gondos lovas a szemet és az orrlíkakat is apró szivaccsal kimosta; a jobb látás és tisztább légzés ezt nagyon javasolta, hisz éjnek idején poros országúton lovagoltak. Ezt a rendszabályt mindenki figyelmébe ajánljuk, éppen úgy, mint a nagy melegben az arc megmosását és a fejnek a tarkó táján vízzel történő meglocsolását. Tik-kasztó hőségben ajánlatos a ló *egész testét* hideg vízzel hirtelen és gyorsan lemosni; ez a lovat nagyszerűen felfrissíti és új erőt önt beléje. A praksisban ezt az eljárást már számosan és mindannyiszor kitűnő sikerrel alkalmazták.

A ló kényelmének és szükségleteinek kielégítése egyáltalában épp olyan elsőrendű kötelességet képezett, mint az anyagvesztés megfelelő pótlása és az anyagcsere folytonos szemmeltartása és elősegítése. Ide sorolt a lóban felhalmozódott mérgező anyagok (hugy és bélsár) kiürítése is, mely célból igen okszerűnek és célravezetőnek bizonyult a lónak — ha mindjárt csak néhány percre is — az istállóba való vezetése.

Célhoz érkezés után az etetés és itatás hasonló gondosságot követelt, mint a verseny alatt. Idevonatkozólag a tanulságok összegezésénél ismertetjük a legmegfelelőbb eljárást.

A lónak egyensúlyban való folytonos megtartása és szakadatlan összeszedése egyik jelentékeny föltétele volt a győzelemnek; aki ezt a lovasszabályt szem elől tévesztette, az lovának erejét sokkal fokozottabb

Bolváry főhdgy. egy kilométerre a cél előtt!

Dietl hdgy. az utolsó kilométernél!

mértékben vette igénybe, mint azok, kik az egész úton az egyensúlyos járásra, az egyforma ütemre és folytonos összeszedésre különös gondot fordítottak. A lovaglás-módnak ezt a szigorú következetességét a ló erőbeli állapotának föntartása is megkövetelte. Ki róla megfeledezett, vagy arra bármily okból képes nem volt, annak lova kondícióban és izomerőben szemlátomást hanyatlott.

Ezzel összefüggésben a lovaglásmód második lényeges követelménye volt a hajlékony, helyes ülés legszigorúbb megtartása, mert a súlyelosztás állandó egyformasága és egyenletessége lényegesen hozzájárult a haladás folyékonyságához. Mindig együttlenni és együttmaradni a lóval, ez volt a megfelelő eszköz és mód a cél elérésére.

A legföljebb $4\frac{1}{2}$ perces ügetés (kilométerenkint) és a 490–530 lépéses vágatás (percenkint) volt az a helyes ütem, melyet a nyertesek kivétel nélkül megtartottak. Aki ennél sebesebben lovagolt, annak lova időnek előtte elfáradt, kidőlt, sőt — kellő pihenők hiányában — útközben vagy közvetlenül a cél előtt letört.

A járómódok beosztása különböző volt; egyesek ügetésben és vágatásban hosszabb reprizeket, mások bizonyos távolságon belül a két járómódban felváltva mindig csak rövidebb ideig lovagoltak. A tréning, az elkészülés foka és a talaj (terep) minősége határozott ebben. Mértékül szolgált, hogy nem volt szabad a lovat egyik járómódban sem egyoldalúan kifárasztani. Az izomfeszültség változatossága követelte ezt meg. Épp azért legjobban bevált azok eljárása, kik az útvonalat 10–15 kilométeres szakaszokra osztották be és ezeken belül 2–5 kilométeres ügető- és vágatóreprezeket lova-

goltak. Aki emelkedések és lejtők áthaladása közben 1—2 kilométert lóról szállva, gyalog futott lova mellett, nagyot segített paripáján és sok nyerősánszot biztosított a maga számára. Ez a váltakozó lovaglásmód eredményezte azt, hogy az izmok munkairánya folyton változott, minek következtében a ló lankadást, fáradságot nem érzett.

A hosszabb idejű gyalogvezetés és gyalogfutás a ló mellett üdvös és kitűnő segítő eljárásnak bizonyult és még olyanok lovainak erejét is visszaadta és aránylag jó eredménnyel segítette a célhoz, kik már-már a kidőléstől tartottak és már semmi reményük nem volt, hogy célhoz érkezenek.

Voltak, kik 10—32 kilométert vágtattak egyhuzamban több-kevesebb sikerrel. Ha ez az eljárás nem is bizonyult ezuttal célszerűtlennek, általánosan követendő szabálynak még sem állítható oda egy 230 kilométeres versenyben, a melyben az erőbeli állapot folytonos megővése döntő volt a győzelem kivívására. A hosszabb vágtató reprizek elvileg csak kisebb távolságu versenyekben ajánlatosak, ahol a ló hamarosan ismét hosszú pihenőhöz jut. Ha nagyobb távolságu messzelovaglásnál akarunk — kivételesen — sokáig vágtatni, azt mindenestre a verseny első felében kell megtenni, amikor a fokozott munkateljesítés még a lónak megerőltetést nem okoz. A hosszabb vágtatóreprizt pihenő kövesse!

A ló fáradságának kezdetét a fültövön és a vállán jelentkező erősebb izzadás jelzi. Utóbbi még sötétben is kitapintható. A jó distánclovás ebben a pillanatban — mielőtt még a lábak nehézkesen lépnének — azonnal beszünteti a vágtatást, egy-két kilométert üget vagy gyalog szalad a ló mellett, azt esetleg lépésben meg is

pihenteti, hogy így a kezdődő fáradságnak azonnal nyoma vesszen.

Tehát ebben a versenyben is a ló helyes lovaglása az egész útvonalon és a járómód: ügetés és vágatás okos beosztása egymástól elválaszthatatlan kapcsolatban állott. A ló erejének biztosítása a starttól a célig csakis így volt lehetséges.

A tréninggel, az útvonal beosztásával és a járó-módok helyes beillesztésével szoros összefüggésben állott az út előzetes technikai berendezése, vagyis az etető, itató és pihenő, a masszáló, fluidozó stb. állomások föl-állítása és felszerelése. Akik ilyen jól működő örségekről gondoskodtak, azok gyorsan és lovaik erejének kifogyása nélkül ellenállhatatlanul törtettek a cél felé azokkal szemben, akik hasonló segítőhelyek berendezését szándékosan vagy más okból elmulasztották. Ezek vagy mások bizonytalan segítségére, vagy a vakszerencse véletlen áldására szorultak, de minden esetben helyrehozhatatlan idővesztést szenvedtek.

Ezek az állomások különösen a ló esetleges bajainál: megbetegedésnél és balesetnél voltak az első segítség, gyógyítókezelés stb. szempontjából jelentőségesek és nem egy esetben mentették meg a versenyt az illető lovas számára. A minden eshetőség ellen való védekezést — a nagy lovasvállalatnak megfelelően — tehát ennél a versenyenél sem volt szabad elmulasztani.

Néhány versenyző azért nem érvényesült, mert nem ismerte eléggé a lovát és képességét. Az egyik vakmerőn és kevés kimélettel minden egészségesen számító versenyrutin nélkül — csak hogy az előtte haladó lovasokat minden áron megelőzze — időnek előtte szükségtelenül kifárasztotta a lovát és azután a verseny feladni

kényszerült, a másik meg túlságosan féltette paripáját, nem vette ki belőle azt, ami benne volt és nem hozván kellő időben versenybe a lovat, rosszabb helyre érkezett, mint kellett volna. Egyik olyan hiba, mint a másik. Az igazi jó lovasnak ismernie és tanulmányoznia kell a lovat, elég alkalma van erre a tréning alatt. De nemcsak ismernie, hanem ki is kell próbálnia (ujabb bizonyíték a tréning feltétlen szükségessége mellett), hogy legalább hozzávetőlegesen tudja, mi a határa versenyparipája legnagyobb teljesítőképességének. *Ennek a legnagyobb teljesítőképességnek tréning és megfelelő fizikai, fiziológiai és szellemi előkészületek által a legnagyobb fokra való emelése az az elsőrendű föltétel, mely a lovat distánclóvá avatja.*

Ezzel karöltve jár a ló fizikumával való okos és reális számítás. A ló nem gépezet, melyet szénnel fűteni, kerekeit olajjal kenni lehetne. A gép ereje kellő ellátás mellett a munka alatt ki nem fogy, hanem eredeti mennyiségében és minőségében megmarad. A ló munkaereje azonban útközben folyton apad és *nemcsak mennyiségéből, hanem minőségéből* is veszít, sőt végképp el is enyészik, mely muló sajátosságát a terep alakulása és kedvezőtlenisége, a talaj minősége, valamint a lovas hibás lovaglása még fokozhatja is.

Az összhang a lovas és a ló között, továbbá megértése ama fizikai erőviszonynak, mely a követelt útteljesítés és a ló munkaképessége között jönáll, továbbá az összes testi és szellemi erőtényezők arányos elosztása, folytonos egybevetése és ki nem merítése az út kezdetétől a végéig: ennél a versenynél is törvényté vált és döntő volt az időbeli eredmény (rekord) megteremtésében és a ló kondíciójának biztosításában.

Taktikai hibát követtek el azok, kik magukat minden eshetőségre egymásnak kötelezőn lekötötték vagy bármily okból egymáshoz elválhatatlan társul szegődtek. Utóbb említett esetnek rendesen valamely technikai szükség: az út nem ismerése, a saját személy vagy ló ellátása körül a kellő gondoskodás elmulasztása, baleset stb. volt az oka.

A messzelovaglás két legfőbb erőtenyezője: a lovas és a ló, összes erősségeik- és gyöngéikkel együtt. *A gyöngeséget csak a saját erősség egyenlítheti ki, de már másnak fogyatkozását nem pótolhatja.* Így tehát a lovas személyes kiválósága és lovának egyéni kitünősége semmiféle kölcsönös vonatkozásban sem lévén a feltársult bajtárs és lova minőségével, annak testi és lelki hiányait, még kevésbbé alacsonyabb klaszisu vagy kellően elő nem készített (trenirozott) lova kisebb képességét ki nem egészítheti. Sőt azt — mentől tovább tart a verseny — értékben folyton alászállítja, feltéve, hogy az erősebb nem befolyásoltatja magát a testileg és erkölcsileg gyöngébb által, hanem fizikai és szellemi erejéhez mérten tervszerűen, senkivel és semmivel nem törődve, regard nélkül lovagol a cél felé. Amely pillanatban ezen merev — bár nagy elszántságot és egészséges önzést követelő — céltudatos magatartástól eltér és a felszegődött gyöngébb versenytárshoz alkalmazkodik, ő, az erősebb, lesz a gyöngébb, elveszti versenyképességét és bajtársával egyetemben megszűnik számba menő komoly ellenfél lenni. *Ez a térbeli elmaradásban és az időbeli késésben jut feltűnően kifejezésre.*

Csak kipróbált, egyenlő tehetségek és határozott, szilárd jellemek szövetkezhetnek; egyenlőtlen erők, téo-

vázó, ingatag karakterek soha egymáshoz ne csatlakoz-
zanak, mert még a leggyöngébb versenyző is külön
egymagában több sikert arathat, mintha más ismeretlen-
hez társul szegődik. *Teljes függetlenség az elhatározásban,
korlátlan cselekvésszabadság a végrehajtásban és ennek
okvetetlen biztosítása az egész verseny tartamára, egyik
főfeltétele a győzelemnek. Bajtársiasságnak, emberszeretet-
nek olyan versenyben, melyben csaknem életre halálra lova-
golnak és rekordot teremtenek, értelme nincsen!*

Nem kisebb taktikai hibát követtek el azok, kik
mindenféle mende-mondára hallgatva, a tulajdonképpen
való versenyt földadták csak azért, mert hitelt adtak
mindenféle kőszahirnek, mint pl. hogy már harmincan
vannak előttük, egyik-másik lovas 12 óra alatt már be
is ért stb. s így kár már törekedni.

Ily nagyszabásu versenynél nagy az általános
izgatottság. Mindenki: szakember, sportkedvelő, laikus
közönség erősen érdeklődik minden óra eredménye
iránt; kérdez, mesél, adatokat jegyez, számít, a legna-
gyobb jóhiszeműséggel és mert kalkuljéhez nincs meg
a kellő reális alap, lehetetlen kombinációkba keveredik.
Ezekből azután következtet, hozzátesz és elvesz a leg-
igazibb tényekből, hogy azután mint „jól értesült“ for-
rásból eredő híreket adja tovább. A megtévesztés ezen
naiv, tipikus formája rendes jelenség hasonló sportese-
ményeknél és így ennél a versenynél sem maradhatott el.

Mesékre a distánclovasnak hallgatnia nem szabad;
neki megvan a maga terve, mely reális számításalapon
épült fel, ehhez szívósan ragaszkodik, akárki bármily
híradása érje is őt az úton. Amint nem befolyásoltatja
magát *verseny előtt* semmiféle „fontoskodó“ tanácsokkal
és mértékadó nézetekkel, épp úgy nem indul meg *ver-*

Kreisler százados a 17-ik díj nyertese „Csörgő” magyar félvér lován.

Havassy főhdgy. a 14-ik díj nyertese „Biztos” magyar félvér lován.

seny alatt a fáma csalóka kísérletein. Határozott véleménynel és számításal megy a versenyre, ettől semmi szín alatt el nem tér, legfőljebb az eredmény nagyobb sikere érdekében. Kishitűség, a megállapított tervtől való eltérés, kapkodás és határozatlanság valóságos megölője a messzelovagló versenyképességének. Erős akarat, szívós ragaszkodás a jól átgondolt tervhez, állhatatosság és a lóban való rendületlen megbízás, ezek azok az erények, melyek a nemes lovasszellemtől áthatott, higgadt és elszánt distánclovast jellemzik.

A tapasztalatlanságnak és némileg a megfontolatlanságnak jelét adták azok, kik lovuk valamely hirtelen vagy véletlenül támadt, első pillanatra elég súlyosnak látszó — bár esetleg gyorsan muló — meghibásodása (bokarándulás, kisebb sérülés, szögbehágás, patkóvesztés stb.) ellenére a *rendes sebességgel* továbblovagoltak és így a baj kellemetlenségeit még növelték is, ahelyett, hogy *lassubb ütemben* tovább mentek és a legelső erre alkalmas helyen a véletlen okozta hibát megfelelő érelyes rendszabály által azonnal helyrehozni törekedtek volna. E célra a magával hozott első segítség vagy a felállított állomások (segítő helyek) közreműködése szolgált.

Balesetek ellen a distánclovás biztosítva nincsen, de azok ellen megfelelő óvintézkedések által — úgy a mennyire — védekezhetik és szakszerű kezelő rendszabályokkal káros következményeiket magától elháríthatja.

Különben ez a verseny is újból bizonyítékot szolgáltatott arra nézve, hogy országúton végbemenő versenyeknél mindig fordulnak elő olyan sántulások, melyek a mily hirtelen keletkeznek, épp oly gyorsan el is mulnak, ha megfelelő gyors és okszerű beavatkozás a baj továbbterjedésének, illetve súlyosbodásának rögtön elejét

veszi. Nem egy lovas akadt, kinek lovát ilyen baleset érte, de mert tapasztalt gazdája gondos, erélyes és körültekintő volt, mégis célhoz érkezett, sőt nyertes is lett!

A lovas mulékony személyes rosszullete vagy túlságos elfáradása szintén rendes jelensége az ily hosszantartó lovasmérkőzéseknek.

Ebben a versenyben is voltak olyanok, kik hirtelen nagyfoku testi indiszpozíció miatt pihenőt tartani kényszerültek. Akik ezt a pihenőt kelleténél hosszabbra nyújtották, saját érdekük ellen cselekedtek és végső következményeiben helyrepótolhatatlan idővesztést szenvedtek. A lelkierő az ilyen muló bajt rövid idő alatt elnyomja. Az erős akarat mintegy szuggerálja a testnek az egészséget és nem engedi elhatalmasodni a fizikum meggyöngyülését. Az ambíció, a küzdelem heve és a győzni vágyás nem ismernek rosszulletet, sem kényelmet!

A verseny erre is példát statuált!

Aki messzelovagló versenyre indul, edzze testét fizikai fáradalmak és keményítse erkölcsi erejét a lelki ellankadás ellen.

Nem helyeselhető azok eljárása, kik az utat előbb be nem járták vagy időnyerés céljából a pompás országútról letértek. Az út előzetes belovaglása és tanulmányozása a szellemi előkészületek legfontosabb részéhez tartozott. Ismeretlen úton, éjjel lovagolni már magában véve nehéz feladat; de lovasdistáncversenyre indulni (melyen rekordteremtésről lévén szó, minden perc döntő a győzelemre) olyan ellenfelekkel szemben, kik az utat már jól ismerik, óriás kockázatu, kétes vállalkozás. E véleményünk nem szorul bizonyításra.

Az út előzetes bejárása már mint tréningmunka is előnyös volt, de egyéb dologi és szellemi hatásában

éppenséggel sokat határozó jelentőséggel bírt. Mint minden tudás, az út ismerete is, bizonyos nyugodtságot adott a lovasnak, megóvta sok kinos tépelődéstől és közvetlenül biztosította az eltévedés és késedelem (idővesztés) ellen. Egyes elvétett esetben sikerült ugyan az út előzetes bejárása nélkül is sikert aratni, de ez a kivételes eset nem rontja le a szabályt: *Mentől nagyobb készséggel indul el valaki egy messzelovagló versenyre, annál több kilátása van a győzelemre.*

Az útról való letérés, különösen éjnek idején, sőtétben, mikor vágtatni és gyorsan haladni kellett, szintén nagyon kockázatos és legalább is kétséges sikerrel kecsegtető kísérlet volt. Meg is boszulta magát minden esetben, mert az összes tisztek, kik ilyenén módon szerencsét próbáltak, többé-kevésbbé mind baluljártak. *Bizonytalan kimeneteli kísérleteknek ily óriás kockázatu lovasteljesítménynél helye nincsen, épp oly kevésbbé, mint másfajta különködéseknek, melyek a lovas és a ló egészségét veszélyeztetik és a már produkált lovasteljesítés eredményét egyszerre megsemmisítik.*

A messzelovaglót elhatározásában és cselekvésében mindig a józan meggondolás és az észszerű előreszámitás vezessék. A tapasztalatokból leszűrt lovaglólelveket és gyakorlati lovastörvényeket megtorlatlanul senki sem mellőzheti.

A tanulságokról lévén szó, újból hangsúlyozzuk, hogy a messzelovaglás nemcsak testi és szellemi munkateljesítés, hanem lelki erőpróba is. Ezt az igazságot ez a verseny ismét megerősítette. A lelki „én” határozottságára és az akaraterő acélosságára épp olyan szükség volt, mint a szellemi tudás ismereteire és a testi erő edzettségére. Ki győzni akart, annak az előremenés

ösztönétől és a lovastörekvés ihletétől áthatottnak kellett lennie. *De nemcsak a lovasnak, — a lónak is!* A lovas akaratának ez a belső erélyes megnyilatkozása kellett, hogy a lóra is áttérjedjen és *azt mintegy szuggerálva és teljesen a maga igéző hatalmába ejtve, föltarthatatlan menőkedvre és a cél felé törekvésre ösztökélje.*

A versenyzők — úgy szólván — haláltusát vívtak egymással, amely végzetes küzdelemben, képletes szavakkal élve, a lovaglás testi és szellemi jobbantudása és a ló nagyobb munkabírása volt az öldöklő fegyver, mellyel a lovasok egymás „életére“ törtek. Ez kifejezésre jutott abban a szinte tervszerű kiméetlenségben, mellyel egyik mérkőző a másikat megelőzni igyekezett. Kit ez a harcias érzés el nem fogott, az a csatát már előre elvesztette. Az önzetlen bajtársnak tehát ki kellett lépnie a békés lelki én sablonos keretéből és a harcmezőn: a versenypálya porondján átalakulnia a más legyőzésére törekvő önös ellenféllé! *Minden messzelovagló versenyben az ellenállhatatlan erős vetélkedő kedv szüli az egyén ezen rövides átváltozását, mint természetes lélektani következményt a lovasenergiának.*

De nemcsak a mérkőzők belső érzésvilágában és énjük lelki állapotában idéz elő ilyen sajátságos változást a verseny elragadó szenvedélye, hanem a lovas vállalkozó szellem és elszántság legnagyobb foku megnyilatkozására is hatalmas lendítő hatást gyakorol. Verseny alatt a kitűzött lovascél erkölcsi nagyszerűségétől lelkesítve, az igazi distánclovas egész különös rajongó érzések rabja lesz, melyek lelke minden gondolatát abba az egy heves vágyba foglalják össze: mentől nagyobb lovasteljesítést végrehajtani. Önmagáról, a külső világról és a legszorosabb kötelékekről egészen

megfelelkezve, csak lovával törődik és a célra gondol. Nem kimél fáradságot, nem ismer szenvedést és nem retten vissza semmi balsorstól, se viszontagságtól, csak előretörtet ellenállhatatlanul és föltarthatatlanul, mert hajtja a fékezhetetlen lovas ösztön és buzdítja előre a dicsőség vágya. Saját személyét, énjét feláldozva, egész tudását és minden képességét latbaveti, csakhogy mint győztes érjen a célhoz. *Tehát nemcsak folytonos testi küzdelmet, hanem tartós lelki harcot is vív a lovas szellem elszánt és megihletett bajnoka: a distánclovas!*

Aki a célnál a beérkező lovasokat megfigyelte, arcukat s jellemző taglejtésüktől kísért maguktartását pszikologice tanulmányozta és minden cselekvésüket lélektani okokra visszavezetni megkísérelte: okvetetlenül biztos tudatára jött ama óriás lelki viaskodásoknak és a törhetetlen férfias akaraterő mindmegannyi kemény tusáinak, melyeket a versenyzők a végtelennek tűnő hosszú út alatt önönmagukban kivétel nélkül végigharcoltak.

Erről a lovasok megváltozott viselkedéséből, extázisából, kikelt mozdulataikból, színes beszédjükből, élénk gesztusaikból, útleírásaik rapszodikus előadásából stb. következőtve, mindenki — aki a lezajlott nagy lovas-küzdelem erkölcsi lényegébe fürkésző szemmel bepillantani igyekezett — ott a helyszínén nagyszerűen meggyőződhetett.

*

Nyergelés, kantározás, egyéb fölszerelés, kardhordás, első segítség és világító eszközök elvitele stb. a legváltozatosabb formákban történt. Kivétel nélkül mindenki a könnyű angol prics-nyerget használta; csak kevesen kantározták lovaikat csikókantárral, a legtöbben

feszítőzablával lovagoltak. Az utóbbit általánosságban ismét a legjobb kantározásnak ismerték el, mert a lovast a vezetésben ki nem fárasztotta és a lovat a támaszkodásban és az egyensúly megtartásában elejétől végig egyformán segítette.

Nagyon praktikusnak bizonyult az első segítség elvitele; ez állt egy arravaló alkalmas kis lapos csomagból, melyben volt (a legkisebb szükséges mennyiségben): hőmérő, vatta, kötözőszerek, fehér szalag, vazelin, cinkkenőcs, jódkollodium, vasklorid, szublimátpasztilla, lapişrudacska, ragasztótapasz, ecset, tű, cérna, kis olló, éles kés. Mindez a hátizsákban (igen ajánlatos felszerelés!) vagy a zubbony oldalzsebében könnyen elfért.

A lovak vasalásáról a IV. fejezet „*A startnál*” című pontjában szóltunk.

A különböző helyen és módon alkalmazott lámpák ezuttal fölöslegesek és csak alkalmatlan teher voltak; a legtöbbje nem is működött, vagy hamarosan felmondta a szolgálatot. A világítás nemcsak a lovat zavarta a látásban, hanem a lovast is gátolta a vezetésben, úgy hogy a versenyzők ettől a kényelmetlen tehertől mihamarább szabadulni igyekeztek. A hold ragyogóan világított (gyönyörű őszi éjszaka volt) s mikor a sötétség hajnal előtt beállt, az ügyes lovasok lovaikat többnyire pihentették. Tehát világító eszközre tulajdonképpen nem volt szükség.

A lovasok a maguk személyes szükségletére: a száj és torok megnedvesítésére csokoládét, cukrot, fekete-kávét stb. vittek magukkal.

A nyálképződést elősegítő szerül használt *amerikai rágókaucsuk* igen jól bevált (különösen azoknál, kik sokat futottak a ló mellett). Mindenkinék figyelmébe ajánljuk!

Baich br. hdgy. a célnál elbeszéli élményeit.

Hets főhdgy. Svehát előtt!

Némelyek konyakkal látták el magukat. A mennyiben minden alkohol élvezete lankasztja és petyhüdté teszi a szervezetet, nem ajánljuk ennek a példának a követését. Három esetet tudunk, ahol ugyancsak rossz eredménynyel végződött!

Ki gyomrát a tejiváshoz szoktatta, igen jól járt, mert a nagy lovaglás alatt a tej úgy az éhséget, mint a szomjúságot egyaránt jól csillapította. A forralt tejet a tréning alatt is ajánljuk.

*

Osszegezés. A tanulságokat összefoglalva, azokat csak főbb vonásokban ismételjük és csupán a belőlük levonható fontosabb elvek kivonatos előadására szorítunk, különösen pedig azokéra, melyek a tréningre, a lovaglásra, a lovas személyes magatartására és szellemi előkészületeire, a lóra stb. jelesebb tényezőkre vonatkoznak.

A legnevezetesebb tanulság, hogy a versenyt nem egyedül a lovassal és a lóval, hanem *észszel* kellett meglovagolni és megnyerni. Az észbeli faktorokat képezték: a messzelovaglás lényegének és mibenállásánk teljes ismerete, a legapróbb részletekre kiterjedő előregondoskodás, az előrelátó szemesség és főképpen a testi és szellemi helyes, tökéletes előkészület. Mindez a lovast és a lovat egyaránt illette. Minden szerepelt erőtenyezőnek a másikkal karöltve járnia, mint mondani szokás, egymással mindenben összevágnia kellett. Az előkészületek vonatkoztak a kérdés elméleti tanulmányozásán kívül a tréningre, az etetés és itatás módszerére, az útiterv megszerkesztésére, a lovaglás módjára, a fölszerelés összeállítására és a célhoz érkezés után következő eljárásra. Ki ilyen körültekintő intézkedésekkel a versenyt elő nem készítette, az *véletlenül* vagy *különös szerencse* következ-

tében jó eredménnyel célhoz érhetett ugyan, de nemes lovasszellemről sugalt, igazi és tökéletes lovasteljesítést tulajdonképpen nem végezhetett.

Nem vezetne célhoz, ha itt a tanulságok különös részletezésébe bocsátkoznánk és azokat mint megdöntöhetetlen axiomákat állítanók oda. Minden messzelovagló versenynek megvan a maga különös karaktere és célja, melyet mindenik esetben a külső viszonyok, az alkalom és egyéb befolyások határoznak meg. Aki okulni akar, vonatkoztatva, alkalmazza és egyeztesse össze a tanulságokat a maga személyével, lovával, körülményeivel, felfogásával és lovastapasztalataival és olvassa el könyvünk azon részét is, melyben a versenyben résztvevő lovasok egyenkint dióhéjban elmondják lovaglásuk történetét. Hámozza ki mindenki ezen elbeszélésekből is mindazt, amit tudni jó, tenni hasznos és célravezető. Mi csak az általános irányelveket jelezzük, melyek a tanulságok mély értelméből kiviláglanak és a tudni- és tenni-valók sorrendjét állapítják meg.

A jól megválasztott ló alaki és elemi kiképzését (kiidomítását) a jól megfontolt és a munkaterv szerint következetesen végrehajtott tréningnek kellett követni. A tréninggel párhuzamosan haladt a fokozatos etetés és gondos itatás; ide tartozott a mindenféle mellék-tápláló szerekhez és cukros vízhez való szoktatás is. Mindennek szigorú ellenőrzése az edzésnek és etetőrendszernek kellő nyomatékot és komolyságot kölcsönzött. A tréning és fokozott abrakolás csak úgy volt eredményes, ha ennek elméletét és módszere ismereteit a lovas előbb elsajátította.

De nem volt elég a lovat tréninggel előkészíteni, azt éjjel-nappal, különböző terepen és talajon tanulmányozni, megismerni és kipróbálni is kellett; a kipróbá-

lás a legnagyobb teljesítőképesség határát nem közelíthette meg.

Őrizkedni kellett a túlzott tréningtől!

A saját személy szakszerű tréningje lóháton és gyalog, együtt haladt a ló tréningmunkájával.

A versenypálya előzetes bejárása és technikai be rendezése a ló szükségleteinek és kényelmének kielégítése szempontjából, feltétlenül szükséges volt és nagy előnyt biztosított azokkal szemben, kik az utat előbb be nem lovagolták és etető s itató állomásokot fel nem állítottak. Ezen őrségek az első segítség tekintetében is nagyértékűek voltak.

Csak annak volt reménye a győzelemre, ki *határozott útitervvel* indult a versenyre, az utat és járómódokat (ügető- és vágatórepreizeket) megfelelően beosztotta és a megállapított tervtől el nem tért. A lovas és ló kondíciójának állandó megőrzése volt a döntő szempont. Nagy és lényegesen számbamenő megkönnyítést szerzett lovának az a versenyző, ki sokat szaladt a ló mellett, de csak annyit, hogy maga el ne fáradjon, ne-hogy kimerülten lovagoljon, mereven és helytelenül ül-jön, az összeszedést elmulassza s így a szerzett előnyt még kártevással megsemmisítse.

Nem kevésbbé lendített lova kitartásán az, ki a meredekegeket lassan (lépésben) mászta meg és a kapaszkodó tetején néhány percre megállva, megvárta, míg paripája „kifujta“ magát. Az így szenvedett kis késedelmet a megkimélt erő nagy nyeresége bőven megérte.

Lejtőnek lefelé nem volt szabad vágtatni, különösen fáradt lóval nem. Amennyire értesüléseink szólnak, sokan fölbuktak azok közül, kik az ereszkedőn lefelé a galoppot minden distánc-versenyszabály ellenére meg-

kockáztatták. Sőt egyik-másik elég drágán, csaknem lova vagy versenynyertessége árán fizette meg e nembeli elszántságát.

Tehát se hegynek föl, se hegynek le, ne vágtsasson a distánclovas!

A ló fizikai állapotát útközben folyton ellenőrizni, főleg pedig hőmérsékletét megfigyelni (látással és tapintással) kellett. Arról nem tudunk, hogy valaki lova temperaturáját útközben hőmérővel megmérte volna, pedig ez az életbevágó és gyakorlatilag kipróbált üdvös rendszabály ily óriás teljesítésű versenynél ma már szinte nélkülözhetetlennek mondható.

A jövő messzelovagló versenyekben a hőmérsék mérésének (ellenőrző állomásokon) nagy szerepet jósunk.

Nagy figyelem volt fordítandó a helyes abrakolásra (lágý abrakkal), az itatásra és a mérgező anyagok eltávolítására is.

Semilyen messzelovagló versenynél ne kösse le magát soha senki, még a legjobb barátjának sem; a bajtársias érzés ápolására száz más jobb alkalom kínálkozik. Sőt merjük állítani, az az igazi jó bajtárs, ki nem követeli meg azt az áldozatot, hogy miatta más lemondjon a győzelemről és a vele járó lovas dicsőségről.

Verseny alatt nem szabad magát senki és semmi által befolyásoltatni, az ismert, vagy a fővonalat képező útról pedig letérni még kevésbé tanácsos, különösen ha csak egy-két bizonytalan kilométert nyerünk vele és ezalatt a rossz talajon (szántáson, árkokon, töltéseken stb.) 10 kilométerre való erőt veszünk ki a lóból és — tetejébe még el is tévedünk?! Csak az olyan rövidítés ajánlatos, melyet határozottan ismer és már belovagolt az ember, jó talajon és biztos úton visz keresztül s *így igazán számbamenő nyereséget képez.*

Ordődy hdgy. „Keszeg“ magyar félvér lován.
A ló közvetetlenül a cél előtt letört!

Bess br. hdgy. „Jutta“ magyar félvér lován.

Különösködni, vakmerősködni egyáltalában nem tanácsos; csak olyat tegyünk, mi természetes és mire ismereteink és tapasztalataink tanítottak. A rendellenesség mindig megboszlulta magát és csak a legritkább esetben hozott reális hasznot; kárt, helyrehozhatatlan veszteséget és bajt emberben, lóban és sikerben — annál többet.

A ló helyes lovaglásához : az összeszedés, egyensúlyban tartás és a lóval harmonizáló ülés folytonos megköveteléséhez nincs mit hozzáfűznünk, épp oly kevésbé azon követelményhez, hogy verseny alatt mindig a megszokott ütemet kell betartani. A sebes ügetés, mint természetellenes járó mód és az 530 lépést túlhaladó vágatás, mint a tüdőt rendkívül megerőltető versenyütem, idő előtt kifárasztja a lovat és azt — tovább kényszerítés esetén — még le is töri. Már pedig kegyetlen és megvetendő dolog a lovat, ezt a nemes állatot, cél és ok nélkül minden erejéből egész a tönkretévéig kifosztani. *Csak valamely magasabb cél igazolhat ilyen szívtelen eljárást, mely háborúban gyakran előfordulhat, békében soha!*

Megemlítjük még azt az egyedül helyes, elővigyázati bánásmódot, melyben a lovat minden nagyszabású distáncversenynél közvetlenül a megérkezés után részéssíteni kell. Ezt az óvó eljárást nem mint a verseny tanulását iktatjuk ide, mert nem volt meg a mód, sem az alkalom, hogy a valóságban netán megtörtént ebbeli intézkedéseket személyesen megfigyelhettük volna.

Nagy teljesítések után a lónak szakszerű gondos ápolásra, óvatos kezelésre és nagy nyugalomra van szüksége. Izomzata és inazata, belső szervei, vérkeringése és idegrendszere a túlhajtott munka következtében óriás feszültségben, mondhatni forrongásban vannak, tehát

mindent el kell követni, hogy ez a rendkívüli izgalom fokozatosan csillapodjék és a ló mentől előbb a rendes állapotba visszaessék. A legcsekélyebb izgatás vagy kezeléshiba végzetes következményekkel járhat.

A lónak ezen legaggodalmasabb és szeretettel teljes ellátásával méltó befejezést nyer a messzelovagló verseny. Ez — úgy szólván — *utolsó kötelessége a distánclovasnak és jól megérdemlett jutalma a derék paripának.*

Ne mulassza el soha senki!

A tapasztalatokból leszűrt eljárás körülbelül a következő:

Elsőben a lovat jól szellőztetett, tiszta istállóba vezetjük és alája sűrű friss almot rakunk. Rögtön lenyergeljük és letakarjuk a fáradt, meleg állatot. (Nyáron a legyek ellen is megvédjük.) Azután nagyjában lecsutakoljuk és egy-két liter cukros vizet adunk neki, utána meg szénát. Cukros víz helyett, vagy azonkívül, még gruel-lel is mérsékelten megitathatjuk. Az orrlíkakat — különösen ha porral ellepve — kissé nedves szivaccsal megtöröljük. Erre az egész lovat fluidummal vagy sós-borszesszel alaposan megmasszáljuk, főképpen a hátat és a lábakat kenegetjük és gyúrogtatjuk. Nagyon jól esik a lónak, ha derekát sós-borszesszel megpermetezzük. Mikor a ló teljesen lehült és megnyugodott, $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ kilo mash-t szórunk elébe. Még priznic-borogatást rakunk a lábakra és a patákat nedves agyaggal becsapjuk, esetleg nedves fűrészpport vagy korpás borogatást teszünk rájuk; azután teljes nyugalmat adunk a pihenésre szorult állatnak. Se zaj, se nesz, ne zavarják a lovat nyugvásában; *a csend ilyenkor többet ér minden abraknál!* Ha az istállót félhomályossá tesszük, még jobb.

A testi meleg mérését (szükséges rendszabály!) a

megápolás alatt végezhetjük és 4—5 óra múlva a maszszázst megismételhetjük. Másnap kevés zabot is adhatunk a mash mellé és lassankint rátérhetünk a rendes etetésre. A dúsabb (fokozottabb) abrakolást lassan vonjuk el a lótól.

VI. FEJEZET.

A verseny rendezése.

Az a páratlanul fényes siker, mely a budapest—bécsi messzelovagló versenyt nagyjelentőségű sporteseményé avatta, még ott a célnál és később a hivatalos befejező versenyformaságok lebonyolítása és a záróünnepségek lefolyása alatt felszínre vetette és teljes szükségességében megvilágította azt az eszmét, hogy a messzelovagló versenyeket időszakonként megismételni és a legkülönbözőbb változatokban tervszerűen és rendszeresen művelni kell.

Maga *Brudermann* lovassági tábornok, lovassági főfelügyelő ismételten kijelentette, hogy a verseny a maga erkölcsi, szellemi és testi eredményeivel oly meglepően tanulságos és minden várakozást messze túlszárnyaló, hogy *künnő kiinduló alapot és biztató kezdetet* képez egy nálunk érthetetlen módon elhanyagolt katonai sportág: *a messzelovaglás* életrekeltésére és állandosítására.

Az előző fejezetekben a distánclovaglások célját, hasznát és nagy katonai jelentőségét eléggé bizonyított-

tuk. Lovastisztjeink e néven nemcsak a lovaglás elméletét és gyakorlatát, a lóidomítás és lóval való bánásmód szabályait és fogásait sajátíthatják el, hanem a katonalovat mint közlekedő és harcoló eszközt is megismerni, azzal a hírszerző- és jelentőszolgálatban mint technikai tényezővel mesterien számolni és válságos esetekben a lovaskatona tulajdonképpen való hivatásának megfelelően vele okosan és merészen bánni megtanulják.

A verseny új fejezetet jelent lovaságunk fejlődése történetében, még pedig nemcsak a lovagló művészet technikája szempontjából, hanem a ló teljesítő képességének legnagyobb fokra emelése, gyakorlati kihasználása és teljes épségben való megtartása tekintetében is. A verseny azonkívül a telivér és főképpen a félvér, tehát az *igazi katonaló* próbaköve volt s így közvetve a félvértenyésztés érdekét szolgálta, amennyiben új, eklatáns bizonytságot szerzett arra nézve, hogy a jó félvérparipára föltétlen szükségünk van és hogy ennek következtében a *hanyatlásnak induló félvér-tenyésztés föllendítése nemcsak közgazdasági, hanem hadszervezeti érdekünk is.*

Csodálatosképpen a nagyjelentőségű verseny alig és csak későn keltett érdeklődést. Mindössze a katonaság hivatalos része, a funkcionáriusok, néhány passzionátus tiszt és lelkes sportember és a véletlenül odavetődött kis közönség tüntette ki figyelmével a nagyszabásu lovasmérkőzést; a tisztikar összesége, a hivatalos sportvilág, tenyésztő gazdáink, lókedvelő birtokosaink és a nagyközönség nem tisztelték meg jelenlétükkel és erkölcsi érdeklődésükkel derék lovastisztjeink remekelését.

A külföld alig tudott és csak későn, vagy legföljebb utólag értesült róla.

A messzelovaglás csupán akkor keltett egyszerre

izgalmat és általános érdeklődést, amikor már vége volt és nagyszerű eredménye ismertté vált. Mindenki — szakember és laikus — ekkor ébredt csak tudatára annak, hogy egy *nemzetközi jelentőségű* sportünnepet mulasztott el.

Ezen kisfoku érdeklődésért senkit sem akarunk szemrehányással illetni. De a sajátságos részvétlenség okát keresve, azt nemcsak sportszerető tisztjeink, sportférfiaiink és lótenyésztő birtokosgazdáink látszólagos közömbösségében, hanem a verseny előkészítésében és rendezésében is véljük némileg megtalálni, melynek figyelme — akaratlanul bár — nem terjedt ki mindazon fontos, apró részletekre és sokoldalú, határozó gondoskodásokra, melyek a distánclovaglás tanulságos lefolyásának és teljes sikerének alapfeltételét képezik.

A bécs—berlini messzelovaglás évétől, tehát 1892. óta, nem volt hasonló versenyünk. Ez olyan nagy idő, hogy nem is csodálkozunk, hogy az ilynemű lovasmérkőzések rendezését illető technikai fogások és finomabb rendezői finesszek — úgyszólván — teljesen feledésbe mentek. A készületlenség oka talán abban is rejlett, hogy a verseny eszméje inkább ötlet-, mint tervszerűen keletkezett. A nemes és előkelő lovasszándék mindenestre megvolt és azon keveseket, kik a verseny szereplői, nézői és véletlen tanúi voltak, egy örökké emlékezetes, nagyszabású lovasküzdelem lélekemelő izgalmaiban és érdekfeszítő látványosságában részesítette.

Minthogy arról van szó, hogy a messzelovaglásokat állandósítani fogják, érdekünkben áll minden részletet, megfigyelést és körülményt följegyezni, mely az ilynemű verseny látogatottságát, hirnevességét, fontosságát és népszerűségét, de főképpen a tiszték nagyarányu

Hummel szdos. „Pepi“ magyar félvérjén.

Lang főhdgy „Djak“ magyar félvérjén.

cselekvő részvételét és intenzív versenyzőkedvét s így közvetve a monarchikus érdekű versenyügy felvirágoztatását és állandó sikerét biztosítani alkalmasak.

Ha tehát a rendezés tekintetében személyes tapasztalatainkat és javaslatainkat itt sorjában előadjuk, ezt a gáncsokkodás minden legkisebb szándéka nélkül tesszük meg, egyesegyedül azon legjobb hiszemben és célzattal, hogy ez által a meghonosítandó új sportág: a *hadi jelentőséggel bíró messzelovaglás jól megfontolt érdekét előmozdítsuk.*

Hogy az ily nagyjelentőségű verseny, mely a katonai tekinteteken kívül a közgazdaság érdekét és a nagyközönség sportigényeit is érinti, mindenben a legjobban sikerüljön, szükséges, hogy a sportesemény eszméjét, indító okát, mibenállását és célját általános tájékoztató-sokban és ismertető közleményekben idején hírüladják és reá mindenki figyelmét felhívják, még pedig úgy az aktív részvétel, mint a nyilvános érdeklődés nézőpontjából. Ez a felvilágosító tudtuladás a katonai hivatalos közlönyökön kívül a katonai szaklapokban, a sportujságokban és előkelő napilapokban lásson első sorban napvilágot. Óriás jelentőségű és közérdekű sportügyről lévén szó, kell, hogy a közfigyelem elejétől fogva feléje forduljon és osztatlan lelkesedés kísérje mindvégig a mindenki szimpátiájával dicsekvő mérkőzés minden egyes mozzanatát. Mindenki — a kit illet — *azonnal* tudja, miről van szó, nehogy a lényeg és a tulajdonképpen való cél iránt bármely érdekeltnek (versenyzőnek, sportembernek, tenyésztőnek, birtokos gazdának stb.) legkisebb kétségei legyenek és külön kérdezősködéssel: mikor, mi, hol lesz? hogyan lesz? igaz-e ez? való-e az? stb. kérdésekkel kelljen a sokféle híresztelésekből és

találgatásokból *a szándékolt valót vagy legalább a valószínűt kihámozni.*

Tehát a versenyt nobilis és tiszta intencióktól sugalt, időközönként kiadott tudósításokkal az egész nyilvánosság előtt közismertté kellett volna tenni, annál is inkább, mivel egy messze földre híresnek ígérkező sportesemény volt készülöben, mely világszerte elismert, hagyományos lovastekintélyünket volt hivatva dokumentálni. Ez a körülmény már magában véve elég bizonyíték a mellett, hogy a versenynek *csupán* rendeleti közlönnnyel való közhírrététele nem felelt meg annak a nagy sportcélnek, mely a verseny lényegében rejtett és már azért sem volt alkalmas a szükségelt propaganda általánosítására, mert katonai közlönyök hivatalos hirdetményei sportesemények előkészítésére a legritkább esetben, vagy egyáltalában nem használatosak, egyedül katonai személyeknek és érdekeltségeknek szólnak és így jóformán teljesen exkluzív jelleggel bírnak.

Tudjuk jól, hogy a katonai tekintéllyel nem fér össze a hivalkodó és nagyhangu hirdetgetés, de az is bizonyos, hogy a tartózkodást csupán elvi okokból ennyire megőrizni a jelen esetben annál kevésbé volt megokolt, mivel lovasságunk teremtképessége és tisztí lóanyaga az egész monarkia sportvilágát, lótenyésztését és közgazdaságát is élénken érdekelte. Ebben az esetben tehát — szerény véleményünk szerint — nem pusztán katonai lóversenyről volt szó, hanem nemzetközi és honi jelentőségű lovasmérkőzésről, melyből a hivatásos sportembereknek, a birtokos gazdáknak és a nagyközönségnek épp úgy ki kellett volna venni részüket, mint a tényleges állományu lovastiszteknek és hozzátartozóiknak. Így azonban javarészen tájékozatlan maradt az egész monarkia,

a külföld, a sportvilág és a lótenyésztők összesége, a verseny pedig — ha a lényegéből, belső értékéből nem is — de külső jelentőségéből és pompájából veszítve, nem folyt le abban az ünnepies nagyszerűségben, melyet internacionális jellege és fényes rekordja megérdemelt volna. A verseny mindvégig megmaradt abban a szűk keretben, melyet elejétől fogva neki szántak, pedig derék lovastisztjeink alaposan rászorgáltak arra, hogy remekelő lovaglásukat úgy a tiszti és a sportszerető nagyközönség, mint az idegen előkelőségek közvetetlen közelből megcsodálják.

De hát a nagy nyilvánosság csodálata nem volt tulajdonképpen a célja a versenynek. Inkább az volt a cél, hogy mentől több tiszt vegyen benne részt. Amikor a hadsereg hivatalos lapja februárban kiírta a versenyt jelentkezett is azonnal 539 tiszt. Ez a szám azonban a második nevezéskor augusztusban leapadt több mint felével 199-re, majd mikor a végleges propozíciók megjelentek és szeptember hó 1-én a ló nevezésének határideje lejárt, csak 125 tiszt állotta a versenyt és mindössze 79 indult a nagy útra.

Önkéntelenül merül fel az a kérdés, honnét a lovaglókedvnek ez a nagymértékű, hirtelen megcsappanása?

Aki a versenyföltételeknek részletekben megjelent és a legtöbbször csak általánosságban beszélő közléseit figyelemmel kísérte, könnyen megadja rá a választ. Sem a követelt lovasteljesítésnek szabatosan meghatározott mértékét, sem a díjazást, sem az indulás helyét, idejét és a célt kellő időben *pontosan* nem adták tudtul, úgy hogy mindenki tartózkodott attól, hogy ismeretlen díjazásért és bizonytalan célért a *drága* tréningbe belefogjon.

A versenyföltételeknek egész teljességükben való közlése, valamint a díjazás közzététele csaknem utolsó percig késett, úgy hogy — amikor az idevonatkozó rendelkezés végre megjelent — *a legtöbb pályázó már rég lemondott a versenyben való részvételről.*

A bizonytalanság a legnagyobb ellensége a vállalkozó szellemnek és közvetett okozója a részvétlenségnek, a versenyzőkedv megcsappanásának és az esetleges balsikernek.

Nagy lehangoltságot szült az elégtelen díjazás is. Mindenki remélte és erősen számított arra, hogy még közepesnél gyöngébb siker esetén is tréningköltségeit és egyéb kiadásait a pénzdíjből fődözni tudja. Erről a reményről a díjak kihirdetése után le kellett mondani! A verseny dotációjának elégtelenségét *ember és ló kockázatával, körülbelül 1000 korona tréning és előkészítő költséggel és egy ily rendkívüli lovasteljesítéssel szemben, különben a díjkiosztásnál maga Brudermann lovassági tábornok is elismerte, mondván: „A kiosztásra kerülő pénzdíjak bizony nem oly nagyok, mint a hogy a fáradtságos és költséges előkészületek megkivánták volna. A győzteseknek jutalmukat éppen a meglegedésben és a lovaglásuk által keltett büszkeségükben és ama tiszteletdíjakban kell megtalálniok, melyeket a legfelsőbb hadúr, a királyi ház tagjai és a katonai hatóságok adományoztak“.*

Tisztán erkölcsi alapra építeni egy verseny rendezését, melyben ember és ló végzetes vállalkozásra indul, a szellemi és testi előkészület és az anyagi kockázat fizikumot és vagyont végső áldozathozatalra kényszerít, alig okadatolható és bizonytalan számítás és csak a mi hadseregünkben válik be, amelynek lovagias tisztikarát évszázados lovas tradíciók lelkesítik és tiszta nemes gondolkodása a legszerényebb igényekkel mindig beéri.

A messzelovaglás szándékolt megteremtése érdekében kívánatos, hogy ez a gyönyörű és hasznos katonai sportág mindenkor a legnagyobb anyagi támogatásban részesüljön. *Az anyagi rész biztosítása fele sikere minden versenylovaglásnak!*

A másik lényeges megjegyzés, melyet a verseny előkészítésére nézve megkockáztatunk, az, hogy véleményünk szerint (melyet a legtöbb résztvevő is megerősít) téves felfogás volt a kondíciónak általános kifejezésekben történt vázolása és mértékének az a kisszerű megszá-bása, mely szerint a lovasok beérkezésük után 24 órá-val egy 3000 lépéses pályát meghatározott időben egyszer ügetve, egyszer pedig vágatva körüllovagolni és ez alkalommal két akadályt átugrani tartoznak. Az erő-állapotnak ilyen tág, relativ és mindenféle értelemben magyarázható meghatározása és a versenyföltételekbe belefoglalása nem felelt meg egy csaknem kétszázhar-minc kilométeres messzelovaglásnak és semmiképpen sem állott arányban az átlagos 18 órás nagy lovas-tel-jesítményhez.

Mint a következők mutatta, e föltételeket a mérkő-zők a legkülönbözőbben értelmezték; a legtöbbet pedig a nyerő-eshetőség: a gyorsaság és ép ló mérlegelésében megzavarta és a győzelemtől elütötte. S éppen azért, mert mindenki az egész lovas-világban vallott fölfogást, *tudniillik a teljes harc képes állapotot* vélte a föltételekből kiolvashatni, megtörtént az, hogy igen sok higgadt, jól elkészült és érdemes lovas a *kondícióra, mint lényeges föltételre dolgozott* és nem kapott díjat olyannal szemben, ki félórával, vagy csak néhány perccel előbb érkezett be ugyan, de lova az előlovaglásnál törődött, merev járásu, sőt bicegős volt és csak nagy nehezen tudott a kon-

dicióvizsga porondján megjelenni. Összesen négy ilyen *megviselt* lovat ismertek el *kondícióban levőnek* és díjazták őket más ép és fürge járásu paripákkal szemben.

Propozíciók szerkesztése mindenkoron a legnehezebb föladatok közé tartozott; ez a szellemi sporttevékenység gazdag tapasztalatot, éles kombináló előrelátást, minden részletre: aspirációkra, differenciákra, kétségekre, surlódásokra stb. kiterjeszkedő nagy körültekintést igényel és főképpen a nyerő sánzok kiegyenlítését biztosító gondoskodást követel. Stiláris precizitás a kifejezésekben, a célnak megfelelő pontos meghatározás a sportszándék körülírásában, világosság és határozottság a módozatok és föltételek megszabásában és a hely- és időbeli viszonyok tudtulásában és végül a kellő időben való kihirdetés és általános közzététel, — ezek a legfőbb kellékek, melyek bármilyen versenypropozíciók lényegét alkotják.

Az igazságot a különböző értelmezést megengedő meghatározásban és ennek alapján hozott ítéletben megtalálni nem lehet. Tehát előre kell gondoskodni, hogy a magyarázatoknak tág teret nyitó fogalmak *jó előre* tisztázódjanak és határozott formát öltsenek. A kondíciónak ilyen szorgos, pontos és minden félreértést kizáró meghatározása és a kiváló lovas-teljesítéshez szabott mértékben való megállapítása egyik legszebb és legfontosabb része volt a rendezés szellemi előkészítésének és a versenyzőket óriás hálára, az egész lovasvilágot pedig a legnagyobb elismerésre kötelezi, *ha a ló erőbeli állapotának megdönthetetlen és félremagyarázhatatlan körülírását megkísérelte, megállapította és az időbeli eredménnyel (a rekorddal) helyes viszonyba és teljes összhangzásba hoznia sikerült volna.* A kondíció fogalmának ilyenén meghatá-

rozását és az erő- s időbeli tényezőkhez való viszonyának biztos számításalapját, illetve mértékét a lovasirodalom mindeddig nem ismerte és a lovasgyakorlat is — előforduló esetben — mindig csak az alkalmoszerű lovasszándék, a követelmény és a tér- és időbeli helyzet egybevetése és kellő aránybahozása által törekedett a kondíció mértékének fölállításakor az „arany közép-utat” megtalálni. Jelen esetben tehát az erőbeli állapot megítéléséhez szükséges általános zsinormértéknek elvi meghatározása alapvető és úttörő szellemi vívmány és a lovasirodalom remekalkotása lett volna!*

A kondíció mint erősen relativ fogalom, csak a viszonylagos erőtényezők által állapítható meg; abszolút meghatározása ki van zárva. Nem szolgálnók azt a nagy célt, melyet munkánk által elérni törekszünk, ha idevonatkozólag az elmúltakat most utólag bírálgatva kommentálnók, a nélkül, hogy a kondíció meghatározására nézve pozitív javaslatot nem tennénk. Elősoroljuk tehát mindazokat a relativ tényezőket és segítő eszközöket, melyek alapján az erőbeli állapot normája megközelítőleg megállapítható; még pedig:

1. a teljes szervi egészség, mesterséges vagy állatorvosi beavatkozás nélkül;

2. az ép járás lovas alatt és lovas nélkül (elővezetve), a fürgeség és rugékonyság szempontjából;

3. a külső megjelenés és benyomás, élénkség és erővelteljesség tekintetében;

4. az izmok és ízületek működése, a további munkabírás szempontjából.

Lényeges követelmény, hogy a kondícióvizsgát

---

* Elég meggyőző bizonyíték a mellett, hogy nagyon nehéz jó proposíciókat szerkeszteni.

Lenz főhdgy. „Sólyom“ magyar félvér lován

Dragoni szdos. „Putz“ magyar félvér lován.

csak az a bizottság eszközölje, mely a versenyzőket elindította.

Szinte magától értedődőnek látszik ez a követelmény és fölöslegesnek tűnik föl, hogy mint mellőzhetetlen feltételt e helyt még külön hangsúlyozzuk. De mert a budapest—bécsi messzelovaglásnál *más volt a startbizottság és más a kondíciót fölülvizsgáló zsüri*, szükségesnek tartjuk ezt a körülményt külön nyomatékosan kiemelni.

Miért kell egy és ugyanazon bíráló-bizottságnak az indítást és a kondícióvizsgát eszközölnie, nem szükséges magyaráznunk. Az okok nyilvánvalók.

Az erőbeli állapot meghatározása, mint kizárólag empirikus megfigyelések alapján hozott *relatív* ítéltetés, szükségképpen megköveteli, hogy már a küzdőtéren való megjelenés pillanatában, tehát a verseny *első, kezdő* momentumában, *egy és ugyanazon* bíráló lássa azt a lovat, melyről később, a mérkőzés befejeztével döntő ítéletet kell mondania. A megfigyeléseknek tehát az első perctől az utolsóig, vagyis az indulástól az ítélet meghozataláig, folytonosaknak és egy és ugyanazon bíráló személyéhez kötötteknek kell lenniök. A személyes észletek ezek szerint nem szünetelnek, hanem folytonosan működnek és soha a bíráló személyének változása következtében megszakítást nem szenvedhetnek.

A kondíció lényege éppen annak megállapításában rejlik, hogy a lóról a kezdet percében konstatált jelenségek miként jelennek meg újra a befejezés: a finis és ítélethozatal pillanatában. *A ló külső megjelenése, járása izmai kidolgozottsága, izületei működése, erővel teljessége, vérmérséklete stb. már indulás előtt jellemző egyéni sajátosságokat és fajbeli tulajdonságokat árul el és nyilatkozik*

tat meg, melyek megfigyelése, megismerése és előjegyzésbe vétele nélkül a beérkezésnél és kondícióbírálatnál helyes ítéletet hozni lehetetlen.

Ennek megvilágítására ime néhány konkrét példa.

Vannak pl. lovak, melyek ügetőjárása (trabakciója) istállóból kijövet (elővezetéskor, bemutatáskor, induláskor) semmitmutató, lomha, majdnem botorkáló és csak 40—50 kilométer után, midőn az izületek megmelegedtek és a vérbeli származás érvényre jut, lesz ruganyos, élénk, tértnyerő és nagy akcióju. Ezek a lovak a kondícióvizsgánál is, midőn egyenesen az istállóból elővezetve jelennek meg a zsüri előtt, ilyen kevés menőtemperamentummal produkálván magukat, teljesen félrevezetik a bírót ítéletében, ha a startkor már nem látta és nem vette tudomásul a ló jelentéktelennek tűnő, lusta mozgását, szerény megjelenését és nembánomos természetét.

Ismerünk megint lovakat, melyek istállóból elővezetve, óriás képességet fitogtatnak, szemfényvesztő nagy trabakciót mutatnak s mint mondani szokás, „gyönyörűen produkálják magukat“, de az első 40 kilométer után acélos járásukat teljesen elvesztik, erőtlenül lépnek, csetlenek-botlanak, hajtósak és kitartásban egyre hanyatlának. Az ilyen lovak verseny után magukat kipihenve, a kondícióvizsgánál mutatós járásukkal és tüntető eleven-ségükkel az előbb említett szerényebb produkcióju, de alapjában véve jobb klaszisu lovakkal szemben megvesztegetik az olyan zsürit, mely az indításnál mind a két lovat nem szemlélte és figyelte meg alaposan és bíráló észleleteit nem véste maradón emlékezetébe.

A látszat csal. A relatív körülmények és egyéni tulajdonságok ezt a látszatot még támogatják. Éppen azért empirikus megfigyeléseiben a bírónak éleslátásának,

körültekintőnek és a tanulmányozó összehasonlításra minden alkalmat megragadva, pedánsnak és minden részletre kiterjeszkedőnek kell lennie. Ez csak úgy lehetséges, ha a versenyző lovakat *elejétől végig* a legelőnkebb figyelemmel kíséri és megállapításait azonnal papírra veti.

A kondícióvizsgát úgy lehet a legigazságosabban megejteni, ha az előzetesen meghatározott (táblázatba összeállított) követeléseket, vagyis a megvizsgálás tárgyát képező tényezőket (lásd pl. az előbb 1—4 alatt felsoroltakat) a zsüri tagjai a lovasok sorrendjében 1—5-ig terjedő értékszámokkal pontozzák. *Az ítéletet azulán, a beérkezés rekordját tekintetbe véve, minden egyes díjra külön beadott szavazójegyek alapján szótöbbséggel hozzák meg.*

Hogy mennyire igazunk van, mikor a ló erőbeli állapotát, mint a nyerő sánszokat kiegyenlítő második lényeges tényezőt ismételten hangoztatjuk, bizonyítja az a finis-lovaglás, melyet a 2-ik és 3-ik díj győztesei nagy elszántsággal és lovasbravurral, de a lónak, ennek a derék munkatársnak, teljes megkockáztatásával 230 kilométeres éjjeli lovaglás után mutattak be a zsűrinek. Akik ezt a merész küzdelmet végignézték, önkéntelenül is arra gondoltak, hogy a kondíció előtérbe helyezése ezt a túlhajtott és a ló megmaradását egyenesen veszélyeztető, életre-halálra lovaglást megakadályozhatta volna. *Éppen úgy, amint véres sarkantyúnak, izgató szereknek (dopingnak) és éteres injekciónak előkelő lovasambiciótól sugalt messzelovaglásnál helye nincsen, olyképpen a lónak végső erőmegfeszítésig és teljes kimerülésig való lehajtását is lehetetlenné kell tenni.*

A rendezői gondoskodás tárgyát képezte továbbá a halálrafáradt lovasok fogadása és egészségügyi ellátása

Vargyas főhdgy. lova érkezés után (3-ik nyertes.)

Kopf hgy. „Elmira“ lova (10-ik nyertes).

is, még pedig mindjárt a célpontnál. Történt ugyan e tekintetben intézkedés, de nem teljesen kielégítő módon. Az öt-hat vasággal berendezett fűtetlen sátor nem felelt meg egészen a célnak. *Fűtött öltöző, melegítő helyiség, fürdő, masszáló szoba és mindenekelőtt orvos kell oda, ki a lovast megvizsgálja, kezeli és ellátja, hőmérsékét, sőt még — súlyát is megméri.* Érdekes tanulmányok, megfigyelések tehetők ilyenkor és a versenyző testi jóléte is biztosítva van.

Egy lovas, ki éjjel-nappal lovagolt és egy nagy verseny összes izgalmaival és veszedelmeivel átélte, testileg és szellemileg teljesen kimerült; izomzata és idegrendszere valószínűségi lázban és oly feszültségben van, hogy sokszor a legcsekélyebb ok, esetleges kis higiénikus hiba agy- vagy szívszélhűdést, részleges bénulást idézhet elő, vagy ha nem is okoz mindig ilyen végzetes bajt, egész életére kiható szervi betegségnek lehet okozója. Ily balesetnek vagy szerencsétlenségnek megfelelő intézkedésekkel elejét kell venni, még pedig az orvosi elővigyázat összes óvórendszabályainak alkalmazásával.

A lovas egészségét biztosítva, erejét is azonnal vissza kell adni, erre a célra pedig kell, hogy lelkiismeretes, tapasztalt orvosok (megfelelő felszereléssel) és kitanított ügyes szolgák kéznél legyenek és az említett különböző testápoló helyiségek és berendezések rendelkezésre álljanak. Ily szakszerű gondozásban a versenyzőknek ezuttal nem volt részük és bár a legtöbben kitűnő erőállapotban érkeztek a célhoz és edzett, szívós és acélos szervezetük megmentette őket komolyabb következményektől, mégis volt egy-két lovas, kiknek állapota sürgős és erélyes orvosi beavatkozást igényelt és az orvos hiánya, majdnem válságossá vált rájuk nézve.

Higiénikus tekintetekben tehát a legmesszebbmenő gondoskodást kell kifejezni és még a legjelentéktelenebbnek látszó részletekről sem szabad megfeledkezni, mint pl. kellő számú kocsik biztosításáról, melyek a lovasokat lakásukba elviszik. Ezt a körülményt is megemlítjük, mert Sveháton ilyen kocsik nem álltak rendelkezésre és a versenyző lovasok erről közléseikben szintén panaszkodnak.

De épp úgy mint a lovast, a lovat is megilleti a leggondosabb ápolás mindjárt a célhoz érés után. Az erőltetett izommunka következtében a hőmérséke sokszor 39 fok Celziuszon fölül emelkedik, szükséges tehát, hogy azonnal istállóba vezessék, ahol csutakolás, masszázs, fluidummal való bedörzsölés és sósborszesszel való kezelés az elsenyvedt állatot talpra állítja. *Csak így lehet a lovasnak kitarító lovaglása gyümölcsét: a győzelmet és dicsősége szerzőjét: a drága paripát biztosítani.*

Ez alkalommal a verseny lefutása után a lovak legnagyobb részét a céltól még 12 kilométerre fekvő Bécsbe vezették, tehát a versenyparipáknak 230 kilométer helyett tulajdonképpen 242 kilométert kellett megtenniök. Ez a ráadás — különösen a nagy szekérforgalom és villamosvasutas úton — nem egy lóra végzettsé válhatott és gazdájának véres-verejtékkel szerzett dicsőségét és győzelmét egy csapásra megsemmisíthette volna. Csak a véletlennek köszönhető, hogy az be nem következett.

Nem kevésbé kockáztatta a lovasok diadalát a nem odavaló automobilmek ide-oda száguldása, a társzerek és egyéb járóművek sűrű közlekedése a svadorfsveháti útrészen. Még egy gőzhengerelő is állt az út közepén, közvetlenül a cél előtt. Az olvasó tetszésére

bizzuk, képzelje el azt a „kellemes“ érzést, mit a lovasnak át kellett szenvednie, ha a sík, kövezetes, rossz úton, 4—5 kilométernyire a cél előtt egy kíváncsi automobilista hivatatlanul és kiméletlenül nekihajtott a megfeszített figyelemtől ideges és félős paripának. Egyik-másik mérközőnek — ha nem akarta megkockáztatni azt, hogy az árokba bukják és egész lovaglása semmivé legyen — le kellett szállnia a lóról és több percnyi késéssel megfizetni egy-egy automobilos okvetetlenkedését. De nemcsak a cél előtt, hanem — mint a versenyzők általában panaszolják — még az úton, éjjel is alkalmatlankodott egy ilyen automobil,* mely szénát is vitt az érdekelt tiszt után és száguldása közben az elkerült lovasok szeme közé kavarta az út porát, mindannak ellenére, hogy tiltva volt motoroskocsin vagy automobilon kísérőt szállítani. Megfelelő rendőrhatósági figyelmeztetéssel és rendszabályokkal az ilyen visszaélést könnyen lehetett volna megszüntetni és a kocsiközlekedést az út egyik felére terelni.

Győrött éppenséggel földhányások és árkok fogadták a versenyzőket, akik alig tudtak — a külsővárosi gyér világítás mellett — ezen a veszedelmes torlaszszoron átbukdácsolni. Némelyik lovas még el is tévedt, mikor ezen csatornázó földmunkálatok maradványait ki akarta kerülni és egy egész óra késéssel adta meg az árát annak, hogy Győr városa nem tudott a versenyről és útirányról.

A tisztek sportkedvelő része, a sportvilág több előkelősége is jelen volt a versenyen, úgy a startnál, mint a finisnél és vizsgáló, szakértő szeme a legmelegebb

---

* Ezen az automobilon tiszt és egy vörös sapkás katona ült.

érdeklődéssel és élvezettel gyönyörködött volna a lovas tisztikar délceg, elszánt lovasaiban és a magyar és az osztrák telivér- és félvérlostenyésztés nemes és kiváló loányágában, de főképpen a tréning eredményében, ha erre az indítás helyén mód és alkalom lett volna. Kár, hogy a startnál nem volt elkülönített hely a pompás paripák számára, ahol a szebbnél-szebb állatokat megsejlelni és a tréning által kidolgozott izomzatukat megbirálni lehetett volna. Az induló nyolcas lovascsopottok összeállítására és a lovak mozgásának bemutatására is külön elkerített helyet kellett volna kitűzni, ahol a lovakat először gyalog vezették volna elő a zsűrinek, azután lovas alatt ügetésben és vágatásban mutatták volna be a bírának. E célból rendes versenykifutót lehetett volna ott berendezni; így azonban a szép és tanulságos lovaskép és a gyönyörű loányag a rendetlenül tolongó közönség közepette elveszett és sem a hozzáértők által kellően megtekinthető és elemezhető, sem a zsűri által tanulmányozható és megbirálható nem volt.

Ezzel kapcsolatban föl kellett volna szolítani a hivatásos és az amatőr-fényképészeket, hogy minden egyes lovasról és lóról az indulásnál, az érkezésnél és a kondícióvizsgánál fölvételeket csináljanak. A nevezetes verseny minden szereplője és momentuma méltó volt a megörökítésre, annál is inkább, mivel tanulságai, tapasztalatai, érdekességei és eredménye az utókor lovastudását és lovagló virtuozitását fejleszteni, a ló fizikájának és fizioiógiájának ismeretét bőviteni, a lovas és ló teljesítő képességének mértékét megállapítani és ez által a hírszerző és jelentőszolgálat végrehajtásának módját is meghatározni hivatva voltak.

De nemcsak a starthoz és a célhoz kellett volna

Kempner hdgy. „Albin“ telivérjén.

Pust szdos „Postillon“ magyar félvér lován.

fényképészeket állítani, hanem elejétől végig az egész útvonalon, hogy az összes lovasok viselkedését és élményeit okulás végett megrögzíthessék.

A tanulságokat hűen és gazdagon demonstráló mindezen nagyszerű alkalmat elszalasztottuk.

Kétségeket támasztott és zavarólag hatott, hogy a startlista csak a verseny előtt való napon jelent meg és még a versenylovasoknak, tehát a legjobban érdekelteknek sem jutott elegendő számban, úgy hogy a tisztek nagyobb része teljes bizonytalanságban maradt a verseny résztvevői és azok lovai kvalitása felől.

A küzdők személyi és lovaik származási adatai óriás fontosságúak. Éppen azért nagy jelentőséggel bír, hogy minden versenyző *kellő időben* tudja meg versenytársainak kilétét és számát, hogy a maga számítását az adott viszonyok szerint megcsinálhassa. *A nevezések jegyzékét a nevezészárlat után azonnal ki kell adni, hogy a mérközőknek elég idejük legyen azt tanulmányozni.*

A tér- és időbeli viszonyok mérlegelése ezuttal általában kevés figyelemben részesült, pedig ezen irányító tényezők szem előtt tévesztése elmaradhatatlan technikai nehézségeket ró minden résztvevőre és csak surlódásokra és érzékeny anyagi és fizikai megterhelésekre ad alkalmat. Budapesten például a Vérmezőtől, a start helyétől, hét kilométerre fekvő Ferenc József lovassági kaszárnnyában volt a lovak istállója biztosítva; ezt a kedvezést azonban senki sem vette igénybe (aki igénybe is vette, hamar lemondott róla), mert a tréning az utolsó napokban a budai oldalon történt s mindenki őrizkedett a városon végigmenve, a sikos aszfálton lovát kockáztatni s azonfelül naponta 3—4 óra időt veszíteni. Az országúthoz és pázsitos (homokos) vágató pályához

szokott versenylovat a csúszós kövezeten, főképp azonban a fővárosi zajban sétáltatni, nagyon is kockázatos lett volna.

Nem könnyített a versenyzők során az az intézkedés sem, hogy a Bécsbe való megérkezés után a további rendelkezéseket a lovaglótanárképző-intézetben függesztették ki; a helyi viszonyoknak jobban megfelelt volna, ha mindenkivel nyomtatott *külön értesítésben előre közlik a tenni és tudnivalókat*. A tudtuladásnak ez a módja a nyugalomra vágyó tisztektől kényelmetlen utánjárást követelt, technikai nehézségekkel, idővesztéssel és sok költséggel járt és éppen nem felelt meg a nagyvárosi elszórt elhelyezés viszonyainak.

Határozott zavart okozott és néhány versenyzőt kellemetlen helyzetbe hozott, hogy az erőbeli állapot megvizsgálását nem mint meghatározva volt: október 9-én *délután 2 órakor*, hanem ugyanaznap *dél előtt 11 órakor* tartották meg. Erről a programváltoztatásról a legtöbb versenyző tiszt csak az *utolsó percben véletlenül* értesült; a legnagyobb sietséggel kellett tehát átöltöznie és a főváros másik végén hat kilométernyire fekvő Krieauba rohannia. Természetesen lova után nem is nézhetett, annak nyergelésével, kantározásával nem törődhetett, *pedig ettől a vizsgálattól függött a díj végleges odaitélése*.

De a Bécsbe rándult tisztek, érdekelt hozzátartozók, sportemberek és egyéb nézők is szerették volna látni ezt a maga nemében nálunk először bemutatott ritka produkciót, mikor 230 kilométeres verseny győztes páripáinak teljes ép erőben kellett háromezer lépéses pályát 8 perc alatt végigügetni és végigvágtatni és két akadályt is ugrani. A szakszerű tréning és helyes lovaglás eredményének és a lovas tanulnivalók sokféle neve-

zetességeinek ezt a speciális alkalmát éppen azoknak kellett elmulasztaniok, kik a messzelovaglásnak minden fázisát megfeszített figyelemmel kísérték és a monarkia legtávolabb fekvő helyeiről odajöve, *különösen a nagy lovasmérkőzés utolsó döntő aktusát: a kondíció-vizsgálatot boncolgató megfigyelés és összehasonlító tanulmány tárgyává akarták tenni.* **A lovak minősége és jobb klaszsisának fokozata a rekord és kondíció kölcsönös viszonyában jutott kifejezésre s így a kondíció-vizsgálatról közvetve nemcsak a lovaglás tudománya és virtuozitása, hanem a lótenyésztés és a sportügy gyakorlata is merithetett volna messze kiható tapasztalatot.**

*

Összegezés. A rendezést illető tanulságokat összefoglalva, csak azokat emeljük ki, melyek az ilyenmű verseny lényeges alapkellékét képezik és a sikert kedvezően vagy hátrányosan befolyásolják. E törekvésünkben egyrészt a lovasok nagy érdeke, másrészt és főképpen a messzelovaglások jövőendő állandósításának katonai jelentőségű célja vezet bennünket.

Olvasva a külföld céltudatos tevékenységének sikereit és nagyszerű haladását, nyilvánvaló, hogy e sportágban nem vezetünk többé, hanem a rendszeres szereplés és sikerek terén hátrább álló helyre vonultunk. De csak a külső jelenségeket tekintve. Magában véve mind az erkölcsi és a szellemi, mind az anyagi és fizikai döntő tényezők bőséges birtokában vagyunk, melyekkel az időlegesen átengedett elsőbbséget rövid időn belül ismét visszahódíthatjuk. Megvan az évszázados tradícióinkban gyökeredző lovasmultunk, mely a legnemesebb lovasszellemtől megihletett ambíciót kelti és folyton ébrentartja

áldozatkész tisztjeinkben, megvan bennünk a nagy lovas-
tudás, tehetség és elméleti készség, mely ezen katonai
lovasfoglalkozáshoz okvetetlenül szükségesek és végül
rendelkezünk olyan kitűnő lóanyaggal, mely a maga nemes
és magas származásában és megállapodott szervi kiváló-
ságában a leghatalmasabb eszközt szolgáltatja a messze-
lovagló sport rendszeres fölkarolására. Nincs tehát másra
szükségünk, mint a distánclovaglás technikai ismereteire
és gyakorlati fogásainak elsajátítására és ezen lovagló
pásszió — megkedveltetésére.

Tisztikarunk többé-kevésbé észrevétlenül elha-
nyagolta ezen lovastevékenység rendszeres művelését,
annál is inkább, mert a hivatott intéző körök sem gon-
doltak vele.

Mindenekelőtt tehát a messzelovaglást újból föl
kell karolni és népszerűvé tenni lovastisztjeink előtt.
Ehhez két faktor szükséges: anyagi és erkölcsi. Az első
jelenti a *pénzt*, a második a *felsőbb helyről jövő kezde-
ményezést, tervszerűséget és állandó ösztönzést*. Utóbb emli-
tett három erkölcsi tényező közül a tervszerűség az,
melyet a rendezés tanulságai legközelebb érintenek.

Minden lovasvállalat rendezésénél első sorban az
általa elérendő *cel*, másodsorban a *kivitel módja* az irányadó.

A budapest—bécsi distáncverseny megtervezésénél
is ez a két szempont határozott. A cél volt: kiváló lovas-
teljesítés teremtmése a kondíció teljes épségben tartása
mellett; a kivitelt pedig képezte: a versenyzők lovagló
munkateljesítése és a rendezés technikai és szellemi elő-
készületei. A versenyzők fényesen oldották meg föladat-
ukat, különösen tekintve azon körülményt, hogy a
messzelovaglás terén lovasságunk az utolsó másfél év-
tizedben nem fejtett ki munkásságot. A rendezői tevé-

Fuersperg gr. főhdgy. „Media“ magyar félvér lován.

Hausch hdgy. „Granit“ magyar félvér lovával.

kenység is általában nagy előrelátással gondoskodott minden számbamenő körülményről, mely a verseny teljes sikerének és sima lefolyásának biztosítására befolyással lehetett, de legjobb szándéka és legkörülmekintőbb igyekezete mellett is elkerülte figyelmét némely olyan lényeges technikai és szellemi részlet előkészítése, amely a maga elemi mivoltában és módosító hatásában szinte döntő és a verseny együttségét közelről érintő jelentőséggel birt.

A legnagyobb tárgyilagossággal bírálva az egyes fölmerült jelenségeket, újból ismételjük, hogy minden versenyt a legrészletesebb tájékozásnak kell megelőznie, mely úgy az aktiv résztvevőket, mint a hivatalos sportvilágot és a rá tartozó részben a nagyközönséget illeti. A versenyföltételek pontos és minden kétséget kizáró közzététele *idejében* történjék, hogy minden indulni készülő versenyző *első pillanattól fogva* tudja, mily mérkőzésnek mely nyerő eshetőséggel megy neki, mily személyi, szellemi, fizikai, anyagi s egyéb körülményekkel kell számolnia, hogy kudarc és megakadás nélkül állhassa meg helyét a küzdőtéren. Így a bizonytalanság és kétségeskedés ki van zárva, a részvéthiány, a visszalépés vagy elkedvetlenedés pedig lehetetlen.

Mentől nagyobb érdeklődés, ünnepiesség és fény veszi körül a lovasversenyt, annál nagyobb lelkesedéssel, pásszióval és ambícióval vetélkednek és iparkodnak a tisztek. Régi tapasztalat tanulsága bizonyítja ezt. Hol érvényesítse és produkálja a lovastiszt a világ előtt lovagló virtuozitását és lovas mesterségét, ha nem a versenypályán és a lovas-porondon. Diadalait, lovas dicsőségét és hírnevét ki becsülje meg, terjessze és ismerje el, ha nem az egész lovasvilág előkelősége és

a nagyközönség sportszerető része? De a lovastisztek és sportférfiak is a tanulságok, ismeretek és tapasztalatok szerzésére, észleletek és megfigyelések eszközlésére hol találnak jobb alkalmat, mint a nyilvános versenyek és lovasküzdelmek színhelyén? Ide kell tehát hívni és szólítani a lovas tisztikart, a hivatalos sportvilágot és a sportközönséget. A serkentő buzditás és nagycselekedetre képesség javarészből a nyilvános elismerésben és a versenyzés porondján aratott győzelemben rejlik. *Tehát valahányszor egy lovas sportesemény előkészítésében fáradoznak, annak lényegét, összeállítását és célja minden vonatkozását először is a közvetlenül érdekelteknek és az egész hivatalos sportvilágnak köztudomásává, azután pedig az előkelő társadalom minden rétegében érdeket keltővé kell tenni.*

Ámde a versenyföltételek teljes és részletes meghatározásán és kellő időben való közzétételén kívül az anyagi kérdés tisztázása is szükséges. Ez különben is minden versenypropozíció mellőzhetetlen alkotó részét képezi. A budapest—bécsi messzelovaglásnál az anyagiaknak: a díjazás mértékének egyidejű tudtuladása már azért is kívánatos volt, mert 4—5 hónapos distánctréningről volt szó, mely nemcsak a lovat illető speciális költségtöbbletet (még pedig meglehetősen nagyot), de a lovasra vonatkozólag is jelentékeny túlkiadást jelentett. Még a legszerényebb számítás mellett is kb. 1000 koronát tett ki.

Nem kell még bővebben megokolnunk azon véleményünket és tényt, hogy a verseny dotációjának késői tudtuladása és a nagy lovasteljesítéssel semmi arányban nem álló elégtelensége sok kétséget, nem egy csalódást és több-kevesebb kedveszegést okozott, pedig a ver-

senyzők többsége ugyancsak nem törtetett nagy anyagi előnyök után, hanem csupán annyit remélt, hogy az első tiz között érkezve a célhoz, költségei valahogyan megtérülnek. *Nemcsak a nagy eszmék és erkölcsi magasztos célok lelkesítő ereje szükséges valamely rendkívüli lovas-tett végrehajtására, hanem az anyagi buzdítás is segítse és kísérje nagycélú és kockázatos cselekedetében a vállalkozó lovassembert. Sok reális szép törekvés és nemes jó lovasszándék szenvedett már hajótörést, mert anyagi segítség nem támogatta. A szűkes jutalmazás és a túlságos takarékoság a merész szárnyalású és mindig nagy tettekre hivatott lovasságot nem előre, csak hátra mozditja fejlődésében és már elemében agyonsújtja a vállalkozó szellemet és vele a messzelovaglás tervezett állandósítását.*

A kondíció fogalmának és mértékének meghatározását tekintve, hivatkozunk a már előbb mondottakra. Ide vonatkozólag felállított mértéktervezetünket: a fölso-rolt négy tényező viszonylagos mérlegelését, a lovasszak-emberek ítélete alá bocsátjuk. Egyébként pedig rámutatunk a külföld e nembeli kísérleteire, melyek leginkább közeli-tik meg azt a számításalapot, melyhez az erőbeli álla-pot viszonylagos megbíráását szabnunk kell. Csak a tapasztalatok, megfigyelések és azok empirikus adatai adhatnak célravezető támpontot e kényes és nehéz lovas-probléma megoldására. *Annyi áll, hogy inkább szigorúbb mértékkel mérjünk, mint hogy enyhébb törvénnyel bíráljunk. A ló, a mi kedves barátunk és hű munkatársunk mel-tán rászolgált erre a kiméletre és szeretettel teljes gon-doskodásra.*

Az erőbeli állapot fölülbírálását elvileg mindig az a bizottság ejtse meg, mely az *indítást* eszközölte. Té-vedés, tájékoztatlanság, önkéntelen befolyásoltság stb.

ekként ki van zárva, de viszont a teljes beavatottság, a lovak individuális ismerete, az összehasonlító képesség és reális benyomások szülte tárgyilagos ítélet annál jobban biztosítva, főképp ha azt megfelelő jegyzetek, élénk megfigyelések emlékei, fényképek stb. támogatják. A versenyzők is azzal a nyugodt tudattal indulnak el a versenyre és néznek a kondíció-vizsgálat elé, hogy a leghivatottabb és legtájékozottabb lovasszem bírálja meg lovaikat és a legpártatlanabb lovastekintély mond ítéletet a lovasteljesítések és a kondíció fölött.

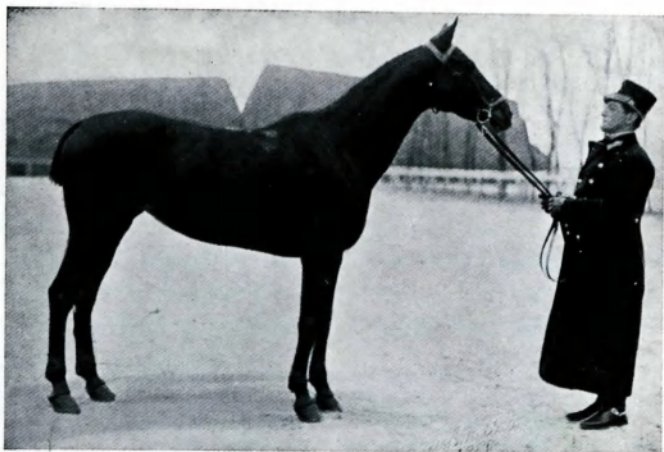
Főszempont, hogy indulás előtt minden ló beható meg szemlélés tárgyát képezze, a lovakat gyalog elővezessék és lovas alatt előlovagolják és minden adatot, mely a kondíció megítélését befolyásolhatja, pontosan följegyezzenek. A lovasok bemondásait is külön e célra szolgáló jegyzőkönyvbe be kell vezetni, a lovast és lovat felszerelésestől és nyergestől megmérni és lefényképezni. A startoló csoportokat ezután összeállítva és szintén lefotografálva, útnak indítják. *Tömerdek tanulság, érdekesség, szellemes leleményesség és okos előrelátás örökíthető így meg, mi különben feledékenységbe merülne. Az itt összeírt tapasztalatok és észleletek gyűjteménye képezi a fejlődés és haladás alapját és továbbmunkálkodás kiinduló pontját.*

Az úton történő események, intermezzok és az egyes lovaglások történeti megörökítésére egyrészt az e célra helyenkint kirendelt egyes, önként vállalkozó tisztek észleletei, másrészt és főképpen a versenyzők írásban beadott elbeszélései szolgálnak. Ezeket a személyes, tapasztalati leírásokat minden lovas — akár győztes, akár nem — a verseny után való négy napon belül, tehát mikor minden szubjektív benyomás még élénk

Lichtenstein főldgy. „Master“ magyar félvérje.
Indulás előtt!

Baich br. hdgy. „Szombati“ magyar félvérje.
(4-ik nyertes)

emlékében van, napló formájában a versenyintéző hatóságnak (személynek) beterjeszteni tartozik. Ezen napló szerkesztésének megkönnyítése céljából a feleletre váró kérdések már előre kiadhatók. A naplók képezik a verseny tapasztalataiból leszűrt empirikus tanulságok adatgyűjteményét.

Érkezés után minden ló nyomban a célnál ismét *beható és gyors* megfigyelés tárgyát képezi, állatorvosilag megvizsgálják (mert nem mindegy, hogy a drága ló gyorsan helyrehozható időleges baj vagy betegség miatt elpusztuljon), súlyát és hőmérsékét megméri és mihamarább a jól megérdemelt nyugalom helyére: az istállóba vezetik, ahol a már jelzett gondozásban részesítik.

Bár nem lényeges, de mindenesetre érdekes adatgyűjtésszámba megyen, ha a célhoz érkezés pillanatában egyes fényképezők a lovas futtában leveszik. Egyáltalán a finis ilyenmű megrögzítése mindenkor emlékezetes és tanulságos látványt örökít meg a fiatalabb lovasnemedék számára.

A másnap végbemenő kondíció-vizsgálathoz mindenkit, ki lovas mesterséggel bír és a helyszínén megjelenhet, oda kell szólítani, hogy *lásson, okuljon és tanuljon. A verseny ezen utolsó befejező aktusa nemcsak ítélkezés, hanem iskola is.* Éppen azért kell, hogy mindenki a versenyről *elejétől fogva* teljesen tájékozva legyen, hogy a lóismeret, emberismeret, megfigyelés gyakorlata, lovastudás és lovasitélet általános közkinccsé és lehetőleg sok lovasember tulajdonává váljék.

A kondíció-vizsgálat hű tükre a merészséggel párosult, higgadt, mesteries lovaglásnak és legigazabb megerősítése a gyakorlati életből meritett tanulságoknak.

A mit a lovasok fogadására és ellátására nézve előzőleg mondtunk, ahhoz nincs mit hozzáfűznünk; ezt természetes és emberszerető tekintetek diktálják. Higiénikus, fiziológiai és anatómiai szempontból a helyszínén működő orvos mindenesetre nevezetes tanulmányokat tehet, melyek az ilyenmű sportfoglalkozások tudnivalóit lényegesen kiegészíthetik és gyarapíthatják.

VII. FEJEZET.

A hazai lótenyésztés és a messzelovaglás.

1. A distáncló.

Az előző fejezetekben ismertetett sokféle messzelovaglás hatása és az érdekes és nagyszerű tanulságok benyomása alatt önként előtérbe tolul azon immár sokat vitatott kérdés: melyik tehát a jó distáncló? Már a bécs—berlini lovaglás alkalmával — de azóta is mindig — és a most lezajlott versenyre való előkészülés közben is, különösen azt a kérdést vitatta a legtöbb lovasember, vajon a telivér, vagy a félvér alkalmasabb-e messzelovagló célokra.

A versenylovasok, mint minden lovassportágban, így természetesen ebben is, a telivérnek adják az elsőbbséget, míg mások a félvért tartják előbbrevalónak. Mindkét fajnak megvannak a maga erős és gyöngé tulajdonságai, de egyiknek kiválóságai sem mulják fölül olyan túlnyomó mértékben a másik jelességeit, hogy bármelyiket is a másik elé lehetne helyezni.

Erre nézve döntő erővel bíró tanulságot sem a budapest—bécsi verseny nem hozott, sem a sportkróni-

kában eddig följegyzett mérkőzések sem tartalmazznak. De nem is tartalmazhatnak, mert erről csak akkor szólhatnánk, ha egy és ugyanazon módszer alapján, ugyanazon helyen, hasonló körülmények között előkészített és ugyanazon módon és terv szerint lovagolt telivérek és félvérek közt lehetne összehasonlító párhuzamot vonni.

Ha a messzelovagló versenyzéseknek a használt lovak fajbéli kvalitására nézve összeállított statisztikáját vizsgáljuk, a következő eredményre jutunk :

A *bécs—berlini* versenyen összesen 21 telivér vett részt 196 félvérrel szemben. A győztes, valamint a 3—10-ik helyre jutott lovasok félvéreket lovagoltak.

Igaz, hogy a versenyben a félvérek olyan túlnyomó számban voltak képviselve, hogy fölénjük már eleve is biztosítva volt, de hogy az első 10 közé csak 1 telivér került és hogy a 21 telivér közül 13 föladta a lovaglást, illetve csak 24 órával később érkezett be a győztes megérkezése után, valamint hogy mindhárom kondíciódíj is félvéreknek jutott: mégsem a telivér javára billenti a mérleget.

A *drezda—lipcsei* mérkőzésen csak 2 telivér állott 20 félvérrel szemben. Annak ellenére, hogy a verseny járata a lehető legsebesebb volt (135 klm. 5 óra 57 perc alatt), mégis nemcsak félvér lett a győztes, hanem a telivérek csak az 5. és 9-ik díjat biztosíthatták maguknak. Viszont mindkét telivér beérkezett a célhoz — sőt mindkettő jó helyet is kapott — míg a félvérek közül csak 75%₀ érte el a célt.

Az *osztendei* versenyben 12 telivér küzdött 48 félvérrel szemben, melyek között 20 angol, 18 irlandi és 10 ismeretlen származású félvér volt. A nyertes lovas telivért lovagolt és fölényesen győzött, de a 2., 3., 5., 6., 7-ik, valamint a 9—19-ik helyet mind csupa félvér foglalta le, míg a telivérek csak a 4., 8., 20. és 28-ik helyet tudták maguknak kivívni. Ellenben a célhoz beérkezett telivérek százalékaránya kedvezőbb, mint a félvéreké: 66.6%₀, de a félvérek 43.7%₀-át csak az aránylag igen nagy számban képviselt irlandiak 33.3%₀-a gyöngíti meg, mert az angol félvérekből 45%₀, az ismeretlen származásukból pedig 50%₀ ért a

célhoz. A díjazott lovak $41\cdot6\%$ -a telivér volt és csak $33\cdot3\%$ -a félvér. Mindebből tehát azt látjuk, hogy több telivér mint félvér állotta meg eredményesen a versenyt, — de a helyezés sorrendjében a telivér sajátos tulajdonságát képező nagy gyorsaság kifejezésre nem jutott.

A *páris—deauville-i* messzelovaglásban résztvevő 21 ló közül 14 volt a félvér. A győztes is félvért lovagolt.

A *svédországi* három rövid távolságú, szerfölött sebes distáncverseny rekordjait félvérek állították föl.

A *königsbergi* messzelovaglások egyikét telivér, a másikat, annak ellenére, hogy eldöntése a distánclovaglás után megtartott „steeple chase“-től függött, félvér nyerte meg.

A telivér és félvér összehasonlítására a legáttekinthetőbb képet és legmegközelítőbb adatokat a legutolsó *francia rédek* adják. Ugyanis Franciaországban, mely a lótenyésztés színvonalát minden lehető módon emeli, a lovas tisztek részére fölvatott kincstári lovak közt igen sok telivér akad, úgy hogy a szolgálati lovak számára kiírt „raid“-jeikben, mint alább látni fogjuk, néha ugyanannyi telivér startol, mint félvér.

Ezen versenyeken a telivérek dominálnak ugyan, de nem szabad figyelmen kívül hagynunk azt, hogy a többnyire három napra tervezett mérkőzéseken aránylag rövid, sőt nagyon is rövid távolságok gyors leküzdését követelik, ami a rendezés sajátosságai és egyébbs körülmények mellett (lásd II. fej.) a ló klaszifikációjának fokozott érvényesülést biztosít.

Lyon—Vichy-nél 9 telivér és 16 félvér indult. A döntő küzdelem aránylag rövid (62 klm.) távolságon folyt le, mégis az 1-ső, 2-ik, 5-ik, 6-ik és még hét, azaz összesen 11 helyre félvérek jutottak és csak a 3., 4., 7. és 12-ik, valamint még három helyre, azaz összesen 7 helyre kerültek telivérek.

A telivérek közül 77% , a félvérekből $68\cdot7\%$ nyert díjat. Tehát itt is a telivérek eredménye kedvezőbb, azonban a nagyobb gyorsaságra való képesség bebizonyításában ezuttal sem tűnnek ki, mert a legtöbb első helyet félvéreknek engedték át.

A *lyon—aixi* versenyben 47 ló állt a starthoz. Ezek közül 18 telivér, 16 félvér és 13 ismeretlen származású, tehát félvérnek tekinthető ló volt.

Beérkezett a célhoz 24 ló: 12 telivér, tehát $66\cdot6\%$ és 12 félvér, azaz $41\cdot3\%$.

A győztes, valamint a 2., 3., 5., 7., 8. és 10-ik nyertes lovas telivért lovagolt, míg a 4., 6., 9-ik helyre érkezettek félvéren ültek.

A *vitteli* rédnél 55 lovat bocsátott el a starter, még pedig 28 telivért és 27 félvért. A célhoz érkezett: 17 telivér, vagyis $60'8''_{10}$ és 18 félvér, azaz $66'6''_{10}$.

A győztes lova angol-arabs telivér és ezen kívül még a 10 első nyertes közül a 2., 5., 6., 7., 8. és 9-ik ló is telivér volt, míg a félvérek csak a 4-ik és 10-ik helyre jutottak.

A franciák legutolsó messzelovaglásán 1907-ben *Fontainebleaunál* 15 telivér és 15 félvér mérköztek egymással. A 30 versenyző közül beérkezett 29; a kondíciópróbát kiállotta 21 ló, még pedig 10 telivér és 11 félvér.

A győzelem java része ismét a telivéréké lett, de a 2-ik és 3-ik helyre félvérek futottak be. A 10 első hely közül hatot telivérnek, négyet pedig félvérnek juttatott a bírák ítélete.

A II. fejezetünkben ismertetett magánvállalkozásokból eredő messzelovaglásokra csaknem kivétel nélkül félvéreket használtak.

A mi 1908. évi *budapest—bécsi* versenyünkön 10 telivér állott 66 belföldi és 3 importált félvérrel szemben.

Wodianer hadnagy alatt a telivér ugyan fölényesen győzött, de a 2-iktől a 14-ik helyig minden díjat félvérek vittek el és a 17 hely közül az elsőn kívül még csak egy, a 15-ik, jutott telivérnek, pedig a résztvett félvérek közül akadt olyan is (nem is egy), mely még a félvér klaszisnak sem állott valami magas fokán, mert közönséges legénységi lovak sorából került elő.

„Adamsapfel“ — mint a IV. fejezetben már megírtuk — a versenypályán igen kevés eredményt mutatott föl; mindössze csak egy kisebb jelentőségű akadályversenyben, a katonai lovagló tanárképző-intézet holicai pályáján aratott győzelmet, midőn a „Gäste steeple chase“-ben haladt győztesként el a bíró előtt.

Ellenben ismeretes volt mint csökönyös, magát néha egészen megkötő, kemény állat, mely az idomítás alatt ugyancsak sokszor tette próbára lovasa türelmét, de éppen úgy saját szívósságát és nyűhetetlenségét is.

A most felsorolt adatok, valamint az említett versenyek tanulságai igazolni látszanak azon nézetünket, hogy a telivér nem a fájának klaszisában rejlő fölénye

által biztosít bennünket arról, hogy mint táncoló jól beválik, hanem a tapasztalatok által támogatott azon föltevés által, hogy mint nemesvérű, főleg azonban *mint sokat és erősen dolgozott szülők ivadéka, acélos és a sebes járó módok igényeinek megfelelő, fejlett mechanizmussal és belső szervekkel bír.*

Viszont az is tagadhatatlan, hogy a félvér, ha az alább felsorolandó szükséges jó tulajdonságai megvannak, tánccélokra éppen olyan jól megfelel, akár csak a telivér.

Annyi bizonyos — és ebben minden tánclovás nézete megegyezik — hogy a lóban sok nemességnek kell lenni! Ez igéri a csontozat keménységét, az izmok acélosságát, az inazat szívósságát, az idegrendszer erősségét és finomságát és az összes belső szervek olyan konszolidált és magas fejlettségét, mely előkelő tulajdonságok együttesen szülik az életfunkciók azon összeműködését, mely az erőt, akaratot és a tüzet teremti és az utolsó lehetőségig való menőkédvben nyilatkozik meg.

„Örizkedjél az oroszlánbőrbe bujtatott tehéntől!” mondja az arabs. *Ha nincs akarat: nincs erő, nincs kitartás, nincs haladás!*

A ló nemességével járó energia, mely a nagy előretöréskvésben kulminál, azonban korántsem azonos a *nagy klaszís* fogalmával. Akárhány telivért láthatunk, a mely hajtós, sőt esetleg lusta is, holott ereiben csaknem derbynyerő vér csörgedez, míg egy másik, talán ismeretlen származású és semmi multtal sem dicsekvő félvér hátán az az érzésünk van, hogy a „világból ki lehet vele menni!”

Elvitázhatatlan, hogy az alább következőkben kifejtett tulajdonságokkal bíró telivér minden más lónál alkalmasabb a messzelovaglásra; ezen kiváló sajátossá-

gok nélkül azonban feltétlenül hátrányban van bármilyen alacsonyabb klaszisu félvérrel szemben is, mely ezen szervezeti és alkati előnyökkel rendelkezik!

Tehát akármilyen fajtaban keressük is a distánclovat, megválasztásánál a következőket tartsuk szem előtt:

1. *Egészséges* legyen minden külső és belső szerve. Jó szív, ép tüdő és zavartalanul működő gyomor elengedhetetlen. Hiába erős a csont, acélos az izom és hatalmas a menés ösztöne, ha a pompás gép megáll és munkaképtelenné lesz, mert szén: a vér, nem élteti, gőz: a tüdő, nem hajtja, megromlott erőkazánja: a gyomor, nem táplálja és rokkant kerekei: a lábak, vinni nem bírják.

2. Alkatára nézve legyen a *jó hátasló típusa*. Mentől kevesebb gyöngéje van a ló természetnek, annál több reményt nyújt arra, hogy nagy megerőltetés alkalmával egyes részek nem fognak hamarosan kiállani és a többiekkel való összeműködésre bénítólag hatni. Másfelől pedig annál kellēmesebbé teszi a ló mozgását és annál kevésbbé fárasztja lovasát.

3. Legyen a lóban sok vér, azaz nagy *menőkedy, erő és tűz a mozdulataiban*. Ez azon fokmérő, melyen leolvashatjuk, hogy a ló mint *distáncparipa* használható-e.

4. Végül pedig szükséges, hogy a ló legalább annyira *idomitott* legyen, hogy a comb-, sarkantyú- és szárségségek által könnyen formálható, vagyis az alkatának megfelelő természetes tartásban ugyan, de mégis bizonyos egyensúlyban lovagolható legyen; erre a fáradtság kezdetével nagy szükség van. Ha ezen képességre a lónak már természeténél fogva hajlama van, azaz olyan, melyet — mint mondjuk — „már a csődör belovagolt“, annál jobb. Amely ló nyakban, derékban és tomporában könnyen átengedi magát ezen formáló befolyásnak, az

nem fárasztja sem a lovasát, sem magamagát, sőt izületei, izmai és inai sem szenvednek a saját és a lovas súlyának a földdel való merev érintkezésétől. Ellenben amely ló a lovas befolyása ellen izmait feszíti: sok erejét pocskolja el s kimeríti lovasát is.

Az előbb említettekben foglalt követelmények mellett a ló *korá* játszik lényegesebb szerepet.

A betöltött 6-ik életév előtt félvérló csak igen kivételes esetben van tökéletesen kifejlődve. Sem külső sem belső szervei nincsenek még megállapodva, valamint hogy nélkülözi a nagy fáradsalmak és erős megpróbáltatások szülte edzettséget. Átlag 7--10 éves koráig a legtehetségesebb a ló; az ily koruak közt kell tehát a nagy erőpróbákra alkalmas egyedet keresnünk.

Nálunk Magyarországon megvan az a rossz szokás, hogy már a 8–9 éves lovat is öregnek tartják, pedig az állat ekkor van fejlődése virágjában, teljesítő képessége tetőpontján. Az angol falkavadászatokon akárhány 14 éveset is láthatunk, az arabs pedig így beszél a ló koráról: „7 évig testvéremnek, 7 évig nekem, 7 évig ellenségemnek“.

A messzelovaglások története elég adatot szolgáltat annak bebizonyítására, hogy az idősebb koru lovak általában jobban válnak be, mint a fiatalok. Még 15 éves ló kiváló teljesítéséről is ad számot a sportkrónika.

A budapest—bécsi distáncversenyben résztvevő lovak közt is a legtöbb, számszerint 42, 7—9 éves volt. A célhoz érkezett 50 ló között 31, a díjazott 17 közt pedig 10 volt ilyen idősebb koru.

Egészen mellékes szerepet játszik a ló *nagysága*, sőt a legtöbb lóhoz értő ember a kis ló mellett emel szót. Igaz ugyan, hogy a nagy ló tértnyerőbben mozog,

de a kisebb közelebb lévén a földhöz, nem érzi annyira a súlyokozta lökést s így izületeiben kevésbé szenved; a test nagyságával amannak súlya is nő, még pedig nagyobb arányban, mint a ló ereje és szívóssága.

Mének általában kevésbé alkalmasak, mint a heréltek és kancák. Nehezebb velük bánni már a tréning alatt is és könnyebben esik bajuk szokásos izgatottságuk miatt.

2. A messzelovaglás és lótenyésztésünk.

A jó distáncló fogalmának körülírása után fejtegetésünkben tovább menve, önkéntelenül fölmerül az a kérdés, ki, hol és hogyan tenyészthet ilyen lovat és ezen kérdéshez fűzött elmélkedésünk természetesen azon második nyílt kérdést veti föl: valjon a tenyésztés milyen irányzata képes ilyen kiváló egyed nevelésére?

Távol áll tőlünk az a szándék, hogy e munka szűk keretében a lótenyésztés mélyen gyökeredző kérdéseinek taglalására vállalkozzunk. Az alább következőkben kizárólag csak azt az összefüggést tesszük megbeszélés tárgyává, mely a félvér lótenyésztés és a messzelovaglás gyakorlása mint sportfoglalkozás közt fönnáll és azt beszéljük meg, hogyan lehet ezt a szoros kapcsolatot mindkettőnek hasznára fordítani.

Ha ezenközben a szorosan vett tárgytól némileg eltérünk, ezt csak az előbb jelzett gondolataink okfejtéséhez szükséges tények felsorolása kedvéért tesszük meg.

Hazánknak, mint mezőgazdasági államnak egyik jelentékeny gazdasági tényezője és jövedelmi forrása: a ló. A gazdasági és polgári magánéletben munkaeszközül és közhasználati, valamint *katonai* célokra a *félvér* szolgál és fog szolgálni még beláthatatlan hosszú időig.

Ennek tenyésztése tehát az ország lakosságának anyagi érdeke végett, de főleg honvédelmi szempontból szerfölött fontos. A ló — mint tudjuk — azonkívül jelentékeny kereskedelmi árucikket is képez. Az 1908-ik év folyamán exportunk 28.307 ló volt, ami az elért 722 koronás egységár mellett 20,437.654 korona forgalmat jelent.

A foglalkozásszerűen üzőtt félvértenyésztés életképessége ahhoz a föltételhez van kötve, hogy az mint gazdasági üzletág is jövedelmezzen. A jó ló tenyésztése ugyan mindenha „nobilis pásszió“ volt, de annyit mégis kell jövedelmeznie, hogy legalább az előállítás költségei minden egészséges példánynál megtérüljenek.

A lótenyésztés anyagi oldala csaknem teljesen a katonaló előállítására és szállítására van alapítva. A legelső, a legtöbbet vásárló, a legjobb átlagos árt fizető és egyszersmind mindig a legbiztosabb vevő: *a katonai ló-avató bizottság*. Ebből önként következik, hogy az ország félvértenyésztésének főirányzatát *a jó katonaló nevelése képezze* és hogy gazdaságos voltát csak úgy lehet biztosítani, ha a nevelt csikók minőségátlaga a hadiszolgálatra való alkalmasság követelményének minden tekintetben megfelel, míg a kiválóbb példányok részint a tenyésztőállatnak kiszemelt, részint a luxus célokra (vadászatra, versenyre) szolgáló lónak magasabb értékét is elérik.

Hogy valamely ménest ilyen magas színvonalon állónak mondhassunk, ahhoz kell, hogy úgy az eladásra kerülő produktumainak és az ezt termelő kancák anyagának testalkati, tehát külső — úgynevezett „formális“ — tulajdonságai, mint belső, vagyis a gyorsaságot, az életerőt és a munkabírást szolgáló szervei, a mértéket mindenképpen megüssék. Ez a két nagy kö-

vetelmény, mely ugyan nagyrészből ok és okozati összefüggésben van egymással, azon az alapon, hogy a belső szervezet kiválósága akárhányszor elnézésre készíttet a külső testalkatban mutatkozó gyöngeségekkel szemben: állandó vitára szolgáltat okot a tekintetben, hogy vajon a tenyésztést inkább a ló külső formája, vagy főképpen belső tulajdonságai után irányítsuk.

A formálítás figyelembe vételének jogosultságát nem lehet elvitatni. Ez a ló mechanizmusának alapföltétele. A meredek, botlábu vagy születéstől fogva hajlott elejű ló: csetlik-botlik; bizonytalan rossz érzés van rajta. Agyongaloppozhat egy versenyben — még steeple-chaseben is — sok jólábu lovat, de alig hisszük, hogy a képesség után való tenyésztés legelfogultabb szószólói is vállalkoznának ilyen lovon szántáson, zsombékon keresztül vadászni, vagy hegyen-völgyön, silány, köves, kerékvágásos úton, vagy éppen a katonai felszerelés és málna 100 kilójával lovagolni.

A franciás állású, rosszul alkotott, térdhajlásos első, vagy tehénállású hátsó lábbal bíró ló többnyire bokázik. A puha dereku, laza kötésű: rendesen rosszul vágat és ugrik. A hibás csánk nagyobb megerőltetéseknel a lónak minden más részénél és szervénél is előbb fölmondja a szolgálatot. A puha csüdű ló könnyen vág be, sarokvánkös-zúzódást szenved és teher alatt hamar elfárad. Stb. stb.

A formálítás mellőzése éppen a katonai célokra való nevelés okából már azért is lehetetlenség volna, mert a katonaszolgálati használhatóság végett szükséges hajlítás és idomítás a defektusos lovaknál néha jelentékeny nehézségeket okoz és idővesztéssel jár. Ezt nem az idomitók kényelme szempontjából hangoztatjuk, hanem

azért, mert az említett jelenségeknek természetes következménye az, hogy a modern hadseregekben általánosan dívó rövid szolgálati időhöz mért idomító eljárás (időszak) sürgetett és fokozott követelményei mellett az ilyen lovak nemcsak még több nagyobb hibát kapnak, hanem esetleg tönkre is mennek.

Viszont akárhányszor a külsőleg jól megtermett ló éppen belső szerveinek gyarlósága miatt teljesítő képesség dolgában messze mögötte marad más, hippologice sok kifogásra okot adó lónak. Már pedig éppen a hadi célra való alkalmazás követel meg elsősorban munkabíró lovakat, a mely körülménynek figyelembe vétele ugyancsak jogosult. Mit ér a ló külsejének minden szépsége és jósága, ha a tűzesség, gyorsaság, kitartás, szívósság és jóltáplálkozás hiányzanak?

Ezen két szempont ellentétes volta mellett még azt is tekintetbe kell vennünk, hogy a mai óriás áremelkedés mellett képtelenség azt kívánni, hogy a tenyésztő ne igyekezzék a piac számára is dolgozni.

A félvérlo eladásértékét részben a katonai pótlóárak, részben az export árai szabályozzák. A kivitel az értékmegszabás alapjául és mértékéül — a jelentékenyebb testi nagyság megkövetelésén kívül — csaknem kizárólag az állat külsejének korrektségét tekinti. A katonai vásárló bizottságoknak pedig a ló alkalmasságának megítélésében, annak ellenére, hogy a testalkati hibákat illetőleg elég szabadelvű utasításaik vannak, mégis csak a ló megtermettsége után kell indulniok.

Különben is semmiféle vevőtől nem lehet kívánni, hogy egyebet vásároljon a lóban, mint amit lát. A belső kiválóságot senki föl nem ismerheti, sőt még a szülők bebizonyított kiválósága sem garantálja az ivadék olyan

tehetséges voltát, amiért a külső gyarlóságainak elnézése okadatolt volna. És ámbár az igazi szakértő a ló egész megjelenéséből, vonalainak jellegzetességéből, mozdulatainak könnyed és ruganyos voltából sok alapos következtetést vonhat le a képességre nézve, mégis a megvétnelnek bázisa mindig a ló külső alkati formája marad.

Nem lehet tehát a tenyésztő anyag megválogatásánál a ló külsejére vonatkozó bírálatot mellőzni, de még csak másodszorba helyezni sem és azon sporcmenek izlése szerint, kiknek csupa csonthibákkal ellepett, de jó vérük miatt eléggé munkabíró lovaik vannak, nem szabad kizárólag a teljesítő képességet venni a képesítés alapjául.

Kérdés már most, hogy mindezen okoskodások után a tenyésztő mit tegyen, milyen irányban dolgozzon?

Az utolsó évtized megmutatta, hogy a tenyésztés általában az üzleti számítás által megszabott irány, azaz a formálítás után való nevelés felé hajlott. Ez ellen nem is lehet jogosult kifogást tenni. A kérdés csak az, lehet-e és hogyan a **jól értékesíthető ló** előállításának szükségyszerűségével a **jó ló** tenyésztését összekapcsolni?

A kérdés megoldása a gyakorlatban végtelenül nehéz. Évtizedeknek szakértelemmel alapozott, következetesen keresztülvitt és türelemmel kivárt munkája kell hozzá; de elméletben körvonalazni megkíséreljük.

A ló hipológiai korrektsége: a mechanizmus alapja. A kivételek elnézést, jobban mondva eltérést kívánhatnak ugyan az alaptól, de nem döntenek meg azt. Váló-gassa tehát össze a tenyésztő ménesének törzsét és kancaanyagát, még pedig a tehetség mentől nagyobb figyelembe vétele mellett és a külsőnek tökéletessége szerint.

Igyekezzenek azután a formálításnak megfelelő tenyésztő anyagot, valamint ennek a továbbtenyésztésben szereplő ivadékait az elméleti tudomány, gyakorlati tapasztalat és főleg az őstermeszethez a jó ló nevelésére vonatkozó, alább elmondandó ujjmutatásai szerint kezelni, edzeni és alkalmazni, soha szem elől nem tévesztvén azt, *hogy ménesének életképes voltát a jó katonaló tenyésztésének sikere képviseli.*

A lovasság működése a jövő háborúban csaknem kizárólag a hírszerző és jelentésvivő szolgálatra fog szorítkozni. Ez a körülmény a modern hadseregek óriás tömegei miatt rendkívül nagy fontossággal bír. Zártrendű lovastámadások csak elvétve fognak előfordulni és ezeknek, valamint a már gyakrabban alkalmazható gyalogtűzharcnak előfeltétele mindig egy gyorsmenet által előkészített meglepés lesz.

Az újabbkori messzelovaglások tapasztalatai már kétségtelenné tették azt, hogy nagy távolságok gyors meghaladására a vágatás a legcélszerűbb járó mód és hogy éppen ezért a hadilónak nagy teljesítésekre való rátermettsége a vágató képességnek fejlettségével a legszorosabb összefüggésben áll.

Világos tehát mindebből még az is, hogy *a kiváló katona ló mivolta azonos a jó distáncoló fogalmával és hogy ennél fogva a lóneveléssel foglalkozóknak az utóbbira vonatkozó tulajdonságok kitenyésztésére kell törekedniök.*

Ha bármely élőlényt bizonyos testgyakorlatnak vetjük rendszeresen alá és ez által valamely testrészét kifejlesztjük, az nemcsak a test formáinak átalakulását idézi elő, hanem azt is okozza, hogy az ezen irányban növekedő képességek fokozatosan az illetőnek egyéni tulajdonságává is válnak.

Az életét kocsiban lejáró ló egész izomzata, de még tüdeje és belső szervei is, az ezen munkának megfelelő formákat veszik föl, illetőleg annak igényei szerint alakulnak át, esetleg fejlődnek vissza. Az igában használt ló elnehezedik és az évek sora alatt másmilyen testrészei, izmai fejlődnek ki, mint egy könnyű jukkerlónak, trabernek, vagy éppen lovassági hátszlónak.

Hogy ezen szervi átalakulások az ilyen lovak után való tenyésztés produktumainak egyik vagy másik irányban való fejlettségében évtizedek alatt kifejezésre jutnak: elvitázhatatlan. Az egyéni tulajdonságok pedig következetes eljárás alapján idők multával fajbeli tulajdonságokká fejlődnek.

Hányszor tapasztaljuk, hogy egyes megállapodott irányu ménesek lóállományában bizonyos képességek szembeötlően ki vannak fejlődve!

Ismertünk egy kiváló angol félvér ménest, melynek tulajdonosa híres kocsis volt. Lovait ugyancsak alaposan kipróbálta; fiatal kancái, ha használat okából nem voltak befogva, akkor a park kocsizópályáján kizárólag edző munkáltatás okáért naponta megerőltető hajtásban részesültek. És ámbár ezen ménesnek nevelései külsőleg a jó hátszlóval szemben támasztott igényeket kielégítették, mégis általános volt felőlük az a tapasztalatokon alapuló meggyőződés, hogy alkalmasabbak kocsilónak, mint paripának.

Viszont ismerünk olyan ménest, melyben az ügető mozgás szépsége dominál, vagy másikat, amelynek produktumai általában igen jó ugrók, valamint olyant is, a melynek csikai csaknem kivétel nélkül hőkkenősek és vadas természetűek.

A fölhozott empirikus példákból kitűnik, hogy aki

jó és kiváló katonalovat akar tenyésztetni, annak nevelésanyagát (csikait) lehetőleg nyereg alatt a vágató és súlyhordó képességeket fejlesztő munkában kell részesítenie és szükséges, hogy tenyésztő anyagát is következetesen ezen erőmunkában dolgozza és próbálja ki.

A kitenyésztésnek nem az az egyetlen eszköze, hogy a tenyésztő az említett tehetségek elismert képviselőjét: a telivért használja apaállatul (ez nem is volna elegendő ehhez), hanem okvetetlenül szükséges, hogy a kanca külső és belső szervezetét is ebben a kitenyésztő nevelésirányban fejlessze ki.

Lássuk már most, hogy az ideális katonaló (distáncló) típusát és tulajdonságait, melyek mint az előbb fejtegetett körülírásainkból kitűnt, a nyereg alá való jó megtermettség mellett még az életerő maximumának kiváltását is követelik meg: milyen úton és módon képzeljük kitenyészthetőnek és hogy ezzel szemben, hogyan állanak jelenleg a hazai viszonyok?

A természet egyik ősi törekvése, hogy csak a jó, az erős, az életképes birjon nemzeni; csak az tudjon fajt szaporítani, törzset fönntartani. Beigazolva látjuk ezt azon tényben, hogy az őstermészetben a fajfönntartás csak azon apaállatoknak juthatott osztályrészül, melyek a nemi ösztön kielégíthetése végett egymás közt — sokszor életre-halálra vívott — küzdelmekből győztesként kerültek ki.

Az őstermészet tehát mintegy a fajfönntartás törvényévé tette azt, hogy az apaállat, mielőtt új életet adó törekvéseinek kielégítésére igényt tarthatna: családot, törzset, fajt alapítana és tartana fönnt, kénytelen legyen testét és szervezetét előbb megfelelően erőssé tenni és ezt páros viadalban bebizonyítani! Kétségtelen, hogy

ezzel az ember szolgálatába fogott, szelidített ló tenyésztésének egyetlen — régi keletű joggal bíró — reális iránya is meg van szabva.

Fortes creantur fortibus!

Kell tehát, hogy a tenyésztésre való rátermettséget munka alapozza meg és fejlessze ki és az arravalóságot a mérkőzésekben való kipróbálás igazolja. Aki tenyésztésében ezen *elv* ellen cselekszik, az az östermészet ellen vét, mely azután gyarló, elpuhult, korcsivadékok satnyaságával áll bosszút az ellene elkövetett erőszakért.

Nézzük már most, hogy a lónevelés ezen alapvető elve a mi köztenyésztésünkben miképpen jutott érvényre?

Az állam hatalmas áldozatokkal igyekszik lótenyésztésünket a megfelelő haladó emelkedés útjára segíteni és a magyar lótenyésztés évszázados jó hírnevét ezutánra is főnntartani.

A telivérek importja, az azok útján történő kiváló belföldi telivér- és félvérmének előállítás, ezeknek a köztenyésztésre való nemesítő befolyása mindmegannyi jótékonyan ható lónevelő tényező.

Ámde a köztenyésztés szükségletét, főleg a kistenyésztők és a földműves gazdák lótenyésztésének apaméneken jelentkező szükségletét az ilyen: versenyben vagy vadászaton kipróbált tenyészállatok nem fedezik. Erre a célra a nagy kontingenst az állami méneselek félvérmén-produktumai s az ország jelesebb tenyésztőitől 1—3 éves korban vásárolt csődörök adják.

Az ilyen 3 éves korban megvett csődör alig tölti be csikó éveit, máris fedező állomásra jut. Még semmit sem dolgozott, izmai, szervei a munka áldásos hatását nem élvezték, formái még meg sem állapodhattak, mégis apaállatnak használják. Ezen rendeltetésében — keze-

lőinek azon legfőbb gondja mellett, hogy kövér maradjon — tölti le életét és kivételes eset az, mikor egyik-másik valamelyik equitációba kerül, vagy egy vadászévadban három hónapra valamely hazai falkához nyer beosztást és ennek révén — legalább rövid ideig — intenzív munkában részesül.

Hogy az ilyen életsorban levő ménnek nem felelnek meg annak, amit az előzőkben a természet megváltozhatatlan törvényeként kifejtettünk: nem szorul bővebb magyarázatra. Már pedig ahhoz, hogy jó ivadékokat kapjunk és remélhessünk, még az sem elegendő, hogy az apaállat minden tekintetben kipróbált szervezetű és jó képességű legyen. *Ehhez megfelelő kancaanyag is kell.*

Sajnos, hogy tenyésztőink egyrésze megelégszik azzal, hogy az anyaállat éppen csak hogy kanca legyen, bármilyen alkatu és képességű is az; minden szervezeti és testalkati korrekturát, valamint tehetségbeli jót az apától vár.

Ha már most tekintetbe vesszük azt, hogy a köztenyésztésben szereplő apaállatokat (általánosságban az állami fedező méneket) — mint az előzőkben reámutattunk — éveken át tartó munkával nem edzik és nem próbálják ki és hogy ezen irányban egy tökéletesebb rendszer megteremtése a legnagyobb nehézségekkel és óriás anyagi áldozatokkal járna: mindennél világosabban áll előttünk az, hogy a számbelileg jóval kisebb kancaanyag megfelelő dolgoztatása és kipróbálása még inkább elsőrangú szükség és elengedhetetlen kötelesség.

A régi híres lótenyésztő időkben az ország minden részében óriás kiterjedésű közlegelőket tartottak fenn. Az oda kihajtott (kivert) állat a szabad levegőn nőtt föl, ahol a legelőn kellett táplálékát megkeresni. A

legelés magában véve is kényelmetlenebb volt, mint az istállóban vagy karámokban jászlaktból való táplálkozás. Az eledelért a szülőnek és csikójának folyton mozognia és dolgoznia kellett; tetszése szerint és a természet kívánalmainak megfelelően, de nem túlerőltetően fáradozott, futott, nyargalászott hegyen-völgyön át. Ily módon a csikó már növése közben — úgyszólván csecsemő korától fogva — minden külső és belső szervében folyton és fokozatosan fejlődött, izmai és inai edződtek, tüdeje tágult és éghajlathoz, időjáráshoz hozzászokott, izomműködése erősödött, véredényei a fokozott vérkeringés következtében szélesbedtek.

Az így felnőtt ló a közlekedés csaknem kizárólagos eszköze volt. Sokat használták; néha erősen, meg-erőltetően is. Ezen időkből a szájhagyományok útján híres kocsizó rekordok, lovas bravurok emlékei maradtak fenn és a sok, hosszú hadjárat is alkalmat adott a lóanyag kemény kipróbálására.

Közismeretes, hogy leghíresebb jó méneseink legtöbbször azoké voltak, akik maguk is szenvedélyes lovasok vagy kocsisok hírében állottak. Az ilyen igazi lókedvelő emberek azután nemcsak pássziójuk kielégítése közben adtak elegendő munkát lovaiknak, hanem megfelelő személyzet tartása mellett karuszeleket, lóversenyeket, tereplovaglásokat, agarászatot, falkavadászatokat rendeztek és saját lovasszellemükkel nemcsak közvetlen környezetüket ragadták el, hanem egész vidékekre, vármegyékre áldásos befolyást gyakoroltak. Ezek, valamint az ilyen szellemben dolgozó tenyésztőink alapos kipróbálás útján tisztába jöttek azzal, hogy mely egyedek érdemelnek helyet a tenyésztésben és melyek azok, melyek esetleg jó szervezeti külsejük ellenére sem hoz-

hatnak jó képességű ivadékaikkal hasznot és dicsőséget a ménesre. Így teremtek nálunk a híres jó lovak, az igazi lóértők és a lovasemberek.

A közlegelőknek jóformán teljes megszűnése, valamint a megváltozott birtok- és gazdasági viszonyok, a lótenyésztés fönntartásának nemcsak bénító korlátokat szabtak, hanem közlekedő eszközeink rohamos fejlődésével és átalakulásával egyetemben csaknem lehetetlenné tették azt, hogy a tenyésztő anyag képességét *állandóan és természetes módon* kipróbálják. Okvetetlenül *be kellett tehát következni annak a szükségére, hogy a tenyésztő a régi, megszűnt természetes kipróbáló viszonyokat mesterséges alkalmakkal pótolja.* Ilyenek a minden fajtájú, főképpen nyereg alatt végrehajtott versenyzések és vadászlovaglások.

A természet örök törvénye szerint egyetlen élőlény faja sem marad meg állandóan a testi fejlettség ugyanazon színvonalán. Ha nem fejlődik, visszaesik!

Ezen visszaesésnek ijesztő árnya immár félvérlo-tenyésztésünkben is kísértget. Az utóbb elmúlt években a katonai loávató bizottságok mindig nehezebben és nehezebben találják meg a szükségletüknek megfelelő anyagot és a vásárlásoknál mindinkább elnézőbbeknek kell lenniök. A tenyésztők panaszkodnak, hogy az általános áremelkedés következtében, valamint a csikókból be nem váló példányok okozta veszteség révén a félvértenyésztés olyan költségessé válik, hogy nem érdemes már lovak tenyésztésével foglalkozni.*

Világos, hogy mindezen bajok nem egyszerre keletkeztek, hanem évtizedek során lassan-lassan fészkeltek

---

* Legrosszabbul jár a lovastisztikar, mely alig-alig képes igényeinek megfelelő nyersanyagot — elfogadható áron — beszerezni.

be magukat; véleményünk pedig az, hogy a visszafejlődés oka legfőképpen azon mulasztásban keresendő, hogy a tenyésztők az előzőekben ismertetett lótenyésztő és csikónevelő alapelveket teljesen figyelmen kívül hagyták. Az utóbbi években gyakran merülnek föl okadatolt aggodalmak az iránt, hogy lótenyésztésünk stagnálását előbb-utóbb hanyatlás fogja követni. Az ilyképpen aggodalmaskodók természetyszerűleg a mai lónevelésünket domináló és szabályozó állami lótenyésztés irányzatában keresik a baj okát és az első lótartó gazdától: az államtól várják a — szanálást.

Kiváló anyaggal bíró és magyar vérű állami méneseink tenyésztő irányát az utóbbi évek folyamán nem egy hippologus támadta meg.

Nincs szándékunkban, hogy fejtegetéseinkben a tenyésztés szakkérdéseibe belemélyedjünk, avagy hogy okfejtéseinkkel egyéb célokat is kövessünk. Csak arra törekszünk, hogy a nagy jelentőségűnek fölismert meszszelovaglást mint a hazai lótenyésztés szolgálatában igen célszerűen fölhasználható eszközt megvilágítsuk.

Általánosan tudott dolog, hogy állami ménesbirtokaink szervezete mellett technikai lehetetlenség a tovább tenyésztésre kizsemelendő kancaanyagot — főleg lovas alatt, azaz a ménes tenyésztőirányának színvonalához mért úton — kellőleg dolgoztatni és kipróbálni. A 4 éves csikó mindössze egy jelentéktelen házi versenyt fut végig valamely pehelykönnyűsűgű istállófiu alatt, amely teljesítménye még nem is alapos kipróbálója az ő képességeinek, még kevésbé az egész életére szóló edző munkája szervezetének! Pedig közvetlenül ezután az anyaménésbe kerül, soha többé nem dolgozik, csak csikót nevel. Hogy ezen eljárás sehogy sem egyezik

meg mindazzal, amit a tenyésztésre szánt lovak munkáltatásáról és kipróbáltatásáról is mondtunk: nem kell még bővebben magyaráznunk.

Eszünkbe sem jut föltenni, hogy az állami lótenyésztésünk sorsát intéző faktorok mindezzel éppen úgy nem lennének tisztában, mint mi. Hiszen — hogy egyebet ne említsünk — az által, hogy az országban levő magánfalkákhoz, valamint néhány tiszti lovagló iskolánkba a vadászati szezonra méneket utalnak ki, eléggé látszanak egyetérteni a kipróbálásról kifejtett eszméinkkel. Hogy ezeknek istápolására mindeddig csak az előbb említett és elenyészően csekély számra kiterjesztett rendszabályt léptették életbe, azt csakis a kivitel technikai nehézségeiből előálló költségekkel képzeljük menthetőknek.

Ezen föltevésből indulván ki, midőn a messzelovaglások meghonosítása érdekében emelünk szót, önként elénk tolul az a kérdés, miért ne lehetne az államnak azt az érdekét, mely szerint lovaskatonái minél tökéletesebb módon legyenek kiképezve, az állam nemzetgazdasági és katonai erejét egyaránt érintő lótenyésztés érdekeivel helyes és okszerű kapcsolatba hozni és mért nem lehetne azt a hadiérdeket, hogy lovastisztjeink előkészültségét sportgyakorlat útján a testi és lelki edzettség legnagyobb fokára emeljük (mi háborúban kiváló tettek végrehajtására képesít), a lótenyésztés közgazdasági érdekeivel összeegyeztetni és mindkettőnek megbecsülhetetlen jóltevő együttműködés által kellőképpen érvényt szerezni?

Franciaország, mely óriás pénzáldozatokkal igyekszik lótenyésztését magas fokra emelni, máris előttünk jár. A lyon—vichy-i messzelovaglásukon kizárólag ezen célra kiosztott állami ménesbeli lovak is szerepeltek.

Miért ne lehetne nálunk is meghonosítani azon rendszert, hogy az állami ménesbirtokok tenyésztésre szánt anyagából évente bizonyos számú teljeskorú, már nyereghez szoktatott lovat 1—2 évre lovastisztjeinknek magánhasználatra engedjenek át!?

Az ilyen ló a tenyésztés szempontjából a legideálisabb pályafutást végezné. A lovardában való idomítás alkalmával részesült tornában kifejlődnének izmai, edződnének izületei. A reá következő tavaszon megtanulna a terepen járni és a front előtt tenne szolgálatot, ami temperamentumát és jóindulatát ismertetné meg velünk. Ősszel, a vadászszезon alatt a kopóhad csaholása mellett vágató képessége fejlődven magasabb fokra, ebbeli tehetségéről nyernénk tájékozást, míg végre egy messzelovaglásra való előkészület alatt a táplálkozása és munkája alapján fejlesztett belső szervezetének fiziológiai működéséről, magának a distánclovaglásnak végrehajtása közben pedig testi erejéről, szívósságáról, energiájáról, belső szerveinek finomságáról és jóságáról és temperamentuma megbízhatóságáról adna hiteles bizonyosságot. És minthogy a messzelovaglás nemcsak a ló menőképességének, hanem egész mechanizmusának, sőt belső szerveinek is a külsővel egyértékű vizsgapróbáját képezi: jogosan állíthatjuk, hogy *azon ló, mely egy ilyenemű versenyzésben helyét derekasan megállotta, minden más próbateljesítésnél tökéletesebb és univerzálisabb vizsgát állott ki*, melyben tizenhárompróbás voltát a legsaláhatatlanabb próbakövön igazolta.

De még egy másik tulajdonságát is kell a messzelovaglásnak, mint kipróbáló módnak fölemlitenünk, mely azt specialiter a **tenyésztőanyag vizsgaeszkövévé avatja**. És ez abban áll, hogy az ilyen mérkőzés nemcsak a ló

menőképességét, hanem *testalkati tökéletességét* is érvényre juttatja, illetve próbára teszi.

Az aránylag rövid távolságu galoppversenynél főképpen a ló sebességbeli minősége játszik szerepet. Az e nemű versenyeknél fölmutatott képesség javarészen olyan belső tulajdonságoktól függ, melyek néha elég távol állanak a külső testalkati tökéletességtől. Akárhányszor látunk nagy testi fogyatkozásokban leledző lovakat a versenypályán igen jól szaladni. Ellenben a messzelovaglásnál, mint hosszú ideig tartó megerőltető, esetleg a legvégső erőt is igénybe vevő lovasteljesítésnél, a szervi hibában szenvedő testrész idő előtt való elfáradásában hamarosan kifejezésre jut a ló alkati fogyatkozása, exteriőrjének kifogásolható alakulása, csonthibáinak bénító hatása stb. Ha tehát egy ló *esetleges hibái ellenére valamely distáncversenyben derekasan megállotta a helyét, akkor tenyésztés céljából nyugodt lélekkel sorolhatjuk még egy kényes igényű ménes tenyésztő anyaga közé is, mint olyan egyedet, melynél a képesség kiválósága elnézésre késztet, sőt jogosít a testalkati fogyatkozások, vagy csonthibák iránt.*

Ha föltétlenül nem is bizonyos, hogy nagytehetségű anyaállatok ivadékaiknak képességei fölérnek majd szülőjük előkelő tulajdonságaival, annyi mégis áll, hogy egyfelől csak ilyenekből lehet jó utódokat remélni, másfelől a szervezet szilárdságát, a csont, inazat és idegrendszer edzettségét és az összes szervek jó összeműködését csak ezen az úton tenyészthetjük ki!

Ezen módszer alkalmazása ellen semmi néven nevezendő cáfoló okot nem ismerünk. Azon balga és téves fölfogás, hogy a tréning és a verseny a lovat lerontja, semmiképpen sem állhat meg. A szakavatott lovasember

okszerű munkája által a ló minden testrésze fejlődik, nem-hogy visszaesnék ; szervezete javul, de nem romlik. Ezt senki sem fogja elvitatni, aki életében egyszer látta azon hatalmas különbséget, mely egy és ugyanazon lónak nyers állapota és egy évi munkától kialakult formája közt van.

Magában a versenyben is általában többnyire csak baleset okozhatja a ló meghibásodását, vagy éppen elpusztulását. A francia rédeken szerepelt lovak némelyike, sőt egyes győztesek, már több ilyen versenyben vettek részt. Bausil kapitány egy előttünk fekvő levelében hangsúlyozza, hogy öreg „Jobourg“-ja mennyire bizonyítja azt az igazságot, mely szerint a megfelelően előkészített ló még a legnagyobb erőpróbát is kár és veszedelem nélkül állja ki. Az említett ló végigcsinálta az osztendei mérkőzés tréningjét és ezen alkalomból tulajdonosa egy 100 kilométeres lovagláson alaposan kipróbálta. Ezután még több messzelovagláson vett részt, így pl. Szedántól Brüsszelig és vissza az útát 48 óra alatt tette meg, végül megnyerte a lyon—aixi táncversenyt, és a mai napig sincs kutyabaja.

De ha fordulnak is elő az ilyen kipróbáláson bajba-és hibábaesések, azok vagy csak öröklött, de addig még nem jelentkezett csonthibákat juttatnak napfényre, vagy pedig olyan szerzett bajok, melyek természetüknél fogva egyáltalán nem tekinthetők a tenyésztésre diszkvalifikáló defektusoknak. *A kemény megpróbáltatásból letörve visszatérő ló sokkal inkább helyet érdemel a ménesben, mint a semmiféle erőpróba tűzkeresztiségének nyomát magán nem viselő makulátlan inazatu állat.* Éppen ezért csaknem véteknek tartjuk, hogy egy-egy táncversenyben helyét kiválón megálló kanca ne menjen mihamarább hazánk vala-

melyik ménésének tulajdonába, hanem esetleg egy idegen tiszt vagy lókereskedő útján külföldre vándoroljon. És úgy véljük, hogy okadatoltnak látszik azon javaslatunk, mely szerint az így kipróbált — és a mellett szervezeti exterior tekintetében is megfelelő — kancákat az állami tenyésztés számára meg kell vásárolni.

Ily módon nagy kilátásunk van és lesz arra, hogy az állami ménésekben rendelkezésre álló és a verseny teljesítmények alapján az idevágó testi és szervezeti tulajdonságokkal bírónak ismert apaállatok után minden tekintetben kiváló szervezettel, kifogyhatatlan szívóssággal és nagy teljesítő képességgel megáldott egyedeket fogunk kapni és fölnevelni.

Másfelől az ilyen gyakorlatias eljárás által a messzelovaglás kultiválása is nyerne intenzivitásban. Ha pl. a földművelésügyi miniszter kihirdeti, hogy a distáncverseny nyerteseit — épp úgy mint egyes tenyészversenyekben szokás — amennyiben tenyésztésre is alkalmasoknak találja, aránylag magas áron meg fogja venni: bizonyára sok lótartó úr, birtokos, gazda, stb. aki maga többé nem tenyészt tovább, átadja lovát valamely tisztünknek, hogy vele ilyen versenyre induljon.

Az államnak mint első lótenyésztő gazdának ezen példaadása okvetetlenül kedvezően befolyásolná magánlótenyésztőinket is és aligha csalódunk, midőn azt állítjuk, hogy ezáltal legalább valamelyest jobbra változnék egyes lótenyésztőink azon szokása, hogy anyakancának akármilyen lovat alkalmaznak és minden külső alkati korrekturát, valamint a képesség átültetését is az apaállatra hárítják.

A messzelovaglás állandósítása, rendszeres üzése és *évenként* való megtartása nemcsak egy nagyjelentőségű,

könnyen és mindenki által igénybe vehető nagyszerű alkalom arra, hogy a ló főképpen a súlyt (lovast) hordó gyorsmunka tekintetében intenzíve dolgoztassék, amire az egyes tenyésztő már technikai okok miatt is képtelen, hanem egyben egy nyilvános, megbízható, sőt mondhatnók csálhatatlan fokmérőt is képez, a tenyésztésre kiválasztandó csödör- vagy kancaanyag képességének elbírálására.

Mindehhez első föltétel az, hogy a földművelésügyi miniszterium és a hadvezetőség a messzelovaglások állandósítása és rendszeres gyakorlása céljából egymással karöltve járjanak el. Ez a követelmény különben is egészen természetes, okadatolt, mondhatnók köteleességszerű is. *Jó tenyésztés nélkül nincsen jó katonaló. A hadsereg érdeke, hogy jó lóanyagot kapjon, tehát érdeke, hogy a tenyésztés ügyét szolgálja. Nem szabad, hogy a katonai lóavató-bizottság és a lótenyésztő egymást csak vevőnek és eladónak tekintsék, hanem kell, hogy egymásban a honvédelem érdekében gondoskodó és vállt vállnak vetve működő, két fontos hivatású munkatársat lássanak. Nem szabad, hogy a katonai intézők és kirendeltek kicsinyeskedéssel kezeljenek bármilyen ügyet, mely a lótenyésztéssel van kapcsolatban, viszont a tenyésztőknek kész örömet kell csatlakozniok minden lovaskatonai és egyben a tenyésztés ügyét is szolgáló mozgalomhoz! És mi képezhet erre tökéletesebb irányító példaadást, mint a két fél vezető köreinek társas együttműködése?*

Ismét csak a franciákra hivatkozunk, kiknél a „Raid national militaire“ rendező bizottsága élén a földművelésügyi- és hadügyminiszterek állnak. Tekintve pedig azt, hogy tisztjeik csaknem 50% arányban telivér származású szolgálati lovakkal vannak lovasítva, a versenyben elsőnek érkező félvérek számára külön díjat szoktak kitűzni.

Ezen együttműködés legelső teendőjéül olyan rendszabály megteremtését javasoljuk, mely egyfelől megátolná azt, hogy az állami ménesek kiselejtezett herélt- és kancapéldányai a külföldi lókereskedők, dúsgazdag magánemberek és tenyésztő bizottságok összecsődítésével rendezett árverezések útján idegen kézbe kerüljenek, másfelől meg lehetővé tenné azt, hogy az egyes lovak reális értéküknek megfelelő áron és lehetőleg könnyen teljesíthető fizető föltételek mellett lovas tisztjeink istállójába jussanak. Ezen eljárás a mellett, hogy tisztikarunk honvédelmi érdeket képező, kiváló lovasítását szolgálná, egyben tájékoztató adatokat is nyújtana a ménesben maradt rokon példányok képességeiről. Azonkívül állandó és közismeretes mértéket szolgáltatna méneseink színvonalának ellenőrzésére.

Ha az elmúlt évtized lovagló és ugrató, valamint félvérgaloppversenyeit tanulmányozzuk, alig-alig találunk bennük *állami ménesből származó pályázó lovakat*. A budapest—bécsi messzelovagláson is mindössze *csak három* ilyen ló szerepelt. Egy „Filou“, mely nagy súly alatt 17-ik lett, egy „Bona-Vista“, mely nem volt versenybe hozható és rossz utolsónak jött be, végül egy „Ruppera“, mely útközben kólikában elhullott.

A külföld előtt csaknem hihetetlen ez a kis létszám és valószínű, hogy ha Svájc vagy Németország rendezne egy ilyen versenyt: *több állami méneseinkből származó ló nevét olvashatnók a startlistán*.

Második, sokat ígérő eszközül ajánljuk, hogy a nagyobb magánménesek tulajdonosait, de sőt a kisebb lótenyésztő földbirtokosok és gazdák figyelmét erre a sportágra szintén fölhívjuk, lelkesítvén és rábírván őket arra, hogy különös és kitűnő tehetségű kancáikat, vala-

mint egyéb lovaikat kipróbálás és versenyzés végett engedjék át szakavatott, ambiciózus tiszteknek. Pótlóvázások, lószemlék, gazdasági tanácskozások, versenyülések és egyéb ilyen összejövetelek, lótenyésztő bizottsági működések, állattenyésztő és gazdasági főlügyelők körútjai stb. stb. alkalmával bőséges alkalom nyílik erről a témáról a ménestulajdonosokkal és birtokosgazdákkal beszélgetni és tárgyalni, őket a kérdés rájuk vonatkozó lényegében szakszerűen és részletesen fölvilágosítani és a kínálkozó előnyökre figyelmeztetni, ami által nemcsak a distáncverseny érdekét, hanem a hazai lótenyésztés ügyét is érdemlegesen támogatjuk.

Éppen ilyen jelentékenynek látjuk továbbá az együttműködés kölcsönhatását abban, hogy a katonai szolgálatban, illetve a mindenesetre rendszeresítendő messzelovagló gyakorlatokon szereplő kitűnő félvér lovakat pontosan nyilvántartsák és azáltal, hogy a tenyésztők nevét gazdasági és sportlapjainkban közhírré tesszük, a gazdasági és sportkörök, valamint a katonaság figyelmét rátereljük olyan ménesekre, melyek bár az elismerésre régóta érdemesek voltak, de talán eddig dicsérő méltánylásban nem részesültek. A nyilvánosság elé bocsátás mindenképpen állandó érdeklődést biztosít a kettős célú szép érdemes és nagy ügynek!

Ezzel kapcsolatban azon intézkedés, hogy az elsőnek beérkező belföldi nevelésű ló tenyésztőjének külön díjat adjanak, a lótenyésztők ambíciójává emelné, hogy az évente rendezett messzelovaglást megnyerjék és mint a régi jó időkben dicsőségszámba ment, ha valakinek híres lova volt, most is dicsőségszámba menne, ha valakinek distáncversenyben győztes paripája állna istállójában, vagy szaladna ménesében.

Minden esetre büszkén tekinthet a budapest—bécsi verseny győztes lovára *Eszterházy* Miklós Móric gróf, aki a méneséből egyszer már kiadott kancát azonnal visszavette és tenyésztő anyaga közé sorolta, mihelyt diadalát meghallotta.

De büszke lehet *Zoltán* Sándor úr is ménese neveltjére, „Kontár“-ra, amely *Folís* főhadnagy alatt 1908. június 8-án Budapestről Debrecenbe a 232 kilométert 20 óra 20 perc alatt tette meg, augusztus 30-án pedig a 4. lovas dandár által Soroksáron rendezett 10 kilométeres toronyversenyből győztesnek került ki és október 8-án reggel mint második ért be a sveháti célhoz. Főképpen ezeket a sikereket vette a soproni *tiszti lovas-egylet* tekintetbe, midőn a legkiválóbb katonalovat nevelő ménes érdemeinek méltó elismeréseül az 1908. évre kitűzött tiszteletdíját: *Ő Felsége* ezüst lovasszobrát *Zoltán* Sándor úrnak ítélte oda.

Ugyancsak jogosan remélheti *Mikes* Ármin gróf is, hogy a distáncversenyben résztvevett „*Jutta*“ kancája után kiváló belső szervekkel bíró ivadékokat nevelhet, mivel a meddőnek tartott kanca — annak ellenére, hogy hét hónap óta vemhes volt — 24 óra 26 perc alatt minden baj nélkül érkezett Bécsbe.

*

Úgy véljük, hogy az elmondottakban eléggé megvilágítottuk azt, hogy a messzelovaglás sportjának állandó üzése állami és országos magánlótenyésztésünk érdekében áll és annak *éppen most* óriás szolgálatot tehetne.

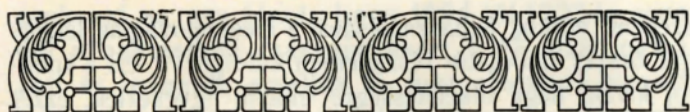
Kíváncos volna, hogy a kipróbálástól való idegenkedés megszüntetésére az állami ménesek jó példája adná meg a kezdeményező impulzust, ami azon szerves összefüggésnél fogva, mely országos lótenyésztésünk és

a hazai tenyésztő intézetek tisztí és tisztviselőikara közt
fönnáll, mihamarább általános megértést, törekvést és
munkakedvet teremtene, melynek áldásos hatása a ma-
gyar félvér lótenyésztés régi nagyságát és tökéletességét
visszaállítaná !

VIII. FEJEZET.

A messzelovaglás állandósítása és jövő munkarendje.

A messzelovaglásnak mint különös katonai lovas-foglalkozásnak és sportágnak a lovasság fejlődésére való tagadhatatlan befolyását az előző fejezetekben ismertetett szabályok, elvek és tanulságok eléggé megvilágítják. Haszna, fontossága és nélkülözhetetlensége immár mindenki előtt kétségtelen. Aki a háborúban a lovassággal szemben támasztott követelményeket ismeri és a hírszerző- és jelentőszolgálat óriás nehézségeivel, eshetőségeivel és döntő jelentőségével számolni tud, velünk együtt a distánclovaglás meghonosítása és rendszeres művelése szükségét hirdeti.

Mentől jobban tökéletesbednek a modern technika alkotásai, annál idomitottabbnak, gyorsabbnak és kitar-
tóbbnak kell lenni a lónak és annál képzetebbnak, tapasztaltabbnak és élelmesebbnek a lovasnak.

A külföld hadseregei a hadműködés és a hadszervezés viszonyainak, valamint a harceszközöknek és egyéb hadi tényezőknek ezt a változását már régen felismerték és több mint egy évtizede minden anyagi, erkölcsi és

szellemi eszköz felhasználásával a messzelovaglás lényegét összes finomabb részleteiben kidolgozva, ezt a sportot kiváló nagy tökéletességre emelni igyekeztek, ezzel egyszersmind elismervén, hogy a lónak, mint harcoló és közlekedő eszköznek pótolhatatlansága a messzelovagló versenyek fejlesztésében a legkövetkezetesebb munkásságot és tervszerűséget követeli.

A haladás útjában lovaglógyakorlatuk, tréningtapasztalataik, fizikai megfigyeléseik és fiziológiai tanulmányaik révén régi téves fogalmakat tisztáztak, elavult nézeteket kiküszöböltek, helyükbe új és helyes törvényeket iktattak, úttörő eszméket teremtettek és korszakalkotó újításokat fedeztek föl. A részint empirikus, részint elméleti úton megállapított szabályokat, újabb elveket, tanításokat és reformokat azután nagy sikerrel a gyakorlati életbe vitték át, ahol azok fényesen beváltak és csakhamar törvénnyé lettek. Ekként született a cukor- etetés szisztémája, a vágatás tana, a testi meleg mérésének gyakorlata, a kondíciópróba szabályozása stb. a franciáknak ezen alapvető sportvívományai.

Igy fejlődött ki lassankint Franciaországban a distánclovaglások rendszeres művelése által a „Raid national militaire“ nagyjelentőségű intézménye, mely a maga érdekes és gazdag változataiban, de főképpen nagyszerű eredményeiben a messzelovagló sport terén jelenleg irányadó és utánzásraméltó eszmét képvisel.

A németeknél a hadtestek évi „vándordíj“-versenyei is ily tervszerű messzelovagló sporttörekvéseknek köszönhették életbeléptetésüket, mely versenyek eredményezték azt a rendkívül céltudatos, élénk és legnagyobb elismerésre méltó lovastevékenységet, melyről a II. fejezetben bőven volt szó. **Ha a sok adat közül**

csak azt az egy ténnyt: hogy 1894-től 1902-ig egyedül a hadtestbeli császárdíjakért 5512 tiszt pályázott és lovagolt, emeljük ki, már elegendő bizonyítékot szolgáltatunk arra nézve, hogy a messzelovaglás sportját többé mellőznünk nem szabad és a mulasztottat mielőbb helyre kell pótolnunk.

Már az előző fejezetben rámutattunk arra, hogy lovasságunk bőséges mennyiségben és a legkitünőbb minőségben rendelkezik mindama anyagi, erkölcsi és szellemi tényezőkkel, melyek a distánclovaglás tulajdonképpen való megteremtésére és tervszerű továbbfejlesztésére szükségesek. A budapest—bécsi verseny kiváló eredménye pedig előre is biztosít minket arról, hogy rendszeres munkásság, célirányos tervező és teremtő vezetés és megfelelő anyagi javadalmazás mellett nemcsak a külföld lovasságának e nembeli nagy gyakorlottságát, rutinját és évről-évre ismétlődő szép sikereit fogjuk elérni, hanem idővel túl is szárnyaljuk.

Fölmerül tehát a kérdés, milyen módon és értelemben kell a messzelovaglásokat tervezni és megghonosítani.

Két hadiszempont határoz: a hadászati és a harcászati.

Az első szempont a nagyobb távolságu és lassabbjáratu, esetleg több napi lovaglásokat, a második nézőpont a kisebb távolságu és nagyon gyors lefolyásu, legfőljebb 8—12 órára terjedő lovaglásokat jelenti.

Mig tehát az egyikben az általános hadműködő (kiinduló) helyzetek, fokozatosan fejlődő hadiviszonyok és a döntést előkészítő események következetes, összefüggő és folyton irányított földerítése és híradása jut kifejezésre, addig a másikban a különös hírszerző kül-

detések hirtelen végrehajtása, döntő jelentések és parancsok sürgős közvetítése, speciális, harcászatilag fontos, végzetes körülmények vagy egyes válságos harcmozzanatok ötletes és alkalomszerű gyors megállapítása válik szembeötlővé.

A meghonosítandó messzelovaglások (versenyek) két főneme tehát, melyek célja és intenciója szerint tervezésüket irányítani és megfogalmazni kell, ezzel szinte magától kialakul. Terveznünk kell e szerint nagy távolságra *kevésbé gyors* és kis távolságra *igen sebes* lovaglásokat. Mindkét rendbeli versenynél természetesen a ló erőbeli állapotának teljes épségben tartása föltétlen és döntő követelmény, mely a legszigorubb kondíció-vizsgálatban jut érvényre. A kondíció mértékét és meghatározásának módját minden egyes versenynél a cél, idő- és térviszonyok stb. uralkodó körülmények szerint alkalomszerűen külön meg kell állapítani. Lásd a VI. fejezetet.

Az első csoportbeli: a nagyobb távolságu, de lassubbjáratu messzelovaglások kreálásánál a harcszerűség szempontja föltünően érvényre juttatható a lovasok fölszerelésében és számában és a lovak málházásában. Az által, hogy kötelezővé tesszük és tervbe vesszük azt, hogy a versenyzők teljesen fölszerelve, a lovak szabályosan (lótáppal vagy a nélkül) málházva vegyenek részt a mérkőzésben és nemcsak egyes lovasok, hanem egész csoportok: kisebb és nagyobb járőrök, sőt szakaszok és századok (lovas különítmények) hajtsanak végre *gyakorlat- és versenyszerűen* távclovaglásokat, nagy hadijelentőséggel bíró tapasztalatokat szerezhethünk és lényeges hadfelszerelő megállapításokat eszközölhetünk. Ilyenmű vetélkedő vállalatoknál ki fog világlni az, mi a felszerelésben és málházásban jó, mi a kivetni való;

napfényre jutnak majd a szükségletek, melyek háborúban fölmerülhetnek és kielégítésre szorulnak és a hibák és hiányok, melyek még békében helyreigazítást és pótlást igényelnek. Ki fog tűnni az is, mi mindenre képes ilyenkor a lovas, hogyan tud magán segíteni a szükség eseteiben és a lótól is milyen teljesítések várhatók, ha a hadiviszonyoknak megfelelően málházva indul distáncversenyre.

Ezzel ellentétben a második csoportbeli: a kisebb távolságu, de sebesjáratu messzelovaglások rendezésénél a harcviszonyok ötletszerűségét kell kifejezésre juttatni, mely alkalomból a feltételezett válságos (végzetes) szükségnek megfelelően végső célul a döntő legnagyobb gyorsaságot tűzvé ki, csak a lovas és a ló maximális fizikai teljesítő képességének kifejtését követeljük. Öltözet, felszerelés és málházás tehát tekintetbe nem jövé, a lovasok a legegyszerűbben öltözve és a legkönnyebben nyergelve lovagolják végig a versenyt, ezzel mintegy jelezvé az életbevágó lovaglás taktikai céljának sürgősségét (végzetességét), mely szerint a lovas és a ló ellátása csak másodrendű tekintet a föladat megoldására, a lényeg és a fődolog az idejében való helyreérkezés (a parancsnokhoz való odajutás).

A messzelovagló versenyek változatainak tervezésénél a fokozatos előhaladás elvi föltételt képezzen mindaddig, míg a legnehezebb föladata és legnagyobb teljesítésű distánclovaglások művelése általános jelleget nem ölt és annak elméletét és gyakorlatát mindenki többé-kevésbé el nem sajátította.

A kezdet irányát a soproni tiszti lovasegylet a junius havi messzelovaglások életbe léptetésével helyesen és célszerűen megjelölte. Ezt az elért eredmény is igazolja.

Tehát itt kell az akciót folytatnunk és a legharcszerűbben végrehajtott nagyteljesítésű lovaglásokig fokoznunk.

A distáncversenyzések tervezésénél a legváltozatosabb kombinációk lehetségesek, melyek mindegyike a végső célt, a hirszerző- és jelentőszolgálatot mozditja elő.

Nagy figyelemmel kell lennünk a nagyobb távolságra és több napra szóló versenyekre, mert ezek a lovat jobban terhelvén meg, általában erősebb és kockázatosabb követelményt képeznek és mint ilyenek a versenyzőtől nagyobb lovastudást, több tapasztalatot, igen sok önmérséklést és előrelátást igényelnek. Különösen az e nemű lovaglásoknál emelkedik döntő jelentőségre a lóban fölhalmozott erőkészlettel való okos és takarékos gazdálkodás, az elhasznált erőmennyiségnek folytonos pótlása és az erőbeli állapotnak elengedhetetlen föltételként való megóvása.

Kisebb távolságra a jól előkészített ló csaknem hihetetlen izommunkára és gyorsaságra képes és így a lovas — még a legnagyobb lelkiismeretesség mellett is — igen merész elhatározást kockáztathat meg, annál is inkább, mert a sikerült vállalkozás (8—12 órás lovaglás) végén a lónak föltétlenül hosszú pihenőben és a legszorgosabb erőpótló ápolásban lesz része. Tehát ily esetben a lóból — a kondíció szemmeltartásával — a megengedett legvégső erőmegfeszítést lehet kikövetelni.

De már a több napra terjedő vállalatoknál a teljesítő képesség ily nagy arányu és egyszerre történő teljes kikényszerítése céltalan cselekedet és veszedelmes kockázat volna. Mi több, egyenlő lenne a sikerről való végleges lemondással.

A két, három és több napos messzelovagló versenyeknél az egész távolságot, az időt, a célt és szándékot

a ló egyéni kvalitásával, különös és különböző tehetségeivel és az erőbeli állapottal szinte matematikai egyensúlyba kell hozni. A napi nagy teljesítést aránylag csak rövid pihenő követi, másnap pedig a követelés megismétlődik, sőt még fokozódik is, anélkül, hogy a ló a starthoz magával hozott ép és teljes erőállapotot viszonyított volna. Erre a fokozott munkakifejtésre következő a verseny végső mozzanata: a tulajdonképpen való küzdelem, összes izgató és a testi és erkölcsi erők minden atomját kihasználó legteljesebb követelményeivel együtt.

Hogyan és mily célzattal rendezzük jövőben a messzelovagló versenyeket, csak általában és főbb vonásokban világíthatjuk meg. A részletek tervezésének és kidolgozásának mindig esetről-esetre kell történnie, még pedig egészen az illető alkalom ideája, szándéka, sajátossága és az általánosan elért gyakorlottság foka szerint.

A tervezés irányát és az eljárás eszközét és módját azonban már most is általánosságban megállapíthatjuk, ezzel egyszersmind szembetűnőbbé tévén azt a főcél, melyet ily mérkőzésekkel végső eredményben elérni akarunk.

A tervezés főképpen a terepen át végrehajtott lovaglásokra irányuljon. A jövő hadjárat követelményei teszik ezt szükségessé. A jelentésvivő szolgálatnak úton (járó-, ország- és műúton) való lebonyolítása csak a legritkább esetekben fog előfordulni s akkor is a mechanikus járművek és egyéb gépes közlekedő eszközök igénybe vételével fogják keresztülvinni. A ló segítségével közvetített hírszerzés és jelentésvivés működéstere tehát egyedül a terepre fog szorítkozni, ott azonban annál gyakrabban és annál döntőbb jelentőséggel válik majd szükségessé.

Tehát már maga a hadiszempont követeli meg, hogy terepen át: torony iránt tervezzük és rendezzük a distáncversenyeket.

Ezt különben lovassport- és lótenyésztő szempontok is diktálják. A versenyek gyorsabbjárata része számára bizonyos köteles terepszakaszt jelölve meg, a mérkőzés mintegy akadályversenyszerű jelleget ölt, mi a pályázókat elejétől — tehát már a tréning kezdetétől — fogva arra kényszeríti, hogy nyílt terepen sokat és gyorsan (vágtatva) lovagoljanak. A distánclónak előkészítése és kiképzése ekként a kampány- és frontló kinevelésével és edzésével azonos eljárást egyesít magában, mely nemcsak lovaskatonai, hanem lovassport és lótenyésztő célok előmozdítására is kiválóan alkalmas.

Rögtön szembetűnik ezen fontos megállapítás óriási jelentősége a lovassportügy és országos lótenyésztés szempontjából. E tényben találkoznak és szövődnek össze a hadi tekintetek, a versenyügy és a lótenyésztés érdekszámai és egyszersmind ez a közös alap jelöli meg az utat és módot, hogyan, mi és kik által lehet ezen egyesített közérdekeknek célravezetően és a legkönnyebben érvényt szerezni.

Monarkiánk minden részében vannak tevékenyen és közhasznosan működő sportegyesületek, gazdasági és lótenyésztő szövetkezetek, melyek legtöbbször országos szervezettel és befolyással bírnak. Előkelőség, határozó tekintély és vezető jelentőség tekintetében mint sporttársulat valamennyi fölött Magyarországon a „Magyar zsokéklub“, az „Úrlovasok szövetkezete“ és a „Tiszti lovasegylet“, Ausztriában az „Osztrák zsokéklub“ és a „Campagne-Reiter-Gesellschaft“ áll. Sporteseményeink tervezését, irányítását és szervezését ezek szabályozzák, vezetik és támogatják: anyagilag, szellemileg és erkölcsileg.

A distánclovaglás művelését — sajnos — eddig egyik sem vette föl munkaprogramjába, holott éppen ez a lovassportág szolgálja leginkább a lótenyésztés ügyét. Nyilvánvaló, hogy úgy a fővárosi (központi), mint a vidéki irányadó sportegyesületeket és az országos szervezetű gazdasági szövetkezeteket a messzelovaglás kultusza iránt érdeklődővé kell tenni és velük egy szellemenben dolgozva, a distáncversenyek országos (monarkikus) szervezését mielőbb előkészíteni és megteremteni.

A magyar és osztrák zsokéklubot, mely kizárólag a telivérténysztés érdekében protegálja a versenyügyet, nem vehetjük nagyszabásu céljaink elérése érdekében számításba.

De igenis nagy szerepet és döntő hivatottságot szánunk az „*Úrlovakok szövetkezetének*“, a „*Tiszti lovas-egyletnek*“ és az „*Országos gazdasági egyesületnek*“ itt Magyarországon és a „*Campagne-Reiter-Gesellschaft*“-nak és az „*Oesterreichischer landwirtschaftlicher Verein*“-nek ott Ausztriában.

Ezen társulatokkal a messzelovaglás céljaira egyetértően szervezkedve, biztos alapot létesíthetünk a distáncversenyek állandósítására.

A külföld, mely e nembeli sporttörekvéseit oly szép sikerrel megvalósította, a katonai vezetőségnek a sport- és gazdasági körökkel való szövetkezésére és együttműködésére már eddig is gyönyörű és praktikus példákat állított föl.

Igy Németországban 1906. és 1907-ben a königsbergi distáncversenyeket a „*Lóverseny és lókiállítás rendező egyeslet*“ kezdeményezi és viszi nagy sikerrel keresztül, majd a lauschitzi „*Zucht és Rennverein*“ a cottbusi messzelovaglást tervezi, mely csupán a katonai intézőség akadékoskodása miatt nem sikerült teljesen.

Franciaországban az „*Armée et Marine*“, a későbbi „*Armes et Sports*“ című sportújság a hadügyminiszter védősége és hivatalos támogatása mellett a katonai hatóságokkal szövetkezve a „*Raid national militaire*“ eszméjét pendíti és valósítja meg és ezzel egyidejűleg egy nagyszabású messzelovagló sportintézményt léptet életbe.

Olaszországban 1904-ben az olasz sajtószövetség a hírneves turin—milánói nemzetközi versenyünnepélyt rendez, mely változatosságában és nevezetes eredményeiben az egész világ elismerését vívta ki. Ez a verseny is a katonai hatóságokkal egyetértőleg létesült.

Ugyancsak az olasz sajtószövetség inaugurálja 1908-ban katonai támogatással a római versenyeket is.

A külföld példái elég hasznos útmutatást rejtenek magukban arra nézve, hogy milyen eljárást kell követnünk.

Az „Úrlovasok szövetkezete“ kebelébe csupa sportember, nagybirtokos, passzionátus lótenyésztő és lovas-katona tartozik. Mindegyik a maga nemében és szakmájában a lovassporthoz és tartozékaihoz szükséges speciális szellemi és értelmi szakismeretek, gyakorlati tapasztalatok, erkölcsi tulajdonok és anyagi képességek birtokában van. Okszerű tehát, hogy ezen különféle irányú, de egymással szerves vonatkozásban álló tehetségek egymást kiegészítve, egy célnak: a messzelovaglások állandósításának és fejlesztésének szolgálatába szegődjenek, hogy így mindegyik: a sportmen, a birtokos, a tenyésztő és a katona, vállt vállnak vetve, együtt dolgozzék és ekként a maga különleges érdekét és passzióját is biztosítsa.

Ily módon a distánclovaglás törekvéseinek ápolása és nagyra nevelése a sportkedvelő és lótenyésztő osztályok

minden rétegében népszerűvé és szándékossá válván, nálunk is — mint külföldön — hasonló nagyértékű, állandó messzelovagló intézmények keletkeznének.

Amennyiben pedig az „Úrlovasok szövete” eddig is minden lovassportmozgalom és reformáló szervezés élére állt, elvárjuk, hogy e kérdésben is a kezdeményezést magához ragadva, az alapvető és impulzív akciót ő fogja megindítani, hogy az állandó jellegű messzelovagló versenyek kreációja mielőbb testet öltjön. Ezen reformtörekvésében a „Tiszti lovasegylet”, az „Országos gazdasági egyesület” és a katonai intéző körök örömmel teljesen fogják támogatni.

A lótenyésztés érdekeit szem előtt tartva, szükséges, hogy az ekként létesített versenyek propozícióiba a nyertes lovak tenyésztőinek díjazását is fölvegyék, amely körülményre a versenyföltételek közzétételénél az érdekeltek figyelmét külön föl híván, azt is köztudomásúvá kell tenni, hogy a győztes lovakat (főképpen a kancákat) hivatott tenyésztőknek el fogják adni.

Ezen a lótenyésztést rendkívül előmozdító ujitás egyformán érintvén a hadi és a közgazdasági érdekeket, helyénvalónak és szerfölött üdvösnek tartjuk és e helyen is mint leginkább célravezető eljárást mindjárt indítványozzuk, hogy az egész mozgalom támogatására, irányítására és védelmére a hadügyi és földművelésügyi miniszterek egymással szövetkezve, az érdemes ügynek hivatalos befolyásuk által is kellő nyomatékot adjanak.

Ez a mértékadó és döntő fórumról jövő elismerés és pártfogás a distáncversenyzést monarchikus érdekű sportüggé emelvén, a tenyésztők ambícióját is föl fogja ébreszteni. Látván, hogy az intéző körök mily nagy súlyt helyeznek ennek a katonai lovasfoglalkozásnak föllendi-

tésére, vetélkedve törekedni fognak arra, hogy mentől nemesebb, jobb és korrektebb lóanyagot produkáljanak ezen szép sportág hasznos céljai számára.

Visszatérve a tervezés általános irányának konkrét vázolására, néhány példaeset változatainak elősorolásával jelezni megkíséreljük a tulajdonképpen való tárgyat, mely a distánclovaglások célját képezi, ezzel egyszersmind megértetni óhajtván a gondolat szellemét, melyben az ilyen mérkőzéseket tervezni és rendezni kell.

A rendszeresítendő distánclovaglásokat általában két kategóriába oszthatjuk:

I. tapasztalatgyűjtő rédekre és

II. versenyekre.

Az első csoportbeli lovaglások kizárólag szubjektív és objektív tanulságok szerzésére valók, tehát gyakorlat-szerűek és mint olyanok empirikus célokat szolgálnak, míg a második csoportbeliek tisztán a személyes versengés jellegével bírnak, tehát főleg az egyéni képesség és lovasambició bizonyítására hivatvák.

I. Tapasztalatgyűjtő lovaglások.

1. *Messzelovaglások* magaválasztott útirányban megszabott kötelező legkisebb útteljesítéssel (a soproni tiszti lovasegylet június havi lovaglásai mintájára).

2. *Messzelovaglások* kisebbszerű harcászati föladat megoldásával egybekötve; például: tereptárgyak szemrevételezése (a lovas kérdőpontokat kap, melyekre a választ a helyszínén bejegyzi); jelentések szerkesztése (borítékban ismertetett helyzetről) és postán elküldése; valamely döntő hír megjelentése (sürgősség a kötelező legkisebb idő feltételével jelezve) stb.

3. *Kisebb és nagyobb járóőrök messzelovaglása* (könnyű és teljes felszereléssel, málházás különböző neveivel, lótáppal vagy a nélkül) egy, két vagy több napra tervezve.

4. *Lovasszakaszok és századok, mint hírszerző osztagok és külö-*

nitmények messzelovaglása előbb említett fölszereléssel, málházással és tervezettel.

A 2—4 alatt említett lovaglások kizárólag

	{	sik
		nehéz
		igen nehéz

terepen, vagy ezen terepnek kombinálásával nappal, éjjel vagy nappal és éjjel történhetnek, még pedig ismeretes (előrejelzett), vagy ismeretlen (előre nem jelzett) útirányban. Tervezhetők olyképpen is, hogy az út egy bizonyos részét terepen (köteles terepszakaszon) át kell megtenni, ahol akadályok vannak.

II. Versenylovaglások.

1. *Messzelovaglások* ismeretes (előrejelzett) útirányban, részint tetszés szerint való, részint megszabott legkisebb gyorsasággal, előreküldött lóápolói személyzettel vagy a nélkül.

2. *Messzelovaglások* ismeretlen (előre nem jelzett) útirányban, részint tetszés szerint való, részint megszabott legkisebb gyorsasággal, előreküldött lóápolói személyzet nélkül (magára utalva).

Mindkét rendbeli lovaglások különböző terepnek kombinálásával nappal, éjjel vagy nappal és éjjel vihetők keresztül.

3. *Messzelovaglások* torony iránt a terepen, részint tetszés szerint való, részint megszabott legkisebb gyorsasággal az útvonal megjelölésével és bizonyos (zászlókkal jelzett) akadályok kötelező ugratásával.

4. *Messzelovaglások* a lovas gyakorlati ügyességének, leleményességének és lovagló rutinjának, valamint a lónak a terepen való használhatósága és alkalmassága kipróbálására, a haladást gátló különböző nehézségekkel és menetakadályokkal (nagy forgalmu városok, rosszul kövezett helységek, terepnehézségek és akadályok, vasúti és egyéb közúti közlekedő hálózat keresztezései, vásárok és egyéb gócpontok stb. érintésével).

A különféle kombinációk ezen utolsó két versenylovaglásnál is lehetségesek és alkalmazhatók.

Ezeket a csakis példaképpen említett tapasztalatgyűjtő lovaglásokat és distáncversenyeket kisebb, nagyobb és igen nagy távolságokra és különböző évszakokban, nemek és módozatok szerint kombinálva lehet rendezni. Ez mindig külön megfontolás tárgyát képe zze.

Mentől több a változatosság, annál tanulságosabb és célravezetőbb az eljárás.

Unalmas és egyhangu sémák felállításától őrizkedjünk!

A lovak testi melegének útközben, külön e célra felállított ellenőrző állomásokon történő megmérését is tervbe kell venni és kötelezővé tenni. Ezt mint föltételt már a pozíciók tartalmazzák.

A hőmérsék által eszközölt megfigyeléseket a versenyek rendezésénél és a gyakorlati életben jól hasznosíthatjuk.

A könnyebb fölismerés és az ellenőrző eljárás egyszerűsítése végett a *lovak balkarjukon számot viseljenek.*

Figyelembe ajánljuk és követésre méltónak találjuk a franciáknak azon rendezésmódját, mely szerint distáncversenyeiket rendszerint úgy tervezik, hogy *a finis mindig valamely versenytérre essék.* A rendezésnek ez az ügyes formája nagyon sok előnyt biztosít.

Minden versenytér közelében igen jó és még a legkényesebb igényeknek is megfelelő istállók vannak, melyekben a nagyobb teljesítést végzett lovak azonnal a legkitünőbb ápolásban részesíthetők. Tehát a ló fokozott erőmegfeszítését (a verseny végén) bátran meglehet kockáztatni.

A versenyterek sporttechnikai tekintetben is a legjobban vannak berendezve és felszerelve. Akadályok, távolságjelzések, pályarend stb. ilyen helyen tökéletesek. Tribün és nézőtér is van, tehát mindenkinek, akár szakember, akár laikus sportkedvelő, pompás alkalma nyílik a megfigyelésre és lovas sportszenvedélye kielégítésére.

*

Versenyeket kell okvetetlenül nyitnunk a *tiszti szolgálati lovak* számára is, mely mérkőzések a hadsereg eme kiválasztott loanyagának szép, érdekes és szerfölött tanulságos erőpróbáját képeznék.

A tiszti szolgálati lovakat már azért is kellene sorompóba állítani, mert a többi versenyre sincs elegendő pénz és a szolgálati lovak versenyének dotációja, tekintve, hogy a ló kockázata elesik, kisebb lehet.

Végül a versenyképesség általánosítása és tökéletessé tétele végett a *súlykiegyenlítést* kell a distáncversenyek alapföltételei közé fölvenni. A nyerőeshetőségek egyenlősége ezt az igazságos versenyszabályt okvetetlenül megköveteli. *Mihelyt verseny valamely vállalkozás, ott a nyerősánszoknak is egyformáknak kell lenni!*

A súlykiegyenlítést mint elsőrendű versenyföltételt a meghonosítandó distáncsport reálítása és hasznossága sem mellőzheti.

Tudvalevő dolog, hogy a galoppversenyeknél a jobb minőségű lónak bebizonyult, szembeszökő fölényt súlyozással egyenlítik ki. A gyakorlat megfigyelései az idő során egész rendszeres és biztos teherskála felállítását eredményezték, mely a sportéletben mindenképpen bevált. Ha már a futtatásoknál, tehát aránylag kis távolságra: 1000—5000 méterre, a jobb ló nagyobb reményét súlylyal egyenlítik ki, mennyivel inkább egyenlőkké kell tenni a nyerő eshetőségeket a distáncversenyeknél, ahol 150—300 kilométert, sőt még ennél is nagyobb távolságot kell megfutni.

A teherkülömbőség okozta előny vagy hátrány ily nagy távolságon minden kilométernél óriás arányban nő és folyton segíti, illetve sujtja a lovast és egyre fokozza, illetve megsemmisíti a sánszokat.

A budapest—bécsi verseny adatai fényesen igazolják ezt.

Az első 12 nyertes lovas közül egy sem vitt több mint 64 kilogrammot; a legtöbb csak 54—60 kilóval lovagolt.

Kell-e még ezt a jellemző körülményt jobban megvilágítanunk?

Oly versenyben — mint a budapest-bécsi is volt — ahol a lovasok körülbelül hasonló klaszisu lovakon 54 és 80 kilogramm között váltakozó súllyal startolnak, a kisebb tehertviselők határozott és szinte leküzdhetetlen előnnyel versenyeznek azokkal szemben, kik nagyobb súllyal indulnak.*

A súlykülömbözet igazságtalan és mint olyan meg nem engedhető sánzdifferenciákat szül és kizárja azt, hogy a distáncversenyben mindenki résztvehessen!

A messzelovagló versenyek csak akkor hasznosak, ha általánosak és közkedveltségnek örvendenek. Ezen általánosság és népszerűség megteremtésére a súlyki-egyenlítés kiválóan alkalmas.

Mindenki foglalkozván a distánclovaglással, az idevonatkozó tapasztalatok: lovaglórutin, lovaglásmód, elméleti és testi előkészület (tréning) is köztudatba mennek át és ismeretük valamennyi tiszt tulajdonává válik.

A galoppverseny sportját csak kevés ember űzheti.

---

* Folis főhadnagy, a 2-ik díj nyertese, alig 54, Mikes hadnagy, a 6-ik győztes, 57 kilót vitt; Jankovich százados, Xanthopulo és Ordódy hadnagyok 80—82 kilóval lovagoltak. Jankovich csak a 17., Xanthopulo a 13-ik díjat nyerte, Ordódy lova a cél előtt 1200 méterre letört.

Ehhez a személyes hajlandóságon és hozzáértésen * kívül nagy pénz és kis súly kell. Súlykiegyenlítés mellett a distáncversenyt mindenki pássziói közé sorolhatja és ezzel a tréning mindmegannyi elve, fogása és titka nemcsak a hivatásos versenyzők és sportférfiak, hanem a lovastisztikar előtt is közismeretesek lesznek.

Ezen fontos ténynek katonai érdekeinkre és lovas céljainkra való kedvező hatásáról nem kell még külön szólnunk.

Tehát csak olyan distáncversenyeket rendezzünk, melyre mindenki előkészülhet és jogos reményekkel indulhat.

A súlykiegyenlítés egyébként a messzelovaglások katonai értékét is emeli, mert az által, hogy minden versenyző egyforma, a lovaskatona felszerelését megközelítő súlyt visz, a gyakorlat és tapasztalat több-kevesebb adatot fog szolgáltatni arra nézve, hogy a valóságos harcviszonyok között elvitt málha súlya alatt (a lovas is beleszámítva) mire képes a ló. Ilynemű tapasztalatszerzés katonai nagy jelentőségét szintén nem kell még bővebben fejtegetnünk.

*

Áttérünk a kérdés anyagi oldalára.

A distánclovasnak, ha sikeresen akar versenytársaival megmérkőzni, két anyagi tényezővel kell rendelkeznie: *elegendő pénzzel és jó lóval*. Mindkettő teljesen az ő vagyoni kockázatát képezi, mellyel szemben a díjazás mint remélt megtérülés áll. A díjaknak tehát ezzel a kettős kockázattal teljesen arányban kell lenniök. Mentől nagyobb a követelt lovasteljesítés (fizikai kockázat)

---

* Sok tiszt, sporcmen, úrlovas, ki versenyekben lovagol, nem maga tréniroz.

és az előkészület költsége (anyagi kockázat), annál gazdagabb legyen a dotáció.

A *tiszteletdíj* a lovas testi fáradságát, erkölcsi erejét és ambícióját jutalmazza, a *pénzdíj* készpénz-kiadásait téríti meg. A dicsőség, a lelki megelégedés és a lovas büszkeség az *ő erkölcsi díját* képezik.

Természetes dolog, hogy nem minden pályázó részesülhet díjazásban. A siker, az érdem határoznak. Minden küzdelemnek megvannak a maga nyertesei és nyeretlenei; így a distáncversenynek is. A győzteseket az elért eredmény állítja egymás mögé sorrendbe, a küzdők száma pedig a díjazás terjedelmét határozza meg, vagyis összesen hány versenyző kap díjat.

A díjskála összeállításánál elvül szolgáljon, hogy egyrészt a jobb eredmény mindig külobb megbecsülésben részesüljön, mint a gyöngébb, másrészt, hogy még a legutolsó nyertes is kockázatának és érdemének megfelelő aránylagos rekompenzációra számíthasson. Senki sem indulhat azzal a merész számítással valamely versenyre, hogy ő lesz az *első*, de joggal remélheti mindenki, hogy emberi valószínűség szerint a győztesek sorrendjében *közepes* helyet vív ki magának. *Ennek a középső helynek honorálása tehát akképpen történjék, hogy az erkölcsi törekvés és az anyagi kockázat a tiszteletdíj etikai és a pénzdíj reális értékében teljes kiegyenlítést nyerjen.* Ebből következik, hogy minden verseny dotációjának megállapításánál tekintetbe kell venni: a teljesítés nagyságát, a személyes erkölcsi érdem fokát és az anyagi kockázat (ló és költség) arányát. *Ha képesek vagyunk a distáncversenyt oly mértékben dotálni, hogy a középső helyen álló győztes mindhárom rendbeli jutalomigénye méltányos kielégítésre talál, teljesen igazsá-*

gos és megfelelő díjazást állapítottunk meg, mely minden elégedetlenségnek elejét véve, a legnagyobb részvételtre fogja lelkesíteni a tiszteket.

Csupán az anyagi kérdés sikeres megoldása és általános tájékoztatás céljából, nemkülönben azért, hogy e merőben pénzbeli tekintet fontosságát a messzelovaglás meghonosítása szempontjából szembeötlővé tegyük, hozzávetőlegesen és kikerekített összegekben elősoroljuk mindazon mellőzhetetlen kiadásokat, melyeket például a nemrég lefolyt budapest—bécsi verseny tréningje és végiglovaglása szükségszerűen megkövetelt. Még pedig:

Zabtöbbletre (az állomáshelyen és azon kívül)	—	150	korona
Darafélékre, mashra stb. melléktáplálékra	— —	60	„
Cukorra — — — — —	— —	90	„
Fluidumra és sósborszeszre — — — — —	— —	30	„
Gyógyítószerre (első segély berendezésére)— —	— —	20	„
Kötőszerekre, lábkötésekre, bokázókra, pólyákra	—	30	„
Vasalásra — — — — —	— —	40	„
A ló vasuti szállítására — — — — —	— —	100	„
Lóápoló-személyzet vasuti és egyéb szállításköltségeire — — — — —	— —	100	„
Lóápoló-személyzet étkezésére és díjazására — —	— —	80	„
Idegen kisegítő egyének díjazására — — — —	— —	25	„
Idegen istállók bérelése helyiségekben — — — —	— —	20	„
Versenypálya előzetes bejárására — — — —	— —	150	„
Versenypálya technikai berendezésére — — — —	— —	50	„
Nyereg és felszerelés koptatására — — — —	— —	50	„
Ruha-koptatására — — — — —	— —	50	„

Összesen: 1045 korona,
mely összegbe a lovas személyét illető kiadások nincsenek beleértve.

Ezen hozzávetőleges számítás szerint tehát a középén helyezett győzteseknek átlag 1000 koronás pénzdíjat kell kilátásba helyezni és biztosítani.

A budapest—bécsi versenyben résztvettek számát, kereken nyolcvanát véve számításalapul, minden ilyen

mérkőzés rendezésénél legalább 25 pénzdíjra van szükség, melyek közül a 8—16-ik a fentemlitett 1000 koronás középső díjakat képeznék. A többi: az első hét és az utolsó kilenc díjat, megfelelően fölfelé és lefelé menő értékfokozatban kellene megállapítani. Például így:

1-ső	díj	4000	kor., összesen	4000	korona
2-ik	„	3000	„ „	3000	„
3-ik	„	2500	„ „	2500	„
4-ik	„	2000	„ „	2000	„
5-ik	„	1700	„ „	1700	„
6-ik	„	1400	„ „	1400	„
7-ik	„	1200	„ „	1200	„
8—16-ik	„ egyenkint	1000	„ „	9000	„
17—20-ik	„ „	700	„ „	2800	„
21—25-ik	„ „	500	„ „	2500	„

Összesen : 30.100 korona.

Az első tizenkét-tizenötödik győztes azonkívül még a legmagasabb és magasrangu személyek, katonai parancsnokságok és hatóságok, miniszteriumok, testületek stb. tiszteletdíjaiban részesülnének.

A példaképpen fölhozott díjösszeállítás csupán az értékfokozat viszonylagosságát (emelkedés és csökkenés arányát) tünteti föl, tehát végleges megállapítást nem képez. A résztvevők száma és a rendelkezésre álló összeg határoznak. A díjtételek javaslatával csak azon egyedül igazságos és célravezető eljárásra akartunk rámutatni, hogy *a tréningköltségek megtérülésének kilátásba helyezése az a minimális anyagi és erkölcsi számításalap, melyre a dotáció kérdésének megoldását építeni kell.*

Kérdés már most, hogy a díjakra szükséges összeget évente mily módon és honnét teremtsék elő. Erre nézve javaslatunk a következő.

A 30.100 koronát a hadügyi költségekből fedeznék, ezt az összeget tehát minden évi költségvetésbe

„messzelovaglások anyagi támogatása“ címén mint külön kiadástételt föl kellene venni. Ugyancsak mindkét honvédség hasonló célból és címen a maga költségvetésébe szintén beállitana egy-egy megfelelő, mondjuk 10—15.000 koronás összeget, mely kisebb szabásu disztánclovaglások (versenyek) javadalmazására szolgálna.

Ily módon a messzelovaglás közérdekű ügyének legfontosabb kelléke: a díjköltség egyszersmindenkorra biztosítva volna és a tisztek sportterveiket, szolgálati és magánviszonyaikat és egyéb számításukat elejétől fogva akként tudnák berendezni és megszabni, hogy mentől nagyobb készültséggel és mentől több nyerő sánsszal indulhassanak az *évente ismétlődő* mérkőzésre. *Óriás vetélkedést, lovagló kedvet és lovas nagyratörést szülne a kérdés illetén gyökeres megoldása; lázas tevékenység és általános haladás kelne nyomában, melynek révén a legtokéletesebb és legmerészebb lovaseredmények látnának napvilágot. Lassan-lassan egész distáncverseny-rendszer fejlődne ki és rövid időn belül a messzelovagló sport mint katonai lovasfoglalkozás a magyar-osztrák lovasság világhírű különlegességét képezné.*

Az évi versenyeknek külön állandó címet adnának; így: „A fegyveres erő messzelovagló versenye“, vagy „A hadsereg messzelovaglása“, vagy „A magyar-osztrák lovasság messzelovaglása“ stb.

Az „Úrlovasok szövetkezete“ és az „Országos gazdasági egyesület“ által együttesen rendezett állandó distáncversenyek a „Magyar nemzeti katonai messzelovaglás“ vagy ehhez hasonló elnevezést kapnák és az Ausztriában a „Campagne - Reiter - Gesellschaft“ és „Oesterreichischer landwirtschaftlicher Verein“ által rendezetteket is ennek megfelelően neveznék el.

A messzelovagláshoz szükséges anyagi tényezők másodika a ló. Tehát ennek beszerzésében is kell a tisztet támogatni.

Bár a lóügyi szabályzat igen sok kedvezményt biztosít a tiszt számára, az abban foglalt intézkedések mégsem elegendők a drága distáncló beszerzésére. Egyes esetekben ugyanis mindig akadnak lovak, melyek messzelovaglásokra kiválóan alkalmasak, de általában a katonaszolgálati lovak közül ritkábban találkozik olyan, mely a kívánt nagy mértékben az ily különleges célnak megfelelne. S ha meg is felel, kérdés, van-e az illető érdemes és nagy lovasfeladatokra képes tisztnek épp akkor joga és anyagi tehetsége a megváltásra.

Első sorban tehát ezt a jogot — ebben a speciális esetben — kivételesen ki kell terjeszteni és ekként az illetőt és általában mindenkit, kinek ily jó ló kiválasztására alkalma kínálkozik, a ló birtokába helyezni.

Egyébként a lovasítás kérdését az előző fejezet kimerítően tárgyalja.

ZÁRÓSZÓ.

Könyvünk befejezéséhez jutottunk. Minden tudásunkat a gyönyörű téma és a vele összefüggő nagy lovaskérdések megvilágítására fordítottuk, mely legjobb igyekezetünkben minket csak az a nemes szándék vezett, hogy nézeteink kifejtésével, tervező gondolataink közreadásával és úttörő eszméink hirdetésével a messze-lovaglás állandósításának ügyét előbbre vigyük.

E tekintetben vallott fölfogásunkat, nyilvánított elveinket és szárnyraeresztett javaslatainkat nyugodtan a lovasvilág ítélete elé bocsátjuk.

A tárgyat és a rendelkezésre állott anyagot — a mennyire lehetett — minden részletében kimerítően földolgozni törekedtünk; ha ez az összes vonatkozásokban nem úgy sikerült, mint szeretttük volna, nem egészen rajtunk mulott. Sok tájékoztató adatra, kutató tanulmányra és még több elmélkedő meggondolásra volt szükség. Ezt a körülmények nem mindig támogatták.

Aki szép lovasságunkat szereti és haladását szíven viseli, az nem térhet ki semilyen lovas sportesemény és versenyügy kérdése elől és így nem maradhat szótlanul a distánclovaglás napirendre tűzésénél sem.

Ez az erős ösztönző érzés késztetett minket is a megszólalásra és — ezt a könyvet megírtuk. Ha előadásunk során egyszer-másszor őszintén, bátran és szépítetés nélkül emeltünk szót, ezt a bírálat és gáncsoskodás szándéka nélkül cselekedtük, egyesegyedül az érdemes nagy terv: a messzelovaglás meghonosítása érdekében.

E helyütt még csak köszönetünket óhajtjuk kifejezni mindazoknak, kik munkánk jól sikerülésében fölvilágosításaikkal és adatszolgáló szivességükkel segítségünkre voltak.

Első sorban a budapest—bécsi verseny *résztevőit* illeti hálánk nyilvánítása. Sok érdemes és érdekes tapasztalatot közöltek velünk, melyekből nem egy nevezetes tanulságot sikerült megállapítanunk. Elragadó az a lelkesedés, mellyel mindegyik a mérkőzésről ír és egyzersmind nagy biztatás arra nézve, hogy a distáncsport szép jövőnek néz elébe.

Bausil Pál francia dragonos kapitánynak — bár a messzelovaglás terén szerzett érdemeiről könyvünk lapjain többször megemlékeztünk — itt újból megköszönjük azt a kedves figyelmét és szeretetreméltó készségét, mellyel minket támogatott, mikor tréning- és cukoretető szisztémája lényegét és ehhez fűzött gondolatait, valamint a legutolsó francia rédek pontos adatait velünk számos levélben közölni szíves volt.

Köszönetet mondunk barátunknak: *Sipos* Árpád honvéd kapitánynak, hadapródiskolai tanárnak is, azért a lelkes érdeklődésért, mellyel munkánk létrejöttét mindvégig kísérte. A könyvünkhöz csatolt, nagy fáradtsággal készült, szép térképet, mely munkánk tökéletességét lényegesen kiegészíti, ő szerkesztette és rajzolta meg.

Megnevezzük még azokat az irodalmi forrásokat, melyekből a statisztikai és egyéb tájékoztató adatokat merítettük:

Von *Funcke*: „Das deutsche Halbblutpferd“, *Heuss* dr.: „Dauerritte“, *Heydebreck*: „Dauerritte“, *Ludwig*: „Handbuch der Hygiene und Diätetik des Truppenpferdes“, *Zandt* br.: „Über Pferdepflege auf Dauerritte“, *Haeseler* gr. és *Maltzahn* br.: „Leistungen von Reiter und Pferd“, *Wrangel* gr.: „Die Reiterei im Ostasiatischen Feldzuge“, *Brosig*: „Bericht über meinen Ritt von Forbach nach Glatz“, *Heyl*: „Von Metz nach Bukarest“, *Spielberg*: „Saarbrücken—Rom“, *Goiginger*: „Der Distanzritt Bihač—Serajevo“, *Kimmerle*: „Ein Distanzritt Berlin—Wien“, *Märken*: „Die grossen französischen Distanzritte und ihre Lehren für uns“, *Pfeiffer*: „Der Distanzritt Tokio—Tokio“, *Pirquet* br.: „Der grosse Distanzritt Wien und Berlin“, *Schaffgotsch*: „Der Distanzritt Wien—Berlin“, *Höfer*: „Von der Donau bis zur Spree“, *Reitzenstein* br.: „Mein Distanzritt Berlin—Wien“, *Bausil*: „Paris—Rouen—Deauville“, *Comte D'Ideville*: „Le raid national militaire Paris—Deauville“ és „Lyon—Vichy“. *Folyóiratok*: „Berliner tierärztliche Wochenschrift“, „Zeitschrift für Veterinärkunde“, „Militär Wochenblatt“, „Allgemeine Schweizerische Militärzeitung“, „Cavalleristische Monatshefte“, „Armée et Marine“ és „Armes et Sport“.

*

Ime könyvünk a maga egész teljességében és tanulságos mivoltában. Csak azokat az ismereteket és hasznos tudnivalókat foglaltuk bele, melyek a tapasztalatból szűrődtek le és csak olyan eszméket pendítettünk meg benne, melyek a valóságban is keresztülvihetők. Egyébb oktató, ismeretterjesztő és helyzetfölderítő tekinteten kívül főcélunk az volt: *hogy a messzelovaglások állandósítása a napirendről többé le ne kerüljön*. Munkára és együttműködésre szólítunk tehát minden lovasembert és részletezett javaslatainkat figyelmébe ajánljuk mindenkinek, akit illet. Tegyék megfontolás tárgyává, karolják föl és segítsék sikerhez! Abban a reményben, hogy

a lovasságunk érdekében álló, nagyszerű terv megvalósításához mi is csekély erőnkkel hozzájárultunk: útnak bocsátjuk szerény könyvünket és jóakaró méltatást és szíves fogadtatást kérünk számára.

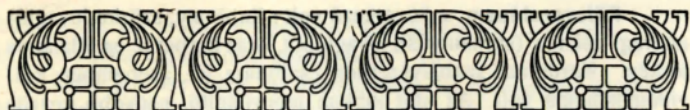

A budapesti-bécsi természettudományi verseny ben résztvevő levelek a társaságról.

Függelék

A budapest—bécsi messzelovagló versenyben résztvett lovasok útleírásai.

Könyvünk ezen befejező részében közrebocsátjuk a budapest—bécsi verseny derék lovasainak *elbeszéléseit*. Mindmegannyi érdekes szubjektív közlemények, melyek nemcsak a nagyszabású mérkőzés lefolyását világítják meg teljes leplezetlen valójában, hanem az egyes lovasok jellemző fölfogását, készülődésük különbözőségét, valamint változatos viselkedését és nevezetes élményeit is színes képekben tárják az olvasó elé.

Az egyes útleírásokhoz kommentárt nem fűzünk, sem a közlés egymásutánjában számszerű sorrendet nem tartunk.

*

Wodlaner hadnagy.

A messzelovagláson lovagolt lovam: „Adamsapfel“ 8 éves, 167 cm. magas, világos pej kanca, angol telivér volt, mely *Eszterházy* Miklós Móríc gróf csákvári méneséből származott. A lovat annak idején Eszterházy Alajos gróf 7. huszárezredbeli hadnagy vette meg, kitől Podmaniczky Albert br. ugyanazon ezredbeli főhadnagyhoz, utóbb Montecuccoli-Polinago dzsidás főhadnagyhoz került; ettől én vásároltam meg a distáncverseny céljára. A verseny után tenyésztőjének anyakancául leendő használatra eladtam. Apja: „Manfréd“, anyja: „Szépalma“.

Fölszerelésem a következő volt: Zubbony, szürke lovagló-nadrág, csizma (sarkantyús), lovaglóbot, órás karperec és általános térkép. Kardomat szabályszerűen csatoltam fel, zsebemben kézi villámoslámpa volt. Az utat jobban megvilágító, nagyobb készüléket, sajnos, nem vittem magammal, aminek hiányát a hajnali 3 óra tájban beállott sötétségben erősen éreztem.

A ló fölszerelése: Közepes nehézségű, bőrrel bélelt és külön a ló hátára szabott magas kamráju vadásznyereg (a kanca marja t. i. igen magas és éles volt), — izzasztó nélkül. Feszítő zablás angol kantár, könnyű bőrkötőfékkel. Testem és fölszerelésem súlya együttvéve 67 kilót tett ki. A lovat 14 nappal az indulás előtt közönséges, szabályos alakú, vertvas-patkóval vasaltattam meg.

Tréning. A ló előkészítését már június elején megkezdtem. A lovaglást úgy tekintettem, mint egy óriás „steep-le-chase”-t és lovamat e szerint készítettem. Főelvem volt, hogy a tüdőt a lehető legjobb erőállapotba hozzam, számítván arra, hogyha az könnyen bírja a mérkőzés megerőltető fáradságát, akkor a némileg megviselt lábak is kiállják a versenyt. Ehhez képest a túlnyomóan vágatásból álló munkámat többnyire mély szántásban végeztem. Hetenkint 1000—2000 méterig terjedő sebesmunka mellett 5—15 kilométeres lassu galoppok által edzettem lovamat, míg a pihenő napokat 1—2 órai lovas nélkül való lépésmunka képezte.

Egyetlen egy distánclovaglást csináltam lovammal *éjjel*, midőn egy alkalommal állomáshelyemről: Kikindáról 4 óra alatt Aradra (84 klm.) lovagoltam. A tréning alatt kitűnően evő kancám naponta 12 kiló zabot, 3 kiló szénát és a zab közé kevert 3—4 kiló szőlőt fogyasztott el. Cukrot nem ettettem. Saját személyemnek lovam munkáltatásán kívül, más tréninget nem adtam, de ezt nem is tartottam szükségesnek, mert mint versenylovas úgy is állandóan edzve vagyok.

A verseny lefolyása. Két nappal az indulás előtt lovamat Budapestre szállítottam és Budán helyeztem el.

A belovagolandó utat — Bicske—Győrön át — nem jártam be előzetesen, csak a térkép után véstem jól emlékezetembe, különösen az útkeresztezéseket stb.

A sorshuzásnál az utolsó, a 3 óra 20 perckor induló csoportba kerülván, azon tervet csináltam, hogy Győrig, ahol a tá-

volság felén túl lévén, megpihenni szándékoztam, — hacsak lehet — minden előtesemet utólérjem.

Ezen tervhez hűen a Vérmezőről az országútra kijutva, élénk, tértnyerő üggetésben lovagoltam, majd amint a főváros környékét egészen elhagytam, azonnal galoppozni kezdtem. Lovam sebesen haladt s egymás után repült el velem versenytársaim mellett. Bicskét elhagyva, a lejtős úton fölbuktam. Semmi baj! Csak sarkantyúmat és ostoromat vesztettem el. Lovam vigan üggett tovább, úgy hogy nemsokára ezután végeztem leghosszabb vágtareprizemet: Bábolnától Győrig, 32 kilométert.

Győrbe este 10 óra 30 perckor érkeztem, amikor minden társamat már utólértem volt. Mindössze egy órás pihenőt terveztem itt, ami azonban a felbukás alatt megsérült jobb kézcsuklóm gyógykezelése miatt 1 óra 30 percre nyult meg. A ló a pihenő alatt kb. 2 klg. zabot és ugyanennyi szőlőt evett meg; magam egy kevés vacsorát fogyasztottam el és egy-két pohár pezsgőt ittam reá, minek bágyasztó hatását nyomban megéreztem.

Lovamat úgy itten, mint minden arra alkalmas kútnál, annyi vízzel itattam meg, a mennyit éppen megkívánt. Ez az egész úton kb. 8—10-szer történt.

Győrtől fogva Baich hadnagy- és Fanta főhadnaggal lovagoltam tovább, Öttevénynél még Folis főhadnagy is csatlakozott hozzánk. Négyen lovagoltunk együtt Mosonig, ahol 20 p. pihenőt tartottam és itattam. Ezalatt társaim előre jutottak és csak Parn-dorfnál értem ismét utól őket.

Tudván, hogy mögöttünk kb. másfél óra járásnyira versenyző nincsen, startoló időnk különbsége szerint eldöntöttnek láttuk magunk közt a versenyt s kiszámítottuk a díjazás sorrendjét. Mondanom sem kell, hogy éhséget, szomjúságot, fáradságot, egy szóval mindent elfeledtem a fölött való örömben, hogy *első* lettem!

Mikor reggel 8 óra 8 p.-kor megérkeztem, lovamnak 39.9 ° láza volt, de már d. u. 5 órára egészen nyugodt lett, zab-, széna- és szőlőadagját jóízűen megette és másnap a kondícióvizsgán könnyen végezte feladatát.

*

Midőn 1908. tavaszán a „Tiszti lovasegylet” juniusi meszszelovaglásainak propozíciói megjelentek és szárnyrakeltek az első hírek a felől is, hogy a hadügyminiszterium október havában Budapest és Bécs között egy jubileumi distáncversenyt fog rendezni, azonnal elhatároztam, hogy ezen két lovasmérkőzésen részt fogok venni, annnyival is inkább, mert épp akkoron két igen jó lovam volt. Az egyik, a 7 éves „Kontár”, egy „Goldkind” telivér után nevelt pej herélt, a másik az anyáról előbbivel testvér „Komtesse”, egy 5 éves, „Sasvár” telivértől származó sötétpej kanca. Mindkét lovat Zoltán Sándor székelyi ménesében (Szabolcs m.) nevelték. A lovak 163 cm magassággal birtak, mindkettőnek lapos, tértőlelő ügetése és jó vágatása volt. „Kontár” képességeit, minekutána már harmadfél év óta tulajdonomban volt, gyakorlatokon, vadászatokon és sétalovaglásokon többször alaposan kipróbáltam és így tudtam, hogy tőle jogosan nagy teljesítést is várhatok. Kontár féltestvére: „Komtesse” még csak rövid ideig állott istállóban. Tehát nem igen próbálhattam ki s reá inkább mint kisegítő lóra számítottam, bár „Kontár”-hoz való rokonsága és néhány jó próbaloaglás következtében iránta is nagy bizalommal viseltem.

Ezredem az 1908. év tavaszán Czernovitzból Budapestre menetelt (kb. 800 klm.). Lovaim részint lovas alatt, részint vezetve tették meg ezen utat, mely a tervezett messzelovaglásokhoz pompás előgyakorlatot képezett. Később, azaz junius hó 8-án, „Kontár”-ral Budapestről Debrecenbe (236 klm.) 20 óra 20 p. alatt, junius 28-án pedig „Komtesse” hátán 22 óra 35 p. alatt Budapestről Szombathelyre lovagoltam. Az ellenőrzésre fölkért bizottság mindkét esetben a lovakat „igen frissek”-nek osztályozta.

Ezen lovaglásaim után lovaím képessége alapján azon meggyőződésem volt, hogy okszerű tréning után és némi szerencsével a budapest—bécsi döntő mérkőzésben sem fogok a sereghajtók közé sorolni.

Főlszerelésem : Vászongfehérnemű, könnyű csizma, szürke lovagló nadrág, zubbony, ostor, sarkantyú és sapka. A kardot a sötétség beálltaig szabályosan csatolva viseltem. Bánhidánál, ahol acetilénlámpámat kezdtem használni, a kardot karabély módjára a hátamra kötöttem és a kardra a 3 kilogramm nehéz lámpát is

ráerősítettem. Ez a berendezés azonban nem igen vált be s a lámpa nagy súlya miatt igyekeztem ettől a felszereléstől mielőbb megszabadulni. Súlyom: 56 kiló, nyereggel együtt 61—62 kiló.

A ló felszerelése: izzasztó nélkül való angol nyereg, feszítőzablás kantár. Sem fáslit, sem bokavédőt „Kontár“ soha nem viselt. Patkolása: rendes nyári vasalás. Első lábára szeptember 30-án verettem föl új patkót, a hátulját az utóbb kapott sebek miatt nem vasaltathattam meg újra, minélfogva a ló még a gyakorlatok alatt fölvert hátsó vasalással vett részt a versenyben.

„Kontár“ tréningje: június 8-tól október 7-ig többnyire vágató gyakorlatokból állott. Erre annyival is inkább volt szükség, mert a 4-ik lovasdandár augusztus 30-ára egy 10 kilométeres toronyversenyt irt ki. Minthogy „Kontár“ ezen versenyt 20 résztvevő között megnyerte és a nagy távolságot játszva futotta meg, elhatároztam, hogy öt fokozatosan még nagyobb távolságok begaloppozására gyakorlom, hogy annak idején a messze-lovágás utolsó szakaszában is vágatva haladhassak. Az így tervezett edzés következtében a ló olyan jó erőbeli állapotba jutott, hogy a tréning utolsó napjaiban néha egy teljes óráig tartó vágatást is nehézség nélkül kibírt. Lovam az edzés alatt állandóan jól táplálkozott. Naponta négy etetés alatt körülbelül 16 evőcsésze zabot és 3½ kiló szénát fogyasztott. Csak az utolsó 4 hét alatt etettem cukrot, még pedig minden zabolásnál ¾ kilót, mi által a táplálékba erőadó változatosságot akartam juttatni. A milyen szívesen ette meg „Kontár“ ilyen formában a cukrot, épp olyan kevésbé volt reászoktatható a cukros víz megivására.

Saját személyem edzése igen egyszerű volt. 56 kilós testsúlyom mellett vasegészségnek örvendek, ami minden testi megterhelésnél a fődolog. Sokat lovagoltam és lovaim tréningjét magam végezvén, igen jó erőbe jöttem. Egyébb előkészítő munkát nem is végeztem.

Október másodika keserves meglepetést hozott számomra, mert reggel, mikor az istállóba léptem, egészséges ló helyett beteget találtam ott. Az éj folyamán ugyanis „Kontár“ hátsó bal lábát megsértvén, tökéletesen sánta volt. Az állatorvos aggódó arcot vágott, — nekem pedig minden reményem szétfoszlott!

Október 6-án d. u. fölnyergeltettem a lovat, melyet addig behatóan gyógykezeltünk, hogy megpróbáljam, vajon mennyire

haladt gyógyulása. Legnagyobb örömömre azt tapasztaltam, hogy lábán már csak a bőr van kissé megduzzadva, ami egy 3000 méteres galopp után egészen elmúlt. Nyugtalanágom azonban még korántsem szűnt meg, mert nem tudhattam, hogy milyen állapotban lesz a ló *másnap*. 7-ikén reggel lovam olyan jól érezte magát, hogy elhatároztam, hogy mindenestre startolni fogok.

A lovaglás végrehajtása. A verseny útvonalát a még szeptemberben végrehajtott szemrevételezésem alapján két részre osztottam:

Első rész: Budapest—Öttevény, kb. 132 klm. 9 $\frac{1}{2}$ óra alatt.

Második rész: Öttevény—Bécs, kb. 98 klm. 8 óra alatt.

A második szakaszban többet szándékoztam vágatni, okaim erre a következők voltak:

1. Lovam tréningje, 2. mert ez a gyors járó mód volt lovamnak a legkényelmesebb és a legmegfelelőbb, 3. mert a terep itt simább volt, mint az út első felében és végül 4. a célhoz való ösztönszerű sietés.

Délután 2 óra 50 p-kor a 6-ik csoportban indultam és az út első felét következőleg jártam meg:

A starttól Bicskéig (kb. 36 klm.) megszakítás nélkül ügettem kb. 350 lépéses ütemben. Ezen erős ütem következtében csoportomból csakhamar kiváltam, sőt két első csoportbeli versenyzőt is utólértem. Bicskén hallottam, hogy 6 lovas van még előttem. Bicskétől Bánhidáig (kb. 59 klm. a starttól) felváltva vágatva és ügetve haladtam, még pedig mindenütt vágatásban, ahol csak lehetett, t. i. ahol nem volt nagyon hepe-hupás az út. Bánhidán loápolóm cukros- és közönséges vízzel és lámpással várt; jelentette, hogy 3 lovas már keresztül haladt a falun. Nyeregben ülve itattam. Bánhida és Kócs között az út kerékvágásos és csupa kövekkel ellepett volt, többnyire csak ügetésben haladhattam. Győrön átlomagolva, értesültem, hogy előttem már senki sincsen, hanem a városban négyen pihennek. Azon tudat, hogy az élre jutottam, fölemelő érzés volt és jókedvre hangolt. Friss erőben levő lovamat tehát vágatásra serkentettem s kb. 10 kilométert így tettem meg. Még egy rövid ügetésrepriz következett és utam első fele a hátam mögött volt: Öttevénybe érkeztem. Tisztiszolgám $\frac{1}{2}$ kg. cukrot etetett és tiszta vízzel megitta lovamat, ami kb. 15 percet vett igénybe. Ezalatt négy lovas ért utól, kikkel az utat együtt folytattuk tovább.

Utam második szakaszában, előre megállapított tervem szerint, sebesebben — többnyire vágatva — lovagoltam. Mosonyig (kb. 24 klm.) mind az ötven együtt maradtunk. Ott valamennyien itattunk, két lovas elmaradt, ellenben hárman tovább siettünk.

Miklósfalva előtt (kb. 45 klm. Öttevénytől) utólért bennünket a vágatva közelgő Vargyas főhadnagy. Kitünő villámos lámpája volt. Tekintve a beállott sötétséget, az ő legnagyobb bosszúságára hozzászegődtünk és járómódot, ütemet egészen az övéhez alkalmaztunk. Ezt annál inkább tehettük, mert tudtuk, hogy előttünk már senki sincsen. Vargyas nem kímélte lovát, én nem bántam, mert „Kontár“ még mindig fáradság nélkül igyekezett előre. Egyik közülünk nem bírta az ütemet, lemaradt.

Virradat után nemsokára sarkunkban volt a Mosonban elmaradt két versenyző. Parndorfig élénk vadászvágatásban haladtunk. Innen Bruckig (kb. 8 klm.) ügetésben lovagoltunk, hogy lovaink kifujhassák magukat. Megállapodásunk szerint itt pár percnyi pihenőt akartunk tartani, hogy ki-ki itathasson, vagy magát fölfrissitse. Természetesen egyiknek a másikat be kellett volna várnia. Egyik lovas azonban a megállapodást másként fogta föl, mint mi többiek és egy pohár bort fölhajtvá, elvágatott. Mindenesetre okultam ebből a jövőre nézve. Soha többé — hasonló versenynél — semmiféle megállapodásba bele nem megyek. Ezen eset miatt „Kontár“ nem ihatta meg a kívánt vizet, hanem a legnagyobb sietséggel kellett a lovat hamar fölkantároznom, hogy vetélytársamat utólérhessem. Egy-kettőre nyomában voltunk az országúton vágató ellenfelünknek; kb. 2 kilométer után utól is értük. Minthogy Wodianer közvetlenül utánunk jött és sajnálván lovainkat a végletekig agyonhajszolni, azon propozíciót tettem, döntse el a sors köztünk azt, hogy kié legyen a második díj. Javaslatom nem talált tetszésre s így félre kellett tennem a lovak kimelésének gondolatát, főképpen pedig nem engedhettem meg azt, hogy ellenfelem minden küzdelem nélkül juthasson a 2-ik helyre.

Megkezdődött tehát a kemény küzdelem; kengyel a kengyel mellett rohantunk. Körülbelül még 7 kilométerre voltunk a céltól. Én letértem az országútról, egy mellette haladó, vágatásra alkalmas mezei útra, melyet még előzetes szemrevételezésemből ismertem. Ellenfelem az országúton törtetett előre. Az én utam

valamivel hosszabb volt mint a műút, de ennek fejében meg a talaja volt sokkal jobb; éppen ezért fokoztam is az ütemet. Ebből kifolyólag egy rendes „finis“-t küzdöttünk végig az ostor és sarkantyú teljes kihasználásával. A 17 órás lovaglás után való harc nehéz volt és engem is meglepett eredményével.

Azt az érzést, mely elfogott, midőn mint első haladtam át a célon és ott oly lelkes és ünneplő fogadtatásban részesültem: képtelen vagyok leírni. Gyöngé ahhoz az én tollam. Ezek a percek szépek, fölemelők, meghatók voltak!

„Kontár“-t, ugy látszott, a finis szintén fölélenkitette, mert mikor leugrottam róla, még jóerőben volt, meg sem izzadt és elevenen tekintgetett maga körül. 20 perc múlva, miután teljesen egészségesnek találták, vezetve ment a lovagló tanárképző-intézetbe, hol a legjobb ellátásban részesült. Hat liter zabot és egy kiló cukrot fogyasztott el jóízűen.

Október 9-én a kondícióvizsgánál könnyen végeztem a reám rótt földadatot. Este a vonatra földadtam a lovat és elindítottam Budapestre, hol az október 20-ára kitűzött soproni versenyekre való előkészületet kezdtem meg vele. Minthogy azonban kis testsúlyom miatt ebben a versenyben igen sok holt súllyal kellett volna lovagolnom, lemondtam a részvételtől. Kevéssel ezután eladtam „Kontár“-t Kállay Frigyes nógrádberceli földbirtokosnak, kinek (elismerő sorai szerint) az őszi vadászévad alatt pompás szolgálatot tett, Egészséges és kitűnő állapotban van.

A messzelovagló verseny semmiesetre sem tartozik a mulatságos sportgyakorlatok közé, legalább a lovas részére nem. A megszabott útvonal végtelen hosszúnak tűnik föl. Csak akinek jól edzett, fürgé járásu és ösztökélést nem váró lova van: az induljon neki. Agyonhajszolni a lovat, nem lehet célja a distánclovasnak, éppen ezért a legközelebb rendezendő versenyen csak akkor veszek részt, ha magamat egy második „Kontár“ szerencsés tulajdonosának mondhatom!

*

Amint az első híradás a jubileumi messzelovaglásról megjelent, azonnal elhatároztam, hogy résztveszek benne. Ámbár minden idevágó tapasztalatom hiányzott, kiszolgált szolgálati lovamban olyan paripával birtam, mely szívósság, kitartás és nagy teljesítő képesség tekintetében nagy reményekre jogosított.

„Trapper“ lovam 13 éves, agyagsárga herélt, apja: „Erős“ magyar nevelésű félvér, anyja: „Mirabella“ telivér. Szerényebb tehetségű ügető mozgása mellett kitűnő vágatató és ugró képessége van és vadászatokon, toronyversenyeken igen jó szolgálatokat tett, az ezredversenyekben minden évben győztes volt, vagy legalább helyet biztosított magának és tudtommal soha sem volt beteg.

Tréning. A tulajdonképpen való edző munkát július végén kezdtem meg. Addig lovam a rendes századszolgálatot végezte. Kezdetben mindennap hegynek föl az országúton hosszabb ideig tartó ügetést lovagoltam. Augusztusban a hadiiskola fölvételi vizsgájára való előkészülés céljából 6 heti szabadságra mentem. Ezen alkalmat arra használtam föl, hogy szabadsághelyemre az utat lóháton tegyem meg. Állomáshelyemtől: Windisch-Feistritz-től a nyitramegyei Jánosfalva 439 kilométerre van. Ezt az utat négy nap alatt tettem meg; naponta 10–12 óra alatt átlag 100–120 kilométert lovagoltam és mindennap kb. 12 órát pihentem. Ez a lovaglás lovamra nézve sokkal kevésbé volt fárasztó, mint rám nézve. Már az első napon fájt a lábam és különösen az első és harmadik napon sajgott a jobb térdem. Lovam ellenben lustán indult el hazulról és rendesen csak az út második felében élénkült meg. Kondícióját legjobban jellemzi az, hogy az egész úton egyáltalán nem izzadt meg és hogy az utolsó napon, midőn rokonaim kb. 15 kilométerre eléim jöttek és mi a kastély felé többnyire vágatásban közeledtünk, lovam a 100 kilométeres menet után is úgy vitt, hogy alig tudtam tartani. Hazaérkezésemről fogva egész szeptember végéig mély talajon naponta 30 perc ügetést és 10–15 perc vágatást végeztettem a lóval. Szeptember közepén Bécsbe kellett mennem az említett vizsga végett. Ekkor a Pozsony- és Zúrnodorfön át vezető 203 klm. utat másfél nap alatt tettem meg. Szeptember 15–26-ig „Trapper“ minden másod- vagy har-

madnapon 30 perces galoppot kapott a Praterben, más napokon pedig 2 óra hosszát lépésben járt.

Szeptember 27-én lovam és a magam képességének utolsó próbájaként 8 óra 12 perc alatt pihenés nélkül Bécsből Győrbe (112 klm.) lovagoltam, mely alkalmából csupán négyszer itattam. A ló aznap este 6, éjszaka 2, reggel pedig 2-5 kilogramm zabot fogyasztott el. Mindez megnyugtatót és a következő napon lassabb ütemben lovagoltam Budapestig, hol lovamat a Vérmező közelében, egy kis istállóban helyeztem el. Ettől az időtől fogva lovamat naponta csak két óráig sétáltattam. Sajnos, hogy az utóbb említett lovaglásom alatt lovam nyeregnyomást kapott, mely a start napjáig sem gyógyult meg teljesen.

A járó módok beosztására nézve alapgondolatom a következő volt: A starttól Bánhidaig és Parndorftól Svehátig, ahol az út nagyon kemény, csak ügetésben lovagolok, Bánhida és Parndorf közt pedig a távolság $\frac{3}{4}$ részét ügetve, $\frac{1}{4}$ részét pedig vágatva teszem meg. A városok kövezetes utcáin, valamint a legrosszabb útrészekeken gyalogolni szándékoztam. A ló mellett való szaladás csak úgy volt lehetséges, ha más lovak után haladhatam, mert lovam vezetéken nagyon lustán ment. Az ütemet a ló állapota szerint terveztem szabályozni. Mindezen szándékomat nagyjában keresztül is vittem. Ugy határoztam, hogy minden 30 klm. után itatni fogok; etetni nem akartam, mert a táplálékot a lovaglás alatt a gyomor úgy sem dolgozza föl kellően és a hosszabb pihenés után a ló mereven megy tovább. Időbeosztást nem csináltam. Az útvonalat egyszer már 8+10 óra alatt tettem volt meg s így reméltem, hogy egyhuzamban is ezen idő alatt végiglovagolom. Csak az éjszaka befolyásával nem voltam egészen tisztában. Kissé megzavart az is, hogy egyesek 14—15 órás rekordokról, mások ismét 20—24 órás teljesítésekről beszéltek.

A rendelkezésre álló utak közül a bánhida—győri vonalat választottam, mert ez a legrövidebb, nem igen lehet eltéveszteni és általában elég jó karban is van.

Főlszerelés. A versenyre kényelmes, könnyű pricsnyerget használtam, vastag és új filcizzasztóval, mely alá még vattabélést is tettem. A hevedert csak mérsékelten húztam meg. *Kantározás:* csikózaszlás kantár, kettős szárral, *vasalás:* közönséges nyári patkók, melyeket szeptember 25-én verettem föl.

Magam egy szalonbricseszen lovagoltam, melyet a nyár folyamán kipróbáltam. Igen jól bevált a szokásos formában alkalmazott posztóbetét a nadrágon, valamint a keményített vázszonból készült térdfoltok. Az éjjel és hajnalban bekövetkező hideget tekintve, melegen öltözködtem. A kardot — felső hordozó karikáját a derékszijhoz erősítve — a zubbony fölé csatoltam. Zsebemben cukrot és sárgarépát vittem a ló számára. A cukrot már 50 klm. után visszautasította, míg a répát az egész úton jóízűen fogyasztotta. Magam számára két tábla malátás-csokoládét, fodormenta-cukorkákat és néhány kolapasztyillát tartogattam készen. Világító eszközöm és térképem nem volt. Lámpához sem én, sem lovam nem voltunk hozzászokva; különben is szép holdvilágos éjszaka volt. Térképet elvinni fölöslegesnek tartottam, mert az útvonalat — bár ellenkező irányban — egyszer már belovagoltam. Az utat amúgy is nehezen lehetett eltéveszteni és a térkép többszörös nézegetésével csak időt vesztettem volna.

A lovaglás végrehajtása. Nem is gondolva az esetleges nyeres eshetőségére, csak abban a reményben, hogy a mérkőzésben becsülettel állom meg a helyemet, mentem el a Vérmezőre, honnét a 4-ik csoportban 2 óra 30 perckor indultam. A csoportból öten a verseny fele útjáig kisebb-nagyobb távolságra egymástól lemaradva együtt lovagoltunk. Mig bajtársaim lovai többé-kevésbé előretörték, addig az én sárgám elejétől kezdve az ő megszokott, mondhatnám lusta ügetésében nyugodtan haladt tovább. Nem sokára találkoztunk más lovasokkal. Már Bia után megelőztek minket egyes lovasok, de Bicskén, ahol itattunk, ismét utólértük őket. Bicske és Bánhida feleútján, hol legrosszabb volt az út, sötétedni kezdett; a hold még nem világított, úgyhogy alig lehetett látni. Pedig éppen ekkor ereszkedtünk le a Vértes lejtjeiről. Lovam a lefelé való ügetés alatt háromszor is megbotlott, még pedig olyan alaposan, hogy a második alkalomnál orrával szinte túrta a földet; szerencsére azonban mindannyiszor lábrakapott, mielőtt még térdre bukott volna. Már-már nem mertem továbblovagolni. Annyi haszna azonban mégis volt a sok botorkálásnak, hogy ezután a lovat jobban szár és comb közé vettem és főképpen a hegyről való lehaladás közben óvatosabb lettem. Bánhida előtt egy úr a bányatelepen átvezetett bennünket, mely útrövidítéssel legalább is 3 kilométert nyertünk. Bánhidán má-

sodszor itattam és magam is ittam néhány korty tejet. Innen kezdve már világosabb volt és az utat egészen jól lehetett látni. Vágtatni kezdtem. Vágtatás közben lovam hirtelen megállott, vizelt és aztán minden biztatás nélkül igyekezett ismét a többieket utólérni, Bánhida után, mint ahogy terveztem volt, óránként 10–15 percet vágtattam.

Bábolnán, hol sok versenyző pihent, ügetésben haladtam keresztül és e helyett Bönyben itattam. Innen már csak 15 kilométerre fekszik Győr, de az út olyan hosszúnak tűnt föl, mintha soha sem lehetne a városig eljutni. Végre mégis csak megláttuk a város világítását és 12 óra 30 perckor a vámnál lóról szálltunk, hogy lovainkat gyalog vezessük a „Hajó” szállodába, hol cukros vizet tartottak készen lovaink számára. Az én lovam azonban nem igen ivott belőle; talán nem volt még szomjas, vagy pedig a fáradság miatt nem kellett neki a cukros ital.

Itatás után hárman azonnal továbbvezettük lovainkat (ketten közülünk még pihenőt tartottak). A mint mondták, a 15 első közt hagytuk el a város nyugati szélét. Ez a szám azonban nem sok reményt keltett bennem, mert tudtam, hogy egyesek Komárom–Pozsonyon át is lovagoltak. A favoritról, ki utóbb csakugyan az elsők egyike lett, azt beszélték, hogy holtsánta lóval hagyta el Győr városát. Ez a hír különben nem volt éppen lehetetlen, mert magam is láttam, hogy egy útközben lesántult ló később ismét talpra állott.

Mosonig, éppen úgy mint Győr előtt, 10 perces galopp-reprizeket közbeiktatva, ügetésben haladtunk tovább. Ezen az útrészleten kissé siettünk is, mert a hold lemenőben volt és mi Mosont lehetőleg még világosban akartuk elérni. Megint az az érzésünk volt: nekem és a másik két úrnak, hogy sohasem érünk be a városba; a percek óráknak tündek elő.

Mosonban két útitársamat szolgálók már várták; ők itt pihenőt tartottak. Én tehát itatás után egyedül indultam tovább. Mikor a kivilágított városból kiértem, koromsötét volt; hozzá szemem a lámpafénytől még káprázott is. Mosonból csaknem derékszögben vezet ki az út, úgyhogy egy pár pillanatig már bánni kezdtem, hogy térképet és „ever ready“-t nem hoztam magammal. Már-már vissza akartam fordulni a városba, hogy az út felől kérdezősködjem, midőn eszembe jutott, hogy az én irányomtól jobbra

a Duna folyik, oda pedig aligha vezet az út. Csakugyan helyesen kombináltam, mert a jó utat választottam. Mint később értesültem, ezen a ponton több versenyző tévedt el és szenvedett e miatt 1—2 órás idővesztéséget. Minthogy az útból éppen semmit sem láttam, igyekeztem az úttest közepén maradni, lovamat pedig igen rövid ütemre fogtam. Nemsokára azonban eszembe jutott, hogy errefelé való lovaglásomkor éppen itt találtam egy nagyon jó útrészletet és azért élénkebb menésre biztattam lovamat. Szemem is megszokta már a sötétséget, úgy hogy egészen jól vettem észre a közvetetlen közelben fekvő tárgyakat. Magyar-Óváron egy gazda minden fölszólítás nélkül a helyes útra irányított.

Hegyeshalomnál hallottam, amint éppen ébresztőt fújtak. Nemsokára egy-két honvédhuszár ért utól; ezek hangjára én, de még inkább a lovam az éjszaka csendjében már régen figyelmesek lettünk. Ellovagoltak mellettem, én meg csatlakoztam hozzájuk.

Lassanként derengeni, majd virradni kezdett, ami az új társasággal egyetemben lovamra igen jó hatást gyakorolt. Miklósfalván láttam legelsőbben egy parasztot a háza előtt. Kérdésemre, hogy hányan lehetnek előttünk, azt felelte, körülbelül tizen.

Zurndorf után társaim lépésbe vették lovaikat, én tovább ügettem. Innen a parndorfi legelőn át vezető mezei úton a kb. 11 kilométeres távolságot jóformán vágatva tettem meg, mit lovam szép nyújtott hosszú galoppugrásokban frissen teljesített. Mindkét faluban azt beszélték az emberek, hogy 7—11 lovas haladt eddig át a helységeken, sőt egyik szerint csak négy ment keresztül. Ugy véltem, hogy az elsők bizonyára még a sötétségben lovagoltak keresztül s azért nem tudnak róluk.

Parndorfban a falu közepénél útrövidítést csináltam s azután 4—5 versenyzőt értem utól, kik egy darabig velem lovagoltak, de nemsokára lemaradtak. Bruckban, míg lovamat gyalog vezettem, két lovas, kik itt pihentek volt, megelőzött; tehát csak itattam és folytattam utamat.

Nemsokára ezután az első csoportban indult két versenyző társaságába kerültem, kikkel Svadorfig együtt lovagoltam. Innen az utolsó 13 kilométert már egészen egyedül kellett megtennem. A dombvidék miatt nem volt semerre kilátásom, csönd honolt mindenütt, úgy hogy azt hittem, az idő is megállt. Csak az utolsó

falvak lakosainak azon egybehangzó kijelentése, hogy legföljebb 7—8 lovas van előtttem, öntött belém lelket.

Brucktól fogva már állandóan ösztökélnem kellett lovamat, hogy serényen ügessen.

Már láttam Bécs füstfelhőit, de most minden kilométer még hosszabbnak tetszett, mint annakelőtte. Egyszerre csak egy automobil jött velem szemközt s a benneülők közül az egyik felém kiáltott, hogy eddig 5 lovas érkezett a célhoz. Erre — még pedig ezuttal először az egész lovaglás alatt — letértem az útról egy tarlóra, és részint hogy a hosszú utolsó ügetés után egy kis fölfrissítést adjak lovamnak, részint pedig hogy erőállapotáról meggyőződjem, vágatni kezdtem. Paripám azonban már fáradtan galoppozott.

Ezután egy kerékpáros jött velem szemközt és értesített, hogy a hatodik lovas is beérkezett. Erre ismét visszafordult és a cél felé hajtott. Most megláttam Svehátot, a célt és a nézők csoportját. Elügetek még egy úthengerelő mellett, néhány fényképész hirtelen lekap, az útszélen álló bajtársak integetnek, hogy „előre“ és mielőtt én még gesztusaikat megérthettem volna, a derék állat vágatni kezdett és én üdvözletek és éljenzések közt áthaladtam a célon.

Amint 7-ik voltam a beérkezés sorrendjében, éppugy 7-ik lettem az elért időrekord szerint a díjazottak között is.

Még kb. 2 óra hosszáig időztem a célnál, hogy a többi versenyzők érkezését láthassam. Fáradságot sem a lovaglás alatt, sem leszállás után nem éreztem, amit — azt hiszem — a kolasztillának köszönhetek. Csak lábam, főleg pedig a térdem volt kissé engedetlen. Délfelé a lakásomra kocsiztam. Útközben be-
tértem a lovagló tanárképző-intézetbe, de lovam még nem érkezett oda meg. Pár órai alvás után, midőn fölébredtem, testem forró volt, mintha lázas volnék, de egy fürdő után ez is elmúlt.

Még aznap este, valamint másnap reggel is, midőn az istállóba ellátogattam, lovamat jó étvágyunak és teljesen egészségesnek találtam, de kivezetésnél lábai bizony merevek voltak.

Később beállott a reakció és a versenyre rákövetkező héten a ló, annak ellenére, hogy állandóan jól evett, hirtelen lesoványodott. November eleje óta azonban ismét húst szedett magára, jó kedve és frissesége pedig már 14 nap mulva visszatért és éppen olyan lett, mint a lovaglás előtt volt.

*

Vargyas főhadnagy.

A budapest – bécsi messzelovaglásra nekem ajánlott lovak közül a Samarjay százados „Herold“-ját választottam. A ló 9 éves, 172 cm. magas sötétpej herélt, ismeretlen származású félvér, kiszolgált tiszti szolgálati ló a 6. honvéd huszárezred állományából. Jó termete, egészséges volta mellett szívósságáról volt ismeretes és ugyanezen év május havában a 3. honvédhuszár ezred tisztikara által rendezett 120 kilométeres distáncversenyen elsőnek érkezett a célhoz.

Fölszerelésem, tekintve hogy a Vértes lejtjein kb. 15 kilométert gyalog szándékoztam szaladni, a lehető legkönnyebb volt. Zubbony, vékony lovaglónadrág, puha bőrlábszárvédő, fűzős cipő. Felső-Gallán a zubbony alá szvitert huztam, lovaglőostort vettem magamhoz, sarkantyút kötöttem és egy kis bőrdobozban két darab (két voltos) akkumulátort erősítettem hátamra, azután egy olyan sapkát tettem föl, melynek rózsája helyére villamos fényshóró volt alkalmazva. Ezen világító készülék előtttem kb. 50 lépésig kitünően világított és nagyon hasznosnak bizonyult.

A könnyű kardot a nyereg jobb első oldalához csatoltam. Lovas súlyom a nyereggel és fölszereléssel együtt 68 kiló volt.

A lovat jól kiült, bőrizasztós angol nyereggel nyergeltem és orrfék nélkül való csikókantárral kantároztam. Első lábát flanelbandázzsal bepólyáztam, hátsó lábára posztó bokavédőt tettem. Egy héttel a verseny előtt verettem föl a szabályos alakú, elől acélozott könnyű patkókat.

A tréning: A lovat július közepén, azaz harmadfél hónappal a verseny előtt vettem át, de már az előbb említett verseny következtében többé-kevésbé tréningben volt. Főtörekvésem odairányult, hogy lassu munka és bőséges etetés által bizonyos erőfölösleget halmozzak föl a lóban. Július hó végén a lovaglő tanárképzőintézetbe vezényeltek; Bécsbe szállítottam tehát a lovat, onnan pedig rövid idő múlva Holicsra mentem vele a két hónapi vadászévadra. Bécsből Holicsig a 100 kilométeres utat kényelmes beosztással 10 óra alatt tettem meg. „Herold“ a legkisebb fáradságot sem mutatta, kitünően evett, azonban előremenő kedve hiányában folyton kellett a menésre biztatnom. A tréning alatt tehát minden igyekezetem oda irányult, hogy a ló menőkedvét jobban kifejlesszem.

Az előkészülethez nyolc hét állott rendelkezésemre, melyből az utolsó két hetet arra szándékoztam fölhasználni, hogy az utat Bécsről Budapestig a lónak kiméletes munkája mellett be- lovagoljam. Az utolsó napokban nagyon rövid, de sebes munkával akartam befejezni az edzést.

A tréninget lassu munkával kezdtem meg; naponta ügetésben és vágatásban 20—25 kilométert lovagoltam, mely távolságot később az ütemmel együtt fokozatosan nagyobbítottam.

Minden munkanapot pihenőnap követett, mely napon a ló csak lépésmunkát végzett. Általában előszeretettel dolgoztam mély talajban, olykor szántásban is, különösen, ha az szelid emelkedéssel hegynek vezetett. Ellenben kemény útaktól és lejtőről való gyors lelovaglásoktól tartózkodtam.

A napi teljesítést 10 kilométeres ügető és vágató reprizekre osztottam be, minden egyes repriz végén az ütemet kissé sebesítettem. Nagy távolságokra nem igen dolgoztam, ellenben kisebb: 40—50 kilométeres távolságokat fokozott ütemben is lovagoltam.

A tréning alatt a ló legnagyobb teljesítése volt: 40 km. országúton 1 óra 48 p. alatt. Gyakran lovagoltam éjjel is, hogy lovam a sötétben is biztosan tudjon járni.

A verseny előtt a lovat Holicsról Bécsbe szállítottam és onnan kevés időre rá 5 nap alatt (egy nap pihenő volt) Budapestre lovagoltam.

Budapesten lovamat az 1. honvéd huszárezred laktanyájában, az utolsó előtt való napon pedig a starthely közelében helyeztem el.

A tréning alatt „Herold” pompásan táplálkozott. Naponta 12 és fél kiló zabot és 3 kiló szénát is elfogyasztott. Ezenkívül mindennap vízben feloldva 2 kilogramm cukrot kapott.

A lovaglás végrehajtása. A 6-ik csoportban 2 óra 50 perckor indultam el ügetésben a Vérmezőről. Amint a külső vámot elhagytam, az első emelkedésnél leugrottam lovamról s gyalog vezettem a kapaszkodó tetejére. Ezt az összes emelkedéseken és lejteken, mindössze kb. 20 kilométer távolságban mindig megtettem. Midőn a versenyzők egy része hegynek föl, hegynek le, mellettem elszáguldott, szinte nyugtalanító érzés támadt bennem. Ilyenkor engem is sarkalt a vágy, hogy lóra kapva, én is rohanjak a száguldókkal, ámde a távol fekvő cél s

pontosan előkészített tervem mérsékletre intettek. Az egyenes utakon azonban többnyire vágatva haladtam.

A verseny alatt a legnagyobb figyelmet az ütem pontos betartására fordítottam. Lovamnak a tréning alatt kipróbált üteme ügetésben: 340, vágatásban: 560 lépés volt. Amint gyors haladás vált szükségessé, meghosszabbítottam az egyes vágató reprizeket, azonban az ütemet mindig megtartottam.

A pihenő állomásokra való megérkezés előtt 2—3 kilométert mindig lovam mellett szaladva tettem meg, hogy így anélkül, hogy időt vesztenék, a ló lehetőleg lecsillapodva érjen oda és azonnal a zabolás- és itatáshoz foghasson.

Igy érkeztem meg első itató állomásomra Bicskére, hol előreküldött emberem már elkészítette a cukrosvizet; lovam vigan szűrösölve fogyasztotta el a vödör tartalmát.

A Vértesek körtvélyes-hegyi magaslatánál következett ezután az útvonal legmeredekebb s leghosszabb emelkedése. Itt már 10—12 lovasból álló csoporttal is találkoztam, kik a meredek úton, mint én is, gyalog haladtak lovaik mellett.

Mire az est beállott, 7 órakor Felső-Gallára, első pihenő állomásomra érkeztem. A nagy vendéglő előtt a község érdeklődő lakossága csoportokba verődve várta az érkező lovasokat, kik ügelve siettek keresztül a falun, míg én gyalog vezetvén lovamat, a vendéglő felé haladtomban lépten-nyomon hallottam ilyen megjegyzéseket: „Nini, ez már gyalog jön! Ez sem látja meg Bécset.”

Előreküldött emberem itt is készen tartott mindent. Lovam megivott egy fél vödör cukros vizet és megevett egy maréknyi zabot. Én pedig azalatt, a hűvös éjszakát tekintve, melegebb gyapjuszvitert öltöttem magamra, sarkantyút kötöttem csizmámra és felcsatoltam a villamos batériát, ettem egy szelet sonkát, felhajtottam egy pohár óbort és 18 perc pihenés után lóra kapva, elvágattam.

A mint a faluból kiértem, megindítottam a villamos áramot, mire a sapkám rózsájára illesztett reflektor vakító fénnel árasztotta el előttem az utat. Búcsút mondván a Vérteseknek, felüdülve és jó kedvvel vágtam neki az éjjeli útnak, mely innentől kezdve már síkabb vidéken vezetett keresztül. Lovamon nem látszott meg a fáradságnak legkisebb nyoma sem; teljes erővel igyekezett előre.

Galláról kiérve, letértem az országútról és a köszénbányák mellett az erdőn át Bánhida déli sarka felé tartottam; ezáltal az országútnak kanyarodását átvágva, meglehetősen tért és időt nyertem.

Kócs előtt Mészáros hadnaggyal találkoztam. Üdvözlöttük egymást. Minthogy ütemünk egyforma volt s lovaink is készséggel haladtak egymás mellett, vígan vágattunk Nagyigmándon keresztül Bábolna felé. Ezen útszakaszon azon kellemetlenség ért, hogy egy automobil folyton előttünk pöfékelt s kénytelen-kelletlen nyelniünk kellett a port, melyet fölvert.

Bábolnánál a méntelep emberei várták az érkező lovasokat. Éppen csak megittattuk lovainkat, azután vágatva tovább haladtunk Bána és Böny községein át Győr felé s számitgattuk az útközben elhagyott lovasokat.

De minél tovább haladtunk így, kettesben kellemesen társalogva, egyre veszedelmesebbnek mutatkozott rám nézve az én kedves utitársam. Én a 6-ik csoportban startoltam, ő a 8-ikban s így 20 perc időelőnye volt velem szemben. Lova is nagyszerűen bírta. Tehát midőn ő Győrött pihenőt tartott, én a vámnál elváltam tőle és a városon átügetve, letértem a Rábca folyó töltésére, ami által 1 klm. térelőnyt nyertem és így kikerülve a külsőváros kemény kövezetét, a gyepes talajon mint egy versenypályán haladhattam tova az abdai vám felé.

„Uram! heten vannak előtte“, jelentette a vámos, mikor a Rábca hidja vámjánál a sorompón áthaladtam. Köszönetet mondva a híradásért, a kitűnő országúton vágatva haladtam tovább Öttevény felé. Útközben a villámos világító készülék keskeny szíja, melyet a ló mozgása miatt erősen megkellett szoritanom, ugyancsak megviselte a vállamat.

Öttevényben, hová ismét lovam mellett szaladva érkeztem meg, Háger hadnagy barátom, aki számomra már mindent előkészített, azzal a hírrel fogadott, hogy Folis főhadnagy szintén Öttevényben tartott pihenőt és csak egy negyedóra előtt vágatott el Jánosháza felé.

„Bírja-e pihenő nélkül lovad? talán még utólérheted“. Sebaj, gondoltam magamban s azután nem is igen szólva többet, gyorsan hozzáfogtunk a ló ellátásához. 35 percnyi pihenés és zabolás után ellovagoltam.

Hogy elkerüljem Moson köves utcáját, még jóval a város előtt letértem az útról és a vasuti sinek mellett a sima gyepes talajon vágtattam Hegyeshalom felé. A hegyeshalmi vasuti állomásnál, mielőtt még az országútra ismét rátérhettem volna, kritikus helyzetbe jutottam. A balra levő agyagbányák miatt a pályaudvaron kellett keresztül haladnom. Mikor oda érkeztem, éppen egy személyvonat robogott be az állomásra; nekem tehát míg a vonat az állomáson vesztegelt, át kellett jutnom. Mivel az állomás helyrajzát már előzőleg részletesen tanulmányoztam, teljes biztonsággal vettem irányt a különböző jelzők és színes lámpák között, ki az országútra. Szerencsésen ki is értem. Remek homokos út volt. Lovam kitűnő erőben, a vasuti zaj által is föl-tüzelve, vidáman haladt előre. Biztosra vettem, hogy egy hosszabb, mintegy 20 kilométerre tervezett galoppal utól kell érnem előttem levő versenytársaimat.

Ekkor már öreg éjszaka volt. Egyszerre csak a hold is nyugovóra tért s koromsötétség borult a tájra. Csak az én villámos gépem világított pompásan. Előrevetett fénykévéje tündériesen rezgett az éj sűrű sötétjében. Az útról fölvert porszemecskék rezgő fénnel vibráltak a fénysugarak özönében. Hol közelről, hol távolabbról egy-egy kutya ugatása jelezte, hogy szokatlan fény imbolyog a látóhatáron.

Alig haladtam az országúton néhány kilométernyire, máris találkoztam egy bajtárssal, aki a sötétben gyalog vezette lovát. Szótlanul vágtattam el mellette. Odább egy másik lovas álldogált lemondó nyugalommal az árokban fekvő lova mellett. Később egy harmadik lovassal találkoztam, aki azonnal hozzám akart csatlakozni, hogy igénybe vegye lámpám útmutató fényét. Lova azonban az ütemet nem bírván, pár kilométer után elmaradt tőlem. Nemsokára ismét két lovas alakja bontakozott ki a sűrű homályból. Amint reflektorom fénykörébe jutottak, fölismertem őket. Wodianer és Folis voltak, lassan haladtak a vakéjszakában. Két legveszedelmesebb versenytársamat szerettem volna otthagyni, tehát továbbváltattam mintegy 10 kilométernyit, hogy kifáraszsam lovaikat. De ez nem sikerült. Így tehát együtt haladtunk egészen Zuránda-falváig, ahol tisztiszolgám már várt reám. Lovainkat megítatván, azzal a szándékkal igyekeztünk Parndorf felé, hogy a hallomás szerint még előttünk levő két lovast mihamarább utólérjük.

Virradt már, mikor Parndorfba érkeztünk, ahol lecsatoltam villámos lámpámat, melynek összegyűrt szíjazata már véres bárázdákat szántott vállamon.

Az út egy emelkedett pontjáról csakhamar meg is pillantottuk a derengő hajnali világosságban az előttünk ügető lovasokat. Hozzájuk érve szívélyes üdvözléseket váltottunk. Az egyik lovas Baich br. hadnagy, a másik pedig Fanta főhadnagy volt. Mindkettő a 2-ik csoportban indulván, minthogy Folis és én a 6-ik, Wodianer pedig a 10-ik csoportban startoltunk, reánk nézve a két új versenytárs nem volt már veszedelmes.

Most tehát immár öten haladtunk együtt Bruck felé, hol lovainkat megittattuk s magunk is felhajtván egy-egy kupica brucki rabvallatót, tovább folytattuk utunkat. Előttünk már nem volt senki, az utánunk lovaglóktól is nagy távolság választott el. Csakhamar konstatáltuk tehát, hogy reánk nézve voltaképpen már el is dőlt a verseny.

Rögtön ki is kiáltottuk szívélyes ovációk közben Wodianer hadnagyot győztesül. Baich a díjakat osztogatta ki, a 4-ik díjat magának, az 5-iket Fantának ítélte oda.

Csak az nem volt még bizonyos, hogy a 2-ik díj Folisnak jut-e, vagy nekem, mivel mindketten egyidőben indultunk. Szó esett arról is, vajjon a helyett, hogy lovainkat a végső tusában kifárasztjuk, nem volna-e célszerű holtversenyben megegyezni. Az ötlet azonban nem talált tetszésre. Folisnak és nekem okvetlenül le kellett egymással számolnunk. Biztunk mindketten lovaink erejében és önmagunkban is.

Gallbrunnig élénkebb ütemben még együtt haladtunk mind az öten. Amint azonban elhagytuk az osztrák falut, Folis és én kiváltunk az ötös csoportból s mintegy 4 kilométeres vágatás után Svadorf falujához értünk, melyen keresztül lovagolva, megpillantottuk a svehāti dombokat. A verseny közel levő célja felvillanyozott bennünket. Egymás mellett haladván, eddig csak elbeszélgettünk, de most már szótlánul törtettünk előre. A céltől már csak mintegy 7 kilométernyi út választott el bennünket; mire erős ütemben vágunk neki az utolsó küzdelemnek.

Ütközben roppant zavarólag hatott reánk egy hol előttünk járó, hol mellettünk elrobogó automobil. Küldöttünk is utánuk egy-egy huszáros kívánságot! E mellett engem egy biciklista is

bosszantott lábatlankodásával, a minek majdnem katasztrófa is lett a vége.

Folis, miután előzőleg az úttestről letért, nyilsebesen száguldott tova az út mellett levő tarlón. Később újból vissza kellett térnie az országútra s ezzel a tarlón nyert előnyét elvesztvén, ismét egymás mellé kerültünk.

Igy rohantunk kengyel a kengyel mellett, midőn a célnál összegyűlt érdeklődők mozgó tömege és a lobogó zászlók feltűntek előttünk. Elérkezett küzdelmünk utolsó döntő pillanata: ostor és sarkantyú alatt a végső erőmegfeszítésre tüzelt lovaink lihegve törtettek a célon át, miközben Folisnak sikerült engem egy ugrással megelőzni.

„Herold” aznap és másnap is jó étvággyal evett és biztosra vettem, hogy a kondíció-vizsgán sem fog cserbenhagyni. Csakugyan könnyen végezte a reá rótt földadatot és néhány napi pihenés után visszautazott régi gazdájához: Samarjay századoshoz, ki alatt a vadászszезonban még sokszor állotta meg becsülettel a helyét.

*

Dobrzansky lovag százados.

Midőn az 1908. év elején a budapest—bécsi messzelovaglásnak híre kelt, azonnal elhatároztam, hogy részt fogok azon venni. A propozíciók kihirdetése után azonnal jelentkeztem is mint résztvevő és neveztem a versenyre 8 éves pejkcancámát: „Viktá“-t. A lovat *Viktor Ádám* zaluzi ménésében nevelték Majes-toso 99 után egy félvér-kancából.

Előkészületeim. Mindenek előtt elméleti tanulmányokat tettem. Olvastam Bausilt és más hasonló műveket.

A tulajdonképpen való munkát — Lašek hadnagy ezredbajtársammal együtt, ki szintén készült a versenyre — július 10-én kezdtük meg. A tréninget a követelmények folytonos fokozásával programszerűen vittük keresztül.

Megfogadva ezredparancsnokunk azon tanácsát, hogy ne vág tassunk, hanem csak hosszú ügetésre prízekben gyakoroljuk lovainkat, öt egymásután következő napon 30—30 kilométert

lovagoltunk, többnyire ügetésben minden pihenés nélkül; a távolság fele útján itattunk és igyekeztünk a lovakat cukrosviz ivására szoktatni, ami az én lovamnál sikerült is, ellenben Lašek hadnagy „Domäne“-je nem volt reákapható és a verseny alatt sem élt vele.

Az első öt munkanap után egy pihenőnap következett; azután öt napon át 40—40 kilométert tettünk meg, csaknem mindig ügetésben; minden útbaeső kútnál itattunk. Minthogy azonban a napi 50 kilométerre fokozott munka alkalmával a kíséretképpen magunkkal vitt dzsidásaink lovainál teljes elfáradást észleltem, sok jó reményre följogosító lovainkat hasonló bajtól féltve, megváltoztattuk munkatervünket, annál is inkább, mivel úgy is csak egy nagy egynapos mérkőzésre kellett készülnünk.

Ettől kezdve naponta csak 20—30 kilométert lovagoltunk mérsékelt ütemben, de minden 4-ik napon egy nagyobb lovaglást csináltunk, mely alatt sohasem pihentünk, csak itatás céljából állottunk meg legtöbbször rövid időre. Ily módon 60—120 kilométerig terjedő napi munkát is végeztünk, még pedig 9 óra alatt (csak 2 itató pihenővel).

A beköszöntött fegyvergyakorlatok alatt kevés időnk maradt a tréningre. Annál inkább kellett tehát kihasználnunk a pihenő napokat.

Ki is használtuk!

Igy egyik napon Bistritzből Prágába lovagoltunk. Természetesen minden kivonulásnál distánclovainkat használtuk.

Ezen előkészítő munka alatt kizárólag zabot és szénát etettünk, még pedig annyit, amennyit a lovak megtudtak enni; éjjelre megtöltöttük zabbal a jászolkagylót és reggel mindig üres volt. Ily módon megesett egyszer Schusitzban, egy 74 kilométeres menetre következő éjszakán, hogy lovaink 21 liter zabot ettek meg.

A fegyvergyakorlatok befejezésével ismét továbbfolytattuk az előzőekben ismertetett előgyakorlatainkat.

Minthogy úgy én, mint Lašek hadnagy megvoltunk győződve lovaink kiváló tehetségéről s így föltehettük, hogy a mérkőzés napján egy rendkívül nagy teljesítésre is képesek, elhatároztuk, hogy a lovak munkaerejének próbálgatását nem visszük a túlzásba és ennél fogva azon tervet, hogy egyszer 24 óra alatt 200 kilométert belovagoljunk, elvetettük.

Minthogy azonban az az erkölcsi bizonytalanság, valjon mi ketten *mint lovasok* képesek leszünk-e kevés pihenővel egyfolytában 230 kilométert lovagolni, nem hagyott nyugodni, midőn ismét öt napon át 40—40 kilométeres tréningmunkát végeztünk, a tréning vége felé elhatároztuk, hogy próbaképpen 24 óra alatt 230 kilométeres lovaglást kockáztatunk meg.

Ezen célból szeptember hó egyik vasárnapján reggel 4 órakor Hohenmauthból elindultunk és a 120 kilométert pihenő nélkül megtevéen, délben ismét visszaérkeztünk Hohenmauthba, egy órai pihenő után pedig váltott lovakon ugyanezt az utat ellenkező irányban még egyszer bejártuk, mely alkalomból éjszaka el is tévedtünk és még 6 kilométerrel többet lovagoltunk.

Virradatkor érkeztünk vissza Hohenmauthba. Lefeküdtem és 7 órai alvás után frissen és jó kedvűen ébredtem föl; étvágyam is kitűnő volt. Más fáradságot nem is éreztem, mint hogy lépcsőn járva, fájtak kissé az izmaim. A lovaglás alatt csak csokoládét és zsemlét ettünk és hideg teát ittunk konyakkal. Ezen eredmény után nyugodtan vártuk a nagy mérkőzés napját.

Mihelyest a részletes propozíciókat megtudtam, azonnal tanulmányozni kezdtem az általános térképet és a start és cél pontját egy egyenes vonallal összekötve, a választandó legrövidebb útvonal fölött tanakodtam. Választásom a bicske—hábolna—győri útirányra esett.

Minthogy azonban a térkép szerint ezen vonalnak budapest—bánhidai része a hegyes-völgyes alakulás miatt nehezen lovagolhatónak mutatkozott, elhatároztam, hogy ezen utat személyesen megtekintem. Lašek osztozott nézetemben és velem tartott.

Szeptember 30-án vasútra föladtuk lovainkat és egy dzsidás kíséretében Budapestre küldtük; magunk is vonatra ülve, Bécsen át a magyar fővárosba utaztunk.

Budapesten nagy keresgélés után végre a Forgács gr. lak-tanyában, hol az 52. gyalog ezredparancsnokság szíves volt két kitűnő istállóállást rendelkezésünkre bocsátani, este 7 órakor, 34 órai vasuti utazás után, elhelyeztük lovainkat.

A következő napon megkezdtük az út tervbe vett szemrevételezését. Embereinket Bicskére, hol délben pihenni szándékoztunk, vasuton előreküldtük. A 36 kilométeres utat 4 óra alatt igen lassan lovagolva tettük meg. Útközben azt tapasztaltuk, hogy

lovakink nem mennek a szokott frissességgel. A bicskei pihenés alatt az istállóban erősen izzadtak és nem ették meg a zabot. Mindez kettőnket nagyon lehangolt. Éppen azért elvetettük a továbblovaglásra szőtt tervünket, a lovakat vonaton Budapestre küldtük, magunk pedig egy bérkocsin Bánhidára hajtottunk, hogy az utat legalább így ismerjük meg.

De ember tervez, Isten végez! A tüzes magyar bor, melyet ebéd közben ittunk, keresztülvágta számításunkat. Mielőtt észrevettük volna magunkat, mindaketten a kocsiban elaludtunk és csak akkor ébredtünk föl, midőn fiakerünk a bánhidai vasuti állomásnál megállott.

Lehangoltan és elkedvetlenedve ültünk föl a legelső vonatra s visszautaztunk Budapestre. Lovaink még mindig nem voltak a rendes állapotban, csak estefelé jött meg étvágyuk, mi kissé visszaadta jókedvünket.

Az a sokféle, hol örvendetes, hol ijesztő hír, mely a Budapestre érkező bajtársak közt a már elért legrövidebb rekordról, a verseny útjainak ismeretéről stb. keringett, csak még nyomasztóbb érzéseket keltett bennünk, különösen pedig egész bátorságunkat elvette az, hogy az éjszakai hosszú nagy lovaglás útvonala előttünk teljesen ismeretlen volt. Egyetlen reménységemet az a tanács képezte, melyet egy jó barátom (ismert kampánylovás) adott, hogy csatlakozzunk a honvédhuszár bajtársakhoz, mert azok az utak minősége és rövidsége felől bizonyára jól vannak tájékozva. Ezen tanácsot meg is fogadtuk és mint alább leírni fogom, szerencsét hozott nekünk.

A sokféle nézetet egybevetve, elhatároztuk Lašekkel, hogy csak Győrben pihenünk egy félórát, hogy a lovakat menetközben fogjuk etetni s hogy óránként 12—13 kilométeres átlagos sebességgel haladván, lovainkat igen jó kondícióban hozzuk a célhoz.

Szerdán, október 7-én a lovakat déli 1 órakor nyergeltettük.

Lovaink vastag filcizzasztóval ellátott angol (prics) nyerggel voltak nyergelve, feszítőzablával kantározva. A szalonkardot szabályosan kötöttük fel. Különben semmi más felszerelés nem volt velünk, sem köpeny, sem lámpa, csak egy kevés csokoládét s néhány kolapasztillát vittünk magunkkal a magunk szükségletére.

Rábeszélésnek engedve, a filcizzasztót faggyuval kenettük

be, a mi igen rossznak bizonyult, mert e miatt mindkét ló hátán a szőr több helyen lekopott.

Pontban 2 órakor délután startoltunk a Vérmezőről. Csoportunk már néhány lépés után szétoszlott. Lašek és én mindvégig együtt lovagoltunk.

Tervünk szerint Bánhidáig igen nagy kimélettel lovagoltunk, minden emelkedés előtt lóról szálltunk, lépésben fölvezettük lovainkat, lefelé pedig gyorslépésben mentünk.

Alig hagytuk el Budaörsöt (lehattunk kb. 10 kilométerre Budapesttől), midőn a 3-ik, sőt a 4-ik csoportból is egy-egy lovas vágatva sietett elejbénk. Ezek igen hamar kezdik a vágatást, gondoltam magamban és megjegyeztem, hogy ezek a lovak imponálni fognak nekem, ha Bruckig ilyen ütemben haladnak előttünk.

Lašek lova frissen ment. „Vikta“ biztatásra várt. Így értünk Bicskére, hol a falu tulsó végére egy kúthoz (telefon útján) két vödör állott vizet és „Vikta“ számára $\frac{1}{2}$ kiló porcukrot rendeltem. Ez a tréfa 5 koronámba került.

Nem volt ugyan meleg, mégis lovaink mohón itták a vizet s mindjárt legelni akartak; átnyergeltünk és azonnal továbbügettünk.

Ezután két tüzértisztet értünk utól, kiket nagyon megbámultunk, mert mint valami kengyelfutók, úgy szaladtak lovaik mellett. Minthogy az utat — úgy látszott — igen jól ismerték s már sötétedni kezdett: mögöttük maradtunk Felső-Galláig.

Gallán megállottak, mi tovább lovagoltunk. Már a térkép tanulmányozásából is tudtuk, de Budapesten is hallottunk arról, hogy Galla és Bánhida közt egy jelentékeny útrövidítést lehet csinálni. Sajnos, az út előttünk teljesen ismeretlen volt. Ekkor megváltó angyalként megjelent egy honvéd gyalogos tiszt, kihez azonnal hozzászegődtünk s bár üteme tulságosan erős volt, nem volt mit okosabbat tenni, vele lovagoltunk. A szerencse kedvezett; nemsokára elértük a bánhidai templomot, ahol parancsom szerint első dzsidásom hűségesen várakozott reánk.

Lovainkat lenyergeltük, lekantároztuk és megittattuk. Mi is ez alatt néhány nyers tojást ettünk és gyalog menvén tovább, sóskenyeret adogattunk paripáinknak. Így érkezünk a falu tulsó végére, hol még egyszer, még pedig közönséges vízzel itattunk

és azután nyeregbe szálltunk. A „Mészárosok“ kitűnő útján nem-sokára egy honvéd gyalogsági századost előztünk meg, majd ügetésben Kócsra érkeztünk, hol lovaink közönséges vizet ittak.

Szép holdvilágos este volt, tovább haladásunkban gyakran találkoztunk lovaspárokkal, néha vágatásban is haladtak el mellettünk versenyzők. Bábolnán és minden községben, amelyen csak átmentünk, mozgalmas élet nyüzsgött, mindenki talpon volt, mindenütt kaptunk előkészített vizet.

Csak a hátulról jövő automobilmek voltak igen kellemetlenek; lovaink ijedeztek tőlük s az általuk fölkavart porfelhő is igen tűrhetetlen volt nekünk.

Minél közelebb jutottunk Györhöz, annál többen verődünk össze, végül már tizenhatan lovagoltunk (vigan társalogva) együtt. Az én „Viktá“-m legszivesebben hátul ment a csoport legvégén.

A helységeken való áthaladás közben azon kérdezősködésünkre, hogy hány lovas van már előttünk, a leghihetlenebb feleleteket kaptuk.

Végre megláttuk Győr város világítását, de még sok perc telt el, míg a végtelen hosszú akácfasoron végiglovagoltunk; nagy félóra telt el, mire végre a Győr előtt levő vasutvonalat elértük. Itt jelentkezett nálam második dzsidásom.

Hogy lovainknak a vizelest megkönnyítsük, őket a már előre kibérelt istállóba állítottuk; egész testüket kámforos spiritusszal megdörzsöltettük, azután itattunk. Ezalatt mi nyers tojást ettünk. Utóbb nyergeltettünk és egy fölfogadott bérkocsi után a következőn ügetve, 12 óra 30 p.-kor keresztüllovagoltunk a városon.

A bérkocsis a moson-magyaróvári útra vezetett bennünket, mely nyílegyenesen visz Bruck felé és el sem téveszthető. Ellenben aggódva gondoltunk arra, miképpen fogunk reggel 4 óra felé, a hold letünése után, az ismeretlen utakon és községeken áthaladni? A szerencse azonban ismét kedvezett és éppen a kellő időben segítségünkre jött, még pedig Mikes és Ordódy honvéd-husár hadnagyok személyében, kiket pár kilométerrel Győr után utólértünk. Utóbb említettnek lova szügyelőjére egy kitűnő villámos lámpa volt alkalmazva, mely előttünk 15 lépésnyire pompásan bevilágította az utat.

Lašek és én Mosonban, hol ugyancsak várt ránk egy dzsidásunk, itatni szándékoztunk, de mert nem akartuk a mi védő-

szentjeinket elhagyni (Mikes az utat nagyon jól ismerte), nem állottunk meg, hanem csak a porcukrot vettem el a dzsidástól és tovább lovagoltunk Magyar-Óvárig, hol ezen urak oly szivesek voltak előre biztosított istállójukat és frissítő szereiket velünk megosztani. Itt hallottuk azt a hírt, hogy 8 versenyző van előttünk s hogy 1 ló erősen megsántult.

Ezalatt a lovak egy kis szénát ettek, ittak is, inákat pedig higitott fluiddal bedörzsölték. Félóra mulva ismét tovább lovagoltunk; innentől kezdve többé egyáltalán nem szálltunk lóról, hanem egyhuzomban 30—40 kilométert ügettünk. Miklósfalvánál virradni kezdett. „Vikta“ még mindig Lašek mögött haladt, de rendes ütemét könnyen birta. Hegyeshalomnál utólért bennünket Krieghammer br. hadnagy; de sehol senkitől sem lehetett megtudni, hogy hányan vannak előttünk. Zurándfalvánál a két honvédhuszár vágatni kezdett. Én sajnáltam kedves kis lovamat, nem követtem őket.

Bruckban már várt minket a Győrben hagyott dzsidásunk; lovam nélkül, hogy leszálltam volna róla, fél kiló cukorral kevert egész vödör vizet megivott, magam pedig két nyers tojást ettem. Azzal tovább! Innen már többnyire sebes ügetést lovagoltunk. Fájdó szívvel hajtottuk lovainkat az út kökemény padkáján a cél felé!

Svadorfban bánhidai dzsidásunk várt; itt is lovon ülve itattunk. Dzsidásom nélkül, hogy erre utasítást kapott volna, rólunk is gondoskodott és fél liter fehér bort tartott kéznél. Roppant éhes és szomjas lévén, megörültem a bornak s két pohárral felhajtottam belőle. Rögtön megrészegettem, de a kábulás a milyen hamar jött, olyan gyorsan el is mulott. Reggel 8 óra 30 perc volt, midőn azt a hírt kaptuk, hogy 10 versenyző van előttünk. Már láttuk Svehát kéményeit és már csak 11 kilométer volt hátra; lovaink még igen frissek voltak.

Svehát előtt néhány kilométernyire egy arra kocsizó úr előttünk megállván, kiáltotta: „30 perccel ezelőtt 5 lovas ért a célhoz!“

Ez a hír jobb kedvre hangolt. Már a cél felől automobilmek is jöttek velünk szemközt. Egy gépnek fényes lámpái sehogysem tetszettek „Vikta“ lovamnak, mely ijedtében és nem csekély meglepetésemre hirtelen sarkon fordulva, az út árkán keresztül a magas partra ugrott föl. Lašekkel sebes vágatásban küzdve,

érkeztem a célhoz. Az ottlevő nézők hangos éljenzéssel üdvözöltek és a zsüri lovam kitűnő állapota fölött dicsérőleg nyilatkozott.

A dzsidás, ki a lovakat a Vérmezőre kivezette, a cél közepén egy istállót bérelt, hova lovainkat később elhelyeztük. Lóról szállva, lovamról levétttem a nyeret, hogy a ló háta felfrissüljön, a mit különben mindig megtettem, valahányszor alkalmam volt arra. Ezt azért említem meg, mert a célnál nekem azon tanácsot adták, hogy ne vegyem le a nyeret, nehogy keresztbénaság álljon be. Délután a lovakat, midőn már megvoltak ápolva és ettek is, a lovagló tanárképző-intézetbe vezettettük, hol kitűnő ellátásban volt részük.

19 órás és 15 perces rekordommal a 11-ik lettem a versenyben, a mely eredménnyel nagyon meg voltam elégedve, mert ezáltal az ezüstplaketten kívül még az utolsó pénz- és tiszteletdíjat is megkaptam, a mit nem is reméltem, tekintve, hogy az utat nem ismertem és nem galoppoztam. A kondíció-vizsgán „Vikta“ igen fürge volt, kitűnő erőállapota pedig általános dicséretet aratott. Kérdezték, miért lovagoltam olyan lassan, mikor a lovam ilyen friss volt? Nem akartam az én jó kis lovamat túlságosan erőltetni, feleltem én, inkább a kondícióra dolgoztam. Így most egy egészséges, kitűnő lovam van itthon, mely nekem még sok jó szolgálatot tehet. Azonkívül egy gyönyörű tiszteletdíjat és csupa szép emlékeket hoztam haza.

*

Baich br. hadnagy.

A budapest—bécsi messzelovagláson lovagolt lovam Zichy Nándor gróf sár-szent-miklósi méneséből származik; Furioso XXIII. után nevelt 8 éves, 162 cm. magas pejkanca.

Fölszerelése: selyem alsóruha, könnyű zubbony, bricsesz, csizma és rendes sapka; könnyű kard szabályosan felkötve, ostor. Ezenfelül el voltam látva villámos világító készülékkel is, még pedig következő módon: A nyeregkapára 2 acélrudat erősítettem, melyek előre és oldalt kihajlottak. Ezek mindegyikére egy-egy villámos kerékpárlámpa volt akasztva. A telepek a nyereg két

oldalára a szügyelő-felrántók helyén voltak megerősítve; a készülék azonban egy percig sem égett. Szellemi berendezésem, illetve előkészületem, Galla vidékének térképéből és egy tervből állott, mely magába foglalta az egyes útrészleteknek számításom szerint való belovaglása idejét és az egyes érkező helyeken embereim fölállítását. Testsúlyom: 60 $\frac{1}{2}$ kiló, lovas súlyom 65 kiló volt.

A ló felszerelése. Angol (prics) nyereg, egyszerű csikó-zablás kantár, csőszárral. Posztós kengyelbetét. Az indulásnál használt nyeret útközben kétszer fölcseréltem, mindig könnyebb nyeret tettem a régi helyébe. Tíz nappal a verseny előtt lovamat gumibetétes acélozott papucs-patkóval vasaltattam meg.

Tréning. Április 20-án két lovat vettem munkába. Az egyik a versenyben általam lovagolt „Szombati“, a másik a Fanta főhadnagy alatt startolt „Carmen“. A két ló együtt dolgozott és csak egyéniségük miatt tettem tréningjükön itt-ott változtatást. Az első 2 hónapban túlnyomóan ügetésmunkát végeztem, azt akkora fokozva, hogy 20—60 kilométerre terjedt ki a délelőttre és délutánra egyformán felosztott napi teljesítés. Közbe—közbe 1—2 kilométeres vágatást is iktattam közbe.

Juniustól kezdve a versenyig varadiai birtokomról hetenként egy-kétszer nagyobb, 100 kilométerig is terjedő, lovaglásokat végeztem az országúton olyan célzattal, hogy az ilyen távolságokat ügetésben, de fokozatosan minél gyorsabban tegyem meg. Néha éjjel is lovagoltam. Olyan napokon, midőn ilyen körútra nem mentem, 6—10 kilométeres vadászgáloppokat csináltam. Lovaim az etetést és éjjeleket kivéve, mindig padockban szabadon jártak.

A tréning vége felé a lovak az ilyen lovaglásokat könnyen végezték; ügetésben óránként 20—25 kilométeres rekord gyakori volt.

Leghosszabb, de lassú és éjjel pihenőkkel könnyített lovaglásom 519 kilométer volt Varadiáról—Becskerek—Zombor—Mohács—Szekszárd—Siófok—Balaton-Földvár és vissza: 3 $\frac{1}{2}$ nap alatt

Utolsó kipróbálásszerű erős munkám pedig 104 klm. 4 óra 20 perc alatt. Lovam évésvágya állandóan kitűnő volt. Napi adagja elérte a 28 liter zabot és $\frac{1}{2}$ —2 kiló cukrot.

Saját tréningem, minthogy mint versenylovas állandóan edzve vagyok, semmi különös előkészületet nem kívánt meg.

A lovaglás végrehajtása: Minthogy az összes rendelkez-

zésre álló útvonalakat automobilon bejártam, a bicske—győr—brucki utat választottam, mert a legrövidebb és Bánhida után a legjobb volt. A kedvező talaju pozsonyi vonalon (a vége felé) igen erős emelkedések vannak. A választott vonalat ezután Bicskéig be is lovagoltam.

A 2-ik csoportban, Fanta főhadnagy és Molnár hadnagy ezredbajtársaimmal, startoltam. Molnár hadnagy néhány nappal előbb Holicson történt fölbukása alkalmával szenvedett belső sérülései következtében a versenyt Győrben feladni kényszerült. Fantával azonban csaknem az egész úton együtt lovagoltunk.

Felső-Galláig minden községbe elsőkül érkezünk be, ott azonban Pokorny, Forster, Schüch főhadnagys és Barabás hadnagy élénk lovagoltak.

Ezen és a három elsőnek beérkezett versenyzőn kívül mással az egész úton nem is találkoztam.

Győrre teljesen a terephez alkalmazkodva, többnyire ügésben haladtam, csak a községek kövezetes utcáin vezettem lovamat gyalog. Győrhöz érkezve, az ott váró lovászom egy köteg szénát akasztott a hátamra s míg lovam előtt így a városon keresztül haladtam, az a szénát teljesen elfogyasztotta. Itt találkoztam Wodianerrel, akit aztán nem is eresztettem el többé. Tervem volt, hogy legveszedelmesebb ellenfelemet agyon fárasztom, ami azonban nem sikerült. Moson előtt utólértük Folis főhadnagysot és Mosonig négyesben többnyire vágatva haladtunk. Nagy-Igmádon 10 és Mosonban 15 perc pihenőt tartottam, mely pihenők alatt a ló, mialatt lábait fluiddal bedörzsöltem, darált zabot fogyasztott. Az egész úton kb. 6—7-szer cukrosvizzel itattam, tapasztalatom szerint jó eredménnyel.

Mosonban Folis és Wodianer megállottak. Fanta és én tovább lovagoltunk. Parndorfban az előbb említett két bajtárs ismét utólért minket és később Vargyas is hozzánk csatlakozott. Kedélyesen társalogva, így most már öten lovagoltunk, mikor 6—7 kilométerre a cél előtt Folis és Vargyas elváltak tőlünk, hogy a 2-ik helyért megküzdjenek. Én egy darabig vágatva követtem őket, de a kemény, rossz út miatt csakhamar ügésbe vettem lovamat és két perccel utánuk érkeztem a célhoz.

Tervem szerint 18 óra alatt kellett Svehátra jutnom és csakugyan 17 óra 58 perc alatt tettem meg az utat.

A verseny után testileg frissen és jól éreztem magamat, csak lábam volt utóbb néhány napig kissé meredt. Ellenben igen lehangolt az, hogy — mihez sok reményem volt — első nem lettem.

Lovam közvetetlenül célhoz érkezés után és később is jó étvággal evett és a kondícióvizsgán a megtett úthoz képest kiváló erőállapotban produkálta magát; máig sincs semmi baja, élvezi a megérdemelt jutalmat és várja hogy egy újabb messze-lovagló verseny babérjáért ismét megküzdhessünk.

*

Fanta főhadnagy.

A messzelovaglásom általam lovagolt sötétpej kancát Baich Péter br. hadnagy ezredbajtársam varadiai méneseiben nevelték. Egy arabs telivér és angol félvér kanca keresztezéséből származik, 12 éves, 166 cm. magas. A lovat fiatalabb korában hátaslónak használták s mint ilyen kopók és agarak után vadászott; az utolsó 5 évben kocsiban járt.

Főlszerelésem: zubbony, szürke bricsesz, könnyű csizma, egészen könnyű kard szabályosan felcsatolva, balcsuklómon óra és egy irott utiterv volt, melyben az érintendő községek és a tervszerű lovaglás ideje voltak följegyezve.

Ezenfölül világító készülékkel is láttam el magamat, melyet Bánhidánál vettem használatba. A nyereg két oldalán a kápához erősített acélkaron két villámos lámpa volt alkalmazva, melyeknek 6 óráig tartó áramra képes telepe a nyereg két oldalán a szügyelőfelrántó helyére volt odaerősítve. Bánhidánál próbaképpen működésbe hoztam a készüléket, de mert takarékoskodni akartam vele, ismét elzártam.

Útközben a vezető zsinórok valószínűleg az acélkarokhoz surlódván, megkoptak, miáltal rövid zárlat keletkezett és a készülék, mikor szükség lett volna rá, nem funkcionált.

Lovassúlyom (felszereléssel együtt) 68 kiló volt.

A ló főlszerelése. Könnyű angol (prics) nyereg, csikózáblás kantár orrszijjal, nemez kengyelbetétek; 8 nappal a verseny előtt a lovat szabályos alaku acélozott patkókkal vasalták meg.

Tréning: Lovam Baich hadnagy vezetése alatt az ő lovával egyszerre és egyformán végezte az előkészítő munkát, melynek minden fázisában egyéniségéhez mért tréninget kapott. Így pl. mint kísérő ló szerepelt Baich 500 kilométeres lovaglásán is.

Saját személyem tréningjéhez csak néhány héttel a verseny előtt fogtam hozzá. Ekkor váltott lovakon néhányszor naponta 10–12 órát lovagoltam egyhuzamban. Ezenkívül futó gyakorlatokat végeztem, nem ittam szeszes italokat, nem dohányoztam és sokat aludtam.

A lovaglás végrehajtása. Előzetes automobilon végzett útbejárások után a déli vonalat (Bicske-Győrön át) választottam és a Bánhidáig terjedő útrészletet, tekintve emelkedéses voltát és az ott szándékoltt útrövidítéseket, lóháton is bejártam.

A Vérmezőről 2 óra 10 perckor a 2-ik csoportban Baich hadnaggal együtt indultam, mivel csaknem az egész úton együtt maradtam. A lovaglás végrehajtására szolgáló tervem összeállítását és sikerét azon szívósságra alapítottam, melyet lovamban megismerni tanultam. Általában ügetésben és pihenő nélkül akartam az utat megtenni. Lovam a 4 perces ütemet több órán át is játszva győzte. Ennél lassabban csak a hegyeken, valamint a községekben lovagoltam. Lépésben, illetve gyalog csak Győrön át és 5–6 itató állomásom előtt néhány percig vezettem lovamat. A vágtatást terv szerint csak felfrissítésül akartam alkalmazni, de lovam jó erőállapota és a Győr, valamint Moson előtt való terep kedvező volta egy-egy hosszú — bár tervbe nem vett — vágtatórepriz beillesztésére indítottak. Utiterveket, mely szerint 18 óra alatt akartam Svehátra jutni, pontosan betartottam. Hogy négy perccel hamarabb érkeztem a célhoz, az említett vágtató reprizben nyeri magyarázatát.

Először Győrött etettem. A városhoz érve, leugrottam lovamról, hevedert eresztettem és hátamra egy köteg szénát erősítvén, a ló előtt gyalogoltam a város tulsó végéig. A ló ezalatt megette a szénát, azután itattam, nyergeltem és azonnal továbblovagoltam.

Nagy-Igmándon 15, Mosonban 20 percig vesztegeltem. Mig a ló lábát fluidoztattam, cukros zabdarát etettem. Paripám a két etetés alatt kb. 2 kiló zabot és 5 kiló szénát fogyasztott. Az egész úton pedig megivott kb. 6 vödör előre elkészített (minden vödörben 1 kiló porcukorral kevert) vizet.

Az úton semmiféle baleset nem ért, csupán egy 40 lóerejű automobil riasztotta folyton a sötétben öreg jó kancámat. Az automobil utasai — minden tilalom ellenére — egy nagy acetilénlámpával vezérelték pártfogoltjukat. Az illetők németek lehettek, mert el nem képzelhetem, hogy amolyan magyarosan odavágott „kivánságaimat“, melyeket, valahányszor eléem kerültek és engem az árokba szorítottak, feléjük zúditottam, ilyen némán eltűrték és viszonzás nélkül hagyták volna. Védencüknek Győrött baja eshetett, mert onnan kezdve az automobil nem volt többé látható.

Sokkal kellemesebb hangulatba hozott azonban az alább elmondott epizód. Győr után ádázul folyt a harc azok között, kik nem lovagoltak előre meghatározott terv szerint, hanem minden áron első akartak lenni és maradni. Moson előtt egy fiatal hadnagy utólért egy öregebb főhadnagyot, kivel én már az úton több ízben találkoztam és aki fekete automobil szemüvege mögül mérges pillantásokat lövelt mindazokra, akik a közelébe merészkedtek. Hadnagyunk a közös érdek szülte bizalmassággal kérdezte: „Hányadik csoportban indultál főhadnagy uram?“ A főhadnagy morozusan válaszolt: „Nem tudom, már elfelejtettem!“ és sarkantyú közé kapva lovát, elvágtatott. A hadnagy szinte átérezvén merészségét, lovát visszafogta, de később nem kerülhette el, hogy idősebb bajtársát nehányszor meg ne közelítse. Körülbelül egy óra múlva, midőn a főhadnagy lova lassabbodni és lankadni kezdett és a hadnagy a sötét országúton hosszabb ideig vele egy vonalban haladt, odaszólt fiatalabb bajtársához: „Hogy is hívnak kérlek?“ „Bocsáss meg, főhadnagy úr, válaszolt a hadnagy, de én már oly régen lovagolok, hogy el is felejtettem!“ Ettől kezdve nem láttam a főhadnagyot, de a hadnagy — elsőnek érkezett be.

*

Az ilyen fajta lovasvállalkozás rendkívül sok eshetőségnek van kitéve, főleg ha az útnak legnagyobb részét sötétben kell megtenni. Önként következik ebből, hogy a jó eredmény eléréséhez — sok minden egyéb mellett — szerencse is szükséges. Nekem hála Istennek nem kell panaszkodnom. Minden úgy történt a mint én azt magamnak az indulás előtt való este — midőn az útiterv utolsó részletintézkedéseit megtettem — elgondoltam. Igaz, hogy lovamból talán kevesebbet vettem ki, mint amennyit az teljesíteni képes lett volna. Az a frissesség, erő, amely a lóban a

megérkezésnél még benne volt és amit a másnapi előlovaglásnál is föltűnően fitogtatott, eleinte arra indított, hogy magamat bizonyos szemrehányással illessem. De midőn a ló kiváló kondíciójáért számtalan elismerést kaptam, elgondoltam, hogy ezt a szép lovasdicséretet azért a 30—40 percért, mellyel előbb érkeztem volna a célhoz, esetleg föl kellett volna áldoznom, s így örülök, hogy eredeti útitervem mellett megmaradtam és úgy lovagoltam, amint lovagoltam. Tény az, hogy egy lónak ilyen szívósságáról mindeddig fogalmam sem volt. Mert, hogy egy ló ügetésben és vágatásban egyfolytában 18 órát — úgyszólván — pihenő nélkül megtegyén és az utolsó kilométernél se legyen rajta semmi fáradtság észlelhető, sohasem hittem volna. Sőt azt meg éppen nem tudtam volna elképzelni, hogy még arra is képes legyen, hogy az amugy is erős ütemet a legkisebb combnyomásra erősítse, mint ezt a jó öreg „Carmen“ tette. Kedves kötelességem, hogy e helyen is köszönetet mondjak Baich Péter báró hadnagynak, ki e kancát rendelkezésemre bocsájtotta. Az érdem, hogy a ló ilyen kitűnő tréningben volt és hogy ezt a rekordot elérte, egyedül őt illeti meg, mivel én csak szeptember végén a hadgyakorlatokról visszatérve, vettem át a lovat, úgyszólván, már teljesen „kész“ állapotban. Szerintem ennél a distánclovaglásnál a lónak jó megválasztása és a helyesen keresztülvitt tréning volt a fő és döntő tényező, mert a távolság nem volt olyan nagy, hogy ezt hadseregünk bármely lovastisztje, ki télen-nyáron lovagol, egy kevés tréninggel ki nem birta volna. A verseny, a távolságot tekintve, leginkább a helyes beosztás iránt való érzéket követelte meg, mely nélkül a legjobban és leghelyesebben trénirozott lónak nyerőszánsza is kérdésessé válhatott volna.

A derék „Carmen“ Bécsből Varadiára utazott és Baich hadnagy lovával együtt a padockban élvezi a jól megérdemelt nyugalmat.

*

Az én distánclovam „Pigulka“ 8 éves, 156 cm. magas, sárga kanca, gróf Komorowsky chorobowi méneséből: Präsent után Day-Dreamből származik. Lapos, tértnyerő ügetése és igen ruganyos, de aránylag rövid vágtatóugrása van.

Kevéssel újév után terjedt el azon hír, hogy a jubileumi év alkalmából egy messzelovagló versenyt fognak rendezni. Beszéltek a budapest—bécsi útvonalról, a nélkül, hogy valami biztosat lehetett volna tudni. Azonnal tervbe vettem, hogy én is résztveszek. Hogy meggyőződjem arról, vajjon érdemes-e kis kancámra mindazt a fáradságot és költséget fordítani, a mit a tréning megkíván, a következőket cselekedtem:

1. Tanulmányoztam Bausilnak a páris—rouen—deauville-i versenyről irt könyvét, hogy lássam, mennyire egyeznek nézetei és tapasztalatai az én gondolataimmal.

2. Egy próbaloaglást csináltam lovam kitartásának megismerésére, a mennyiben a téli munka után még trénirozatlan kancámmal etetés nélkül és éjszakán át Radymnoból—Lembergbe és vissza (160 klm.) lovagoltam.

3. A ló sebességét egy 103 kilométeres lovagláson kipróbáltam, mely távolságot homokos, jó utakon, sokat vágatva, 7 óra 42 perc alatt tettem meg, eközben sokszor — de csak keveset — pihentem, gyakran itattam és kockacukrot ettettem.

Ezen kedvező eredmények alapján április hó második felében rendszeresen etetve, munka alá vettem loamat.

A tréninget naponta 3 órai munkával kezdtem meg, ebből egy óra ügetésre, a másik kettő pedig lépés-, ügetés- és főképp vágtató munkára esett. Eleinte csak az ügetésreprizeket fokoztam, azután a munkaidőt is; május végén ismét egy próbaloaglás következett 120 kilométerre és csak midőn ezen alkalommal kielégítő előhaladást tapasztaltam, fogtam hozzá a vágatás munkájához, a melyet részben lovas alatt, főképpen azonban vezetéken végeztettem. Ezen munkát szintén időszakokra osztottam be; minden ilyen időszak után egy-egy próbát, azaz vagy egy nagyobb lovaglást, vagy egy gyorsteljesítést hajtottam végre. Így például 23 kilométert 58 perc alatt.

Nagyban és egészben a francia Bausil kapitány tréning-rendszeréhez alkalmazkodtam, meg kell azonban jegyeznem, hogy

a cukoretetés sok gondot okozott, mert kancám a cukorral hamar jóllakott és sem szilárd, sem folyékony alakban nem akarta többé elfogadni. Igen jó szolgálatokat tett ilyen esetben a melasz, melyet azután állandóan etettem. Mint kezdetben említettem, lovam áprilisban naponta még csak 8 liter zabot és kb. 3 kiló szénát kapott, a munka arányában fokoztam tehát az etetést egész 18 liter zab, 8 liter melasz, 3 kiló széna és 3 kiló vízben feloldott cukormennyiség erejéig, amit — lovam kicsiségét tekintve — az elérhető maximumnak tartottam. Ezt a napi adagot már körülbelül augusztus közepén értem el és meg is tartottam a verseny végéig. Naponta ötször abrakoltam; délelőtt és délután az etetés időpontja a munkától függött, de többnyire pontosan, még pedig délelőtt 9 órakor és délután 3 órakor etettem.

Saját személyem edzése abból állott, hogy kemény országúton sokat sétáltam és szaladtam, a mit fokozatosan annyira vittem, hogy egyfolytában 50 percig is futottam és 6 órát gyalogoltam. Az ilyen gyakorlatokhoz többnyire magammal vittem „Pigulkát“ is, hogy futás közben a mellettem való szaladásra szoktassam. Az ilyen napok, melyeken lovas alatt nem dolgozott, neki pihenőül szolgáltak.

Tizennégy nappal a verseny előtt vasutra föladtam lovamat és Budapesten a budai oldalon egy kis istállóval bíró lakásban helyezkedtem el; innen kisebb lovaglásokat, valamint kerékpáron kirándulásokat csináltam Svehát felé. A verseny egész útvonalát egyszer végig is lovagoltam, még pedig nagy megelégedésemre elég rövid idő alatt. Minthogy elengedhetetlennek véltem, hogy térkép nélkül is tudjak lovagolni, kerékpár-kirándulásaimat többnyire éjjel végeztem.

A lovaglás végrehajtására, az út pontos ismerete alapján a következő tervet csináltam: a Vérmezőről lehetőleg későn indulva, Bicskén rövid pihenő, cukros vízzel itatás, lámpa felcsatolás; Kócsón rövid pihenő, itatás, magamnak erősen cukrozott fekete kávé; Győrben a vámnál, hol egy kis istállót béreltem, zab és széna etetés, cukros vízzel itatás, ezalatt meleg, higitott ecettel az inak bedörzsölése. Számomra édes fekete kávé. Győrben, hova számításom és tapasztalataim szerint, kisebb pihenőket beleértve, 8—9 óra alatt kellett beérkeznem, 1—1½ órát akartam pihenni. Itt aztán a jól ellátott és megabrakolt lovam a sűrűn almozott, csön-

des és elsötétített istállóban kipihenheti magát, hogy az ezután következő és gyorsaságát igénybe vevő útrészletnek lehetőleg frissen induljon neki. Mosonban terveztem az utolsóelőtt való, Bruckban pedig az utolsó 5—5 percig tartó pihenést, hogy a kancának, ha tetszik neki, cukros vizet adhassak és hogy ezalatt, tekintve, hogy itt már sokat akartam vágtatni, kifújhassa magát.

Fölszerelésem : Vászongfehérenemű, sapka, nyárizubbony, szürke lovaglónadrág, könnyű, vastagtalpu csizmák, sarkantyú és lovaglósorost nélkül. A lovat vastag filcizzasztóval ellátott angol nyereggel, spárga hevederrel nyergeltettem és bevarrt kántárral kántároztam föl. A kengyelben filcbetét volt. Az előirt kardot Győrig, minthogy odáig sokszor kellett lóról szállnom és gyalogolnom, két kis szíjjal a jobboldali nyeregpárnához erősítettem. Győrön túl szabályosan fölkötve viseltem, csak a kardbojtot dugtam a nadrágzsebbe, hogy a kard lóbálózását és ideoda ütődését lehetőleg megakadályozzam.

Világító készülékem egy a hátamra erősített száraz telepből és egy minden irányban forgatható, golyóágyban nyugvó, fényszórós égőből állott. Ezen készülék olyan jól bevált, hogy további értékesítését magamnak fönntartom.

A vasalás szabályszerű, nyári patkókkal történt, melyek 6 cm. hosszú, kettős acéllemezkupával voltak ellátva ; ez a vasalás olyan jó volt, hogy annak ellenére, hogy az utat kétszer is megtettem és hogy a ló ezenkívül is mindig kemény utakon járt, az egész idő alatt egyetlen egy szögét sem kellett meghuzatnom.

Az első csalódást, mondhatnám, az elmélet és gyakorlat közt való különbség legelső sejtelmes intését, a sorshuzás hozta meg számomra. Biztosra vettem, hogy egyedül fogunk lovagolhatni és e helyett csoportokba osztottak be. Kisorsolt számom : 69 szerint az utolsó előtt induló csoportba jutottam.

Még egy pompásan átaludt éjszaka, aztán egy kis séta, jó ebéd és ismét alvás. Délután 2 óra 30 p.-kor nyergeltettem és magam is fölkészültem az útra. 3 óra 20 perckor startoltunk. Én lépésben indultam és amint a nézők látóköréből kiértem, leugrottam a lóról, hogy egyfelől lovam nyugalma megőrzendő a csoportbelieket előre engedjem és aztán tervem szerint haladhassak, másfelől, hogy a fővárosi zajhoz és forgalomhoz nem szokott galíciai paripámat a városból nyugodtan kivezethessem. Alig hagy-

tam el azonban a főváros szélét, éppen midőn Budaörs felé egy lejtén lefelé szaladtam, egyszerre csak hátulról sebes ügetés zaja riasztott meg. Ezzel vége is volt lovam nyugalmanak. Izgatottan hányta fejét, nyugtalanul előre-hátra hegyezte fülét és mindjobban idegeskedve lépkedett. Hiába kíséreltem meg elhagyni zaklatóimat, hiába pihentem kissé hosszasan Bicskén, lovam izgatottsága nem hagyott alább, sőt a sebes ellovaglás sem segített a dolgon. Egy az utat nem ismerő és éppen azért hozzám szegődött lovas kíséretében este 6 órakor értem Bicskére. Kócsra 10 órakor. Csak Győr után sikerült apránként elhagyni kísérőimet, de már addig a folytonos nyugtalanítás sok erőt vett ki lovamból és jelentékeny idővesztést is okozott. Győrbe éjjel, kevéssel 2 óra előtt érkeztem meg, tehát a tervemben megszabott 8, legfőljebb 9 órai lovaglásidő helyett csaknem 11 órára volt szükségem, vagyis 2½ órával többre, mint próbaloaglásom alkalmával. Ebből kifolyólag Győrben csak 33 percig pihentem.

Midőn Győrből kilovagoltam, a vámostól nem nagyon viaszgató híreket kaptam, mert szerinte — állítólag friss lovakon — már nagyon sok lovas haladt keresztül a városon. Egy lyukkal rövidebb kengyelt, kardot a derekamra, kardbojtot a zsebbe: most kezdődik a sebesség kifejtése!

Bruckig minden tervszerűen, simán ment végbe. Itt azonban ismét előre nem látott idővesztést szenvedtem, mert lóápolóm egy más vendéglőben várt, mint amelybe én utasítottam. Az így elvesztett 20 percet azonban részben kipótoltam azzal, hogy Svehátig, tekintve lovam teljesen friss erőállapotát, folyton nyugodt hosszú vágtatásban lovagoltam. 18 óra 45 perc alatt érkeztem a célhoz, pedig botot, sarkantyút nem is vittem magammal; lovam erősen megvékonyodott, de jó erőben, frissen megmaradt. Igen éhes és még inkább szomjas volt. Délutánig Sveháton az 1. huszárezred laktanyájában hagytam kancámat, mely a másnapi kondícióbírálatnál elevenen és erővel teljesen mozgott.

*

A budapest—bécsi messzelovaglás propozíciójának megjelenésekor azonnal elhatároztam, hogy lehetőleg részt veszek a versenyben, minthogy istállómban éppen egy erre alkalmasnak vélt lovam volt: „Baronin“ 6 éves, 170 cm. magas, világospej kanca. Neumann Mór magyarországi méneséből származott. Apja: Furioso. A ló már két éve tulajdonomban volt s így képességét vadászatokon, versenyeken stb. eléggé kipróbáltam.

Főlszerelésem. Sapka, zubbony, szürke bricsesz, csizma, kard (szabályosan fölkötve), ostor és sarkantyú, a zsebben kockacukor és egy üveg konyak. Világító készülékem nem volt.

Lovamat angol nyereggel, csikózáblás kantárral és martin-gallal szerszámoztam föl. A nyereg alatt egy közönséges filciz-zasztó, a kengyeltalpakon gumibetét volt. Két héttel a verseny előtt szabályos acélozott vaspatkókkal vasaltattam meg a kancát.

Tréning. A ló előkészítéséhez semmiféle szisztematikus tervet nem csináltam, mert ehhez még nem volt meg a kellő idő, másfelől pedig azon nézetből indultam ki, hogy mivel a ló nem gépezet, ennél fogva egyszer jobban, máskor kevésbé lehet vele dolgozni. Legelső kísérlet gyanánt a „juniusi messzelovaglások“ szolgáltak, mikor is még teljesen trenirozatlan lovammal 152 kilométert 19 óra alatt lovagoltam be. Ezen lovaglásom alatt igen rossz tapasztalatokat szereztem a lábak pólyázását illetőleg, a miért is soha többé nem alkalmaztam azt. Ezen nagyobb lovaglás, valamint minden fárasztó gyakorlat után lovam sokáig a szabad levegőn kiméletesen lovagolván, neki megfelelő erőgyűjtésre időt adtam. Mindig arra törekedtem, hogy hazaérkezéskor azon érzésem legyen, hogy sokkal nagyobb utat is megbirtam volna tenni és hogy lovamnál sohase tapasztaljak izületi fáradtságot.

A járó módok közül kancámnak nagyobb távolságra csak az ügetés felelt meg, mert ebben igen kitartó volt, míg ellenben vágatás alatt erősen izzadt és az így megtett út még huzamos vágatásnál sem állott arányban a ló fáradtságával. Az ügetés ütemét lassanként annyira fokoztam, hogy óránként 15 kilométert is könnyen megtettem anélkül, hogy a lovat hajtanom kellett volna.

Lovam etetésére zabot, szénát, kenyeret és répát használtam, többnyire cukorral keverve. Elvem volt annyit etetni, a

mennyit a ló megbir enni. A legnagyobb napi adag kb. 20 liter zab volt.

A cukrosvíz ivására fokozatosan szoktattam a lovat, úgy hogy vége felé egy vödör vízben feloldott $\frac{1}{4}$ kg. cukrot szívesen elfogyasztott. Lovaglás alatt azt tapasztaltam, hogy lovam szívesebben issza a tiszta vizet, mint a cukrosat. Minden nagyobb utam alkalmával lehetőleg 50 kilométerenként itattam és ilyenkor mindig olyan érzésem volt, mintha friss lóra ültem volna.

Az egész tréning tehát — röviden összefoglalva — több 50—180 kilométeres lovaglásból állott; közben a lovat hetekig-pihentettem, illetve naponta 6—8 óra hosszúra a szabadban sétáltattam. Meg kell említenem, hogy minden nagyobb teljesítést a kemény országúton hajtottam végre. Saját személyem edzése kizárólag a lónak lovaglásából állott, ezenkívül mást nem végeztem. Azon nézetben voltam, hogy minden egészséges lovastiszt kibírja ezt a fáradságot. Sajnos, hogy röviddel a verseny előtt én nem voltam ebben a helyzetben, amennyiben nemrég még térdgyulladásban szenvedtem s éppen ezért a verseny útvonalát sem járhattam be. Ennek hátrányát a verseny alatt nagyon megéreztem és rekordom kb. egy órával lett rosszabb e miatt. Magában Győrben egy félórát vesztettem el, míg a helyes kivezető utat megtaláltam.

A lovaglás végrehajtása. Az egész utat két szakaszra osztottam be. Az első Győrig, a második a célig terjedt. A győri szakaszban egész Biáig nagyon kemény és hegyes-völgyes volt az út, a mi — tekintve az akkor uralkodó hőséget — arra készítetett, hogy lovam erejével takarékoskodjam; éppen ezért sokat gyalogoltam. Biától Bruckig jó és elég puha út vezetett. Hűvös, holdvilágos éjszaka volt. Lovam vígan haladt előre. Hajnali fél 4 órától kezdve koromsötétség uralkodott, ez az idő a virradatig a legkellemetlenebb és tájékozatlanságom miatt időrabló is volt. Hogy magamat fölfrissítem, időnként egy-egy korty konyakot ittam, melyet — fölvidítő hatása miatt — nem igen sajnáltam magamtól.

Igen kellemetlen volt és könnyen végzetes kimeneteli lehetett volna rám nézve, egy automobilal való találkozásom. Szerencsémre az útszéli árokba való bukás sem bennem, sem lovamban nem tett kárt.

Bruckig könnyen ment a lovam, azaz nem kellett hajtanom. Ezután is elég volt egy nyelvcsettentés, hogy őt a kívánt ütemben megtarthassam. 19 óra 19 perc alatt érkeztem a célhoz. Lovamat Sveháton helyeztem el, aminek az a hátránya volt, hogy mivel másnap a kondícióvizsga idejét előbbre tették, kénytelen voltam a lovat a város kövezetén ügetve küldeni a Kriauba. Beérkezésem után 4 óra pihenőt adtam kancámnak, azután $\frac{1}{4}$ óráig sétálni küldtem, amit a nap folyamán még egyszer megismételtettem. Éjszaka a ló a teljes nyugalmat élvezte.

Tapasztalataimat a következőkben összegezem: Ilyenmü versenyhez kitűnően edzett, egészséges, jó ló, könnyű lovas (én nyereg nélkül 80 kiló vagyok) és pontos útismeret szükségesek.

Ha a jövő évben megint lenne distáncverseny, néhány tapasztalattal gazdagodva, ismét megjelennék derék kancámmal, melynek a verseny éppen semmit sem ártott.

*

Jankovich százados.

A budapest—bécsi messzelovagláson használt lovam „Filou” 10 éves, 173 cm. magas, világospej herélt, félvér, a kisbéri állami ménesből származik és egy Ruppera kancának Filou után való ivadéka. A ló 1907. nyara óta van tulajdonomban. Előbb való gazdájánál is, nálam is, az arcvonal előtt és mindennemű szolgálat alatt nem sok kiméletben részesült.

Fölszerelése: zubbony, lovagló nadrág, könnyű csizma, felkötős sarkantyúval. Szalonkard, eleinte szabályosan, később a hátan keresztben föl kötve, zsebkés-formában összeállított vasaló szerszám, brauningpisztoly, 5 deci fodormentaszészes kristályviz száj- és toroköblögetőnek, savanyu gyümölcsucukorkák, egy doboz citromsav, 5 deci hideg tea és szivarkák.

Világító készülékem a következő berendezésből állott: öt száraz elemes telep bőrtáskában, mely fekete zsinoros övön tölténytáskaszerűleg volt derekamra csatolva. Zubbonyzsebemben egy tölcseáralaku vetítő rózsában elhelyezett, nagyító lencsével ellátott volfrámégőt vittem magammal és midőn a sötétség beállt, ezt a vezető zsinorral a telephez kapcsolva, sapkám rózsája alá erő-

sítettem. A rendszer igen jónak bizonyult, csak a telep volt gyöngye a szükségelt $3\frac{1}{2}$ órai égésidőhöz. A körtét is még egyszer ki kellett cserélnem.

A ló fölszerelése: angol nyereg, melynek első kápájára tenyérnyi széles málhatáska volt erősítve. Összes súlya a fölszerelésnek $8\frac{1}{2}$ kiló. Egyszerű csikózáblás kantár, orrszíz nélkül, gumis kengyelbetétek. A verseny előtt kb. két héttel a lovat a rendesnél valamivel könnyebb, acélozott patkókkal vasaltattam meg.

Tréning. Junius 12-én fogtam a munkához, amikor is 60 klm.-t 4 óra alatt pihenés nélkül tettem meg. E hó 19-én a „Tiszti lovasegylet“ messzelovagló gyakorlataképpen Szabadkáról Kis-Kőrösre és vissza 124 kilométert félóra pihenéssel együtt 8 óra alatt, ugyane hó 25-én pedig Szabadkáról Budapestre (192 klm.) másfélóra pihenővel együtt $17\frac{1}{2}$ óra alatt lovagoltam.

Ezentúl „Filou“ hetenként háromszor könnyű lovas alatt $2\frac{1}{2}$ — $3\frac{1}{2}$ órás munkát végzett következő beosztással: 1 óra ügetés, $\frac{1}{4}$ óra vágatás. Az ügetés alatt 4 perces, vágatásban $2\frac{1}{2}$ perces ütemet alkalmaztam. A napi munkát egy-két mesterséges árok ugratása fejezte be. Többnyire homokon, néha mély talajon, máskor gyepes buckákon folyt a tréning, hogy a ló a lábak járóképességében ügyességet sajátítson el. Szeptember 26-án: Budapestről Bicskére és vissza 50 klm.-t, 28-án: Budapest—Ács között 120 klm.-t tettem meg részben sötét éjjel világítás nélkül. Ezen alkalommal „Filou“ a sötétben félrelépven, első ballábán bokarándulást szenvedett és lesántult. Két nap múlva azonban meggyógyult. Sem a tréning alatt, sem egyáltalán mióta tulajdonomban van, más baja soha nem volt.

A munkával fokozatosan emeltem az abrakporciót. „Filou“ állandóan kitünően evett és táplálkozott; a tréning vége felé napi 18 liter zabon és 7—8 kiló lucernán, vagy muharszénán kívül d. u. 3—4 kiló melaszt is fogyasztott. Cukrot csak jutalmazásképpen adtam neki munka közben, naponta 20—25 kockát. A mash és gruel nem igen volt inyjére. Cukros vizet nem itattam. E helyett erős munkánál citromsavas (egy vödörre 1 leveses kánál) vízzel kínáltam meg.

Saját személyem tréningjére nézve csak annyit tartottam szükségesnek, hogy a ló mellett való gyaloglás- és szaladásban megfelelő gyakorlatot nyerjek és kitartó legyenek. Fokozatos munka

által annyira vittem, hogy egyhuzomban 8 kilométert részben gyalogolva, részben futva megtudtam tenni.

Nagyobb lovaglásaim alatt azonban egyizben a következő idevágó tapasztalatot szereztem. Július 19-én óriás hőségben lovagoltam Szabadkáról Halason át Kis-Körösre és vissza. Utam utolsó részletében egyszerre csak különös, eddig nem ismert kábultság vett erőt rajtam és émelygés fogott el. Alig birtam Halason az utolsó házak egyikének udvarára bevánszorogni, hol a fejemre és szívemre alkalmazott hideg borogatások kb. egy óra múlva magamhoz térítettek. Két deci savanyu vízzel kevert pezs-gőnek pedig olyan bámulatos hatása volt, hogy magam nyergeltem föl lovamat s minden nehézség nélkül hazalovagoltam a még 40 klm.-re fekvő állomásomra. Orvosaim ezen balesetet kizárólag annak tulajdonították, hogy az egész lovaglás alatt semmit sem ettem, sem nem ittam. Az erős izzadás következtében vérem hirtelen megsűrűsödött s így fogott el a hőokozta hűdéses ájulás. Az ebből levont tanulságot, t. i. hogy ilyen nagy megerőltetés alatt — bár mindig keveset, de gyakran — ennem és innom kell, a legközelebb végrehajtott nagyobb lovaglásom alkalmával meg is fogadtam és a legcsekélyebb rosszullét sem bántott.

A lovaglás végrehajtása. A 8-ik csoportban d. u. 3 óra 10 perckor álltam a starthoz. Fölszerelésemmel együtt 96 kilóval terheltem meg lovam hátát, ami némely pehelykönnyűségű vetélytársammal szemben tetemes hátrányt képezett.

Tervem volt Bicske—Győrön át 18 óra alatt tenni meg az utat, melyet Nagy-Igmándig ugyanezzel a lóval már előzetesen bejártam, tehát addig jól, azontúl sehogysem ismertem. Fő-jármódom az ügetés volt, melyben a 4 perces ütemet lovam minden biztatás nélkül nagy távolságon át is könnyen győzte. Vágtatva csak ott lovagoltam, ahol az oldalterepre letérni lehetett, illetve ahol tarló, szántás, vagy gyepes tereprész arra alkalmasnak látszott. Tekintve nagy súlyomat, eleve le kellett mondanom a gyakori és hosszabb tartamu vágtató reprizekről.

Bicskéig többnyire ügetve haladtam. Ott 10 perc pihenőt tartván, egy vödör citromsavas vizet ittam.

Azon körülménynél fogva, hogy későn induló csoportba kerültem és így a Vértes hegység legrosszabb részében ért utól a besötétedés ; lassabban kellett haladnom, mint ahogy terveztem

volt. Igmándig már 50 perc késéssel érkeztem. Az itt tartott félórás pihenő alatt „Filou“ 5 liter zabot, egy kevés szénát, félvödör mash-t fogyasztott és egy nagy vödör citromsavas vizet ivott meg. Pihenésem alatt értesültem arról, hogy előttem kb. egy negyedórával egy versenyző haladt át a falun, ki előtt az automobilja hátulsó ülésén ülő ember világította meg az utat.

Innen Győrig sebesebben haladhattam. Az út igen jó volt, a hold is gyönyörűen világított. Mégis az elvesztett időből keveset lehetett vágatás által helyreépítoznom.

Győrtől Mosonig a frissen kavicsozott út sehogy sem tetszett a puha homokhoz szokott, sőt egész életében eddig mindig azon járt lovamnak. Egy bajtársnak nyújtott segély is hátráltatott, úgy hogy ismét 30 perccel lassabban haladtam meg a távolságot, mint ahogyan azt terveztem. Mosonban félóraig pihentem. Lovászmom várt reám. Lovam 3 liter zabot, egy kevés szénát evett meg. A mash-hoz hozzá sem nyult, ellenben mohón itta meg a másfél vödör citromsavas vizet.

Parndorfban tartottam utolsó pihenőmet: 15 percig. Éppen csak hogy másfél liter zabot, egy maroknyi szénát és egy vödör vizet fogyasztott a lovam. Elindulás előtt 3 deci pezsgőt is adtam neki.

Bicskét kivéve, mindenütt langyosra melegített vizet ittattam.

Útközben egyszer 10, másszor 8 percig gyalogoltam a ló mellett. Ezenkívül csak akkor szálltam 2—4 percre lóról, ha lábamszárában és térdemben merevséget éreztem.

19 óra 23 p. alatt érkeztem Svehátra. Lovam az utolsó kilométert is biztatás nélkül tette meg. Körülbelül 10 perccel érkezésem után erős szédülés és rosszullet fogott el. Hideg borogatás, egy injekció és egy üveg pezsgő azonban talpra állítottak. A következő napok alatt egészen jól éreztem magam, sőt azon tapasztalatot tettem, hogy gyakran jelentkező köszvényes bántalmaim néhány hétig teljesen elmaradtak. Hogy ilyen nagy fizikai teljesítésnél az erő- és hőveszteség mennyire igénybe veszi az ember szervezetét, sőt annak a munkával éppenséggel semmi összefüggésben nem levő részeit is, igazolja az a körülmény, hogy bár az indulás előtt igen fölületesen borotválkoztam meg és gyorsan növő szakáلامat rendesen legalább minden másodnap le kell beretváltatnom: Bécsbe érkezésem napján, de sőt még másnap sem volt borostás az állam.

A kondíció vizsgán „Filou“ fürgén végezte dolgát. A verseny után egyik lába alsó szárán kötőszövet- és csonthártyalobot kapott, melyből csontkinövés fejlődött ki, amit csakis a szokatlanul kemény talaj visszalökő hatásának tulajdonítok. Különbösen a ló állapota teljesen jó, csupán pajkos jókedvét veszítette egyelőre el és azóta úgy ápolójához, mint én hozzám jobban ragaszkodik.

*

Kreissler százados.

1908. tavaszán, midőn híre járt, hogy a hadügyminiszterium egy messzelovaglást fog rendezni, azonnal elhatároztam, hogyha csak lehetséges lesz, résztveszek benne. E célból mindennek előtt arravaló lovat kerestem.

Egy 75 kilométeres próbaloaglás után, melyet 3 óra 45 p. alatt tettem meg, megvettem „Csörgő“-t. A ló 165 cm. magas, 11 éves, sárga herélt. Apja: talán angol telivér, anyja egy arabs kanca. Sztáray gróf nagymihályi ménésében nevelték. Igen szép és kifogástalan termetű ló. Megelőző életpályáját ismerve, remélhettem, hogy a verseny célpontjához aránylag rövid idő alatt érkezem meg vele.

Alighogy a ló istállómba került és a munka tervét összeállítottam, máris megjelentek a soproni tiszti lovasegylet propagandái, melyek hasonló lovaglásokra buzdítottak. Az őszi verseny főpróbájaként igen előnyösnek ígérkezett egy ilyen lovaglást végrehajtanom. Könnyen érthető okból a budapest—bécsi útvonalat választottam.

Junius végén hajtottam végre ezt a lovaglást. Inkább az utat szemrevételezve, mint lovamat trenirozva, 28 óra alatt haladtam meg Svehátig a 230 kilométert. Most már ismertem az utat és tájékozva voltam a felől is, hogy az őszi verseny alkalmából, mit várhatok lovamtól. Azon pihenést leszámítva, melyet „Csörgő“ ezen lovaglás után kapott, még teljes 8 hetem volt az őszi verseny tréningjére, melyet akként terveztem, hogy a vasárnapok kipróbáló napokul szolgáljanak nekem egyrészt arra, valjon a heti, illetve napi munka fokozása és módja helyes és elegendő-e a

vasárnapi föladat teljes és sikeres elvégzésére, másrészt, hogy a heti munka elegendő volt-e és javára vált-e a ló szervezetének, vagy valamely változtatás szükséges-e? Ezekhez képest tehát a vasárnapokon határozott utiterv szerint lovaglásokot csináltam, hogy lovam eddig elért kondícióját esetről-esetre kipróbáljam. Négy ilyen vasárnap állott rendelkezésemre. Az első hétre következő vasárnapon 40, a másodikon 60, a harmadikon 80 és végül az ötödik hét vasárnapján 120 kilométert tettem meg. Ezen alkalmakkor úgy szoktattam lovamat, hogy a kilométert ügetésben $4\frac{1}{2}$, vágatásban $2\frac{1}{2}$ perc alatt fáradtság nélkül tudta meghaladni és ily módon óránként a 14 kilométert a következő beosztással végezte: 18 perc ügetést (4 klm.), 5 perc vágatást (2 klm.), 27 perc ügetést (6 klm.), 5 perc vágatást (2 klm.). Tehát 55 perc alatt 14 kilométert. A fennmaradó 5 percet itatásra használtam, vagy azalatt lassu lépésben vezetve, esetleg megállva, cukrot és kenyeret ettem a lóval, vagy az üritésre adtam neki alkalmat. Augusztus 28-án ütegemmel a királygyakorlatra vonultam. Ha ezalatt nem is folyt a munka programmszerűleg, mégis ezen gyakorlat edző hatása a versenyben reánk várakozó föladat tekintetében igen jó befolyásnak bizonyult. Naponta átlagosan 10–12 órát volt a ló nyereg alatt, míg a zárógyakorlatokon naponta 18 órát is meneteltünk. Ezen gyakorlatok, melyek sokféle terepen keresztülvíve folytak le, hosszú ügetésreprizekre és ezek után gyakran egy-egy igen sebes vágatásra is adtak alkalmat, mi lovam erőállapotát tetemesen fokozta.

Szeptember 24-én érkeztünk haza. Tehát még 14 napom volt az október 7-ére kitűzött startig. Minthogy lovamnak a verseny előtt való 5–6 napon pihenőt akartam adni, az utolsó próbaloaglást, 120 kilométert, október 1-én hajtottam végre. Ezt az utat $8\frac{1}{2}$ óra alatt tettem meg; kétszer 5–5 percet, 70 kilométer után pedig 15 percet pihentem. Minden ilyen alkalmából 2 liter cukros vizet itattam és kenyeret meg kockacukrot ettem, mit lovam igen szívesen fogadott. Hazaérkezve azonnal szénát adtam elébe. Mikor ebből kb. egy kilogrammot megevett, 5 liter cukrosvizet itattam meg vele. Az ezután kapott 6 liter zabot „Csörgő” épp oly hatalmas étvággyal fogyasztotta el, mint a szénát, cukrot és cukrosvizet. Hála Istennek, munkámmal a helyes úton jártam! Késő délután kivezettem a lovamat és megügettettem. Legnagyobb örömömre élénken és ruganyosan mozgott.

Tehát mindaketten „fit“ voltunk: én és ő, a derék állat. Lovam képességeit ismertem, úgyszintén az út minőségét és hosszát, tehát megszerkeszthettem végérvényes tervemet a lovaglásra nézve.

Tekintve az útviszonyokat stb., elhatároztam, hogy Kócsig (70 klm.) óránként 13 klm.-es sebességgel lovagolok, általában pedig a 230 kilométeres utat 17½ óra alatt teszem meg. S megvagyok győződve, hogy azon viszontagságok nélkül, melyek az efajta vállalatoknál ilyen vagy amolyan formában mindig előfordulnak, ez sikerült volna is nekem.

Egy fönnakadásnak magam voltam az oka. Gyógykovácsomat és lóápolómat ugyanis Mosonba, ahol nagy pihenőt akartam tartani, irányítottam. Midőn oda megérkeztem, gyógykovácsomat egy bajtársamnak súlyosan megsebesült lova körül foglalatoskodva találtam. A lovam számára előkészített cukrosviz, ecetes oldat, melegített víz stb. el volt fogyasztva. Mig a gyógykovács a beteg lovat ellátta és azután minden szükségeset lovamnak ismét előkészített, mindez természetesen sok időbe került, hiszen hajnali 2 óra volt, mikor az ilyesmi hosszadalmasan megy végbe. Eleinte nem sokat törődtünk az ottan való hosszabb tartózkodással, mi utitervünkkel teljesen ellenkezett, de később úgy ezen idővesztés, valamint mindaz a hátrány, ami ebből következett, nagy kárunkra volt. Azt az időt, ami elveszett, többé kipótolni nem lehetett. Mindezért magamon kívül senkit sem okolhatok, mert saját jószántamból tettem úgy, ahogy cselekedtem. Azt azonban jó tanácsként mindenkinek javasolhatom, hogy aki ilyen vállalatnak nekiindul, tartsa mindig szem előtt: „c'est la guerre“. Semmi jólelkűsködés ilyen komoly feladat közben, az ember mindig csak pórul jár és vesztes marad.

Idáig pontosan betartottam utitervemet, t. i. 2 óra 30 p.-kor indulva, 5 órakor Bicskére, 8 óra 10 p.-kor Kócsra, 10 óra 5 perckor Bönybe és 1 óra 45 p.-kor Mosonba érkeztem. Innen egy órai pihenés után kellett volna továbblovagolnom és reggeli 4 óra 30 perckor Zurándfalvára, 5 óra 55 perckor Bruckba, 8 órakor pedig Svehátra érkeznem. Az említett állomásokon rövid — 10 perces — pihenőket tartottam és cukrosvizet itattam. A lovat azonkívül egy vízbe mártott szivaccsal lemosattam.

Mosonban először mérettem meg „Csörgő“ hőmérsékletét. 38,2° volt az, tehát csak jelentéktelenül emelkedett. Erre a lovat

langyos, erősen, ecetes vízzel lemosattam, — hogy úgy mondjam — lefürösztöttem és kemény csutakkal szárazra dörzsöltettem. Erre még egy kámforspirituszos bedörzsölés és erős masszálás következett, a lábakat pedig a gyógykovács külön kezelte meg. „Csörgő“ ezalatt mindnégy lábával bőrpapucsekben állott, melyek 20"-os melegségű ecetesvízben feláztatott agyag és fűreszpor keverékkel voltak megtöltve.

Megérkezés után azonnal 4 liter erősen cukrozott és kb. 18"-ra melegített vizet adattam a lónak. A masszálás alatt az elébe tett 5 liter (cukorral kevert) zabot és kenyeret a legnagyobb nyugalommal és jó étvágygyal fogyasztotta el és szemmel láthatólag jól érezte magát. Én persze nem tudtam hova lenni örömben, minthogy tudtommal csak 4 lovas volt előttem. Krieghammer br. hadnagy, ki idáig velem lovagolt, de nem állt meg pihenni, hetediknek ért a célhoz, tehát a mosoni okadatolatlan vesztegelés nélkül nem sokkal maradtam volna a győztes mögött.

Sardagna br. főhadnagy és én Mosonból reggel 3 órakor indultunk tovább és a Magyar-Óvárnál való kis idővesztéséget leszámítva, a kb. 72 klm. utat Bécsig fönnakadás nélkül 6 óra alatt tettük meg, ami óránként 12 kilométeres sebességnek felel meg. Önként merül föl azon kérdés, hogy lovaink jó állapota és a lovasok friss erőben léte mellett miért nem tartottuk be az óránként 15 kilométerre tervezett sebességet? Azonnal megfelelek. Moson után néhány paraszttal találkoztunk, kiket megkérdeztünk, hogy hányan vannak előttünk. Husz vagy harminc lovas már elhaladt, válaszolták. Ezen válasz — ámbár valószínűtlennek tetszett — mégis azon föltételezésre indított, hogy amíg mi Mosonban két órát tartózkodtunk, ezek megállás nélkül mehettek keresztül. Azon fölvilágosítások, melyeket később az útbaeső falvak lakosaitól kaptunk, megerősítették az előbb kapott hírt.

Ezen értesülésünk nyomasztó hatása alatt ütemünket önkénytelenül csökkentettük. Csak Svadorfnál hallottuk a valóságnak megfelelő hírt, t. i. hogy még csak 10—12 lovas lovagolt keresztül. Jókedvünk és bizodalunk újra fölébredt és vágatásban haladtunk tovább. Megérkezésünk szemtanui igazolhatják, hogy milyen élénken vágatva és milyen friss lovakkal érkeztünk a célhoz. Persze sokat már nem lehetett ezzel a sietséggel jóvátenni s meg kellett elégednünk a 19 óra 30 perces rekordunkkal. Leg-

följebb csak azt remélhattuk, hogy egyik-másik, a célhoz rövidebb idő alatt érkezett ló, a mieinknél jóval gyöngébb erőben lesz, vagy esetleg sántaság miatt nem lesz képes a kondícióvizsgára kiállani. Ebben hiába reménykedtünk, mindannyian fűrgék és elevenek voltak és föladatukat a legjobban végezték.

*

Sardagna br. főhadnagy.

„Virtus“, az én derék distánclovam, 12 éves, 162 cm. magas, gesztenyepej herélt, félvér, Virtuoz angol telivértől származik és a piberi csikótelepből került a cs. és kir. 12. huszárezredhez, hol mint tisztí sarzsíló kiszolgált és 1907. augusztusban tulajdonomba került. Azóta mindennemű szolgálatomban használok, vadászatokon lovagolom, soha semmi baja nem volt és kitűnő, kemény lónak bizonyult.

Fölszerelése: atilla, szürke lovaglónadrág, vékonyszáru, bivalybőrös talppal ellátott csizma, sarkantyú nélkül. Kisebbszerű gyulaytáskában térkép, konyak, csokoládé és egy, a patába esetleg beszoruló kőnek kivételére szolgáló eszköz. Szalonkard szabályosan fölktöve, derékszíján a gyulaytáskával. Világító készüléket nem vittem.

A ló fölszerelése. Angol nyereg, négyréti teveszörtakaró alátéttel. Kötőféket és kantárt egyesítő pelhamkantár, könnyen kikapcsolható szájrésszel. Gumis kengyelbetétek. Kilenc nappal a verseny előtt a lovat acélozott patkókkal vasaltattam meg.

Tréning. 1908. május 10-én fogtam hozzá a ló előkészítéséhez. Az első 6 hétben csak ügető, azután vágatő munkát is végeztettem. Hetenként 3 tréningnapot tartottam, melyeken 25 kilométernél kezdve (hetenként lassan 5—10 kilométerrel fokozva), mind nagyobb távolságokat lovagoltam be. Az edzés kizárólag országutakon történt. Gyakran lovagoltam éjjel is. Július végén 165 klm.-t 14 óra alatt tettem meg, amely próbaloaglást lovam kitűnően győzte.

„Virtus“ a munka alatt naponta kb. 3 kiló szénát, 14—15 liter zabot és $\frac{1}{4}$ kiló cukrot fogyasztott. A cukrosvizet nem kedvelte.

Saját személyem tréningje sok gyaloglásból és biciklizésből állott. Testsúlyom állandóan 60 kiló körül van.

A lovaglás végrehajtása. Minthogy körülményeim nem engedték meg, hogy a verseny útvonalait bejárhassam, úgy a lovaglás irányának megválasztására, mint az utiterv megszerkesztésére nézve Kreissler századosnak, kivel együtt lovagoltam, tanácsát fogadtam el. Tervünk volt, hogy Svehátot a bicske—győr—brucki vonalon 17 $\frac{1}{2}$ óra alatt érjük el. Az utat 30–30 kilométeres szakaszokra osztottuk, melyeket ügetésben és a talaj- és terepviszonyokhoz, valamint lovaink erőállapotához képest vágatásban is szándékoztunk meghaladni. Minden ilyen részlet után 4–5 perces itató pihenő volt tervezve. Az út felén túl — Mosonban — egy nagyobb etető állomást rendeztünk be, hova loápolóinkat vasuton előreküldöttük. Máshol senki nem várt semmiféle előkészülettel.

A 4-ik csoportban 2 óra 30 p.-kor indultam el a Vérmezőről Kreissler századossal. Bicskéig többnyire ügetésben lovagoltunk. Minden jelentékenyebb emelkedésnél lóról szállottunk s lovainkat vezetve, részben gyors lépésben, részben futva haladtunk át az ilyen helyeken. Ezt később is, az egész úton így cselekedtük, úgyhogy kb. 20 klm.-re becsülöm a gyalog megtett távolságot. Midőn itatni megállapottunk, észrevettem, hogy bajtársam lova nehezen állja a kantározást. Ugyanis midőn itatáskor az egész kantárt levette — nem lévén kötőfék a ló fején — alig bírta azt az engedetlenkedő, hátralépő lova fejére ismét ráhuzni. Én a karabélyokra járó zablámat pillanat alatt beakasztván, rég ellovagolhattam volna, de barátom miatt várakoznom kellett. Ez kb. nyolcszor ismétlődött meg, a miáltal az egész úton legalább 40–50 percet vesztettem.

Kócson és Bönyben megítatván lovainkat, eljutottunk Győrbe, ahol — tekintve a sok versenyzőt — nem szándékoztunk megállani. Lovaink is egészen friss erőben voltak még. Vigan ügettünk tehát tovább és miután Jánosházán ismét itattunk, elértük nagy pihenő állomásunkat: Mosont. Itt egy órányi pihenést szándékoztunk tartani, mely alatt lovam 3 liter áztatott zabot és kevés szénát igen jóízűen evett meg. Ez alatt egész testét kámforos szesszel lemosattam és megcsutakoltattam. Lábaik ezenfölül még egyszer bedörzsölték és megmasszálták. Mindez észrevehetőleg

felfrissítő hatással volt a lóra. A pihenő után fél 4 órakor reggel gyalog indultunk tovább. Koromsötét volt. Már kb. 15—20 p.-ig mentünk, midőn azon vettük észre magunkat, hogy ismét ott vagyunk, ahonnan elindultunk. Csak nagy nehezen birtunk egy házban valakit felkölteni, hogy nekünk a helyes útirányt megmutassa. Végre előttünk volt a biztos út és már most könnyen mozgó lovainkkal az eddiginél gyorsabb lovaglást kezdtünk meg. Sokat vágatva, számtalan lovast előztünk meg Bruckig, hol egy önkéntestől és polgári emberektől azon értesülést kaptuk, hogy már legalább 20 versenyző van előttünk. Ezen hír elcsüggesztő hatása alatt lassabban lovagoltunk tovább és csak midőn Svadorfnál biztató és — mint utóbb kiderült — a valóságnak megfelelő értesüléseket kaptunk, indítottuk gyorsabb menésre lovainkat. Ismét megerősítést nyert az a tanulság, hogy ilyen versenyben mendemondáknak és kószahíreknek hitelt adni nem szabad.

Ha én nem alkalmazkodom barátomhoz, úgy nem csak az itató állomásoknál nem veszítek időt, hanem — mint útközben többször javasoltam — gyorsabban lovagolok. Ha nem hallgatok téves híradásokra : nem lassítom reménytvesztetten haladásomat. Mindent egybevéve, ha még a mosoni eltévedés sem ért volna, kb. 1—1½ órával előbb érek a célhoz.

*

Waldbott br. hadnagy.

Distánclövám „Csehbogár“ 8 éves, 172 cm. magas, sárga félvér kanca ; „Silvester Bonard“ francia telivér után van nevelve. Mint remonda került egyik csikótelepből a cs. és kir. 7. huszárezredhez, hol utóbb Ruttkay főhadnagy tiszti szolgálati lova lett s mint ilyen az arcvonal előtt tett szolgálatot, majd a 2. honvédhuszárezred falkája után vadászott, továbbá több akadályversenyben is helyezetten futott, illetve győztes lett. Mint szívós, győzős, nagy súly alatt is kitartó lovat egyenesen a messzelovaglás céljára vettem meg.

Főlszerelése. Flanel, illetve selyemtrikó-alsóruha, közönséges lovagló öltözet, ujjas bőrmellény, kényelmes csizma

sarkantyú nélkül. Zsebemben: tárca, térkép, egy útiterv, melybe az útvonal belovaglásának szakaszai voltak bejegyezve, kis ezüst kulacsban portoi bor, kés, óra, kompasz, tűzszerszám. A kardot szabályosan fölkötvén viseltem.

Világító eszközöm két akkumulátorból állott, melyek bőrtáskákban két oldalt a nyereg első kápájára voltak csatolva. A reflektorral ellátott villámos égő a szügyelő-rózsára volt erősítve és az akkumulátorral akként összekapcsolva, hogy ennek gombjára gyakorolt ujjnyomásra azonnal kitűnő világosságot adott. Ezenfelül a kardszija egy villámos zseblámpa volt csatolva, mely térképolvasásra és arra volt szánva, hogy a másik lámpa elromlása esetén kisegítsen. Mindkét készülék kitűnően bevált. Teljes felszereléssel, nyergestől 70 kilóval lovagoltam.

A ló felszerelése. Angol vadásznyereg bőrs párnázással. Alatta vastag, új és puha filcizzasztó, a gerincre eső részen szelölő lyukakkal ellátva; filckengyelbetétek. Angol vadászkanthár, könnyű zablázással. Vékony bőrkötőfék, szügyelő a világító készülék végett, egyik hátsó lábon gumis bokavédő. A verseny előtt egy héttel lovamat közönséges formájú acélozott patkókkal vassaltattam meg.

Tréning. Miután a messzelovaglásra eredetileg szánt lovam a tréning közben lesántult, „Csehbogár“-ral csak ezután, azaz augusztus vége felé kezdtem meg az előkészítő munkát. Mindannak ellenére mégis reményem volt ahhoz, hogy a lovat a kellő időre megfelelő kondícióba hozhatom, mert nemcsak hogy 4 év óta állandóan és erősen használva volt, minden ősszel vadászott és versenyeken is szerepelt, hanem épp az elmúlt nyáron is szakadatlanul résztvett a kivonulásokon, az ezreddel Debrecenből Aradra és vissza menetelt, augusztus vége felé pedig Aradon egy gátversenyben telivérek között igen jól futott, amennyiben a kifutó sövényig vezetett. Tekintve a ló ezen jó erőállapotát, amint Aradról Debrecenbe visszaérkeztünk, egy nagyobb lovaglásra indultam, hogy ebben való képességeit is próbára tegyem. E célból Debrecenből Nyíregyházán át a 110 kilométerre fekvő Tolcsvára (Zemplén m.) 7 óra alatt ellovagoltam. Lovam vigan ment, frissen érkezett meg és másnap is igen fürgén mozgott. A próba teljesen kielégített; hozzáfogtam a tervszerű edzéshez.

A tréning gyakorlatait általában két részre osztottam: se-

bes és lassu munkára. A lassu munka lépésben és ügetésben való mozgásból állott, melynél elvem volt, hogy a ló legalább 3 óráig sétáljon és közbe-közbe legfőljebb 10 percig terjedő ügetést is végezzen. A sebes munka napjain 30—40, később egész 80 kilométerig terjedő távolságokat jártam be országutakon, mikor többnyire az út padkáján lovagoltam. Fő-járomód: ügetés volt, a vágatást csak a ló felfrissítése céljából alkalmaztam. Sebeség: 15, később 20 klm. óránként.

Hetenként kétszer a Bodrog völgyében egy nagy réten vágatató munkát is végeztem a lóval. Tíz percnyi vágatásra 5 perc ügetés és ismét 10 perces vágatás következett, de mindig csak addig, míg a ló jókedvvel és hajtás nélkül ment. Az ütem: 500 lépés percenként. A tréning vége felé 30 perces vágatató reprizeket is játszva tudtam megtenni. A vágatásban való gyakorlás azonban mindig csak a napi rendes országuti munka végzése után következett.

Hetenként egy napon pihenést adtam lovamnak, ami legtöbbször abból állott, hogy vele rendszeren a hegyek közé kényelmes sétalovaglásokat csináltam, még pedig reggeltől délig; egész-napi pihenés nem fordult elő.

Éjjel csak egyszer lovagoltam.

A munkával fokozatosan emeltem a ló abrakporcióját. Szénát tetszés szerint ehetett, a zabadag 20—24 literig felment. Naponta $\frac{1}{2}$ —1 kiló cukrot fogyasztott, háromszor hetenként estére kb. 4—5 liter masht kapott. Munka közben és a nap folyamán a ló tetszés szerint ihatott cukros vizet kb. 5—15 litert is naponta.

Saját személyem tréningje abban állott, hogy már tavasztól kezdve naponként a szolgálati lovagláson felül még 2—3 órát lovagoltam és a lónak főntemlitett edző munkáját mindig magam végeztem. Ezenkívül naponta néhány kilométert gyalog is szaladtam többnyire a ló munkáltatása közben, mialatt egyuttal lovamat a mellettem való szaladásra is szoktattam. Továbbá nagy sétákkal és svédturnával is edzettem magamat, jól táplálkoztam, más-különböen pedig szokásos életmódomat megtartottam.

A lovaglás végrehajtása. Az útvonalak közül a bicske—győr—brucki utat választottam, Parndorfnál stb. helyeken egy-két rövidítést szándékoztam csinálni. Igaz ugyan, hogy az északi

útvonal jobb volt a délinél, de azt gondoltam magamban, hogy éjjeli lovaglás közben még a legjobb úton is fordulhat elő botlás és fölbukás, tehát ez ellen a jobb úton sincs biztosítva a lovas. Ellenben egészen bizonyos, hogy a jobb (északi) út 8 kilométerrel hosszabb, mint a déli útirány. Az utat előzőleg nem jártam be, csak térkép és kérdezősködés után tájékoztam magamat. Az eltévedéstől nem igen kellett félni.

Érett megfontolás után 17^{1/2} órára terveztem a lovaglás végrehajtását. Általános tervem a következő volt: 3 óra 10 perccor startolva, igyekezni fogok — míg az est be nem áll — gyorsan lovagolni; így éppen mikor sötét lesz, jutok a hegyek közé, ahol ugyis lassabb a lovaglás és itt-ott vezetés lévén szükséges, lovam kifújhatja magát. Ezután Győrig a megszokott átlagos 15 kilométeres sebességgel haladok. Ha lovam még friss erőben lesz, Győrtől Mosonig az egész vonal legjobb darabját vágatásban teszem meg. Ha tervemet betarthatom, reggel 3 óra 30 perccor érkezem Mosonba, hol pihenni fogok. Ezután úgy lovagolok, ahogy azt lovam ereje megengedi.

Amint a Vérmezőről a budaörsi útra kiértem, azonnal beláttam, hogy útitervemet nem tarthatom be. Lovam oly izgatott volt, hogy folyton fölvágott és elragadni akart, úgy hogy alig bírtam tartani. Hogy hiába ne kinozzam, azonnal vágatni kezdtem, csak éppen a hegyeken át szaladtam mellette gyalog, amit különben útközben minden jelentékenyebb emelkedésnél megtettem. Ekként mindössze kb. 20 klm.-t lovagoltam. Így ment ez Bicskéig, mialatt igen sok lovast megelőztem és tovább is meglehetősen gyors ütemben lovagoltam egész Bánhidáig, ahol kb. 7 perccor pihentem, hogy lovam cukrosvizet ihasson. Innen Nagy-Igmándig váltakozva ügetésben és vágatásban haladtam, ahol 20 perces pihenőt tartottam. Lovam ezalatt szénát és egy kevés zabot evett és kb. 6 liter cukros vizet ivott, lábát és hátát fluiddal dörzsöltettem be, a világító készüléket rendbe hoztam, magam pedig két nyers tojást ettem és egy kevés vizet ittam. Innen Győrig többnyire ügetésben lovagoltam, csak itt-ott vágattam egy keveset. Győrben tiz perccig állottam; a ló kb. 10 liter cukrosvizet ivott, magam is megettem két tojást és meleg kávét ittam. Gyalog indultam a városon keresztül tovább és midőn a vámhoz értem azt hallottam, hogy a tizenhatodik vagyok, aki itt keresztülment. Nemso-

kára egy 8—10 lovasból álló csoportot értem utól, melyet azonban csakhamar elhagytam, minthogy én innen kezdve Mosonig — tervemhez képest — néhány rövid ügetésreprizen kívül csaknem mindig vágtatásban lovagoltam. Nagyszerűen haladtam és lovam egész frissen érkezett Mosonba. Itt 25 perc pihenőt tartottam, a lovat istállóba vezettem, lecsutakoltattam és lábát fluid-dal megmasszáztattam. Ez alatt egy kis szénát és kenyeret evett a ló (zab nem kellett neki) és kb. 12 liter cukrosvizet ivott. Én sonkás kenyeret, 3 tojást ettem és meleg kávét ittam. Eközben arról értesültem, hogy csak 5 versenyző van még előttem, tehát a legszebb kilátásaim vannak arra, hogy az első díjak egyikét elnyerhetem, minthogy mint 68-ik startoltam.

A legjobb kedvvel haladtam tovább Zurámfalváig, hol öt percre megállottam és közönséges kútvízzel megittattam lovamát. Azután a parndorfi mezőn átvágtatva, Parndorfra, onnan pedig Bruckba érkeztem, hol ismét 10 perces pihenőt tartottam s míg lovam kb. 3 liter cukrosvizet ivott, én sonkát ettem és portoi bort ittam reá.

Ezalatt még néhány versenyző érkezett oda, kikkel együtt vágtunk neki a Bruck után következő emelkedésnek. Nemsokára azonban észrevettem, hogy lovamnak valami baja van. Néha nyögést hallatott és meg-megvonaglott, mintha fájdalmai lennének. Stixneusiedl előtt egyszerre csak fölgörbítette a hátát, fejét ide-oda hányta és midőn vágtatásra biztattam, hirtelen összeroskadtt. Lábam a ló alá szorult, paripám maga pedig nem akart fölkelni. Végre fölugrott, de lábát széjjelvetve, fájdalmasan nyögött és nem birt tovább menni. Kis ideig nyugodni hagytam, míg magához nem tért. Akkor még néhány kilométerre továbbvezettem, de sajnos, az elesés alkalmával csúdrándulást is szenvedett és így a versenyt csaknem a célnál: Stixneusiedlben föl kellett adnom.

Lovam hólyaggörccsökből szenvedett; ott Stixneusiedlben mindjárt egy istállóba vezettem és erős izgatószerekkel sikerült őt fájdalmaitól megszabadítanom. Sajnos azonban, hogy midőn a bevezetés után vértolulást is láttam rajta, hideg vízzel megittattam, minek következtében a ló tüdőgyulladást kapott, melyből csak 4 hét múlva lábolt ki. Ma már teljesen egészséges és minnekutána „Clifford“-dal befödöztettem, Dessewffy gróf királytelki ménésébe adtam.

*

Az én lovam „Keszeg“ 11 éves, 168 cm. magas, piros pej, herélt, „Okball“ után nevelt angol félvér. Szőke Kálmán kengyeli méneséből származik. Már 6 év óta tulajdonom és mint vadászlovat használtam.

Főlszerelésem: mindennapos lovaglőöltözet, a kard rendszeren fölkötve. Világító készülékem egy 14 órai égőképességgel bíró, derekamra szíjazott akkumulátorból állott, melynek tükrös reflektorja a sügyelőőrszára volt erősítve. Ez a készülék bár kissé nehéz volt, mégis kitűnően bevált, úgyhogy a hold letünése után is gondtalanul vágathattam.

A ló főlszerelése: könnyű angol nyereg, feszítő zablász-kantár, könnyű sügyelő, csatos gamáslik, gumis kengyelbetét. Körülbelül 14 nappal a verseny előtt könnyű acélozott patkókat verettem a lóra.

Tréning. A lovat május hó elején vevén tréningbe, minden második nap 2—3 óra lépés- és ügetésmunkát adtam neki. A mellett fokozatosan a vágatásban is gyakoroltam. Többnyire az országúton dolgoztam. Éjszaka csak egyszer, a lámpa kipróbálása céljából lovagoltam. Junius 1-én Érsekújvárról Bécsig, illetve a sveháti templomig, a 193·7 klm. utat 19 óra 2 perc alatt tettem meg. Az őszi fegyvergyakorlat alatt a ló egyenlítőszalag-gyulladását kapván, hosszú ideig egyáltalában nem trenirozhattam. Csak 14 nappal a verseny előtt, azaz szeptember 20-án vetettem alá lovamat egy próbaloaglásnak, amikor is a budapest—kelenföldi állomástól Győrig a 123 klm. távolságot minden pihenő nélkül 6 óra 40 perc alatt tettem meg; ez alkalommal útközben 70 kilométert vágattam. A ló megsántult, Ettől fogva a versenyig gyógykezelés alatt állott és természetesen semmi munkában sem részesült.

Saját személyemre nézve semmi tréninget nem végeztem.

A lovaglás végrehajtása. A rendelkezésre álló utak közül a bicske—győr—brucki vonalat választottam, mert ez a legrövidebb. Az útvonalat Győrtől Svehátiig juniusi lovaglásom, a budapest—győri részt pedig az előbb említett próbaloaglásom alapján ismertem. A végrehajtásra semmi tervet nem csináltam és csak lovam pillanatnyi diszpozíciójához alkalmazkodva, lovagoltam. A 8-ik csoportban 81 kiló súllyal a nyeregben, még csak

alig fölgyógyult lóval, de nem csekély lelki erővel fölszerelve álltam a starthoz. Győrig gépiesen lovagoltam, amint a terep éppen engedte. Nehányszor itattam. Sehol gyalog nem mentem. Már Bábolnán utólértem az első csoport zömét és együtt haladtunk Győrig. Itt 20 perc pihenőt tartottam, mely alatt zabolni próbáltam, de lovam nem igen evett. Itattam és Mikes hadnagy, valamint később Dobrzansky százados és Lašek hadnagy társaságában lovagoltam tovább Zurándefalváig. Az eddig kapott értesüléseimből kiszámíthattam, hogy kitűnő helyen vagyok és csak igen kevesen vannak előttem, úgyhogy ha lovam a 20 kilométeres ütemet végig kibírja, az első négy között lehetek. Ez föltüzelte lovasszenvedélyemet, ambicióm elragadott és elhatároztam, hogy életre-halálra küzdök a 2. díjért. Zurándefalva után elhagyván utitársainkat, Mikes és én vágatni kezdtünk. Így ment ez Stixneusiedlig. Innen kezdve azonban lovam erősen fáradt lévén, nem birt a Mikesével lépést tartani, lemaradtam tőle. Iszonyu küzdelem következett most fáradt lovam és én között. Sarkantyúval és ostorral is alig birtam már előbbre vinni, Svadorfban egy gyereket szállítottam le a szekérről és 200 korona jutalmat ígértem neki, ha mögöttem futva, ostorral hajt a célíg, mely már csak 4 klm.-re volt előttem. De lovamat még ügetésbe sem birtam hozni. Végre mikor a domb elé értem, honnét már megláttam a célt jelző zászlót, lovam inogni kezdett alattam. Én leugrottam, a ló térdre esett, honnan háromszor is fölrántottam, míg végre teljesen összeroskadt. Én azután a célíg kerékpáron tettem meg a kb. 1200 lépésnyi utat. A célhoz 9 óra 39 p.-kor érkeztem, tehát, miután lovam pontban 9 órakor dőlt ki. Ha lovagolva 5 perc alatt haladtam volna meg ezt a kis darabot: 18 óra 5 perces rekorddal jutok a díjazottak közé. Kétségbeesett és leverte kedélyállapotomhoz képest csekély kín volt az álmoság és fáradtság, melyet a lovaglástól éreztem. Lovam 3 óra hosszat feküdt a földön, azután két éterinjekció után talpraállt és bevánszorgott a célnál levő istállóig. Estére már 10 liter zabot evett meg, 4 nap múlva pedig gyalog menetben ment haza: a 198 klm.-re fekvő Érsekujvárra.

*

A budapest—bécsi messzelovaglásra két lovam vett részt: „Danaë“ egy 8 éves, 163 cm. magas pejkanca, melyet magam lovagoltam és „Miguel“ 7 éves, 164 cm. magas, gesztenyepej herélt, mely Reiter hadnagy ezredbajtársam alatt versenyzett.

„Danaë“ Furioso után, Bárczay Sándor daróci ménésében nevelt félvér. Kiszolgált sarzsi lovam. Arcvonal előtt való szolgálatán kívül 8 kisebb versenyben is futott, melyek közül egyet meg is nyert, a többiben is helyre érkezett.

„Miguel“-t magam neveltem. Apja: Var-Horn, anyja Mig-non II. Mindkettő telivér, tehát Miguelt is már 3 éves korában a pályára vittem. Mindössze kilencszer futott kisebb versenyeken és 3 versenyt nyert. Versenykiarije alatt mindkét első lábára letört.

Főlszerelése: trikó alsóruha, igen könnyű lovagló öltözet, könnyű, puha csizma gumis sarkakkal és felkötös sarkantyúval. A zsebben: villámos kézilámpa, térkép, kés, gumipohár.

A lovak főlszerelése: angol nyereg filcizzasztóval, feszítőzablás kantározás. „Miguel“ első lábán Kwizda-féle lábszárvédők. Mindkét lovat szeptember 26-án acélozott patkókkal vassaltattam meg. „Miguel“ patkóin a sarkak is acélból készültek. A patkók olyan jól beváltak, hogy a verseny után még november 20-ig a lovak lábán maradhattak.

Tréning. Amint a messzelovaglás tervezéséről értesültem, mindjárt elhatároztam, hogy lehetőleg mindkét lovammal résztveszek abban. Ez március elején volt. A lovak még igen gyöngye erőben voltak. „Danaë“ kevéssel azelőtt sántított, „Miguel“ pedig genynyedő torokmirigylobból gyógyult föl. Az egész tréningem, tekintve azt, hogy a messzelovaglásig néhány futtatáson is részt akartam venni, váltakozva országúton végrehajtott lovaglásokból és vágató munkából állott.

Hogy lovaim idevágó képességeit kiismerjem, mindenekelőtt néhány erőltetett messzelovaglást végeztem. Először „Miguel“-t próbáltam ki egy 60 kilométeres lovaglásra, melyen főképpen afelől akartam tájékozódni, vajon az igen lapos járásu telivér hogyan mozog a rossz mezei és kavicsos országutakon. Egy héttel később mindkét lóval Kassáról Forróra és vissza a 100 kilométert 8 óra alatt tettem meg. A lovak igen jól viselvé magukat, egy keményebb próbára szántam rá magamat. Egy héttel később

Reiter hadnagy társaságában, ki „Danaë“-t lovagolta, Kassáról este 10 órakor indulva, a 84 klm.-re fekvő Miskolcra rándultunk ki. Én reggel 6-kor érkeztem; Reiter, kinek lova 10 kilométerre Miskolc előtt hátsó jobb lábára megsántult, reggel 8 órakor. Három órai pihenés után magam visszaindultam; „Danaët“ dagadt csánkja miatt Miskolcon hagytuk. Hazafelé ismét 6 óra alatt tettem meg az utat. Kassa előtt 12 kilométerre lovam bal hátulját kimélni kezdte, erre gyalog kellett vezetnem, de a sántaság nem mulott, sőt erősödött; a ló még számtalanszor megbicsaklott, míg végre csánkján nagy nyúltetem jelentkezett. Egyszóval az erőltetett lovaglás eredménye volt: két sánta ló, még pedig mindkettő a hátuljára, holott én — különösen „Miguel“-nél az első inakat féltettem.

Tizennégy nap mulva a lovak ismét egészségesek voltak: a munkát folytathattam. A legközelebb rendezett lovaglásom alatt — Kassáról Raszlavicára és vissza — egy idősb bajtársam tanácsára ügetés alatt folyton a kengyelben állottunk, úgyhogy a mozgást sem ki nem ültük, sem könnyű ügetést nem csináltunk. Eredmény: a csánkok nem viselődtek meg, a lovak frissek, de mindkettő erős nyeregnyomást kapott; 3 hétig csak kézen vezetve járhattak.

Minthogy május végén a budapesti ugrató versenyben mindkét lóval szerepelni akartam, a továbbvégzett munka főleg ugrató gyakorlatokból állott. Az ugrató versenyen részt is vettem és állomásomra visszatérve, a kassai versenyekre tréniroztam lovaikat, hol mindkét lovam egy 2400 méteres síkversenyben indult. „Miguel“ alattam megnyerte a versenyt, „Danaë“ pedig Reiterrel a nyergében jó harmadik lett.

Ezután ismét országúti edzésre tértem át és a tátralomnici versenyek előtt Kassáról Kakas-Lomnicra a 136 kilométert délután 5 órától reggeli 7 óráig, 14 óra alatt tettem meg. Három nappal később „Miguel“-lel a tátralomnici „széniorverseny“-ben vettem részt. Sajnos, hogy a startnál egy másik ló hátsó jobb inát megsértette, a miért „Danaë“ mellett vezetéken kellett az utat hazafelé megtennie.

Augusztus elejétől szeptember derekáig gyakorlaton voltam, hol mindkét lovat szolgálatban használtam, miközben kisebb éjjeli lovaglásokat is csináltam. Szeptember 20-án Miskolcra

Kassára, 84 kilométert 5 óra 40 perc alatt ugyancsak éjjel tettem meg. Általában tekintve azt, hogy a messzelovaglás legnagyobb részt éjjel volt megteendő, csaknem valamennyi kirándulásomat éjjel rendeztem. Mindezek után a lovak és lovasok utolsó ki-próbálását Kassán a fődeles lovardában szeptember 27-én eszközöltem, a mikor is délután 5 órától reggeli 7 óráig, tehát 14 órán keresztül 1100-szor menvén körül a lovardán, kb. 166 kilométert jártunk meg, még pedig kb. 30 klm.-t 5—600 méteres reprizekben futólépésben vezetve a lovat, kb. 86 klm.-t pedig lóháton ügetésben és kb. 50 klm.-t vágatásban. Csak három kis pihenőt tartottunk, melyek alatt itattunk és cukrot etettünk. Főlszerelésünk mindenben az volt, a mellyel a versenyben indulni szándékoztunk. Minthogy „Miguel“ kb. 70 klm. után megsántult, Reiter hadnagy sarzsi lovával, mely szintén tréningben volt, folytatta a lovaglást. „Danaë“-t is megviselte ez a teljesítés: nagyon megcsappant. Mi lovasok, nem tekintve a mély homokban való futás okozta fáradságot, főképpen a kardkosártól szenvedtünk testi kárt és a nadrágok térdfaltjainak tökéletlensége okozott erős feltöréseket. Csupa hasznos tanulságok a versenyre! Lovaim a tréning alatt a rendes 3 kilós szénaadagon kívül 17—18 liter zabot és $\frac{1}{2}$ kiló cukrot ettek meg, naponta és hetenként kétszer az esteli etetés alkalmával mash-t is kaptak. A cukor etetésére és itatására nézve azon tapasztalatot tettem, hogy a lovak nagyobb megerőltetések alkalmával nem szívesen élnek vele. Éppen így volt az a verseny alatt is. Saját személyem tréningje a lovagláson kívül futó gyakorlatokból állott, melyeket részben lakásomtól a lak-tanyáig és megfordítva, részben a fődeles lovardában végeztem. Annak ellenére, hogy mint vadászember szokva vagyok a sok gyalogláshoz, a futás igen nehezemre esett. Alig birtam kezdetben 200 lépésig elszaladni. Két hó alatt annyira vittem, hogy hegyen lefelé 2 kilométert, egyenes földön 1000 lépést tudtam egyhuzomban futni, amit a tréning végéig völgynek menve 4, sík földön $3\frac{1}{2}$ kilométerre sikerült fokoznom. Április hóban Voyer hadnagy társaságában, ki szintén készült a messzelovaglásra, egy nagy gyalogmenetet tettünk meg Gölnicből Kassára 11 $\frac{1}{2}$ óra alatt. A távolság torony iránt 40 klm. volt, az út nagy hegyeken vezetett át. Körülbelül egy kilométert út nélkül, óriás hóban kellett megtennünk. Ezen kirándulás alkalmával meggyőződtem a kockacukor kitűnő, erőpótló hatásáról.

Reiter hadnagy semmi különösebb gyalogtréninget nem végzett, mert egy-két év előtt még mint atléta kitűnő gyorsfutó, ugró és futbaljátékos volt.

A lovaglás végrehajtása. Minthogy nem állt módunkban a különböző útvonalakat szemrevételezni, arra határoztuk el magunkat, hogy a kevésbé eltéveszthető déli útvonalat használjuk, melyen — minthogy rövidebb is — bizonyára sok versenyző fog lovagolni. Október 4-én Reiter két más lovon Bicskéig, 6-án pedig kocsin Bicskétől Felső-Galláig bejárta az utat. Onnan tovább azonban egyáltalán nem ismertük a pályát. Tervem az volt, hogy óránként átlagosan 12 kilométeres sebességgel haladjunk. Ehhez képest a térképen beosztottam az óránként befutandó utat és e szerint állapítottam meg a pihenő állomásokat is. A járómódok beosztását egy keresztmetszet alapján terveztem, egyébként pedig az érzésre bízom. Általában, mint a tréning alatt is, 3 kilométernél hosszabb vágatató és $7\frac{1}{2}$ kilométernél nagyobb ügető rep-
rizeket nem szándékoztam csinálni. Hegynek föl és le a ló mellett szaladtunk. A gyalog megtett összes utat kb. 50 kilométerre becsülöm.

Az első csoportban délután 2 órakor startoltam; az alkotás-utcai vámig ügetésben haladtunk, ott leugrottunk és a lejten szaladva vezettük lovainkat, vágatásban tovább haladtunk. Mögöttünk jöttek Zecha, Hets és Lenz főhadnagysok. Hegynek föl és hegynek le mindig gyalogoltunk, máshol vágattunk. Az út kemény volt, de ehhez szokott lovainknak ez csak kedvezett. Budaörsön futó lépésben haladva keresztül, egy mellékutcaból fölbukkan Baumann százados, ki — úgy látszik — a szőlőhegyeken át lovagolt. Bián 4 perc pihenőre megálltunk; itatni akarunk, de lovaink alig isznak valamit. A nagy melegtől csurog rólunk a víz. Bia után egy hosszú vágatás Zecha főhadnaggal együtt, ki egy sovány kancát lovagol, mely igen lapos vágatásban és percenként 350—370 lépéses ügetésben halad. Ezután Torbágyig többet szaladtunk mint vágattunk, hegyen lefelé még megszokott ütemünknel is gyorsabban futottunk. A lovak, mintha értenék, hogy mi történik, serényen igyekeznek előre. Bicske előtt az út emelkedésnél Zecha, Hets és Lenz ismét utólréne-
nek, mi lóról ugrunk, ők követik példánkat. Kevéssel később a szeliden emelkedő hegynek fölfelé, az oldal terepen, Rumerskirch

kapitány vágat el mellettünk kitünő irlandiján, közvetetlen utána egy pompás kis pejen Quoika százados lovagol. Kisérőm lehor-
gasztja fejét, hogy ily hamar megelőznek már olyan lovasok is,
kik sokkal később startoltak, mint mi. „Nézd meg jól azt a két
lovast, mert Bécsben aligha fogod őket viszontlátni“, mondám én
Reiternek; sajnos, jóslásom beteljesedett. Azután Vargyas főhad-
nagy és Waldbauer százados előznek meg, lovaik a legjobb álla-
potban vannak. Bicskén 8 perc pihenő, egy budapesti bajtársunk
legénye vár minket. A csacsi ember az egész cukormennyiséget
a vízbe dobta és így nekünk nem marad ropogtatni való, lovaink
alig isznak valamit, de a répát és kenyeret szívesen eszegetik.
Amig pihenünk, néhány versenyző halad el mellettünk, ezek kö-
zött Folis főhadnagy egy jól termett és nemes pejlovon. Utunkat
folytatva, Dobrzansky százados és Lašek hadnagy érnek utól;
velük együtt lovagolunk tovább, miközben mi sokszor lóról szál-
lunk Felső-Galláig, hol ismét itattunk. Már sötétedni kezdett és
mert az utat nem ismertük, gyakran kellett kérdezősködnünk és
a térképet nézegetnünk. Mindez időt rabolt. Ezalatt több lovas
haladt el mellettünk, valamennyi igen sebes ütemet lovagolt;
végre Alsó-Gallán is keresztülhaladtunk. A Bánhida előtt való
útkeresztezésnél egy lovast láttunk, ki fekete lova első lábába
injekciót adott. Sem a lovast, sem a lovat nem láttuk Bécsben vi-
szont, bár az illető közvetlenül utánunk továbblovagolt. Bán-
hidán 10 perc pihenőt tartottunk, legényünk előkészített cukros
vizzel fogadott; lovaink keveset isznak, de annál mohóbban es-
nek neki a zabnak, amelyet az előbb említett fekete otthagytott
és melyet annak ápolója nekünk fölajánlott. Átlovagolván Bán-
hidán, a falu tulsó végén egy nagyobb csoport versenyzőt talál-
tunk, kik ott pihenőt tartottak. Most arra a jó homokos útra
kellett volna érnünk, melyről olyan sokat hallottunk és ahol sokat
szándékoztunk vágatni. De mekkora csalódás! A jó út helyett
mély kerékvágásokkal fölszántott utat találtunk, melynek homo-
kos része tele volt hintve kövekkel. Kénytelenek voltunk az út
padkáján lovagolni, ahol igen jól ügethettünk, de a sötétben még-
sem mertünk igen vágatni. Ismét egyes lovasok és csoportok
érnek utól bennünket, néha 4—5 lovas nevetve és beszélgetve
haladt egysorban s úgy tűnik elő, mintha csak az Andrássy-út, vagy
a Práter fasorjában volnának. Minden csoport után óriás a föl-

kavart porfelhő, mely a hátul jövőknek ugyancsak kellemetlen kedveskedés volt. Most Nagy-Igmándra érkeztünk, hol mindjárt az első házaknál kenyeret és vizet kaptunk. Nekünk jobb étvágyunk volt, mint lovainknak. A 8 percnyi pihenő alatt Kreissler százados, Sardagna főhadnagy, Voyer hadnagy és még néhány lovas haladt el ügetésben mellettünk. Most mi is élénkebb ütemben sietünk tovább. Bábolnán 5 perc pihenő, egy kevés széna a lovaknak. Fadlallah ezredes mindnyájunkat a legszívélyesebben üdvözölt. Azután tovább a holdvilágos éjszakába! A talaj is jobb.

Néhány hosszú galopp után Bönyben utólérjük Kreissleréket és velök tartunk, míg egy hegynél mi lóról nem szálltunk. A Győr előtt levő vasutkeresztezésnél olyan homokba jutottunk, mint a Szaharában, gyalog szaladni lehetetlen volt, térdig jártunk a homokban, míg végre elértük a vámot, hol lovászok várakoztak gazdáikra, de ami legényeinket nem találtuk sehol sem. A térkép után eléggé ismertük a városon való átjárást, azonban a főutca el volt torlaszolva valami csatornázó munkálat földhányásaitól. Mellékutcákon át kellett bolyonganunk, mindenfelé kérdezősködve a Bécs felé vezető út után, ahol a legényeknek kellett volna minket várni. Végre is mit tegyünk, okvetetlen szükséges volt, hogy kissé pihenjünk és etessünk. Ekkor egy tiszttel találkozzunk, aki a „Hajó” szállót ajánlja, ahol a distánclovások elhelyezéséről gondoskodtak. Félórai botorkolás után agyonfázva, éhesen és bosszúsán érjük el a vendégfogadót, ahol legényünk, kit Bánhidánál hagytunk el, éppen megérkezett, de a másik kettő, kiknek esti 8 órától kezdve már itt kellett volna lenniök, sehol nyomát se láttuk. Bevezettük lovainkat az istállóba, mely tele volt lovakkal; a cukrosvizre sokáig kellett várni, szerencsénkre a legény a három kámforos spirítuszüveg egyikét magával hozta és így legalább bedörzsölhettük „Miguel” hátsó lábát. A lovak 2—2 liter zabot kaptak, amihez mohón láttak hozzá, bár „Miguel”-t le sem kantároztam, mert csak ápolója tudja a zablást a szájába tenni. A legényt kioktattam, hogy Bruckba utazzék; még itatunk, azután „Danaë” marjára zsirozott vattát tesztek, nyergelünk s aztán tovább, de milyen érzésekkel! A tervem szerint megállapított 12 óra 25 perc helyett 1 óra 45 perc volt, mikor a vámsorompót átléptük, hol Zwonitsek kapitány jegyezte föl az odaérkező distánclovásokat. Majd megfagytunk vékony zubbó-

nyunkban, kesztyűnk sem volt, a száraz és futás közben a kard jéghidegek voltak. Mindez kedélyünket nagyon lehangolta!

Mosonig az út erősen ki van járva és kavicsos; a hold is lemenőben volt, a fák már hosszú árnyékot vetettek és ugyancsak ki kellett nyitnunk szemünket, hogy lovaglás közben az út padkájáról ne kerüljünk bele az árokba. Én vezetek (mint a tréning alatt is rendszeren), Reiter 5 lépésre utánam; néhányszor egyik-másik távirópóznába akad a lábam és ámbár, tekintve a hideget, gyakrabban szállunk lóról, mégis több lovast érünk utól, kik szeretnének gyorsabban haladni, de lovaik fáradtak.

A mosoni nagyvendéglő kapuját tárva-nyitva találjuk. Örvendve sietünk oda s míg lovaink kenyeret esznek és kevés vizet isznak, mi a hidegtől megdermedt testünket egy forró fekete kávéval melegítjük föl. A kapu előtt fölismerjük azt az automobilt, mely útközben többször elkerült bennünket. Lovaink 6—8 perc múlva fölfrissülten ügetnek tovább; álmoságunk is kezd a hajnal derengésével szemünkből tűnedezni, csak a hideg bánt nagyon és én átkozom könnyelműségemet, hogy kesztyű nélkül indultam el. Miklósfalván itatunk. Előttünk ugyanezt tették Kreissler és Sardagna. Élénk ütemben vágunk neki a parndorfi mezőnek. Reiter és én vágatni kezdünk, útitársaink elmaradnak és csak a parndorfi állomásnál itatás közben érnek utól, honnan Bruckig ismét együtt haladtunk. Első loápolónk már vár reánk. Itatunk és magunk is eszünk egy kevés cukrot, aztán 8 perc múlva éppen indulni akarunk, midőn másik két legényünk is megérkezik. „Bécsbe!” kiáltjuk oda nekik és tova vágatunk a csontkeménységű országúton, mely a többi lovasoknak kellemetlen, de ami lovainknak, melyek a kemény talajt megszokták, könnyebbségére volt. Tréfálva forgatom lovaglóvesszőmet, mint a finisben szokás és örömmel érzem, hogy lovam könnyen nyújtja meg ugrásait. Egymás után maradnak el mellettünk Stixneusiedl, Svadorf, aztán egy emelkedés következik, melyre — bár nehezünkre esik — futva vezetjük föl lovainkat. Mögöttünk jön Normann főhadnagy. Ő is leugrik, de nem elégíti ki a lassu haladás, neki sietős az útja, későn indult Budapestről, még helyre érkehetnek. Fölugrik lovára és gyöngéd ostorhasználat mellett galoppban tűnik el előttünk. Mi is lóra ülünk a kapaszkodó tetején és tovább ügetünk. Már közel vagyunk a célhoz, mert kocsik, bi-

ciklik és automobilmek jönnek szemközt velünk, melyekről szíves üdvözetek hangzanak felénk. Még egy hosszabb vágatás — az út ugyan kissé emelkedik, de lovaink még könnyen bírják — s a tetőről meglátjuk a célt! Önkéntelenül is fokozzuk az ütemet, lovaink is megérik, hogy a pálya végén vagyunk, kinyulva rohannak el az úthengerelő mellett be a nézőtömeg sorai közé. Ebben a percben el volt felejtve a győri idővesztés, a sok fáras, fáradság. Mindent elfeledtünk a felett való örömkben, hogy végre megérkeztünk és lovaink egészségesek. Csak később vett erőt rajtunk lassanként a reményeinkben való csalódás és az okozta levertség, mely még sokáig fogva tartotta szíveinket s mely miatt ma is némi keserőséggel gondolok vissza a versenyre!

*

Havassy főhadnagy.

A „Rendeleti Közlöny“-ben kiirt messzelovaglás tervének megjelenése után azonnal elhatároztam, hogy ezen a mérkőzésen én is részt veszek, annál is inkább, mivel ilyen verseny előttem még teljesen ismeretlen volt és hasonló vetélkedésben még sohasem próbálkoztam meg. Minthogy azonban e célra alkalmas lóval nem rendelkeztam, első sorban tehát erről kellett gondoskodnom. Inkább csak hallomás után, mint praktikus tapasztalat szerint, az az érzés vezérelt, hogy ilyen különleges sportolásra mindenesetre kipróbált, jó nevelésű, idősebb lovak a legmegfelelőbbek, melyek akár lovas alatt, akár kocsiban már nagyobb munkát és jelentékenyebb teljesítéseket végeztek.

Egy bajtársam, ki ez irányban ismert szaktekintély, figyelmet felhivta Geist Gyula csákói ménésére, a melynek munkabíró, győzős és kitartó lovai szélesebb körben is ismeretesek. Sikerült is — említett barátom közbenjárásával — onnan egy pompás lovat szereznem, mely ott a ménésben mint hátasló, majd később mint kocsiló állandóan kemény munkát teljesített. „Biztos“-t — így hívták a lovat — május hó közepe felé hoztam el Csákóról. A derék kanca 9 éves, 168 cm. magas, pej félvér volt. Apja: Ugod, anyja Betti II. A lovat az utóbbi időben job-

badán kocsiban használták, minek következtében kissé az elején járt, mely okból — ha nem vigyáztam — kelletténél többet csetlett és botlott. Idomitó lovaglással igyekeztem ezen a hibán segíteni. Minthogy legalább három hónapi tréningre volt szükség, a lovaglóiskolai munkára nem sok időt szentelhettem.

Tréning. Körülbelül június közepe felé fogtam hozzá a rendszeres edzéshez ; naponként 25—30 kilométeres lovaglásokat végeztem, melyeket fokozatosan 50—50 kilométerig meghosszabbítottam. Állandóan nagyobb munkát nem csináltam, az egész idő alatt csupán két erősebb kirándulásra szántam el magamat : egy 120 és egy 140 kilométeresre.

A ló az egész tréning ideje alatt folyton friss, egészséges és jó étvágyu volt. Kezdetben naponként 12 liter zabot adtam neki, mely adagot fokozatosan 20 literre emeltem ; cukrot, cukrosvizet, előttem megmagyarázhatatlan ok miatt, elfogadni folyton vonakodott, miért azután ezt nem is erőltettem. Az éppen közbeeső őszi gyakorlatok erősen akadályoztak az edző munka rendszeres folytatásában, ami — nézetem szerint — némileg befolyásolta a tréning tökéletes és helyes keresztülvitelét. Ennek ellenére szeptember végéig lovamat olyan jó kondícióba tudtam hozni, hogy bátran és szép reményekkel tekinthettem a messzelovaglás nagy napja elé.

Lovamat körülbelül már egy héttel az indulás előtt Budapestre szállítottam, hol ezután vele már csak lépésmunkát és kevés ügetést végeztem. A megejtett sorshuzás szerint a 8-ik csoportban d. u. 3 óra 10 perckor indultam. Lovamat frissen, kipihenve vezették ki a Vérmezőre.

Fölszerelésem : könnyű angol nyereg, feszítőzablás kantár, semmi bandázs, közönséges, körülbelül 10 napos, vasalás. A magam fölszerelése is a képzelhető legegyszerűbb volt : lovaglónadrág, közönséges csizma, zubbony, nyári alsóruha ; a zsebemben térkép és egy kézi villámos lámpácska. Semmi egyebet magammal nem vittem.

A lovaglás végrehajtása. Előzetes megállapodásunk szerint Madarász Bódog főhadnaggal együtt lovagoltam ; az indulásnál még hozzánk csatlakozott Késmárky Béla főhadnagy. Mind a hárman együtt is maradtunk egész a célig. Mint legrövidebb utat a Bicske—Győr—Magyaróvár—Bruck vonalát választottuk,

a mely út eléggé ismeretes volt előttem, a mennyiben a junius és július hónapokban Komáromban tartózkodva, a Bicskétől Magyaróvárig terjedő utat párszor belovagoltam. Tervszerű, bizonyos számú kilométer szerint beosztott lovagláshoz nem kötöttem magamat, hanem inkább pillanatnyi elhatározás alapján lovagoltam, a mint azt az érzésem és a terep diktálta. Egy dolgot határoztam csak el: Győrig lehetőleg gyorsan, akár kissé erőltetve is, haladok és onnan rövid pihenő után lassabban folytatom utamat. Tervem ellenére, ennek épp az ellenkezője történt. Tudniillik a verseny első felében a kevésbé jó út, lovamnak önkénytelen kimélése és különösen az a körülmény, hogy Kócs felé úgy tűnt elő, mintha lovam első bal lábára egy keveset sántítana, azt eredményezték, hogy Győrbe csak hosszú tíz órai lovaglás után éjjel egy óra 10 perckor érkeztünk meg. Addig csak kétszer itattam: Bicskén és Bábolnán. Győrben megbeszélt helyen várt a legényem, ki lovamat átvette, az előre megrendelt istállóba vezette, hol megittatta, fluiddal bedörzsölte és 4 liter vizes zabbal megetette, mit a derék állat a legjobb étvággal, hamar fogyasztott el. Magam egy közel levő kávéházba mentem, ahol egy kis üveg pezsgőt megittam, ami végtelenül jólesett és sonkát, tojást ettem. Itt követtem el azt a nagy hibát, amit helyrehozni azután többé már nem lehetett: tudniillik nagyon is sokat, több mint másfél órát pihentem, holott fél, legföljebb háromnegyed óra föltétlenül elég lett volna. Csaknem három óra volt, mikor újból lóra ültem. Ugy lovamon, mint magamon, a fáradságnak legkisebb jelét sem lehetett észrevenni. Tudatában voltam most már annak, milyen hiba volt tőlem, hogy Győrig oly lassan haladtam és ott oly sokat pihentem.

Annak ellenére, hogy az út nagyobb részét már megtettem volt és hogy a hold lemente után kb. 1½—2 óráig teljes sötétségben kellett lovagolnom, a még hátralevő 107 kilométert 7 óra s néhány perc alatt jártam meg. De már hiába!

Minthogy most gyorsabban haladtam, szükségét láttam annak, hogy különösen itatás céljából még két rövid pihenőt tartsak; az egyiket Magyaróvárt, a másikat Bruckban (ez is több mint félórát vett igénybe). Lovam mindkét helyen megivott 7—8 liter vizet. Az út második felében nagyon bántott még az a körülmény is, hogy annak ellenére, hogy a 8-ik csoportban indul-

tam, alig olvastam egy pár lovast, kiket elhagytam, holott engemet körülbelül ugyanannyian a későbbben indult csoportból megelőztek, úgyhogy Bruck felé már föladtam minden reményemet arra nézve, hogy oly időt tudjak fölmutatni, mely részemre kedvező lehetne. Ezt az elcsüggedést újra drágán kellett megfizetnem, mert ha csak 4 perccel előbb érkezem be, már a 11-ik díjat nyerem el. Így pedig 19 óra 20 perc alatt beérkezve, csak a 14-ik lettem.

Mint már előbb is említettem, tervszerű, kilométer szerint való lovagláshoz nem tartottam magamat, hanem lovagoltam, mint azt az érzésem diktálta. Ügetésben meglehetősen erős : 4 perces, vágatásban : 2 $\frac{1}{2}$ perces ütemet követeltem lovamtól. Rendszerint csak emelkedéseknél és hosszabb vágatóreprizek után szálltam a nyeregből és vezettem lépés- és ügetésben is gyalog derék lovamat. De az így megtett út alig lehetett több 15—16 kilométernél.

Lovam jó erőben, egészségesen érkezett a célhoz, hőmérséklete 38'2" volt. Bécsbe bevezetve, 6 liter zabot evett meg jó étvággal és a jóltevé maszázs után lefeküdve, az estéli abrakolásig föl sem kelt. De nem nyújtózott el az agyonhajsolt, túlságosan elfáradt ló kimerültségével, hanem — mondhatnám — inkább a hűen és derekasan végzett munka jóleső meglegedettségével. Jó magam sem éreztem semmi különös fáradtságot, legföljebb felső combom sajgott egy keveset, ami azonban pár órai délutáni alvás után el is múlt.

Lovamat másnap reggel kivezettetve, a fáradtságnak legcsekélyebb nyoma sem látszott meg rajta, amit a kondícióvizsgálatnál mutatott formája és élénksége eléggé bizonyított. Magam azonban sokáig nem tudtam beletörődni abba, hogy a verseny könnyelmű és rossz számításomnál fogva oly kedvezőtlenül végződött rám nézve. Okoztam magamat ezért, háromféleképp is. Először, hogy oly sok időt (majdnem 2 óra 45 percet) fecséreltem el tölösleges pihenőkkel, holott erre összesen egy óra is untig elég lett volna, másodsor, hogy nem bizva jobban a lovamban, nem erőltettem — különösen az út első felében — a gyorsabb haladást, végül ezzel összefüggésben, hogy annyit gondoltam a másnapi kondícióvizsgálával, ami, mint azt a körülmények később be is bizonyították, kissé hiábavaló volt.

Mindazonáltal örülök, hogy ezen szép lovasmérkőzésen

résztvettem és ha a jövőben még hasonló, de más, *gazdagabb* díjazásu versenyzés lenne újból kitűzve, örömmel ragadnám meg az alkalmat, hogy az itt szerzett tapasztalataimon okulva, szebb és jobb eredményt mutathassak föl a lovas sportvilágnak.

*

Dietl hadnagy.

Egy és ugyanazon lóval 230 klm.-t a lehető legsebesebben megtenni és másnap ezt a lovat a kondícióvizsgánál frissen és egészségesen bemutatni: ugyancsak nagy követelmény. A lovasember, kinek szíve és lelke van, csak egy főkötelességet ismer és ez az, hogy a versenyben hűséges munkatársának: derék paripájának jólétét minden áron megtartsa és megőrizze. Inkább ne kapjon díjat és egészséges lóval haladjon át a célon, semmint hogy túlbuzgóságból szinte agyonhajtva lovát, sem a célt, sem a díjat ne lássa. Én már márciusban jelentkeztem a messzelovaglásra. A fiatal lovastisztnak az ilyesmin nem szabad sokáig gondolkoznia. Csak egy saját lovam állt istállómban és ez mindenem volt. Már sok örömet szerzett nekem azon 3 év alatt, mióta tulajdonomat képezi és így elhatároztam és föltettem magamban, hogy a distáncverseny után is egészségesen kell istállómba visszerülnie. „Frici“ 9 éves, 164 cm. magas, sárga kanca, félvér; igen nemes származásra valló külsővel és egy atlétáéhoz hasonló izomzattal bír.

Fölszerelésem: közönséges lovagló öltözet, csizma helyett a futásra való fűzős cipő és bőrből készült lábszáróvó; botot nem vittem, csak sarkantyút, de azt sem használtam egyetlen egyszer sem. Zsebemben a ló számára kockacukor, magamnak egy doboz fodormenta bonbon és keskeny szalagformára vágott általános térkép volt, melybe azonban egész út alatt egy pillantást sem vettem. Minthogy szándékomat képezte, hogy lovamat többször hosszabb ideig gyalog vezetem, a kardot a nyereg jobb oldalán a térdpárna mentén erősítettem meg, amely módszer igen jónak bizonyult.

A ló fölszerelése: közönséges, jól párnázott angol nyereg, középvastag, puha, fehér filcizzasztóval. A heveder könyökmagas-

ságon fölül eső részig mindkét oldalon özbőrrel volt bevarrva. Egyszerű, csikózáblás kantározás, szügyelő nélkül. Egy héttel a verseny előtt a lovat a bevágásra is előkészített, acélozott bokázó patkókkal vasaltattam meg.

A tréning felől nyilatkoznom és tanácsokat adnom kevés tapasztalatom nem jogosít föl. Csak azt mondhatom el, hogy mi-képp végeztem azt. Általánosságban Bausil tanácsaihoz tartottam magam. A fokozatosan emelt napi munkával lovam étvágya is növekedett. A tréning vége felé 9–10 kiló zabot és kb. 3 kiló cukrot fogyasztott, amit kockacukor, zab közé kevert porcukor és cukrosvíz alakjában adtam neki.

A munkát május 1-én kezdtem meg és lovam képességét kipróbálandó, már júniusban egy 153 kilométeres messzelovaglást hajtottam végre, melyet másfél órai pihenő beszámításával 13 óra alatt tettem meg. Ezuttal csak igen keveset vágattam. A ló a fá-radság jelentékenyebb jele nélkül végezte ezt a teljesítést. Július-ban ezredversenyünk volt. Az erre való edzés igen emelte „Frici“ erőállapotát. A versenyben helyre jutottunk. Nehány napi pihenő után naponként ismét nagyobb lovaglásokat csináltam, még pedig részint jó országutakon, részint a terepen át, többnyire ügetésben, sohasem lovagolva 300 lépéses ütemnél sebesebben.

Augusztus közepén századomat a gyalogság nagy gyakor-lataihoz osztották be. Eleinte azt hittem, hogy ezen körülmény a tréninget hátrányosan fogja befolyásolni. Ma már más nézetem vagyok. Délután egy, esetleg két órára rendesen bevonultunk éjjeli állomásainkra, 5 órára tehát mindig nyergeltethettem lova-mat, melyen rendszerint este 7–8 óráig lovagoltam a pompás, pázsitos talaju dunamenti berkekben. Ekkor már lassu vágatató reprizeket is illesztettem be az ügető munkába. Esetenként, mint járőrparancsnok, szolgálatban is lovagoltam „Fricit“.

Szeptember elején hazaértünk állomásunkra. Ettől kezdve lovam vezetéken is dolgozott. Először egy-két óra hosszág a gyakorlóterünkön levő vágatató pályán, vagy a terepen ügetésben és vágatásban lovagoltam, arra törekedvén, hogy óránként 15 ki-lométert tegyek meg, azután egy másik lóra ülven, „Fricit“ veze-tékre fogtam s még egy óráig ugyanolyan módon edzettem, mint előbb. Később a vezető lovak számát szaporítottam, úgyhogy lovam egy óráig lovas alatt és három órát vezetéken menvén, kb.

60 kilométert tett meg. Ennél tovább nem mentem, nehogy a lovon izületi fáradtság mutatkozzék. A vasútra föladás előtt való utolsó 3 napon leszállítottam a munkát. Csak 2 óráig lovagoltam a lovat és félóraig sétáltattam. Hat nappal a verseny előtt minden munkát beszüntettem.

Saját személyem tréningjére annyival inkább súlyt helyeztem, mert lovamnak a verseny alatt azáltal akartam egy kevés fölfrissülést szerezni, hogy többször gyalog vezetem. Erre kellett tehát előkészülnöm. Fokozatosan emelt futógyakorlatokkal annyira vittem, hogy utóbb már 40 percig is tudtam egyhuzomban a tüdő túleröltetése nélkül szaladni. Sokszor 7 kilométernél nagyobb távolságot is jártam meg ezalatt.

A lovaglás végrehajtása. Szeptember hó végén a térkép tanulmányozása alapján azt határoztam, hogy a budapest—komárom—győr—sveháti vonalon fogok lovagolni. A legtöbb lovas a déli vonalat választotta, mert ez 5 kilométerrel* rövidebb. Engem azonban ez nem riasztott vissza, mert a komáromi útiránynak előnyei túlnyomóknak tetszettek. Ugyanis 25 kilométerrel az indulás után már elérem a pálya legmagasabb pontját, ahonnan aztán az út szelíden és folytonosan esik. Az est beálltával az út kevésbé volt eltéveszthető, mint a déli vonalon. Azonfölül hallottam egyes lovasoktól, hogy a talajviszonyok is jobbak ott az északi vonalon, mint a „mészárosok útja“-n. Tanácsosnak tartottam azonban a választott vonalat verseny előtt bejárni. Útra keltem tehát és két nap alatt megsejleltem a vonalat, még pedig ott ahol lehetett a vasuti kocsi ablakából, a többi, még pedig a nagyobb részt, kerékpáron jártam be, ami egyuttal bizonyosságul és próbául szolgált nekem arra nézve, hogy a verseny testi fáradalmait ki fogom állani, mert a magyarországi — néhol mély utakon — a biciklizés ugyancsak megviseli az embert. Különös figyelmet fordítottam a tervbe vett két útrövidítésre, arra, mely az ácsi erdőn keresztül vezető mezei út fölhasználásával és mely Parndorf előtt a „Siebenjochhügel“ átvágásával elérhető. Elhatároztam, hogy mindkettőt igénybe fogom venni, bár az elsőnél azon körülmény, hogy az ott levő keskeny Dunaágot valószínűleg éjjel kell majd átgázolnom, nem éppen tetszett nekem.

Október 3-án „Frici“-t Stockerauban vonatra raktam, aztán

---

* Tévedés! 8 kilométerrel rövidebb.

előreutaztam Budapestre szállást csinálni. Lovamat először a „Ferenc József” laktanyában rendelkezésre bocsátott boxok egyikében helyeztem el, de két nap múlva az istállónak a start helyétől való óriás távolsága miatt átköltözködtem Budára a „Vérmező” közvetetlen szomszédságába. Mivel az ördög sohasem alszik, magam személyesen vezettem „Frici”-t a városon keresztül új szállására.

A versenyre vonatkozó közvetetlen előregondoskodásaim a következők voltak: Komáromban egy bajtársamat fölkertem, hogy október 7-én esteli 8 óra 30 perckor előkészített cukrosvízzel, etetni való cukorral és számomra is egy kis harapnivalóval várjon a vámháznál. Győrben, mint a legtöbb versenyző, én is pihenőt akartam tartani. Oda küldtem tehát vonaton két lóápolómat, akik odautazott fivéremnek rendelkezései szerint minden szükségéről gondoskodtak. A célnál Sveháton biztosítottam „Frici”-nek egy jó boxot, hogy a nagy erőteljesítés után ne kelljen neki még 12 kilométert megtenni a lovagló tanárképző-intézetbe, hanem azonnal nyugalmat találjon. A Bécsbe való bevezetést inkább arra akartam fölhasználni, hogy midőn a lónak másnap a kondícióvizsgán kell megjelennie, többé-kevésbé merev tagjait a séta alatt ruganyosakká járja.

A versenyre különösebb útitervet nem csináltam. Mindig a ló állapotához és menőkedvéhez szándékoztam alkalmazkodni. Ugy képzeltem, hogy a nyertes kb. 17 óra alatt teszi meg az utat, tehát aki 20 órán alul érkezik: díjra számíthat, mert valószínű, hogy nem mindegyik ló fogja a kondícióvizsgát megállani. Ez utóbb említett föltevésben legnagyobb bánatomra csalódtam. Hogy 20 órán alul bírok-e majd beérkezni, azt csak útközben fogja „Frici” megmutatni.

A sorshuzásnál a szerencsétlen 13-as számot huzva, a 2-ik csoportba kerültem. Két órakor indult az első csoport, tehát én is lóra ültem s indulásra készen állottam. Mikor megadták a startolás jelét, csoportunkból öt lovas nyugatnak, három pedig (köztük én is) északnak fordította lovát. Egy rövid fohászkodás, hogy lehetőleg mielőbb ismét zsürit lássak, aztán ügetésben előre! „Frici” roppant izgatott volt. Azt hitte, futtatásra indul, bár valami nagyon nem is tévedett ebben. Ötszáz lépés után leugrottam a nyeregből, mert 3 klm. utcai kövezet állott előttem. Vigan kocogtam a ló mellett, melynek a villámos kocsik egyáltalán nem tet-

szettek s nehányszor majdnem elvágódott miattuk. De végre ezen is túl voltunk s én ismét nyeregbe pattantam. Egy másik lovas-sal összejövén, együtt haladtunk tovább, ami lovamat még jobban izgatta. A tüzeskedést az első 40 kilométeren keresztül nem is hagyta abba. Többnyire ügetésben lovagoltunk, néha egy-egy kis vágatást eresztettünk meg, vagy kevés gyalogolást illesztettünk közbe. Nemsokára megittattuk lovainkat cukrosvizzel és egy kis cukrot is etettünk; aztán tovább! Félhatkor esteledni kezdett, de csakhamar föltűnt a hold és gyönyörű, csaknem nappali világossággal ragyogtatta be a tájat. Nemsokára három lovas előz meg bennünket, de mi nem befolyásoltatjuk ezáltal ütemünket, csak az általuk fölvert por kellemetlen nekünk.

Ezután már többet vágattunk és este 9 óra előtt Komáromba érkeztünk, hol 10 perces pihenőt tartottam. Lovam cukrot evett és cukros vizet ivott, mely ezután az egész úton többé már nem izlett neki. Én is ettem egy keveset s aztán tovább siettünk. Társam itt elvált tőlem, mert ő a Dunán átkelve, Pozsony felé lovagolt. Mint később értesültem, ő volt az egyedüli versenyző, aki azt az utat választotta.

Most következett utam legkellemetlenebb része: az ácsi erdőn és a gázlón való áthatolás. A talaj homokos, sőt helyel-közzel mély is és bár a hold az erdőbe nem világított be, mégis — mivel az utat jól ismertem — vágatva haladtam azon keresztül. A gázlóhoz érve, derék lovacsám gondolkodás nélkül ment bele a vízbe s aztán a homokos jó úton egész Győrig vágatva vitt a cél felé. Éjszaka mindig azt képzelem az ember, hogy nagyon sebesen halad, ezért a Győrig terjedő útszakasz végénélkül valónak tűnt föl előttem. Végre 12 óra 10 perckor megérkeztem Győrbe. „Frici“-t egy istállóba vezettem és míg ledörzsölték, cukrozott zabot adattam elébe, melyet azonban nem akart megenni, inkább a szénából harapott. A város eleven képet mutatott, minden percben érkeztek vagy indultak egyes lovasok, a kávéház előtt nyüzsgött a nézők tömege. Én is betértem oda, sonkát ettem, vizet ittam reá és elláttam magamat csokoládéval. Egy órákor lovamat újból megittatván, ismét útra keltem. Az első kilométereket a ló mellett szaladva tettem meg, míg csak „Frici“ a járásba bele nem melegeedett, aztán fölültem és ügetésben és itt-ott vágatva haladtam Mosonig. Ezután többé már nem vágattam, mert lovam

erejével takarékoskodni akartam. A nagyobb községeken át többnyire vezettem a lovat, mely mihelyest valamely faluhoz értünk, mindig nyeríteni kezdett, azt hívén, hogy ennek az óriás menetnek is egyszer csak végének kell lenni. Magyaróvárra is gyalogolva érkeztem. Itt egy vonatcsapatbeli tiszt* fogadta a distánclovásokat lekötelező szíveséggel. Lovainkat 5 percre istállóba vezettette s míg átnyergelték, lábait fluiddal megmasszáltatta. Tőle hallottam, hogy csak 9 lovas hagyta még el ezt a helységet, tehát mivel huszadiknak indultam el Győrből, tíz lovas, kik közül többen Mosonban pihenőt tartottak, megelőztem. Jó kedvvel lovagoltam tovább azon reményben, hogy még frissen haladó lovammal egyik-másik vetélytársamat utolérhetem és elhagyhatom. Három órakor a hold letűnt s a legszebb éjszaka, melyet valaha láttam, koromsötétséggé változott. Mivel lovam biztosan járt, nem gyújtottam meg a csak a legvégső szükség esetére magammal hozott lámpámat. Félhatkor derengeni kezdett s nem sokára egészen világos lett. Fölfrissülten haladtunk tovább, már láttam magam előtt versenyzőket is, midőn a „Siebenjochhügel“-en át tervezett útrövidítés közben lovam egyszerre első bal lábára sántítani kezdett. Leugrottam és megállapítottam, hogy a bajnak a patában kell lenni. Egy pillanatig dermenetre gondoltam és igen kétségbeestem. Lassan kocogva vezettem lovamat Bruckig, hol már azt hittem, föl kell adnom a versenyt. Egyes lovasok siettek el mellettem, ami csak még jobban elvette kedvemet. Kísérletképpen fölülök a lóra és megindulok ügetésben, mire egyszerre csak látom, hogy lovam egészen hibátlanul és egyenesen jár. Sőt az utolsó 28 kilométert 2 óra alatt tette meg. Mint később kiderült, a lónak vérfoltja volt, amit talán az indulás előtt is észre lehetett volna venni és alkalmas vasalás által elejét venni azon lesújtó balesetnek, mely miatt legalább egy órát veszítettem.

Az utolsó órában már végtelennek tűnt elő az út. Minden domb mögött a célt kereste az ember. Végre csakugyan megláttam azt. Egy hálafohászkodás Istenhez, aztán vágatásra serkentve lovamat, lendületes ütemben haladok át a célon. 20 óra 45 perc alatt tettem meg az utat és így balesetem ellenére is hű maradtam tervemhez.

Három fivérem várt a célnál és elvették tőlem a ló ellátá-

---

* Rössler Ferenc hadnagy az 5. vonatosztálytól.

sának gondját. Miután az étkezőben magamat fölfrissítettem, „Frici“-hez siettem. Éppen meleg vízzel mosták le, mialatt legnagyobb örömömre nyugtalanul ki-kirugott az ápoló felé. Következő napon a kondícióvizsgánál „Frici“ kitűnő erőben jelent meg és legnagyobb meglepetésemre nem volt sánta. Az éjszakán át a patájára alkalmazott jeges borogatás igen jót tett neki. Könnyen haladt ügetésben és vágatva végig a pályán és játszva ugrotta az akadályokat. Rákövetkező napon vasuton hazaszállítottam a lovat, mely pár nap múlva otthon már olyan állapotban volt, mintha nem is végzett volna egy ilyen óriás útteljesítést.

A messzelovaglásra örökké mint egy kedves, emlékezetes epizódra fogok visszagondolni! Nem tekintve az ilyen lovasvállalkozás erkölcsi hatását, a résztvevő a tréning alatt igen sokat tanul, a végrehajtás alatt pedig számtalan benyomással és értékes tapasztalattal lesz gazdagabb.

*

Hummel százados.

Mikor az év kezdetén a budapest—bécsi messzelovaglás híre hozzánk is eljutott, mindjárt egy alkalmas distáncló után néztem. Több ló kipróbálása után végre április hó végén állítottam be istállómba „Pepi“-t

A ló 9 éves, 162 cm. magas pejkanca, félvér; Lator telivér után származik és Orosz Zoltán szabolcsmegyei ménésében nevelték. A jól megtermett kancának lapos ügetőmozgása és elég jó vágatása van.

Fölszerelésem: Rendes lovaglő öltözet, flanel alsóruha, könnyű csizma sarkantyúval. Zsebemben: kockacukor, hőmérő, térkép, utiterv, óra, kés, villámos zseblámpa. Az első itató állomásomon Nyergesujfalun rövid lovaglőköpenyt szándékoztam ölteni, de megfeledeztem róla s ennek hiányát később nagyon is megéreztem. A kardot szabályosan fölkötve viseltem. Világító készülékem egy a jobb kengyelre erősített reflektoros villámoslámpa volt, melynek telepe a nyereg hátsó jobb oldalára erősített bőrtáskában volt elhelyezve, mely azonfölül vattát, biogtannint és sós-

borszeszt tartalmazott. A készülék azonban a vezeték elszakadása következtében hasznavehetetlenné vált.

A ló felszerelése : Angol nyereg, puha, vastag filcizzasztóval. Feszítőzablás kantározás, filckengyelbetétek, első lábakon flanelpólyák. Egy héttel a verseny előtt a lovat közönséges vertvas patkókkal vasaltattam meg.

Tréning. Május 1-én fogtam hozzá a munkához. Kezdetben csak ügetésben dolgoztam. A 10—20 perces reprizeket fokoztam 60 percesekig. Mikor lovam ezt már könnyen bírta : 30—40 perces reprizeket (bár fokozatosan) többször végeztettem vele. Később hetenként kétszer, utóbb háromszor is vágatásban edzettem a lovat, mely galopmunkát 5—20 perc tartamig fokoztam.

A tréning fölváltva országúton, homokon és versenypályán folyt. A két utolsó hónapban lovas nélkül futószáron is vágatott a ló, még pedig előbb 30 percig lovas alatt, utána 30 percig a futószáron.

Ezt az írásban előre megtervezett és a ló állapota szerint módosított munkát minden hónapban 2—3 nagyobb, 80—120 klm.-re terjedő és az országúton végrehajtott lovaglás egészítette ki. Résztvettem a juniusi messzelovagláson is és két 60—70 klm.-es lovaglást is csináltam.

Saját személyem tréningje az első két hónapban futógyakorlatokból, még pedig hosszabb, de lassu, valamint rövid távolságokra szabott, sebes edző szaladásból állott. Később fölhagytam ezzel, mert a hosszabb lovaglások alatt a ló pihentetése céljából gyakran gyalogoltam mellette, amit elegendő tréningmunkának tartottam a magam részére.

A lovaglás végrehajtása. A verseny előtt a rendelkezésre álló útvonalak közül a déli vonalat választottam. Tájékozás céljából azonban az északi vonalon mentem automobilon Győrig. Onnan visszafelé a galla—bicskei úton akartam hazatérni, de Győrben több versenyre készülő lovassal beszélvén, azt a fölvilágosítást kaptam, hogy ez az út olyan rossz, hogy eddig is mintegy 15 ló sántult meg azon. Ezen kószahírek által befolyásoltatva, az északi útvonalra határoztam el magam.

D. u. 3 órakor a 7-ik csoportban startoltam. Előzetes megbeszélés következtében hozzám csatlakozott Jankovich őrnagy és Lichtenstein főhadnagy. Az indulás napján azt a megbocsáthatat-

lan hibát követtem el, hogy engedtem azon rábeszélésnek, mely szerint a tervezett útvonal helyett Hidegkut—Solymáron át lovagoljunk Pilis-Csabáig. Hidegkútig meglehetősen jó is volt az út, de onnan azután, nem tekintve hepehupás alakulását, olyan köves, gödrös, lyukakkal tele volt, hogy másfél óráig gyalogolva kellett lovamat vezetnem. Hogy az így elvesztett időt lehetőleg helyrepótoljam, Pilis-Csaba után az első itató állomásomig, Nyerges-Ujfaluig, csaknem kizárólag ügetve és vágatva lovagoltam. Lichtenstein főhadnagy már P.-Csabánál lemaradt tőlem. Jankovich őrnagy Ujfaluig velem tartott, ott azonban — nem tudom mi okból — ő is elmaradt. Ezen útszakasz meghaladása alatt 7 lovast előztem meg. Nyerges-Ujfalun az előreküldött huszáromnál megállva, 5 perc pihenőt tartottam. Lovam fél kiló cukrot fogyasztott el itatás közben.

Akadálytalanul folytattam utamat, a hold igen jól világított és sokat vágathattam is. Éjjel 10 óra és néhány perckor értem Uj-Szönybe, hol egy előre megrendelt istállóba állítottam lovamat, mert az országúton sehogysem akart vizelni. Cukrosvizzel való itatás és az első lábon levő fásliknak más ujjakkal való fölcserélése után tovább indultam, de alig értem ki a községből, lovam első bal lábára sántítani kezdett. Nagy kő szorult a patájába, melynek eltávolítása 18 percet vett igénybe.

Ács előtt egy vasuti átjárónál a sorompó le volt eresztve, a mi miatt 21 percet veszteltem, mert őrház nem volt a közelben és csak a rendkívül hosszú tehervonat elhaladása után huzták föl a sorompót. Gönyőt elhagyva, Telegdy hadnaggyal találkoztam, ki lépésben lovagolt, mert lova lesántult.

Győrbe éjjel 1 óra 15 perckor érkeztem. A szándékolt egy órai pihenőt háromnegyed órára redukáltam. Lovamat a megrendelt istállóba vezettem, azonnal egy adag szénát tetettem elébe, egész testét, végtagjait fluiddal bedörzsöltettem, lábaira — megfelelő masszázs után — langyos vászonfáslit, erre pedig egy réteg vattát tettem és gyapjú fáslival bekötöttem. Patáira langyos korpaborogatást alkalmaztam és minthogy a ló a kardtól jókora nagy horzsolást kapott, azt biogtanninnal beecseteltem. Ezalatt egy liter cukorral kevert darált zabot evett és kétszer 40–40 gramm oldott cukrot ivott meg. Hőmérséke 38°2' volt. Én három hig tojást ettem és erősen cukrozott fekete kávé

ittam. Két óra volt, mikor tovább akartam indulni, de villámos lámpám nem működött. A holdvilág már letűnőben volt, az utat nem ismertem, csak a térképről. Mikor tehát Lenz főhadnagy, kivel itt találkoztam, ajánlkozott, hogy továbbvezet (ő ugyanis jó acetilénlámpát hozott magával), örömmel fogadtam ajánlatát s most is hálásan emlékezem vissza szíves bajtársiasságára. Minthogy azonban Lenz lova más istállóban állott, kb. félóráig kellett reá várakoznom.

Rekordra már nem lovagolhattam, tehát csak arra törekedtem, hogy lovamat jó kondícióban hozzam a célhoz.

Ötvenyig igen jól haladtunk, azonban innen kezdve Lenz letért az útról és eleinte a vasut mentén levő mezei úton, később a vasuti töltésen lovagolt egészen Parndorfig. E miatt itató állomásaimra nem juthattam és a szándékolt pihenőket sem tarthattam meg. A vasuti őrházakban Lenz által megrendelt cukrosvíz nem volt előkészítve, hideg vizet nem akartam itatni, a vonatok folytonos közlekedése, továbbá a vasuti töltésnek a lovaglásra való teljes alkalmatlan volta előrehaladásunkat nagyon hátrányosan befolyásolta.

Mielőtt Parndorfot elértük volna, Lenz lova lesántult s így magam lovagoltam tovább az országúton. Elég jól haladtam, néha — az út padkáján — még vágattam is. Bruckban 10 perc pihenőt tartottam, mialatt a fáslikat frissekkel cseréltem föl. Lovam kis szénát evett és $\frac{1}{4}$ kiló oldott cukrot ivott. Stixneusiedl elhagyva, találkoztam egy-két lovassal, ha jól emlékezem Rumerskirch századossal is, kinek lova még lépésben is alig tudott már haladni. Gallbrunnál letértem egy tarlóra, hogy azon vágassak, de csakhamar vissza kellett térnem az útra, mert egy áthatolhatatlan csatornára bukkantam.

Déli 12 óra 37 perckor érkeztem Svehátra és a mennyire örültem, hogy lovam baj nélkül végezte a lovaglást, másrészt épp annyira bosszankodtam azon, hogy ily nagy balszerencse és annyi viszontagság ért. Fáradtságot nem éreztem, étvágyam kitűnő volt, főleg pedig édességekre vágytam; aludni csak keveset tudtam.

Lovam a célhoz érkezéskor még elég friss erőben volt, de minthogy németül nem tudó lóápolóm tévedésből előbb Sveháton állította be egy istállóba, midőn este 7 órakor a lovagló tanár-

képző-intézetbe beérkezett, nagyon megviseltnek látszott. Aznap csak kevés szénát evett, hőfoka másnap 39°-ra emelkedett, de harmadnap ismét alászállott. Pár nap múlva a lovat hazaszállíttathattam, hol azután gyorsan összeszedte magát, úgy — hogy még az őszi agarászatokon is résztvehetett.

*

Kempner hadnagy.

„Albin“ lovam, melyet a messzelovaglason lovagoltam, 11 éves, 166 cm. magas, sárga herélt, félvér, a Szluha-féle tolnamegyei ménesből származik és Great Eastern telivér után van nevelve. Mint szolgálati ló került ezredembe s mint ilyen Pauer főhadnagy alatt Holicson is vadászott.

Fölszerelésem: Könnyű nyári zubbony, térdben igen bő lovaglónadrág, bőszáru csizma sarkantyúval. A kardot, a mint a fővárosból kiértem, úgy kötöttem mellemre, hogy a kosár a jobboldali felső zubbonyzsebnél feküdt, a kard vége pedig a bal hónomajánál ért ki. Ez a hordozásmód kitűnően bevált. Holdvilágos éjszakára számítván, világító készüléket nem vittem magammal, csak egy kis villámos zseblámpám volt arra az esetre, ha netán a patát kellene valami okból megvizsgálni.

A ló fölszerelése: Négy kilós angol nyereg, vékony filcizzasztóval. Pelhamkantár, vastag filckengyelbetétek, az első lábakon bőrös lábszárvédők. Összes súlyom 59 kiló volt. Öt nappal a verseny előtt a lovat acélozott könnyű patkókkal vasaltattam meg.

Tréning. A munka április első napjaiban kezdődött, de főleg csak abból állott, hogy a ló sok, kevésbbé megerőltető mozgást végezzen. Az első héten 6 órai séta után a nagynégyszögbe ment be valamelyik szakasszal és azzal együtt teljesítette a szokásos munkát. Ezután ismét egy órát sétált. A második héten ugyanezt a munkát végezte azzal a különbséggel, hogy nem egy, hanem két szakasz nagynégyszög-gyakorlataiban vett részt. A negyedik és ötödik héten már 3 szakasz munkáját csinálta végig, míg a hatodiktól a tizenkettedik hétig négy szakasszal

dolgozott együtt a nagynégyszögben. E mellett azokon a napokon, midőn ilyen kivonulás nem volt, 40—50 kilométeres távolságokat tett meg és mint századparancsnoki ló az arcvonal előtt is szerepelt.

A tizenkettedik héttől kezdve csak minden második napon teljesített ilyen fokozott munkát, mignem június 30-án alattam egy 180 kilométeres lovaglást hajtott végre. A ló 17 óra 50 perc alatt járta meg ezt az utat, melyről igen jó erőben érkezett haza. Ezután egy hétig csak igen könnyű munkát végzett, nevezetesen naponta egy órát lovas alatt, egyet pedig vezetéken sétált. Ekkor az ezredösszpontosítás ideje érkezett el, melyen egész szeptember 15-ig a tulajdonos szolgálatban lovagolta „Albin“-t. Szeptember 15-én a lovat Pozsonyba szállíttattam, ahol naponta egy órát lépésben, másfél óráig egyfolytában ügetésben és félórát vágtatásban edzettem. Szeptember 28-án vasuton Parndorfba küldtem a distáncparipát, ahonnan vele 4 nap alatt — az utat tanulmányozva — Budapestre lovagoltam.

A tréning alatt „Albin“ a megszokott 3 kiló szénaadagja mellett naponta 15 liter zabot és 2 kiló cukrot fogyasztott.

Saját személyemet semmi különösebb tréningnek nem vettem alá. Májusban kerültem haza az equitációból s azután is naponta több lovat lovagoltam, így hát állandó tréningben voltam, utóbb pedig „Albin“ munkáját is magam végeztem.

A lovaglás végrehajtása. Azon okból, hogy lovam Gali-ciában állandóan puha, homokos talajon járt, a budapest—bicske—győr—öttevény—lébény—szt.-miklós—szolnok (zanegg) —saida—zurándefalva—brucki vonalat választottam. Ennek a Lébény és Parndorf közt fekvő része puha mezei utakból áll. Ezt az útirányt Parndorftól Svehátig kerékpáron, Parndorftól—Budapestig pedig lóháton jártam be.

Előre kell bocsátanom, hogy az indulás helyén látott előkészületek, a színes, előkelő közönség, az előttem elindulók megfigyelése, lovaiknak az enyémmel való összehasonlítás, a reám váró nagy feladat merő szokatlansága oly különös hangulatba hozott, melyben a nyomásztó kétség volt az uralkodó érzés s a remény csak néha s akkor is csak igen szerény módon mert megcsillani szívemben. De a mint lovamhoz léptem s láttam, hogy minden mozdulata mily könnyed, friss és ruganyos, minden izma

mint duzzad az acélos erőből és mikor meggondoltam, hogy e derék állat sem Holicson, sem a juniusi lovaglásnál, sem máskor soha még nem hagyta cserben gazdáját, egyszerre egészen nyugodt lettem és teljesen nekibátorodva, a legjobb reményekkel álltam a starthoz.

A csakhamar megadott indulásjelre, mintha csak összebeszéltünk volna, az egész csoport nyugodt, hosszú vágatásban indult a nagy útnak. A kövezetre érve, lépésbe vettem lovamat s csak az országúton kezdtem ismét ügetni. Már Budaörs előtt hallottam, hogy mögöttem többen vágatnak, akik csakhamar — számszerint öten — engem sebes ügetésben elhagytak ugyan, de lovaik teljesen átizzadva voltak. Magamban gondoltam, ezek nem a legveszedelmesebbek! Bia és Bicske közt mindössze kb. 6 kilométert haladtam vágatásban, azután egészen Győrig csak ügetésben lovagoltam. A Bicskén tartott itatásom befejezéséig 25 vetélytársam előzött meg, köztük Folis főhadnagy és Wodianer hadnagy is. N. Német-Egyházánál részint a lassabban haladókból, részint azokból, a kik engem utólértek, kb. 25 lovasból álló csoport verődött össze, mellyel Tatabányaig együtt maradtam. Az éj folyamán is többször találkoztam versenyzőkkel, kikkel szótlanul és ismeretlenül hosszú ideig haladtam együtt, míg az egyik, vagy a másik ütemet nem változtatott. Bánhidán előreküldött legényem várt, a 25 perc pihenő alatt lovamat langyos, ecetes vízzel dörzsöltettem le, eközben kevés szénát is adtam neki, mire megittam. Aztán továbbhaladtam.

El nem mulaszthatom megemlíteni, hogy a nagyigmándi útkeresztezés előtt egy kocsin velem szembe jövő úriember minden kérésem nélkül a helyes útra nézve igen becses útmutatást adott. Ez a hagyományos magyar udvariasság annál inkább jólesett, mivel éjjel lévén, a térkép után való tájékozás sok időt vett volna igénybe. Általában az útvonal magyarországi részében* mindenki mindenütt a legmelegebb érdeklődést és igen szíves előzékenységet tanusított.

Győrbe éjjel 1 óra után érkeztem meg. Lovamat istállóba vezettettem, ahol a 40 percig tartó pihenés alatt egész testét klorkámforos szesszel dörzsöltettem be. Örvendtem, mikor Lébényt hátam mögött tudtam, mert innen 25 km. távolságon át

*) A versenynek több mint háromnegyed része Magyarországon folyt le.

egészen Szolnokig (Zanegg-ig) csupa cserjés legelőn és mezőn vitt az utam. Tájékozódni ugyan igen nehezen, csak egyes, előre följegyzett iránypontok után lehetett, de a talaj igen kedvező volt. Hosszabb vágatás után már az út felét megtettem s éppen egy erdő sarkán álló házikó felé tartottam, mikor megdöbbenve kezdtem észrevenni, hogy nem jó helyen járok. Pár száz lépést lovagoltam jobbra, balra, kerestem a helyes utat előre, hátra is: mindhiába! Nem ez volt az a ház, amelyhez jutnom kellett volna. Próbáltam térkép után tájékozódni, de a hold már lement, a nap még nem kelt föl és koromsötét lévén, az eligazodás lehetetlen volt. Azonkívül a sok iszapos vizesárok, cserje, bozót miatt az egész rét jellege mindenütt egyenlő volt. A sok hasztalan keresés egészen elkedvetlenített, lehangolt. Most már olyan kedélyállapotban voltam, hogy mindenhova szívesen mentem volna, csak valamilyen útra találjak, hol némiképp tájékozódhatom. Közben pitymallott s a messze távolban fasort véltem látni, melynek mentén utat reméltem.

Örömrepesve mentem arrafelé, azonban újabb csalódás ért: — út nem volt ott sem! Végre egy széles iszapos vizes árok mentén kocsinyomra akadtam; ez volt utolsó reményem. Ehhez tartottam magamat. Egy órai keserves kóborlás után végre ismét csak odaértem, ahol egy órával azelőtt jártam.

Kétségbeesésem a tetőpontra hágott, lóról szállva ott állottam tehetetlenül egy nagy rét kellő közepén, ahol minden, de minden egyformán szürke és egyhangú, de legszürkébb mégis lelkem reménytelensége volt. Az én hű társam „Albin“ kérdőn, majd esdve és biztatólag nézett reám a fáradtság legkisebb jele nélkül, mintha ő is unszolni akarna a továbbmenésre. Én pedig csak állottam mozdulatlanul egyhelybe és kémlelődvé néztem a messzeségbe, nem tudván, hol és hogyan juthatok át a széles, vizes, iszapos árkon.

Reggel 8— $\frac{1}{2}$ 9 órakor a végzet arra hozott egy német parasztembert, aki fölvilágosított: „Jo Herr Leutnant, wenn's to z'ruckreiten, woher's kumman san', ten klan Grabn springa tun's, so wern's ava guate Gwehrschussweit an Ibergang scho' findn“! Ezt az átjárást meg is találtam s végre-valahára 4 órai tévelygés után kiértem oda, ahova szerettem és kellett volna. Így jöttem meg öt órai késéssel déli $\frac{1}{2}$ 1 órakor Parndorfra, hol Már-

kus százados volt szíves számomra minden szükségesekről gondoskodni és legényét is rendelkezésemre bocsátani. Lovam — mialatt egész testét fluiddal megdörzsöltettem — egy liter zabot és egy kevés szénát fogyasztott el; magam is étkeztem. Eközben a korcsmárostól hallottam, hogy 30—40 lovas hagyta már el a falut, köztük 5—6 versenyző, teljesen bágyadt és fáradt lovakkal. Ez volt utolsó biztató reményem: ezeket akartam még utólag látni. 25 perc pihenő s cukros vízzel való itatás után (első eset „Albin“ életében) 26 kilométert ügettem egyhuzomban. A ló nagyon szépen győzte, úgyhogy midőn d. u. 3 óra 37 perckor a célon átlomagoltam, egyetlen szőreszála sem volt vizes. Lovam teltségéből semmit sem vesztett, amit a zsűri is megjegyzett.

A nagy út ellenére nem éreztem semmi testi fáradságot és bár jobb térdem — mely 4 év előtt térdizületi gyulladásban szenvedett — meglehetősen merev volt, mégis mikor lóról szálltam — bátran állithatom — még tovább lovagolhattam volna. Ellenben nagyon éhes és szomjas voltam. Este még színházba is akartam menni, de öltözködés közben mégis úrrá lett fölöttem az álom és Morpheus karjába döntött. Tizenkét órai nyugalom után egész frissen ébredtem föl, a hosszú alvás a balsiker okozta elégedetlenséget és a nyomott lelkiállapotot velem némileg feledtette.

Lovam, mint már említettem, nagyszerű kondícióban ért be, de azért fáradt volt. Étvágya azonban kitűnő maradt. A kondícióvizsgáláshoz — sajnos — nem mehettem ki, mert „Albin“-nak a beérkezés után való napon megdagadt a térde, mely ok miatt kénytelen voltam még két hétig Bécsben hagyni. Ezen idő után teljesen helyrejött az egészsége s most vigan végzi mindennapi munkáját itt Jaroslawban.

Waldbauer százados.

Az a lelkesedés, mellyel minden lovastiszt a distáncverseny tervét fogadta, engem is elragadott és azonnal azon elhatározást érlelte meg bennem, hogy ebben a nagyszabású mérkőzésben én is résztveszek. Két jó lovam volt ezen célra. „Helyes“,

7 éves, 168 cm. magas, szögsárga herélt, félvér, apja Vihar angol félvér (telivér után), anyja Taurusz (ismeretlen származású). „Helyes“ Vojnich Simon zobnaticai méneséből került egyenesen hozzám, immár negyedfél éve van nálam és igen szép multtal dicsekszik. Első volt egy steeple-chase-ben, jó második helyre érkezett egy „Hubertusz“-versenyben, megnyerte Budapesten a díjugratás 5-ik, Bécsben a 2-ik díját és végigcsinált már három vadászévadot. Erős, kitartó, u. n. szorgalmas ló, mely főképpen nagyszerű vágatatóképessége által tűnik ki. A messzelovaglásokon Mikes hadnagy lovagolta, ki 6-iknak érkezett vele a célhoz.

Másik lovam „Szegefű“ Széchenyi Frigyes gróf somogytarnócai méneséből származik, Manfréd angol telivér után nevelték „Tarló“ angol félvér kancából. 8 éves, 171 cm. magas, sárga kanca. Nagy menőképességgel és föltűnő tértnyerő ügetéssel bír, szívós, fáradhatatlan, törekvő állat. Igen érdekes és jellemző élet-története van. Eredetileg vadászlónak szánták, mely célból négy éves korában többször a somogymegyei vándorfalka-társaság vadászataira vitték ki, hogy lássa és megismerni tanulja a kopót. Télen a lovaglóiskolában idomították és a következő tavasszal kellett volna a parforsz-vadászatokon aktív szerepelnie. A kutyák láttára azonban mindig oly féktelen, csaknem eszeveszett izgalom vett erőt rajta, hogy lovasát mindannyiszor elragadta, a miért gazdájának végre le kellett mondania arról, hogy mint hunter-t használja. Tehát inkább csak kisebb-nagyobb kilovaglásokon próbálkozott meg vele, persze mindig több ló társaságában, de ekkor is örökösen sárló szokásánál és folytonos farkcsóváló nyugtalankodásánál fogva inkább kellemetlen, mint kellemes hátszlónak bizonyult. Tulajdonosa látván, hogy így semmire se megy vele, a lovat átadta barátjának, Schönfeld György grófnak, ki idomító virtuozitása révén előkelő lovashírnévnek örvend. E kiváló lovasemberben mesterére akadt a szeszélyes kanca, mely az új tanító keze alatt az iskolában bámulatos tanulékonytságot, jóakaratot és ragaszkodást mutatott és teljesen nyugodt, türelmes és szófogadó lett, főképpen pedig idomitottság dolgában nagy tökéletességre tett szert.

Visszakerülvén Tarnócára, Széchenyi gr. ismét kísérletezett vele a vadászaton, azonban sikertelenül. A ló ismét a régi hibába esett, izgult, rohant és akaratoskodott és minden vadá-

szatról el akart száguldani lovasával. Nem tudván vele már mit csinálni, egy sárga négyesbe rudasnak fogták be, mely új alkalmazásában a kanca három hó után majdnem csökönyös lett, mely okból ismét nyereg került a hátára a 90 kilós súlyú intézővel együtt, kinek a kancát most már mint gazdasági lovat osztották be. Mint ilyen az uradalomban naponta 30–50 kilométert tett meg, lassankint beletörődött sorsába és megbékült, de egyszersmind régi idomító mestere iskolázottságát is elvesztette. Így került hozzám. Nagy türelemmel, következetes bánásmóddal és még több foglalkoztató és idomító lovaglással sikerült a jó lovat összeszednem és ismét teljesen formássá, hajlékonnyá és egyensúlyos járásúvá tennem. Csak egyszer — akkor is én voltam a hibás — mutatott csökönyösködéssre kedvet, de azonnal olyan alapos leckében részesítettem, hogy azóta végleg elment a kedve mindenféle akaratoságtól és ellenkezéstől. Szolgálatban arcvonal előtt is lovagoltam, vadászatra azonban sohasem vittem, mert a kopót még most is gyűlöli, ezt a passzióját pedig nem akartam már megrontani.

Fölszerelésem. Ugy a saját személyem, mint a ló fölszerelésének összeállításánál azt az elvet tartottam szem előtt, hogy magamat minden eshetőségtől többé-kevésbé függetlenítsem, lovam kényelmét és ellátását pedig lehetőleg biztosítsam. Selyemtrikóalsóruha, bricsesz, nyári zubbony, puhaszáru csizma sarkantyúval, volt az öltözékem. A kardot szabályosan fölkötve viseltem. Térkép a zsebben. Világító készülékem, sem lovaglóvesszőm nem volt. A hátizsákban három etetésre való mash-t és az első segélyt (l. a 194. lapoldalt) vittem el. Utóbb említett gondoskodás, midőn lovam szögbehágott és Biától Kócsig sántított, megmentette számomra a versenyt. A magam személyére nézve amerikai rágókaucsukkal láttam el magamat, a nyálképződés elősegítésére. (Igen jól bevált!)

Lovam fölszerelése a rendes volt. Angol nyereg vastag filcizzasztóval, feszítőzablás kantározás, bőrkötőfék, filcbetét a kengyelen. A ló első lábán flanelpólyás bandázs, hátsó bal lábán vastag posztós bokavédő. Mindkét óvőrendszabály igen hasznosnak bizonyult. A lovat szeptember 30-án acélozott patkókkal vasaltattam meg.

Kis barátom: Mikes hadnagy hasonló fölszereléssel és előkészülettel indult.

Tréning: Az edző eljárás nagyjában Bausil oktatásai szerint történt. Mindkét lovat május közepe táján egyszerre vettem tréningmunkába, melyet teljesen a ló egyéniségéhez és képességéhez szabtam meg. Fokozatos előhaladás a napiteljesítések követelésében és azon rendszabály óvatos betartása, hogy a ló mindig elevenen és sohasem fáradtan lépve, kerüljön vissza az istállóba, volt a főszempont, mely szerint az edzés munkarendjét megállapítottam és keresztülvittem. A tréning alapját munkaterv képezte. Az edzéssel párhuzamosan haladt az etetés. Az abrak volt: zab, széna, cukor, mash és hébe-hóba fekete (komisz) kenyér. Cukrosvizet és gruel-t mindkét lovam szívesen itta (különösen „Szegefű“, mely a cukorevésből valóságos sportot űzött.) A tréning vége felé lovaaim naponta 16—16 (sőt egyszer 18—18) sajka zabot, tetszés szerint való mennyiségben szénát, 2—2 kiló mash-t és 3—3 kiló cukrot ettek meg. Ezt a jó étvágyat a tréning végéig megtartották és olyan jól táplálkoztak, hogy a tréning alatt folyton gyarapodtak.

Naponta 30—60 kilométert lovagoltam. Eleinte főleg csak ügetésben dolgoztam. Minden héten egy-egy nagyobb, egy vagy két napra tervezett, 100—204 kilométeres lovaglást rendeztem, melyet azonban mindig a kellő pihenőkkel könnyítettem meg. Az intenzív galoppmunkát bár kissé későn, de nem megkésve, június közepén kezdtem meg. Vezetve sokat vágattam. Egy-egy hosszabb vágatórepriz 30—40 percet is tett ki. Munka közben (szünetkor) mindig cukrosvízzel itattam.

Ugy „Helyes“-t, mint „Szegefű“-t kipróbáltam. „Helyes“-sel Pécsről Szegszárdra és vissza a 130 kilométert 12 óra alatt tettem meg, „Szegefű“-vel pedig a „Tiszti lovasegylet“ júniusi messze-lovaglásán Pécsről Kaposváron—Szigetváron át vissza Pécsre (174 klm.) 21 óra 11 perc alatt lovagoltam. Azonkívül a lovakkal Mikes hadnagy meg én a budapest—bécsi verseny útvonalát oda és vissza öt nap alatt jártuk meg.

A keret- és őszi gyakorlat alatt mindkét lovat arcvonal előtt is lovagoltam. Sajnos, hogy „Szegefű“ ez alkalomból első jobb lábára egyenlítőszalag-rándulást kapott, minek következtében annyira sántított, hogy gyakorlat közben vonaton állomáshelyemre: Pécsre kellett szállíttatnom. Körülbelül két hétig tartott, míg ebből a makacs bajból (négy 25⁰/₀-os veratrininjekció után) ki-

gyógyult. Ez a betegség a lovat természetesen a tréningben is visszavetette. „Helyes“ épen és egészségesen végigcsinálta a királymanővereket, melyeken századommal mint hírszerző különítménnyel 5 napon át igen szép távolságokat jártam be. A ló játszva győzte (szántáson, országúton) a napi nagy teljesítéseket (80—100 kilométert), úgyhogy ezen szereplésével tulajdonképpen való tréningje is alkalomszerű befejezést nyert. Hazajövén, vele naponta már csak 15—25 kilométeres lovaglásokat végeztem, melyeken a galoppmunkának mindig a java osztályrész jutott. „Szegfű“-vel, amint lába helyrejött, a tréninget óvatosan folytattam egész október 1-éig, amikor pajtásával: „Helyes“-sel vonaton Budapestre szállítottam. Itt október 5-éig Budaörs felé naponta kisebb kirándulásokat csináltunk, inkább sétáltatás és mozgás, mint tréning céljából.

Amennyiben két lovat tréniroztam és e mellett lóháton való szolgálatomat is naponta elvégeztem, a magam személyét illető különösebb tréningre nem volt szükségem. Ámde azért gyalog is edzettem magamat, mert versenykor az emelkedések és lejteknél szaladva akartam vezetni lovamat. Tehát naponta rendes futógyakorlatokat csináltam, melyekre mindenféle alkalmat fölhasználtam, úgyhogy szeptember vége felé két-három kilométert is könnyen tudtam futva megtenni. A ló mellett való szaladás megkönnyítésére a bőrkötőféknek az áll alá eső szija akként volt készítve, hogy abba kényelmesen és jól megfogódzni és magát azon mintegy vitetni lehetett.

A lovaglás végrehajtása. A versenyre nemcsak testileg, hanem szellemileg is készültem. Az útvonalat jól ismervén, azt hét, kb. 30—35 kilométeres szakaszra osztottam be, melynek mindegyike végén itató és segítő állomás is volt berendezve (Bicske, Bánhida, Bábolna, Győr, Magyaróvár, Parndorf és Stixneusiedl). Győrről és Magyaróvárt etetni és e célból 25—25 perc pihenőt tartani szándékoztam. A lovaglást úgy terveztem, hogy az út felét galoppban, nevezetesen minden tíz kilométerből ötöt-ötöt rövidebb-hosszabb ügető és vágató reprisekben teszem meg.

Mikes hadnaggyal a 7-ik csoportban 3 órakor indultam. Alig hogy a főváros szélét elhagytuk, egy szabadon száguldó distáncló vágott elénk. Hátrapillantva láttuk, hogy egy landverdzsidás hadnagy gyalog fut elszabadult lova után. Megálltunk tehát (hogy a

ló velünk tova ne szaladjon), megfogluk a paripát és átadtuk gazdájának : Kopf hadnagynak. Most már hárman ügettünk tovább. Már Budaörsön túl voltunk, midőn egy lejtnél lóról szállva és gyalog futva lovaink mellett, lovam egyszerre az első bal lábára feltűnő erősen sántítani kezdett. Szögbehágott. Egy óriás, kb. 7—8 centiméter hosszú szög ment rézsút a patájába. Kétszeres kísérlet és erős rántás után végre sikerült a szöget a patából eltávolítani; a szög nagyon véres volt, a patából is szivárgott egy-két csöpp vér. Továbbvezetve a lovat, nem sántított. Amily elkeseredett érzés volt, mikor a szögbelépés megesett, épp oly öröm fogott el, midőn a lónak látszólag semmi baja nem történt. Vigan siettem bajtársaim után. Biát elhagyva, Mikes lova valamitől megriadt és a herceghalomi állomás felé vitte; utána törtetve kezdtem érezni, mintha lovam kissé kimélné imént megsértett bal lábát. Ez a kellemetlen érzés Bicskétől fogva, hol itattunk, mint bizonyosabbá tette, hogy bizony a szögbelépés következtében lovamat a vélnél érzékenyebb bántalom érte. Lassubb ütemet tartva, sokat gyalog futva a ló mellett, majd kocogón ügetve érkezünk Felső-Gallára, hol lovam már határozottan sántított. Az alatt beesteledett. Sötétség szállt künn a hegyekre, komorság borult benn a szívemre. Szomorú lehangoltság és fájo csüggedés vett erőt rajtam, szóltanul haladtam társam mellett, ki nem igen látszott észrevenni rossz kedvemet és lovam sántító lépését. Ha lassabban is, de mentünk folyékonyan tovább. Többször, mint terveztem, lóról szálltam, csak hogy kiméljem lovam fájós patáját, mely — úgy látszik — a sérülés helyén gyulladni kezdett. Már csak egy vágyam volt, hogy mielőbb Bánhidára jussak, hol a helység derék kovácsa : Vesztergomi Imre, volt 11. huszárezredbeli gyógykovács várt cukrosvizzel és szükség esetére különböző vasaló és egyéb szerszámmal. Végre este 8 órakor (a tervezett 7 óra helyett) Bánhidára érkezünk. Kopf hadnagy továbbindult Kócsra, én lovam után láttam. A kovács a pata sebhelyét kívágta, kimosta, fertőtlenítette és vattával erősen betömte. A magammal hozott elsősegély : kés, szublimát, jódkollodium, kötöszet stb. így — bár nem óhajtott módon, de nagyszerű eredménnyel — alkalmazást nyert és megmentett engem a balsikertől. Bizodalmamat visszanyerve, bicogtem tovább Kócs felé. Minden reményem és meggyőződéseim az volt, hogy a fertőtlenítés a gyulladás terjedését megállítva, a fájdalmat

megszünteti és lovam sántaságát is elmulasztja. Akkor pedig a másfélórás késést valahogy még helyreüthetem. Hol ügetve, hol keveset vágatva igyekeztem Kócs felé. A falu előtt úgy tűnt elő, hogy lovam már-már felejteni kezdi a bicegést. Csak félve hittem a megfigyelésnek. A helységet elérve, lovam nem kimélte többé a lábát, egész egyenesen járt. Ujjongva konstatáltam ezt az örömmelteljes változást, kedvem és hitem visszatért, szívemet pedig ismét nagy remények töltötték el. A nagyvendéglőben beszóltam még Kopf hadnagyért, ki ott etetni akart (de lóva nem igen kívánta meg a zabot) és többé semmi időt sem veszítve, tovább iparkodtunk. Eleven folyékonysággal, az út egyharmadát (minden 10 kilométerből hármat-négyet) vágatva tettük meg. Bábolnán, hol itattunk és egy-egy pohár tejet ittunk, máris egy csomó lovast értünk utól. A méntelep tiszt urai kedves szolgálatkészséggel sürgölődtek lovaink körül. Itt sem vesztegeltünk sokáig. Siettünk Győr felé, melynek Abdára vezető délnyugati kijáratát pontban 1 órakor értük el.

Itt már vártak huszárjaink. Istállóba vezettük a lovakat, melyek a leggondosabb ellátásban részesültek. Mash-t és cukrosvizet kaptak, testüket sósborszesszel végig bedörzsöltük, lábukat fluiddal megmasszáltuk. Magunk is egy-egy liter forralt tejet ittunk. Azzal egy óra 30 perckor tovább! Most már gyorsabban vágunk neki a még hátralevő útnak, melynek felét vágatva tettük meg. Sorra hagytuk el a lovasokat; mikor reggel 4 órakor Magyaróvárra érkeztünk, körülbelül a versenyzők elejére jutottunk (a 14–15-ik lovasok lehettünk). Magyaróvárt barátom Hegyi Dezső gazdasági akadémiai tanár és a véletlenül ott elszállásolt Rössler Ferenc 5. vonatosztálybeli hadnagy a legkedvesebb módon segítettek lovaink és magunk körül. Megfelelő etetés, itatás és fluiddal való bedörzsölés után 4 óra 25 perckor lóra akartunk ülni, midőn kedves utitársam, Kopf hadnagy hirtelen rosszul lett és Rössler hadnagy — ki lóra ülésnél a lovát fogta — karjába dőlt. Az elszédülés csak pár percig tartott, de mégis félttem a kimerültségtől elalélt és a lábán alig állni tudó fiatal tisztet magammal vinni, épp azért megkértem barátomat és Rösslert, viseljék gondját a hadnagnak és ha jobban lesz, sietessék utánam. Rössler hadnagy azonban esdeklő-erőszakos módon szabadkozott ez ellen, lóra ültette a még csak félig magánál levő hadnagyot, megfogatta vele

a kápát és kezembe nyomva lova kantárszárát, egy „Isten áldjon!” köszöntéssel útnak bocsátott. Én engedve az unszoló kérdésnek, vittem elgyöngült barátomat. Egy-egy biztatással és bátorító rászólással sikerült végre lelket verni a fiatal emberbe, mely igekeze-temben a hajnal friss levegője is jócskán segített. Végre elereszthet-tem a ló kantárszárát s Kopf hadnagy vitézül és nagy akaraterőt ki-fejtve, haladt velem tovább. Egyszer-kétszer még környékezte a rosszullét, de a kemény legény mindannyiszor legyűrte a bajt. Egymásután értük utól a lovasokat. Hegyeshalomnál elénk vág-tattak Kreissler százados és Sardagna főhadnagy, de Miklósfal-vánál ismét (végleg) elmaradtak tőlünk. A parndorfi legelőn még egy tűzérhadnagyot előztünk meg, majd Bruck után Xanthopulo hadnagyot és társát sikerült utólérnünk és elhagynunk. Stixneu-siedlben utoljára itattunk, egy kilométert még gyalog szaladtunk, azután hol ügetve, hol vágatva, törtettünk Svehát felé. Svadorf után egy-egy biciklista és néhány automobil jött velünk szemközt, jelezve, hogy már nem lehetünk messze a céltól. Egyszerre hi-hetetlen hosszúra nyult az út, minden emelkedésnél azt hittük, hogy meglátjuk a jelző zászlót. Mindannyiszor hiába! Végre még egy-két rövidke galopprepriz és néhány öt perces ügetés követ-kezett, mikor végrevalahára meglátjuk Svehát fehér házsorait, a nézőközönség színes tömegét, aztán ama bizonyos útkeresz-tezést és a rég látni óhajtott finis-zászlót. Kopf hadnagy gavallé-rosan lemond az elsőségről és vágatva haladunk el a gőzhenge-relő mellett át a célon.

A másfélórás idővesztés ellenére 18 óra 54 perc alatt tettem meg az utat, a melyen ért különböző viszontagságok és érdekes intermezzok sokszor tették próbára lovas lélekjelenléte-met és régi huszárprakszisomat.

A díjazásnál a 9-ik díj jutott nekem.

„Szegefű” lovam kitűnő állapotban érkezett meg. „Helyes” kondíciója is általános dicséret tárgyát képezte. Mindkettő pom-pás étvágnak örvendett és másnap virgonc erőben jelentek meg a kondícióvizsgán, melyen az utolsó követelménynek is dereka-san megfelelték. Kondícióvizsga után a lovakat azonnal a vasutra föladtam. Azóta „Helyes” akadályversenyre, „Szegefű” díjugratásra készül.

A distáncverseny minden emléke örökké kedves marad

előttem. Ha a szögbehágás balesete nem ér, talán jobb sikerrel végzem utamat, de így is megvoltam elégedve az elért eredménnyel, mert lovaim kettős győzelme a mellett bizonyít, hogy helyesen dolgoztam és készültem a nagyszabású versenyre. Lovasember ennél szebb sikert nem kívánhat.

Ezredünkben négyen vettünk részt a mérkőzésben és mind a négyen díjas helyre érkeztünk.

TARTALOM.

	Oldal
Előszó — — — — —	3
Bevezetés — — — — —	5
A messzelovaglásról általában — — — — —	9
A messzelovaglás katonai jelentősége — — — — —	14
A messzelovaglás szellemi és erkölcsi jelentősége — — — — —	17
A messzelovaglás története — — — — —	26
Előkészülés a messzelovaglásra — — — — —	80
1. Az ujabbkor messzelovaglásának alapvető ismeretei — — — — —	80
2. A tréning — — — — —	103
a) A ló tréningje — — — — —	103
b) A lovas tréningje — — — — —	115
3. A lovas és a ló felszerelése — — — — —	120
A budapest—bécsi messzelovagló verseny — — — — —	125
I. A verseny keletkezése — — — — —	127
II. A verseny lefolyása — — — — —	134
1. A sorshuzás — — — — —	134
2. A startnál — — — — —	140
3. A verseny útvonala — — — — —	143
4. A célnál — — — — —	150
5. A kondíció-vizsga — — — — —	162
6. Díjkiosztás — — — — —	171
A verseny tanulságai — — — — —	175
A verseny rendezése — — — — —	202
A hazai lótenyésztés és a messzelovaglás — — — — —	229
1. A distáncló — — — — —	229
2. A messzelovaglás és lótenyésztésünk — — — — —	236
A messzelovaglás állandósítása és jövő munkarendje — — — — —	259
Zárószó — — — — —	281
Függelék — — — — —	285

	Oldal
A budapest—bécsi messzelovagló versenyben résztvevő	
lovak útleírásai — — — — —	287
Wodianer hadnagy — — — — —	287
Folis főhadnagy — — — — —	290
Krieghammer br. hadnagy — — — — —	295
Vargyas főhadnagy — — — — —	301
Dobržanszky lovag százados — — — — —	307
Baich br. hadnagy — — — — —	314
Fanta főhadnagy — — — — —	317
Norman főhadnagy — — — — —	321
Xanthopulo hadnagy — — — — —	325
Jankovich százados — — — — —	327
Kreissler százados — — — — —	331
Sardagna br. főhadnagy — — — — —	335
Waldbott br. hadnagy — — — — —	337
Ordódy hadnagy — — — — —	342
Guzmann százados — — — — —	344
Havassy főhadnagy — — — — —	351
Dietl hadnagy — — — — —	355
Hummel százados — — — — —	361
Kempner hadnagy — — — — —	365
Waldbauer százados — — — — —	369

94251

